

HUSZÁR GÁL

A KERESZTYÉNI
GYÜLEKEZETBEN VALÓ
ISTENI DICSÉRETEK
ÉS IMÁDSÁGOK

KOMJÁTI 1574

XIII / 3.

BIBLIOTHECA HUNGARICA ANTIQUA

alapította
VARJAS BÉLA

szerkeszti
KŐSZEGHY PÉTER

XIII/3

HUSZÁR GÁL

A KERESZTYÉNI GYŰLEKEZETBEN VALÓ
ISTENI DICSÉRETEK ÉS IMÁDSÁGOK
KOMJÁTI 1574

HUSZÁR GÁL
A KERESZTYÉNI GYŰLEKEZETBEN VALÓ
ISTENI DICSÉRETEK ÉS IMÁDSÁGOK
KOMJÁTI 1574

HUBERT GABRIELLA TANULMÁNYÁVAL

BUDAPEST 1986
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA IRODALOMTUDOMÁNYI
INTÉZETE

A FAKSZIMILE SZÖVEGÉT KOZZÉTESZI KÖSZEGHY PÉTER

ISBN 963 7302 19 0

ISBN 963 7302 20 4 (Összkiadás)

**MEGJELENT A KULTURÁLIS ÉS TÖRTÉNELMI EMLÉKEINK
FELTÁRÁSA, NYILVÁNTARTÁSA ÉS KIADÁSA KUTATÁSI
FŐIRÁNY PROGRAMJÁNAK KERETÉBEN**

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK KIADÁSA

MASODIC RESZE A
SZENT GYŰLEKEZETBEN
VALO ISTENI DICZERETEKNEC.

A PREDICATIO VTAN VAL
lo Isteni Diczeretec.

Ldott az VR Isten ő-
röcké mennyekben, ki min-
ket vezerlett ő diczeretiben,
meg halgatott minket mi köny-
örgesünkben, neue diczeret-
féc öröcké mennyekben.

Erőtlenecc vagyunc mi természetünkben, min-
den romlandolag mi emberiségünkben, az nagy
ellenfégtől való rettegesben, czac té-tőled várunc
otalmat életünkben.

Vezerly Vram minket az teio keduedben, es
igazgals minket az mi életünkben, életünknecc
rendé legyen szent igedben, hogy ne téueledgy-
unc ez árnyéc világban.

A

Diczer-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Diczertessel Vram irgalmasságodert, ki min-
ket keduelel az te szent fiadert, diczóság tene-
ked Atyai voltodert. az te szent fiadnac vigaf-
talasért.

MAS DICZERET A PRB-
dicatio vram.

Dú Keresztynec diczerietec Isten, kie
az Iesusnac szolgaltoc ez földön, es
mindenkoron a szent helre gyúltoc,
Diczerietec Istent.

Imadkozzatoc az Atya Istennec, könyör-
ögietec Iesusnac neueben, fel emellyetec tiszta
szuereket, diczerietec Istent.

Aldgyon meg tuteket az atya VR Isten,
meg igazitsen az fiu VR Isten, es meg szentel-
lyen, a szent Lelec Isten, Diczerietec Istent.

Ezt nektec irta szent Daudid Propheta, Di-
czeretinec szaz harmitz-egy resében, hogy min-
denkoron az VR Istent félne, Diczernene az
Istent.

HOGY AZ ISTENNEC REANC
fel geriedett baragia meg sünnyc.

Vedd-ei

Edd-el VR Isten rolunc haragodat,
es az te kemeny véres ostorodat, nagy
bűneinkért mi reanc ne ontsad, bo-
sju állasodot.

Ha bűnűnc sjerent kezdűnc mi fűzetni, vere-
segedet nem álhattya senki, mint ez vilagnac
első veszedelme, nekűnc meg ielenti.

Miert mi reanc geriedez haragod, ó mi sient
Atyanc raytunc nagy ostorod, kie nem külö-
bec vagyunc mint árnyekoc, rothadando pòròc.

Meg ferteztettűnc Atyanknac vétkeuel, gyar-
lo mi lelkűnc testűnknc sebéuel, mi romlasun-
kat nagy veszedelemuel, nézd kegyelmes sjemuel.

Adgyad minekűnc az te sient fiadott esmer-
hesűnc meg mi Közbe-iaronkat, mert meg esmer-
tűnc mi gonssaginkat, vedd-el haragodat.

Ne hadd el vesni ilyen nagy munkaiát, ne
hadd hijaba az ő sient halálát, az mi Vrunknac
keserues nagy kinyát, az ő áldozattyat.

Vegyè-el rolunc az mi bűneinket, es moso-
gassa veréuel vétűnket, ki az Atyaual es à sient
Leleckel, bizony öròc Isten.

MAS AZON NOTARA.

A ij

Halgasd.

HAlgasd - meg mostan mi könyörge-
sünket . fordítsad reánk kegyes sje-
meidet, Ielents meg hozzánk az te
sönt keduedet, es otalmadat.

Kerünk VR Isten hogy legy segitseguel, gon-
dott viseluén az mi életünkrol, lelki es testi min-
den süksegünkröl, es bekefegünkröl.

Ne nézzed az mi samitalan bününket biriad
lelkünket es az mi sjiünket, czac te visellyed
minden gondainkat, ne hadgy-el bennünket.

Senki bününkből meg nem sabadithat, senki
lelkünkben meg nem vigasztalhat, senki kiüöled
meg nem otalmazhat, es meg nem nyugothat.

Mert te egyedöl erettűnc faradal, az mi bün-
nünkert czac te somiuhozal, kegyetlen halalt
mikoron kostolal, erettűnc áldozál.

Te vagy czac azért az mi otalmazonc, Te
vagy meg valtonc es meg sabadítonc, Te vagy
életűnc es egy bizodalmunc, minden iosagunc.

Diczeret legyen Atya VR Istennek, es ő fi-
ának te Istensegednec, es egyetembe mi vigasita-
lonknac, Szent Lelec Istennek.

O min-

ISTENI DICZERETEC. IIII

*Hogy az VR Isten az ő hiueit minden gonosztól
meg otalmazza az ő neuenec diczőségciert.*

Szegedi Istváné.

Mindenható Isten, ki az te kegyessé-
gedből, az te szent Igédben magadot
meg ielentéd, az te akaradot hiueid-
nec ki ielentőtted, hogy teged esmer-
iűnc, es öröcké diczeriűnc.

Könyörgűnc mostan neked, boczasd meg mi
bűneinket, otalmaz-meg minket minden féle
gonosztól, ördögtől es az büntől, az halaltól es
kárhozattól, az Iesus Christusert, mi meg sja-
badítunkert.

Otalmazd hiueidet, kic teged fel magasstal-
nac, es czac benned biznac, minden nyaualya-
iokban, hogy az hitetlen népec, meg esmeriéc
hatalmasságodat, hogy az te hiueid öröcke tisz-
tellyenec.

Diczeret az Istenec, 'Atyanac es az fiunac,
es a szent Leleknek, az egy bizony Istenec,
kit diczernec mennyekben, midenkoron a szent
Angyaloc, Ier mijs diczeriűc, mert irgalmas
minekűnc.

A iiij

Az

A SENTEĞYHAZBAN VALÓ
AZ ANIA SZENT-EGYHAZ-
nac Siralmas panaszkodása à Christus elöt, az ő
ellenseginek ellene. Szegedi Istváné.

Mint keseregnec most az Keresztynec,
nintsen önekiec semmi bekefegec, Mert
el hatalmazzának à soc hitelenec.

Kic à Christus Iesust el nem szennedhetic, es az
ő szekiből ötet el le vetic, az ő erdemében hűte-
ket nem vetic.

Egy felől környölunc à szent érdemesec, más
felől környölunc idegen nemzetec, kíknek à
Christusnac szolgai neuetség.

Szidalmazzac ezec az Christusnac neuét, nem
külömben tarttyac mint eretnekeket, az kic à
Christusban vetöttéc hűteket.

Nehadgy azert minket te hatalmas Isten, mert
az te nepednec nintsen segítsege, nints otalmazo-
ia, nintsen feiedelmè.

Hogy meg esmerhesse Christusnac egyház,
hogy czac te vagy neki kegyelmes Istene, es min-
den áruáknac kegyes táplálóia.

Diczerfessél Atya mindenható Isten, es az te
szent fiad veled egyetembè, A szent Lelec Isten
öröckön-öröcké

Mas

MAS. Nota. Bodogoe azot kie Istent felic.

MEg bantunc Isten szüntelen tegedet,
Mert nem őrizzúc az te szent igedet, soc
vétkcinckel ingerlűnc tegedet, De kegy-
elmes vagy ne hadgy azért minket.

Mert mi emberek földből teremtetűnc, az go-
nossagra es haylandóc vagyunc, mennyieikre nem
űgyekzhetűnc, mint fel vetett kő à földre sietűnc.

Halgass-meg azért kegyelmes VR Isten, te-
kents mi reanc ki vagy erőss Isten, te szent Lel-
kettel vigasztally VR Isten, hogy te szent iged
legyen bőczületben.

Diczeret legyen neked öróc Isten, ki mostan
reanc néss nagy kegyelmessen, es nem hattz min-
ket szent igertedben, De meg latogattz szent Le-
lec Istenben.

*MAS. Notaia Halgassd meg Atya Is-
ten az mi szüksegiinket &c.*

MI Vrunck Iesus Christus mint meg vá-
gyon iruà, az Atya VR Istennek öróc-
ké valo fia, kinec olly nagy neuet adà,
hogy mindeneket meg hallada, magass menny-
országba.

Kit Maria szült vala, bűnűnkért meg hálà,
hogy minket meg váltana, ismeg fel tamada.

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

az halalt ő meg rontá, mennyországot meg nyitá,
minekűnc aianlá.

Engedd esmeretedet, az te szent Lelkedet, ő-
regbítled hitünket, igazgald vtunkat, hog è föl-
dön érthessűc, hozzánk való io voltodat, irgal-
massagodat.

Te minden állatoknac, vagy nemes terem-
tőie, Ki vralkodol Atyaual öröckön öröcké,
Legy lelkűnk nec vezere, ne boczafs téuelgef-
re, vigy esmeretedre.

Foyts-meg bennűnc bűnűnket, add-meg
kérésűnket, vilagosíts-meg minket, szenteld meg
lelkűnket, hogy éltűnkben válhassunc, holtunc
vtán láthassunc, veled maradhasunc.

Engedgye Atya Isten, es az fiu Isten, es a szent
Lelec Isten, ki vágyon mennyekben, Birion az
igaz hűtben, vezerlyen iegeiben, mind öröcké.
Amen.

*MAS Könyörges a lelki ételnec es italnac ada-
saert, a Notaria, Legy irgalmas &c.*

Mlekezzél VR Isten hiueidről, kie ki-
altunc te hozzád sűkségűnkrol, viselty
gondot nyomoruságinkrol, öröcké
való szentegyhazadrol.

Adgyad

Adgyad nekűnc mindenkor életűnket, adgy
kenyert melly vagyon ſzent Igedben, Kiről ſol-
tal ſzent Ianos könyueben, mellyel élűnc az öröc
életben.

Ne hadgy minket VR Isten ſjomiuhoznunc,
az élő viz adafféc minekűnc, melly viz vtan ſo-
ha nem ſjomiuhozunc, Mert te benned öröcké
örűndűnc.

Az kic hallyác VR Isten te neuedet, Itt meg
értic mindenec te keduedet, ſzent fiadert kegyel-
meffégedet, hogy közlöd velűnc kegyeffégedet.

Adgyad nekűnc az te ſzent Lelkedet, ne hal-
gaffuc hijaba ſzent Igedet, De tiſtellyűc öröc-
ke ſzent neuedet, es diczerűc mindenkor felle-
gedet.

Diczertefféc az Atya VR Isten, ő Igeie az
fiu VR Isten, egyetűnbe ſzent Lelec VR Isten.
ſzent Haromlag egy bizony öröc Isten.

MEGIS MAS DICZERET MELy-
ben panafolkodic Kereſtyen ember az ő
meg romlott termefeteröl.

Elseges Isten, kegyelmes Isten, en könyörgésem vegyed elődben, es társad nagy kegyelmessen, haytsad most hozzám en nagy szükségemben.

Nagy keserűség meg környekezett, nyomorult világ hozzá kötözött, es az en szíuem meg szomorodott, te benned bizom, ielets vig ortzadot.

Te benned biztam mint erősségben, ki engem vőtél te kegyelmedben, loc ellensegim segítségül tessene, tullaidonítom te szent fellegednek.

Mert en öröcké nagy diczőségben, veled lakozom az mennyországbán, nagy bátorsaggal te otalmadban, Tegyed diczerlec fenyes mennyországbán.

Te meg halgatál edes Istenem, es diczőséged meg adad nekem, kit szent véreddel szerzél ennekem, mert czac ez nekem örök diczőségem.

Az hiw embernek hosszu életet, adtz hitetlennek rövid életet, adtz kárhozatot es veszedelmet, nagy szíuást reuást, pokolnac fenckét.

Nagy bátorsaggal az hiw Kereszten, Isten színyének diczőségében, ha ő meg marad az igaz hitben, bé vitetteti örök diczőségben.

No ez - okaért mi Keresztenec, fel magasztallyuc

tallyuc neuét Istenec, ezt ő mi tölunc nagy
tisztelégne, tullaidoníttya es nagy diczőségne.

Diczeret neked kegyes szent Atyanc, örök di-
czeret edes Szószolonc, Szent Lelec Isten szü-
unc batotítlad, nagy buzgósággal mi mondhas-
suc, Amen.

*AZON NOTARA az halálhoz
valo készületöl.*

Diczerd az Istent te hiw Keresztient,
Mert nagy soc iot tött veled az Is-
ten, hogy meg elmerted őtet hogy,
ki legyen.

Ne tegy magadnac hosszú életet, ne rágd
egymásra a soc véteket, mert el viselned nehéz
te terhedet.

Serkenny-fel immar te nagy álmadból, fies
ki térni nagy bűneidből, az alnokságot rekezd ki
szívedből.

Az Atya - fiu is szeretted, mutasd meg im-
mar iambor életed, hogy ne láttassék te kegyet-
lenféged.

Mert az halálnac olyan ő dolga, mint

B ij az lo-

A SZEENTEGYHAZBAN VALO

az loponac nagy alnokfaga, hirtelen el iö te ki-
mulafodra.

Mikor az halal teged meg kéfert, az te lel-
kedben vgyan meg bulít, meg sem gyonhatol
ackor fjiued fjerent.

örömeft vennéd touab az határt, ha el vèthèt-
ned rolad az halalt, de ott az halal nem teljen
tób váráft.

Penitenciát fies tartani, az iduöfsegrè gondot
viselni, az igaz hűtben végig meg maradni.

Mett az VR Isten nekűnc azt mondgya, hogy
az iduöfsege czac azé volna, ki igaz hűtben végig
meg maradna.

Szent Marknal nekűnc Christus azt mondgya,
minden gazdagfag hogy el muladna, czac az
mennyorfag nekűnc meg maradna.

Adgya minekűnc fjent Lelec Isten, halalunc
vtan ő fjent orfagát, láthaffuc mies öröc bo-
dogfagat.

*HOGY AZ VR Isten hatalmat ne bagyon
raytunc venni à poganoknac*

*Notaia, Felfeges Isten hozzâd kialtunc
nagy keferűseguel &c.*

VR

VR Iesus Christus ne hadgy el vesznunc
à pogan kéz miatt, mert raytunc vad-
nac minden ereieckel.

Iesus te hozzád most fohaszkodunc illy nagy
szükségünkben, hogy ronts-el nekic az ő ha-
talmokat.

Mert azért vадnac mostan mi raytunc hogy
el vesessenec, de benned vagyon minden bi-
zodalunc.

A szent irasban te azt fogadtad fiu es szent
Lelec, hogy mit kiuanunc tóled meg adatic.

Azon örülunc mi Keresztyenec te igeretednec,
hogy Istenseged rolunc gondot visel.

De kerunc teged halgals - meg minket mi
könyörgésünkben, hogy ne adgy minket poga-
noc kezében.

Kerunc VR Isten teged hitünkben es nagy se-
relmünkben, hogy segelly minket erőtlenségünk-
ben.

Adgyad minelunc VR Iesus Christus az te
szent orszagod, biassuc mies öröckön öröcké.

*AZON NOTARA. az nyolcz
bodosagrol. Matth. V.*

B iiij

Követi

A SENTEGYHAZBAN VALÓ

őueti vala népnec soksága Christusnac
czudait, mert soc kóròkát ò meggyo-
gyît vala.

Mikoron azért V rune az népnec sokságát meg
látá, ottan fel menè az tabor hegyére.

Es ò le űlén az Apostaloc menenec hozzáia,
tanítuán òket imezt mondgya vala.

Bodogoc à kic lelki sjezenyec sűböl könyò-
rògnec, mert az mennyorszag adatic azoknac.

Bodogoc az, kic kegyes emberec es nem ha-
borognac, Mert òc ez földön öròkseget birnac.

Bodogoc à kic siruán bankodnac, es káro-
kat valnac, mert òc Istentől meg vigasztaltat-
nac.

Bodogoc à kic az igazságot ehezic sjomiuhoz-
zác, mert òc Istentől meg elbgítetnec.

Bodogoc azoc, kic irgalmassoc mason könyò-
rúlnec, irgalmasságot mert Istentől nyernec.

Bodogoc à kic tisztá sjiűűèk hűtből meg
tisztultác, mert meg elmeruén az Istent òc lat-
tyác.

Bodogoc à kic bekefeg szerzőc, mert òc hivat-
tatnac, az igaz hűtben Isten fia inac.

Bodogoc à kic az igazságeri űldözest sjen-
uednec

ISTENI DICZERETEC. VIII

tiednec, mert az mennyország adatic ezeknec.

Bodogoc leltet mikor Christulert emberec gyűlölnec, meg szidalmaznac, közölőc ki űznec.

Akkoron azért örvendeztetec es tú vigadgyatoc, mert mennyben vagyon néktec jutalmatoc.

Szent Matthe írta ez néhány igét Christusnac általa, az ő könyuenec ötödik feketben.

AZ EGY ÖRÖC ISTENNEC VALO Diczeret, Ki semelyben három, Atya fia es Szent Lelec.

Er diczeriűc minnyaian Vrunkat az Atya VR Istent, neki adgyunc nagy hálákat mint mi kegyes Atyanknac. Mert ő minket semelyere teremte ekesitè, viseli nekűnc nagy gondunkat, mint fiainac. Azert mi tisztellyűc őtet magasztaliyuc monduán legyen nagy istellseg neked áldott VR Isten.

Ier diczeriűc az VR Iesus Christust, Atya Istennec fiát, Marianac szép szűlöttét az mi iduozitónkét, Mert ő értűnc öltözec emberi

B iiij abra-

A SENTE GYHAZBAN VALO

abrazatban, Ijeretè minket es meg mofa ó Ijent
véreuel, Azert enekeliyunc es fel magafstallyuc,
nagy hatalom es diczòleg az mennyei Kiralnac.

Ier diczeriuc à Szent Lelec Iftent, ki Atyauul
es fiuual, mindenkoron egy felfegbè egyetembe di
czertetic, Biztat minket es meg Ijentel mennyei à
iandeckal, Annac okaért keriuç ötet mint Iften-
ünk, Iòuel Ijent Lelec Iften, tellyed be Ijiu-
ünk, hogy Vrunknac Ijent igerét halhaffuc es
értheffuc.

Vigafstallyad Ijent Lelec Ijiuünk es Ijomo-
ru lelkünket, taníts meg minket à Christusnac
igaz elmeretére. Vyítsad meg lelkünket hitben
es Ijeretetben, Mikoron kèzdunc ez vilagbol el
hàzà menni, eròlts meg minket, minden gonof-
ellen, hogy lelkünket meg adhaffuc vigan az mi
Vrunknac.

*Ami nyomorult orfagunknac meg Iabadulífaert;
Notaia, Fœlix namq; decoris ornamentum.*

Enyeffeges tenger nec czillaga, Iesus
Christus Iftennec Ijent fia, nyomorul-
taknac vagy kegyelmes Atya, kerelstye
nek nec valafstott gyamola.

Nagy

Nagy haragia Atyadnac reanc szállott, pogan népnek kezébe boczatott, ki már minket olly igen meg rontott, mind öröcké nekünk sirast hagyott.

Kettenetes ő emlékezeté, mert sokaknac rövid lón életé, özuegyeknek artatlan véreknek es sokaknac meg romlott szerzeté.

Latod melly kárt tótt a pogan köztűnc, Kit bűnünkert Atyadtól érdemlettűnc, de te kériđ Atyadot mi értűnc, mert czac te vagy mi nagy bizodalmunc.

Benned vagyon mostan bizodalmunc, mert mi nekűnc nints több közbe taronc, engesztellyed Atyadott minékűnc, ne engedye hogy poganoc legyűnc.

Véget tehettz pogan hatalmának, czac kériđ azon az te Atyadott, barorítsa s;egeny Keresztyneket, rettentse meg az keuely poganokat.

Tekenised meg az te ors;agodat, benne való nagy pusztasagokat, Keresztyeneknek s;örnyű romlásokat, es raytad lett nagy káromlasokat.

Bűneinkert ezt tudgyuc reanc szállott, de s;ent Atyad bűnűkről azt mondta, Melly oraban te fel tohazkodol, en kél; vagyoc bűnöd meg boczatni.

C

Sírú

A S E N T E G Y H A Z B A N V A L Ó

Sirua azért most neked könyörgunc, azon kéried Atyadot mi velunc, boczassa meg s jamtalan vétünkert, el ne hadgyon ez hittől szakadnunc.

Legyen elég enni veszedelmunc, térítsd rolunc ellensegunket, tartsd meg már a kic meg maradtunc, hogy ez hitben neki szolgálhassunc

*MAS, à MECOENAS ATAVIS
edite regibus Discant Notaiara.*

VR Isten ki mennyben lakozol nagy diczőségben, tekents most reanc hie vagyunc inségben, vakságban, rablásban nagy haborúságban, bűnben rettegésben s oc keferőségben.

Ne nézz bűneinkre, de tekents igeretedre, ne gonos; sziűnkne; ügyekezetre, de tekents Christushnac s oc kin vallására, bűneinkert méltatlan sörnyű halálára.

Noha vétkezttunc, de töled el nem szakadtunc, hozzád fohászkodunc, neked remenkedunc, Irgalmazz könyörgunc, végy ki fogságunkbol, enni testi lelki s oc nyaualyainkbol.

Diczerunc tegedet mint kegyes Atyankat,
es le-

ISTENI DICZERETEC: X

és Iesus Vrunkat kegyes meg valtonkat, Szent
Lelec VR Istent mi bõlts tanítonkat, öröc
eggyesseget bizony Istenfeget.

AZ VR ISTENNEC VALO HA-
la áadás es könyörges, ki az Euangeliomnac vi-
lagos tudománya által éppít bennünket az öröc
életre. Melly diczeretet akkor szoktunc
enekelni, mikor a kösszeg a predicaciora
össue gyülekezie, Starai
Mihalye.

Alá adafunkban, rolad emlékezunc,
kegyelmes Istenunc tegedet tisztelunc
te nagy io voltodert el fel magafsta-
lunc, hasonaltalan szolgac mert ezzel
tartozunc.

Hayts le füleidet, erts-meg kérésünket, mi e-
des Istenunc ne nézd bűneinket, tiszta szívvel ké-
runc mi könyörgésünket, vedd hozzád VR Isten
esedezésünket.

Geriezd - fel igednec szerelmét lelkünk-
ben, szent Lelec Istennek szentsegét szívünk-
ben, adgy igaz értelmet bewséguel elménkben, te-

C ij ged

A SZEENTEGYHAZBAN VALO

ged szolgálhassunc ez földön éltünkben.

Tanulagra erőt czac te tőled kérűnc, kire mi most gyűlűnc miunyaian kélőűnc, hogy te Istened diczertessēc tőlűnc, engedd ſzent fiadert ezeket minekűnc.

Igassagnac Attya ki lakol mennyekben, magad köteleſted ſzent igeretűben, ſzent Matthe könyuenec hatodic reljében, tudgyuc hogy meg maradtz őröcké ezekben.

Ha ki ſzent orſjagod előſőr keresi, az te beljedet mindenben böczűlli, vagy teſtit vagy lekít, tud tőled keuanni, ſemmiben nem leſjen fogyatkozás neki.

Azert gyorsasagot el kezdett dolgunkban, végig meg maradaſt mi hiuatalunkban, ſorgalmatoſsagot hiwſeget tétűnkben, egy mas ſzeretetet plantally itt éltűnkben.

Engedd-meg ezeket ſzent Atyanc Chriſtusert, mi iduözítőkert kegyes táplalonkert, ki egy hatalomban ſzent Lelec Iſtenuel, élſ; es vralkodol őröckön őröcké.

MAS HALA ADAS ES KÖNY.

örgeſ a Predicationac előtte auagy vtanna az

VRNAC NAPIAN.

Adgyunc

Dgyunc hálát minyaian, az Atya
VR Istennec, es mondgyunc dicze-
retet mint tetemtő Istenünknek, ki
őszue gyűytött most minket, hogy
űanepet szentellyűnc, es szent Igciuel éllűnc.

Kegyelmes Atya Isten, te vagy VR minde-
neken, ki meg ielentéd magad, szent Igedben
itt ez földön, es soc czoda tételidben, az te al-
dott fiadban, mi kegyes iduőzitonkben.

Legy keyelmes minekűnc az te áldott fiadert,
az VR Iesus Christusert, mi szentseges meg vál-
tonkert, Es ne állly bossut mi raytunc, az nagy,
hitetlensegnec, fertelmes soc bűneiert.

De szentelly meg bennűnket, bity es segelly-
meg minket, geriezd fel mi lelkűnket es az mi
gyarlo szűűnket, hogy teged meg elnerheffűnc,
segítsegűl hiwhaffunc, neked hálákot adhaffunc

Enni soc romlasokban es soc vér ontásokban,
az kegyetlen őrdőgnec illyen nagy dihősségeben,
tarts meg az te taborodot, es te szent egyháza-
dot, az te gyarlo fiaidot.

vilagolíts meg minket à szent Lelec Istenuel,
hogy mindenkör tűntőklyéc bennűnc az Euan-
gelium, es erőšíts meg Vr Isten, az te áldott iged-

A SZENTEGYHAZIAN VALÓ

uel minden teuelgesec ellen.

Igazgassad elmeiét es minden tanusagát, vezérlyed vtát nyeluét az mi Lelki pasztorunknac, es oktassad elmeieket az te s;ent bes;edednec, fűgyelmes halgatoinac.

Tarts-meg minden űdőben minket az igaz hűtben, es igaz értelmében à s;ent Euangeliomnac, legyen foganatos kőztűnc, az te kegyes bes;eded, es minden iora intesed.

Hogy soc népec te hozzád meg térienec bűnőkből, es teged s;olgallyanac az ő s;iuекből lelkéből, hogy mindenec imadgyanac, czac teged tíf;tellyenec, hogy őrócké élhesienec.

*A MAGYAR ORS; AG SÍRALMA,
kinec romlása es nagy pusztolása, à baluany imadasert, töruentelensegert, kezzetlenségert, hamissasagert es fertelmes eletert lett.*

Notaia, Christus iam surrexit, gaudeamus exultemus & letemur &c.

Ekents reanc immar nagy VR Istén az meunyekből az te diczőleges templomodból, emlekezzél meg immar az te áruáidrol.

Micre

Miert hagyál minket ilyen igen még romlanunc, mi nemzetsegünkben el pusztolnunc, Mért tauozal VR Isten illy messi je mi tőlunc.

Tudgyuc hogy vétkeztűnc, mert tegedet nem tiszteltűnc, mint Atyankot teged nem szerettűnc, mint hatalmas Vrunkat tegedet nem féltűnc.

Azert kelly már tisztelnűnc pogánokat gyolkosokot, paraznakot, baluany imadokot, kik nec el kelly viselnűnc kemeny igaiokat.

El vőuéd mi tőlunc orsagunkot Kiralyunkot, földhöz véréd az mi Coronankot, s;inyed élő el vetéd mi aldozatunkat.

Meg s;үнéc soc heleken s;ent neuednec diczeretè, s;ép isfiaknac ekes eneklesi, mert az balnany imadas töled ezt erdemli.

Közölűnc le vagatal nagy soc gazdag fő Vrakot vitezeket erős ferfiakot, kiknec kőuér testeckel hizlalal vadakot.

Közölűnc rabbá ténél soc menyéket özuegyeket, gyermekeket, gyenge s;ep s;űzeket, mind az mi bűneinkert s;űzetéd ezeket.

Mind ezekből esmeriűnc bűneinknec súlyosságát, haragodnac rettenetes voltát, mert lat-

A SÉNTGYHAZBAN VALÓ

tyuc felsegednec már bossú állását.

Eltauozéc mi tólunc io nagy Isten mi örö-
munc, nintsen immar semmi vigaságunc, siralomra
fordula az mi nyaiasságunc.

De mégis nints mit tennunc, czac te hozzád
kelly folyamnunc, Mert iol lattyc hogy mind
el kelly vesznunc, ha az mi bűncinkből hozzád
meg nem térunc.

Emlekezzél meg rolunc, hogy mi földből re-
remtettunc, ördög miatt bűn alá vettettunc, mint
az árnyéc el mulic mi gyarlo életunc.

De az te io voltodból karhoztban nem hagy-
attunc, te szent fiad által meg váltattunc, bűntől
öröc halaltól már meg menekedtunc.

Tamadgy fel azért iminár, nagy VR Isten
mi illetunc, az te kezeidet nyuyts ki raytunc, es
nevel-el előled, kie meg nyomorodtunc.

Lásác meg az pozanoc hogy mi reanc gon-
dot viself, kiket te szent igeduel legeltettz, es no-
ha meg bantottunc, de tőled el nem vettz.

Mert latod el hagyattunc, es czac te read ma-
radtunc, nyaualyaloc tudatlanoc vagyunc, es el
hagyott áruaknac czac te vagy otalmunc.

Diczertessék mennyekben, Szent Haromság
egy,

egy fölsegben, ki meg vigasztal; minket lelkünkben, noha gyóttretűnc mostan itt az mi teltünkben.

MAS SIRALMA AZ MAGYAR
nemzetnec, az Ieremias Propheta könyörgéséből.
Notaia, Magyar nyelven Matyas va-
la az Predictor.

Emlkezzeél mi történéc Vram mi ray-
 tunc, es tekents meg melly sádalom-
 ban mi most vagyunc, mind bűnün-
 kert Vram töled ostoroztatunc, azért
 szükség eijel nappal hozzád kialtsunc.

öröksegűnc édes házanc masra fordula, az mi
 házunc es ióságunc idegenre szálla, úgyűnc iuta
 iay mi nekűnc nagy budosafra, mert Istennek nem
 akaranc térni vtára.

Arasagra nagy insegue miként maradanc,
 Mert nints nekűnc földön házunc sem kedig
 Atyanc, úgyè fogyot ózuegysegre marada Any-
 anc, mert bűnünkert meg haragutt mennyci
 Atyanc.

Arrà iutanc hogy vizetis penzünkön vegyűnc,

D es

A SENTEGYHAZBAN VALÓ

es az mi erdőnc fáiban nagy árunn valtsunc, egyéb féle sűkségetis mindent senuedgyűnc, mert Istent parantsolattyanc ellene tettunc.

Tereh alatt az rabfagban nyakunc le sűgéc, semmi-nemő nyugalom nem engettetéc, mert semmi kegyesség köztunc nem lelettetéc, azért pogán népnek sűue raytunc nem eséc.

Idegen nép közt kereffűc mi kenyerűnket, mert földűnkben nem segellőc à sűegenyeket, nyomorultakrol el fordítóc mi sűemeinket, azért veté Istent reanc haragos sűemét.

Atyainc vétkeztenec de már őc meg holtàc, mi-es kőuetőci voltunc alnokfagoknac, im mint váséc-meg beleid fogoc fioknac, mert ellene tőt Isteni parantsolatnac.

Kic sűolgác voltàc most vralkodnac mi raytunc, mert sűolgác léuén Istennec mi nem sűolgalanc, minden Isteni tífteletet mi meg vralànc, Azert nints ki által tőlőc mi meg váltassunc.

Im czac markunkban visellyűc az mi lelűnket, nagy keferűseguel essűc mi kenyerűnket, felelem es retteges meg emesített minket fegyuer előtt kietlenben mentyűc feiűnket.

Ehség

Ehség miatt az mi testünc meg keseredett,
mint égő kementze bőrünc meg repedezett,
az mi lelkünc banat miatt meg keseredett, szi-
űünc kedig bűnűnc miatt kétlégben esett.

Az mi asszon nepeinc meg alaztatánac, nagy
foc sűzecz pogan miatt meg rontatánac, Mert
nem engedenc isteni parantsolatnac, azért Isten
küldé reanc az poganokat.

Feiedelmec közölűnc mind el ki fogyanac,
es az tanacz állo népec mind el halanac, az
köz népec egy-más között vissját vonánac, ie-
gye hogy mayd vége leszen mi orsagunknac.

Nagy haragia vagyon raytunc az VR Il-
tennec, termeszetè ellen élűnc sient igeienec, es
ellene iarunc mindenben szerzesenec, ezzel adunc
okot minket büntetésenec.

Termeszet küuöl élne poganoc iffiackal,
à sgegeny rabokat veric dögönyeg sackal, nint-
en ki ősjue tudgyon férniè azockal, Mert
ősjue mi nem férhetenc Atyafiackal.

El tauozéc már mi tölűnc az mi öröműnc,

D ij

mert

A SZEEN TEGYHAZBAN VALO

mert karonanelkül vagy on már az mi feiűnc,
azert ſjúklég hogy ſjiűnkben mi keſeregiűnc,
ſjűntelenűl VR Iſtennec hűtből kőnyőőgiűnc.

Iay mi-nekűnc mert meg bantottuc Iſtenűn-
ket, azert fogta keſerűſeg az mi ſjiűűnket, ſe-
tét homaly el borítá mi ſjemeinket, vadac roka
ſjellel iáriac mi telekinket.

Bizodalmunc vagy on benned kegyelmes Iſ-
ten, ki meg maradtz mind őőcké diczőſeged-
ben, ha győttretűnc bűnűnc ſjerent à mi teſtűnk-
ben, nem hagyts tőled el ſjakadnunc az mi lel-
kűnkben.

Mire Vram mind őőcké ſeledtz el minket,
illy ſokaig keſergeted buſolt lelkűnket, kérűnc
azert téríts hozzád az mi ſjiűűnket, mert nem
nyeriűnc naladnelkül iduőſſegűnket.

Vedd-el rolunc kérűnc teged nagy haragodat,
es vyíts-meg már minekűnc az mi napinkat, ke-
gyelmes Iſten otalmazd meg mi házainkat, hogy
diczeriűnc mind őőcké ſjent Haromſagot.

VGYAN AZON IEREMIAS

*Prophetanac kőnyőőgeſeből mas notan va-
lo Siralmas enec.*

Keſer-

KEserues sziuel Magyar orszagban mondhattyuc magunkrol az nagy siralmat kit Ieremias regen irt Sidokrol.

Emlekezzél meg hatalmas Isten nyomorusaginkrol, tekents mi reanc álly bossjut immar mi nagy romlasinkrol.

Mert öröksegűnc tölűnc fordula pogan nemzetsegre, mi lako helyűnc sállá mi rolunc idegen népekre.

Edes Atyanktol immár meg váltunc áruasagra iuttunc, edes Anyankual mind egyetembe őzvedgyé maradtunc.

Meg sziomiuhozuán minnen vizűnket draga penzen issiuc, nagy faratsaggal be gyűytöt fanakat immár áronn vessűc.

Mi ellenszeginc éles sziablyakot feiűnc felett forgatnac, erőls munkaban faratt testűnknecc nyugodni sem hadnac.

Az poganiagnac olly nagy rabsagra mimagukat adtuc, hogy czac kenyerral mi éhségűnket meg elégithessűc.

Siruán mondhattyuc felseges Isten vétkeit Atyanknac, kie mi közölűnc regen el multac mi reanc sziállánac.

D iiij

Kegy-

A SZEENTÉGYHAZBAN VALÓ

Kegyetlen szolgál nagy dióssággal raytunc
vralkodnac, nem találhatunc már remenstet
szabadulafunknac.

Nagy félelemmel es retteggel pusztában bu-
dosunc, eledelünket mi életünket kezünkben
hordozzuc.

Tetűnknek bőre mint az kementzè el szaratt
elegett, az nagy éhségnek ő tüze miatt vgyan
meg sült veszett.

Affsoni-állatoc tisztaságokban meg gyalazta-
tánac, az gyenge szűzecs fecs varasokban széplő-
ket vallanac.

Az feiedelmec akasztó fára fel függeszteténec,
es vén népeknek ő tekintetec nem bocsúlátet-
nec.

Iffiu népeccel es gyermekeccel gonoszul élénec,
kegyetlenséget éktelenséget köztűnc miuelénec.

Az mi szűűnknek minden öröme már el fogy-
atkozéc, gyűlekezetűnc nagy siralomra fordu-
la változéc.

Az mi feiűnknek szép ekeffége közölőnc ki eséc,
iaay mind éltiglen immar minekűnc, mert igen
vetkezűnc.

Nagy banat miatt mi szűűnc lelűnc igen ke-
leredec

feredéc, es az mi szeműnc siralom miatt mind
meg feretódéc.

Keresztyneknek lako helyeket kit el pusztíta-
nac, vadac es rokac hamis tanítóc most imma-
ran lakiác.

Te kedig kegyes irgalmas Isten öröcké meg
maradtz, te országodban birodalmadban öröc-
ké meg állasz.

Miert öröcké el feledkezél mi rölunc VR Is-
ten, mire hagytz minket soc ideiglen ez vesze-
delemben.

Teríts te hozzád es mi meg térűnc kegyel-
mes VR Isten, vyíts-meg immár a mi napin-
kat mint regi üdöben.

Eckeppen sira szent Ieremias ő könyörgese-
ben, mikor az Isten meg nyomorgatá Sidokat
inségben.

A DANIEL PROPHETANAC

*Könyörgeséből való siralmas Enec, mellyben az bi-
uec vallast teszneć bűnökről, es engesztelieć a*

Christusert az Atyanac haragiát, Daniel

IX. Notaia, Elaborusaga David

Kiralynac egykoron nagy

vala etc.

D üij

Mikor

Mikor à Sido nemzet tartatnéc Babylo-
niaban, az Mediai nagy Dariusnac ke-
meny rabslagaban, à s;ent Daniel illy
könyörgést tön az ő nagy sirtaban.

Neked könyörgöc menny-beli Isten alaza-
toslagual, ki vralkodol mind mennyen földön
nagy hatalmassagual, rettenetes vagy mikor meg
itell; minket igazlagual.

Te mind öröcké abban meg maradtz à mit
egys;er mondas; , es semmi ockal az te kötésed
mellöl el nem állas; , de az kic teged hiuen s;ol-
galnac czac azokhoz háytas;.

Igen vétkeztünc nagy alnoksagot töttünc te
ellened, istentelenül iaránc mindenkor Vram te
ellened, soha nem tudánc mi semmi ioban enged-
ni teneked.

Melly igen sok;or küldötted hozzánc az te
s;olgaidat, de meg vtáltuc es nem hallgattuc te
Prophetaidat, semminec véltünc te iduössleges
parantsolatidat.

Menyit s;oltanac te s;ent neuedben à mi Ki-
ralyinknac, feiedelmiaknec, tús;tartoinaknac, az
mi Atyainknac, de soha nem lön helyè mi köz
tünc az te mondasodnac.

Azert

Azert teneked méltan mődhattyuc Vram hogy igaz vagy, es nem mondthattyuc hogy törüente-
len minckűnc rontonc vagy, senki ne mond-
gya hogy okanelkül te bosszu állo vagy.

Miénc VR Isten à s;egyenkedes es ortza piru-
las, méltan erdemlyűc hogy reanc s;allyon min-
den s;idalmazas, mi nemzetűnkön minden ne-
pektől hogy legyen káromlas.

Nagy budosafra meg czufolasra iutatád ügy-
űnket, mind ez vilagnac soc hatarira el o;latál
minket, minden népec között vtállýác pőkic az mi
népeinkét.

Mégis azt mondom hogy pironkodas legy-
en mi ortzanknac, mi kiralyinknac, feiedelmink-
nac az mi Atyainknac, mert nem volt vége elle-
ned valo soc alnoklaginknac.

Tenedek kedig felseges Isten legyen irgalmas-
sag, mi hozzánk valo nagy s;erelmedert legyen
hála adás, mert noha neked ellened iártunc de mé-
gis el nem hagyttz.

Tudgyuc hogy soha mi nem engedűnc az
te tanatfodnac, es helt nem adtunc te törüenyed-
ben valo mondasodnac, semmi böczűlet nem volt
mi tőlűnc te Prophetaidnac.

E

Eges;

A SENTE GYHÁZBAN VALÓ

Egész Israel mind által hága az te törvényedet; töled el térüén elé nem vőué az te beşededet, mel-
tan boczattad azért mi reanc ez nagy vesşedel-
met.

Mind be töltötted az mi feiünkön fenegeté-
şedet, nagy átkaidat ellenünk valo loc esküüesi-
det, mint şent Moyles az te hiw şolgád şolított
bennünket.

Ránc igazítád az te igedet az mi bűnünk şe-
rént, es mondasodat be tellyesítéd igazşagod şe-
rént, azt nem mondhattyuc, hogy nem lett
volna ez erdemünk şerént.

Elöl találá mi Birainkat az te iteleted, mert
igassagual nem vala bennec az te şent felelmed,
nem forog vala ő şemec előtt te igaz törvényed.

Im melly kárt tőnec Ierusalem nec mind à Si-
do nép nec, şoha nem volt igy ég a'att dolga vala-
melly nemzet nec, melly nagy şertelen vesşedelme
lőn à Sido nemzet nec.

Immár mind be tölt à mit regen şolt Moy-
ses Propheta, az mi feiünkön be tellyesedéc à
mit Isten mondà, czac ennél inkab meg ne ronta-
nà az ő nagy haragia.

Még sem könyörgénc escedezşel az V R
şinye

ISTENI DICZERETEC. XVIII

színye előtt, alnokságinkból hogy ki terhetnénc az nagy Isten előtt, es meg érthetnénc ő igasságát mi romlásunc előtt.

Sietvè hozá reanc az Isten è nagy veszedelmet, Mert az VR Isten mindenben igaz senkinek nem enged, à kic beszédét semminec vélic ő szent fellegetec.

De mégis kérunc öröc VR Isten az te szent neuedert, ki Egyptomnac földéből regen ki hozád nepedet, es hatalmasul fel magasztalád hiredet neuedert.

Noha vétkeztunc es életünkben neked nem engettunc, de nagy VR Isten igasságodban könyörülly mi raytunc, तरीen-el immar az te haragod ne maradgyon raytunc.

Ments meg immaran mi nemzetünket az te haragodtul, vegyed ki immar te hiueidet az nagy pusztaságból, könyörülly raytunc menny-beli Isten irgalmasságodból.

Mi bűneinkert es atyainknac ő gonoszságokert, méltan szennvedgyűc cz veszedelmet à loc alnokságért, méltan szidalmaz minden szomszéd nép ninket mind ezekert.

E ij

De

A SZEENTEGYHAZBAN VALO

De halgassad meg öröc VR Isten en imad-
gomot, mint te s; olgadne ne vessed hátra en
kialtasomat, meg ne vtallyad könyörgöc neked az
en s;ozatomat.

Tekents io keduel az te el pusztult áldot s;ent
helyedre, az VR R A valo tekintetedért ne hadd
ez inségbe, az Messiasert az te nepedet teríts eppü-
lesre.

Häyts-le en hozzam en VRam Isten az te fű-
leidet, nyisd-fel immaran à mi VRunkért az te s;e-
meidet, es tekintsed meg az mi kietlen nagy ve-
s;edelmünket.

Tekents meg immar à magassagbol az te vára-
sodat, kin segítsegül czac az te áldott neued hi-
uattatott, könyörülly rayta, mert iin iol latod,
hogy mind el rontatott.

Nem hanyuc eie könyörgesünkben mi igassa-
gunkat, es te elődbe mi nem tamaszttyuc mi iam-
borzagunkat, hanem czac az te véghetetlen nagy
irgalmassagodat.

Halgass meg VRam legy engedelmes VRam
legy fügyelmes, tennen magadert en VRam Is-
ten ne legy kesedelmes, az te neuedert az te ne-
pednec, legy immar kegyelmes.

Dicze-

Diczeret legyen à magasságban az mennyei
Vrnac, ki éppítőie es nagy otalma az mi várasí-
nac, Mert meg kegyelmez ő iőfendőre az mi or-
lágunknac.

AZ ANTICHRISTVS NAC

Haborgatása ideien való könyörges.

Algasd meg mostan felseges Isten;
mennynec es földnec sient teremőie
mi könyörgesűnket, es te visellyed
minden gondunkat, mi keppen meg
fogadtád. Mert teged vallunc kegyes Atyanknac
az Christus Iesufert.

Soc ellenségink vadnac ellenűnc felseges Isten
lelki es testi mi nagy ellenséginc, kic mind lel-
kűnkben es mi testűnkben igen kefergetnec. Ne
hagy tetőted hogy el sákadgyunc ez árnyec vi-
lagon.

Te vagy otalmunc es bizodalmunc felseges
Isten legy mi gyamolunc ne vigy kefertetbe, de
segíts minket minden űdőben hogy meg ne
gyalaztassunc. Mert teged vallunc kegyes Aty-
anknac à Christus Iesufert.

Czac te egyedől nyiluan iol tudod felseges Is-

E iij

ten az.

A SZEENTECHYHAZBAN VALÓ

ten az mi voltunkat nagy gyarolagunkat, melly igen legyűnc mi erőtlenc minden dolgainkban. Nehadgy te töled &c.

Biriad lelkünket es mi testünket, felseges Isten tarts meg gonosztul minden ellenségtől, Adgyad valhassuc az igaz hűtet, hogy legyűnc te orl;agod. Mert teged vallunc &c.

Az hitetlenec es kegyetlenec felseges Isten semminec velic az te szent igedet, Azert üidőzie te hiueidet soc külömb-külömb keppen. Ne hadgy tetőled &c.

Nagy áruasagban es nyaualyaban felseges Isten nekűnc igerted, hogy te minket nem hagytz, Kerűnc legy velűnc es szent Lelkeddel szűűnket vigaszallyad. Mert teged vallunc &c.

Sokszormi lelkűnc meg keseredic felseges Isten, mert nintsen neki adzig batorfaga, miglen tetőled nem segítetic mennyei segítséguel. Nehadgy tetőled &c.

Bizuán könyörgűnc mostan teneked felseges Isten hogy te visellyed minden gondainkat, lol tegy mi velűnc mint fiaddal szűklegűnc ideien. Mert teged &c.

Diczeret neked felseges Isten es mi Vrunknac

nāc te ſzent fiadnac az Iesus Chriftusnac, Diczeret
legyen à ſzent Leleknek mind öröckön öröcké. Ki
vagy állatban egy bizony Iſten könyörülly mi
raytunc,

MAS KÖNYÖRGES Azon Notara.

Emlkezzél meg menny-béli Iſten meny-
nec es földnec ſzent teremtoie irgal-
maſſagodrul, mellyet téſ; vala regi ū-
dőben Iſrael ſiaival. Noha vétkeztűnc
mennybeli Iſten, azért el nem hagyta.

Te el ki hozád az te nepedet az Egyptombol à
Farahonac ő nagy inſegéből, de el feleytéc te nagy
io téted baluánt imadanac. Noha vétkeztűnc &c.

Az vèrès tenger két felé valéc az Iordan vizét
te meg ſjaraſtád à te neped előrt, de el feleytéc te
nagy io téted baluant imadanac. Noha vét-
keztűnc. &c.

Te el ki hozád az te nepedet az igéretnek nemes
földére le telepítőtéd, de el feleytéc te nagy io té-
ted baluant imadánac. Noha vetkeztűnc &c.

Kérűnc már teged Atya VR Iſten emlékezzél
meg te orſzagodrol az Magyar orſzagrol, ne hadd
el veſzni pogan kéz miatt te öröklegedet. Noha
vétkeztűnc.

E iij

Az

A SENTEGYHAZBAN VALÓ

Diczeret neked Atya VR Isten es mi Vrunknac te szent fiadnac az Iesus Christusnac, Diczeret legyen a szent Leleknek mind öröckön öröcké: Ki vagy állatban egy bizony Isten könyörülly mi rajtunc.

AZ VTOLSO ITELETRŐL

mégis azon Notara.

KErlec es intlec mostan tegetet az nagy Istennec szent személyére teremtetett ember, hogy viselly gondot iduösszegdről örök életedről. Mert el iő az nap, melly nap ez világ tűz miatt mind megég.

Melly nagy félelem ackoron leszen, mikor a Christus az iteletre el iőuendő leszen, hogy mindeneket meg hannyon vessen igazan itellyen, El iő bizonyyal az Isten fia szép fényes földhőben.

Először kedig a szent Angyaloc az nagy szép sauo hangos trombitat égben meg riaszttyac, kik nec sauára minden halottac hamar fel tamadnac. Mert el iő &c.

Nem kelly ackoron senki aranya, sem szép ruhaja sem gazdagfaga, mert föld meg rodhaszttya, czac bodog leszen a ki most meg tér Christus

tus Vranc mondgya, El iő bizonyal &c.

Ezt nyiluan hidgyed hogy ez így leſen, mihelt az iget te meg értended es Istent halgatod, ſent Daud által ſens Ianos által Isten ſjouát hallod. Mert el iő az nap. &c.

Elé hazatnac ſám tarto könyuec , kikköl az Isten mindent meg itél mindenec láttára, az ritoc dolgoc meg ielentetnec bizony nyilual leſnec. El-iő bizonyal &c.

Ott mit felellyec en bűnös ember, kihez folyamiām es eſedezzem az en bűneimert, hól meg az iois retteg es láppag Christus Vranc előtt. Mert el iő az nap.

O te felleges hatalmas nagy VR , ki mindeneknec czac te vagy Vra Kiralyoc Kiralya, Kérűnc moſt teged hogy iduőzítſed ſegeny bűnőſöket. El iő bizonyal &c.

Emlkezzél meg kegyelmes Isten , hogy en erettem emberré lettél, ſőrnű kint ſenuedtél, Nagy faradsagot keſerűſeget en értem fel vőtél. Mert el iő &c.

Kérlec en teged ne veſſél túled az véghetetlen öröcké valo nagy keſerű kinra, Kérlec ne legyen hiſaba értem az te ſent halalod. El iő bizonyal &c.

F

Czac

Czac fohajkodom en edes Vram mint Istenemhez kegyes Atyamhoz edes meg váltomhoz, hogy legy kegyelmes s;egeny iuhodhoz, meg térült bűnőlhöz, Mert el iő az nap &c.

Nam meg boczatál Magdalenanac, vndoc fertelmes gonos; bűnősnec te hozzád térőnec, es meg boczatál bűnös toluaynac hálálà ideien. El iő bizonnyal &c.

Allas engemet az ioc közibe es válass; el ki gonos;oc közül felseges VR Isten, hogy lass-engemet iob kezed felől en edes Istenem. Mert el iő az nap &c.

Siralmas les;en nyiluan meg hidgyed s;amlalhatalan soc emberek nec itelet nec napia, De nagy vigas;ag es öröm les;en akkor az hiuck nec. El iő bizonnyal &c.

Ennec okaert intlec tegedet Isten képerc eke; s;itet ő emberi állat, s;ies es viselly igen nagy gondot itelet napiarol. Mert el iő az nap &c.

Ne vedd czufflagra es s;űketsegre az nagy Isten nec fenegetését aldott s;ent igeiét, mellyet neked most soc iambor ember bizons;agul hirdet. El iő bizonnyal az Isten fia s;ep fenyes főlyhőben.

AZ

ISTENI DICZERETEC. XXII
AZ TE DEVM LAVDAMVS

*Summa ſerént. Notaia, Felſeges Iſten bozzád
kialtunc nagy keſeriſeguel.*

Eged VR Iſten mi Kereſtyénec diczerűnc es áldunc, Atya es ſiu ſzent Leleknec vallunc.

Neked az tiſta es nagy hatalmu Angyaloc ſolgálnac, ſűntelen valo fel ſjoual kialtnac.

Szent ſzent ſzent Iſten te ſeregeknek vagy Vra Iſtené, tellyes à menny föld nagy diczőſegeddel.

Apoſtaloknac es Prophetaknac dicző ſzent ſerege, Martyromoknac diczernec ſeregi.

Teged ez földön Kereſtyeneknek ſzent Gyülekezeti, Atya VR Iſten mindenkoron diczer.

Es tiſteletes te ſzent fiadot az VR Ieſus Chriſtus, es vigáſtalo ſzent Lelec VR Iſtent.

Te Diczőſegnec VR Ieſus Chriſtus vagy örök Kirallya, Atya Iſtennek egyetlen egy fia.

Otalmazzád meg veſedelemtől az te nepeidet, Otalmazz büntől mindenkoron minket.

Diczerűnc teged mennyei Atyanc az te ſzent fiaddal, es mind öröcké ſzent Lelec Iſtenuel.

F ij

Hogy

A SZEENTEGYHAZBAN VALO
 HOGY AZ VR ISTENNEC IG-
éte közöttünc tiſtán es igazán hirdetteſſéc az
luſte Index Nótairá.

BVzgo ſűből te fiaid kegyes Atyanc
 könyörgünc, adgy minekünc igaz hi-
 tet, hogy tegedet imadgyunc, tellyes
 hűtből ſzeretéből, hogy tegedet min-
 nyaian áldgyunc.

Latod Atyanc ſelleges io lelki teſti ſűkſegünket,
 geriezd köztünc ſzent Igedet eſmerheſſünc tege-
 det, eſmeriünc meg ſzent fiadot az mi iduölle-
 günket.

A ſoc baluany imadaſtol rettenetes kárho-
 zattol, ſabadíts meg ſzent neuedert minden e-
 retnekeſegtől, Antichriſtus ſerzetinől, az papanac
 téuelgeſetől.

Siruan hozzád mi ohaytunc es fel ſjoual kial-
 tunc, kic ſzent igednec általa az hűtben plantal-
 tattunc, embereket az vaklágbol végy ki hogy
 tegedet diczeriünc.

Iol eſmeriünc bűneinket minden téuelgeſünket,
 kikert reanc ereſtöttél minden veſjedelmeket, po-
 ganoknak dihöſſégét, az ſeiedelmeknec nagy
 kezenyſégét

Veſjedel

ISTÉNI DICZERTEC. XXIII

Veszedelmet az poganoc orságunkban tőuenec, sokat bennűnc meg őlenec es s̄amtalant el viuénec, orságunkbol ki ūdzenec nagy nyomorúsagot raytunc téuénec.

Senkit nekűnc otalmunkra hatalmas VR nem tamasztál, hogy ki venne győződclmet poganon hatalmat, kemenyseges nagy inseget minden felől reanc tamasztál.

Rettenetes bűneinkert mind ezeket s̄enuedgyűc, vallást tesűnc felsegednec bűneinket nem fődőzzűnc, kérűnc teriezd s̄ent igedet, s̄ent neuedet diczeriűc.

Az te neued kegyes Atyanc bizonyal ott s̄enteltetic, ahol az te draga iged igazan hirdettetic, mellyel emberekben az hűt s̄jepen be plantaltatic.

De VR Isten emlekezzél az te fogadásodrol, mellyben tőtél bizonsagot te irgalmassagodrol, hogy soha nem emlekezel az mi alnokságinkrol.

Azert hűtből valamikor te hozzád kialtandunc, es à Christuśnac általa mindeneket kérendűnc, meg adod es el nem forduls; semmi-keppen mi tőlűnc,

F iiij

No

A SZEENTEGYHAZBAN VALÓ

No Azert felséges Isten tericzd el-ki igedet,
hogy minnyaian diczerhessűc az te Istensege-
det, kinec legyen az til;teffég mind öröckön ö-
röcké Amen.

VGIAN AZÖNRÖL AZ O VE-
nerabilis virginitas Notaiara.

Kegyelmézz meg nekűnc nagy VR Is-
ten ne hadgy minket el vesűnűc bűne-
inkben, kie mindenkor bizunc sient
neuedben, bűnűnc sjerént ne böntels
tömlötzenben.

Hitűnc erőffödic dolgaidbol, mert meg ho-
zád nepedet fogfagbol, Sido népet Babilonta-
bol, el nem hagyád irgalmassagodbol

Az te nepeidnec vétkét vedd-el, es fődözd-
el bűnűnket érdemeddel, mert sient fiad meg
valta véreuel, nem akarà el vesűnűc bűneink-
ben.

Tauoztasd el rolunc haragodat, téríts hoz-
zánk irgalmassagodat, s;abadíts meg à s;egeny
folyokat, kie neuedert hordoznac vasakat.

Iduözítő Isten kérűnc teged, ielennyéc meg
raytunc kegyelleged, táuozzéc-el rolunc gyű-
löfeged

lőseged, legyen velűnc az te sient főlseged.

Nemde mind öröcké haragşolé, firol fira nemzetről nemzetre, az te nagy haragodat nyuytodé, es reanc haragual tekinteté?

Vallyon egyéb naladnál ki volna, hogy fogşagbol ki şabadítanà, hanem czac te Istenec sient fia, ki magadot adád nagy fogşagra.

Czac temagad vagy felsleges Isten, öröc élet az hiw emberekben, mellyet kinec ha te adtz éltében gyönyörködic te istensegedben.

Mutasd már te irgalmasşagodat, kegyes Isten es te io voltodat, add esmernűnc az te sient fiadot, kí kedueiért mutasd-meg magadot.

Halgathassuc az te sient lgedet, es hiheşűc te igeretedet, adgyad nekűnc te bekeşegedet, şabadíts ki fogşagbol népedet.

Kőzel vagyon Isten az hiueknec; mert nem mulo keppen iő kőzinkbe, de öröcké lakozic şiűűnkbe, nem hágy esnűnc az hitelenşegbe.

Ha mi hişşűc kogy Isten irgalmas, es mit igeret meg adni hatalmas, hogy sient fia előt-

A SENTEGRÁZBAN VALÓ

te iutalmas, ellensegűnc nem léss; diadalmas.

Mennyből nekűnc szent fiu adatéc, tilista szű-
től földön es szűletéc, iduösség nec valtság nac mő-
datéc, ki által Isten velűnc meg bekelléc.

Hidgyűnc azért az Iesus Christusban, ne ma-
radgyunc baluany imadalban, nem hágy min-
ket VR Isten foglaltban, es nem hadgya népét
nagy rablaltban.

Kerűnc teged kegyelmes VR Isten, téríts hoz-
zád erőtlenségűnkben, ne nézz minket az mi bű-
neinkben, csak tekents meg szent fiad érdemét.

Atya Isten való fiu Isten, vigasztalo szent Le-
lec VR Isten, neked örök diczőség mennyekben,
mert mit kértűnc meg adtad lelkűnkben.

A KERESTIENEK NEC POGA-
noc Kezvetlensége ellen való könyörgés, No-
tatis, Mindenec meg hallýác es íol
meg tanullýác &c.

Egyelmes VR Isten te hozzád foly-
amunc, mi nagy nyaualyankban te-
neked könyörgűnc. Szannýad meg Vr
Isten mi nyomorúságinkat.

Ó melly igen minket te meg kefergetél, es
mind

mind ország sjerént búdosni erejtél. Sannyad
meg VR.

Pogan törököckel sshell kergettetél, mi édes
házánkból el ki üdzettedél. Szannyad meg VR
Isten mi &c.

Nagy hirtelenseguel házunkból indulanc, mert
nagy felelmünkben meg nem maradhatánc. Szan-
nyad &c.

Az mi házainkban nagy károkat vallánc, mi-
kor életünknek leg iobbában valánc. Szánnnyad
meg VR &c.

Tellyesen az népec el háttác hazokat, és pusztá-
ra hattác nagy szép várásokat. Szánnnyad meg
VR Isten.

O melly nagy siralom lön Magyar ország-
ban, banat keferűleg sshell az országban. Szan-
nyad meg VR Isten.

Félelem retteneges vagyón mi sjiűünkben, hől
es nyugalom mert nintsen lelkünkben. Szan-
nyad meg VR Isten &c.

Nagy soc pusztalagot törökök sserzénec, Mert
mind ez országban sshell ézetened. Sannyad meg
VR Isten &c.

Dulanac rablánac sjuzeket rontanac, soc nyo-
G morul-

A SZEENTEGYHAZBAN VALÓ

morultakot közöttűnc szerzenec. Szánniad meg
VR Isten mi &c.

Ide s-toua s'lel mi mind meg o'slatánc, mint
barany farkastol s'lel hanyattatánc. Szánniad
meg VR Isten mi &c.

Az vén iamborokat nyakon kötue hordgyác,
edes magzattyokat előttőc le vágíác. Szánniad
meg VR Isten mi &c.

Nagy keferűseguel ott őket hordozzác, mint
barmot piatzon mind s'lel arullyác. Szánniad
meg VR Isten mi &c.

Soc s'amtalan nepet Törökőc le vágnac, es
nag soc áruakot közöttűnc hagyánac. Szánniad
meg VR Isten mi &c.

őzuegyecléuénc igen chezénec, es nagy siralom-
ual czac fohazkodanac. Szánniad meg &c.

A pogan törökőc s'lel kergetenec, mint
vad oroslanoc meg környekeztenec. Szánniad
meg VR Isten mi &c.

Sás-kefelyű keppen minket kergeténec, soc
Kere'styen vérbè őc be fertézénec. Szánniad
meg VR Isten mi &c.

De hissűc VR Isten ezt reanc boczattad,
nem mi io voltunkert de gonossagunkert. Szán-
nyiad meg &c.

VR

ISTENI DICZERETEC. XXVI

VR Isten nagy méltan mostan minket bűntetz, igazságod szerint most minket nyomorgattz. Szannyad meg VR Isten mi &c.

Kegyesleged szerint bizunc minket nem hagytz, es nagy nyaualyankbol hogy meg szabadíts; Szannyad meg VR Isten &c,

De kérunc VR Isten irgalmaságodért, kegyelmességedert te nagy io voltodért. Szannyad meg VR Isten &c.

Ne állj bosszút raytunc az te sient fiadért; ne vessej-el minket az mi bűneinkert. Szannyad meg VR Isten &c.

Vedd-el rolunc immar az te haragodat, fordíts pogánokra az te ostorodat. Szannyad &c.

Te sientegyházadot mayd mind el pusztíts; az te asztalidat mert mayd mind el rontíts; Szannyad meg VR &c.

Es te soc sientidnec véreket hullattys; az te sient igedet maydan ki gyomlallys. Szannyad &c.

Elegedgyél meg már nyomoruságinkal, az ártatlanoknac nagy veszedelmeckel. Szannyad.

Vedd-el rolunc kérunc már az pogánokat, minket meg segítuén vedd-el haragodat, Szannyad meg VR Isten.

G ij Es

A SZEENTEGYHAZBAN VALÓ

Es diczeret legyen az Atya es Fiu, Szent Le-
lec Istennec öröckön öröcké. Szannyad meg VR
Isten mi nyomorusaginkat.

AZONROL, AZ NOTAIA FENy-
esleges tenger nec czillaga.

Egy irgalmas VR Isten minekűnc,
mert ellened alnokul vétkeztűnc, de
te benned vagy on remensegűnc, kit
haragra bűnnel ingerlöttűnc.

Vedd-el rolunc méltó haragodat, mutasd
hozzánc irgalmassagodat, hogy esmeriűc eb-
ből io voltodat, vedd-el rolunc eckeppen át-
kodat.

Derec keppen te meg tisztíts minket, mofd-el
rolunc fertelmességűnket, az el vesztött szép öl-
tőzetűnket, reanc aduan vigasztald lelkűnket.

Vndoksagát faytalanlaginknac, mind iollat-
tyuc soc alnoklaginkat, gonossaginc előtűnc
forognac, kie előtted szüntelen vádolnac.

Volta keppen ellened vétkeztűnc, látá-
sodra gonofit czelekedtűnc; igaz vagy te nem
kelly kételkednűnc, győzödelmes vagy mikor
iteltetűnc.

Igassagi

ISTENI DICZERTEC. XXVI

Igassagi te iteletidnec, ebből tettznec hogy
be tellyesednec, azért á kic tegedet itelnec ke-
gyetlenec tóled meg győzetnec.

Czac bűn az mi gyarlo termeszetűnc, álnok-
sagban mert mi sűletettűnc, veszedelmes itt az
mi életűnc, mind el vesűnc ha meg nem té-
rendűnc.

Vétkeinktől fordíts-el sűnyedet, es törűd el az
mi bűneinket, ne akariad latni mind ezeket, kic-
kel loksior meg bantunc tegedet.

Siefs belénc vy sűuet adnia, sűent Lelkeddel
meg vyítania, tijsza hűttel aiandekoznia, add ö-
rökké sűnyedet látnia-

AZ IGAZ HŰTNEC HASZNA
rol Notata, Diczerd az Istent te
hiw Keresűtyen.

AZ melly embernec io hűtűnec vagyon,
annac sűent Lelec sűuebe vagyon, á
Christusnakis lakasa ott vagyon.

Czudaloc raytad te hiw Keresűtyen melly
nagy kegyessen hozzá hiw Isten, sűent fiát ad-
gya teneked az Isten.

Ember draga vagy te az Istennél, Christus

G ii

meg

A Szentegyházban való

meg mofa teged véreuel, bizzál ő hozzá immar te fjueddel.

De mit keuannál többet Iſtentől, nem kimél-
lé meg fiát enbertől, kegyelmeflegét nem tilt-
tya ſenkitől.

Bizd à Chriſtusra tennen magadat, te ueled
közli irgalmaſſagát, es meg mutattya neked ő
ſzent Attyát.

Ki à Chriſtusnac zaſſloiát tarttya, nagy ha-
boruſag gyakorta banttya, mert ez vilagnac min-
denkor ez mondgya.

őruendezzetec es vigadgyatoc, kic à Chriſ-
tusért haborgattatoc, czac az Iſtenhez tū fohaz-
kodgyatoc.

Senki igaznac magát ne véllyè, mert bűnuel
lettűnc minden meg ertſe, bűnőſnec magát hát
minden itellyè.

Diczeret legyen az VR Iſtennec, az Atya
fiu es ſzent Leleknek, kit minden ſzentec öröcké
diczernec.

AZ IDVÖSSEGGNEC IGAZ V-

tarol, az az, à Chriſtus Ieſus által való idvö-

züleſről. *Notia, O venerabilis virginitas.*

Tanully-

Anully - meg te az vton el menni,
 mellyen kelly be mennyorszagba men
 ni, Mert nem egyéb vton kelly be men
 ni, hanem Christus által kelly be
 menni

Bizonfagual ezt szent Matthe iria, hogy az
 Christus téuelgőknek vá, kic akariác ez vtat
 nyomnia, es Istennec bűsedét hallania.

En vagyoc vt mint mondgya az Christus, id-
 uősfegre valo bizony Isten, szent Atyamual bizóy
 őrc Isten, egyetembe à szent Lelec Isten

En alalani valaki be megyen, diczőségnek ny-
 omdokara megyen, de valaki egyéb vton megy-
 en, kárhozatnac torkaba be megyen.

Ez be menést tanollyuc az irasban, à kic bizunc
 czac az egy Christusban, Istennec egyetlen egy
 fiaban, nem valami egyéb baluanyokban.

Baluant imád ki bizic emberben, remenségét
 helheti érdembe, iduősfegét czelekedetibe, es mind
 azoc kic biznac à szentekbe.

őnnön magát igerte igeiben, hol azt mond-
 gya szent Daud könyueben, hiwy engemet
 minden bűkségedben, meg halgatlac te igaz hű-
 tedben.

Mert tudgyad hogy en bizony Isten vagyoc, em-
 bereknek

A SENTE GYHAZBAN VALÓ

bereknec remenlege vagyoc, bankodoknac vigasztaloia vagyoc.

Ne nézzed te ember bűnös voltod, czac te nezzed Christus Iesusodot, es az te fel tanasztott zasládot, ki viseli teneked vtadot.

Remenlegben ne fűgyiűnc senkitől, hanem czac az egy Iesus Christustól, ki meg mentőt minket az bűnöktől, pokolbeli őrdőgnec tőretől.

Iarollyunc mi azért a Christushoz, Atya Istennec egyetlen egy fiahoz, téuelgőknek bizonyos vtához, kecsérgőknek vigasztaloiaához.

Engesztellye meg nekűnc atyankat, hogy mi nekűnc adgya szent malaszttyát, igazgassa életre vtunkat, es nyissa meg nekűnc mennyországot.

Diczertesséc az Atya VR Isten, diczertesséc az fia VR Isten, Diczertesséc szent Lelec VR Isten, szent Haromság egy bizony örök Isten.

A CHRISTVS IESVS NAC IS-

teni es emberi természetiről es tisztiről való Diczeret,
mellyet a Cömunicalaskor szoktunc enckelni. A

felix namq3 decoris Notaiara.

Batizi Andrase.

Ier

Er diczeriúc az Istenec fiát, à szép
szűz nec áldott szent magzattyát, ez vi-
lagnac edes meg váltoiát, bűnösök nec
kegyes szőlaiát.

Iesus Christus kegyelmes meg valtonc, VR
Istentől adatott tanítónc, szent Atyaddal felséges
meg tartónc, szent Leleckel minden igazgatónc.

Teged vallunc hatalmas Istenec, kezdetnelkül
valo teremhetnec, szent Atyaddal egy örök Is-
tenec, mert szaiából születél Istenec.

Teremtésnec te előtte valal, kezdetnelkül az
Istennél valal, Anyanélkül Istentől származál, ö-
rök Ige szaiabol mondata.

Te általad ez világ kezdetéc, es semmiből szé-
pen teremtetéc, az czilagos szép ég teriesztetéc, na-
pual holdual meg ekesztetéc.

E széles föld tetőled adatéc, termő fackal meg
gyümölcsözöttetéc, szép zöldellő füvel tündökletéc,
viragokkal meg czillagostatéc.

Te általad Adam teremtetéc, földből teste szé-
pen alkottatéc, mennyből lelke a testbe ihletéc,
Eua tarsul melleie adatéc.

Paraditsom kertébe vitetéc, ördög miatt ott
s meg ezalatéc, minden iotol ottan meg foszta-

H

téc

A SZEENTEGYHAZBAN VALÓ

téc, az emberi nemzet karhoztatéc.

Mikor Adam ott magát el vesjté, es fiait halalba bé eyté, Atya Isten magát kie ielenté, te nedet Adamnac hirdeté.

Abrahamnac az vtan fogadà, Aldott mag-nac teged ackor monda, szüz Maríá mihebe fogada, te szent véred mi reanc áràdà.

Föl öltözél az emberi testbe, ez vilagra iöuel mi közinkbe, igaz hűtet adál mi szüünkbe, vy vilagot gericszel lelkünkbe.

Szent véreddel te minket meg váltal, bűneinkből szépen ki tisztítál, szent Lelkoddal meg vilagositál, es Atyadnac keduebe iutatal.

Az keresit fan érettűnc meg halal, harmad napon esmeg fel tamadal, mennyorszagban fel magasztaltatal, tisztességuel meg koronaztatál.

Azert vallunc teged Kiralyunknac, es öröcké valo nagy Papunknac, Isten előtt minden gya-molunknac, ez vilagon minden otalmunknac.

Az Istennec nagy haragia ellen, az ördög nec dihössege ellen, ez vilagnac kergetese ellen, az bűnök nec rettentése ellen.

Te vagy nekűnc minden igazságunc, iambor-ságunc es artatlan-ságunc, te vagy nekűnc szent-ségunc

günc valtságunc, Isten előtt öröc bodogsagunc.

Te vagy nekünc az mi remensegünc, ez vilagon mi nagy tisztességünc, Isten előtt minden diczőségünc, mennyországbán öröc iduőségünc.

O Istenec draga kints-tartoia, Szent Lelek-nec raytunc nyugotoia, nyomorodott áruaknac tartoia, mi hitünk-nec meg koronazoia.

O Istenec kedues áldozattya, kit io ssemuel meg teként az Atya, es meg marad az ő io illattya mind öröcké kedues fogonattya.

Edes Iesus elődbe iarolunc, sseked előtt artzul le borulunc, keserueffen te hozzád ohaytunc, es nagy firuà mennybe föl kialtunc.

Mert az ördög ellenünc tamadot, nagy soc gonosk közöttünc áradott, az mi erőnc immar el faradott, ielents azért mostan hatalmadot.

Emlekezzél gyarlo csetünkről, emlekezzél erőtlenségünkről, emlekezzél kegyelmességedről, emlekezzél sient igeretedről.

Lam te testbe erettünc öltözél, a szép szűztől vilagra szűletél sient, véreddel te minket meg iegezél, igaz hűtben magadnac gyűrözél.

H ij

Oral-

A SENTEGYHAZBAN VALÓ

Otalmazz meg azért az ördögtől, ez világi
sóc kegyetlenektől, szabadíts meg az mi bűneink-
től, testünk-beli fertemességektől.

Tauoatafd - el tőlunc az vér ontast, es sóc
félè dühös hadakozast, szabadíts le à sóc nyuzast
föfstast, hogy az hűtről teheffunc io vallást.

Adgyad nekunc az te s;ent Lelkedet, तरीक्ष-
tessed az te s;ent igedet, esmeriunc meg minnya-
ian tegedet, diczerheffunc az te s;ent neuedet.

Tekents reanc most à magas mennyből, láto-
gass meg kiralyi s;ekedből, tégy iol velunc kegy-
elmességedből, ments meg minket keferüle-
günkből.

Vigafitald meg az mi siralmunkat, tellye-
síts - be mi kiuanfagunkat, miés neked hálá-
adásunkat, be mutattyuc mi áldozatunkat.

Edes Iesus neked hálát adunc, io voltodert
el-fel magas;talunc, aiandekot elődbe mutatunc,
diczerete: teneked eneklunc.

Diczeresséc az Atya VR Isten, diczeresséc
az fiu VR Isten, diczeresséc à s;ent Lelec Isten,
s;ent Haromsag egy bizony VR Isten.

MAS

MAS DICZERET AZ VRNAC

Szent Vaczorairól. Notia, Virgo Dei genitrix &c. Melius Peteré.

Yakran nekűnc kellyene Istennek hálá-
kot ádnunc, soc io tétemenyiről kel-
lene emlekeznűnc.

Regi io szandékarul hozzanc valo szerelméről,
buzgóságos kedűről diczernűnc io voltarol.

Enni soc esetűnkéről hogy gondot viselt dol-
gunkrol, titkait bűneinkről mozdította vét-
kűnkrol.

Gyorsan olayt hogy léle sebűnknek gyógyítasa-
ra, szent fiát el végeze az mi meg valtasunkra.

Óh Istennek szerelme es el titkolt nagy tanatja,
hozzánc honnan io kedue, tettzie io akarattya.

Ránc mert anni nagy gondgya, hogy nem ny-
ughatic szerelme, melly kedűét meg mutata, hogy
fiát el boczáta.

Istennek es embernek kelly vala erettűnc ióni.
Christus Iesusnac keller Közbe-iaronac lenni.

Ó hogy fűzetest tenne samtalan adossagunkert,
es hogy mégis halhatná az mi soc bűneinkért.

S-el iőue s-meg fűzeté testében adossagunkat.

H iij

es

A SENTE GY H Á Z B A N V A L O

és mindenestől fogva le köte bűneinket.

Szükségünknek élèi ez lòn iduözülésünknek, tel-
lyes megfűzetese mi nagy adossagunknac.

Es lelkünknek kenyere lòn nekűnc az ő s;ent
testè, lòn öröc életünknek oka ő istenfege.

Ezt Attya magos mennyből, latuán ő s;ent or-
s;agabol, vgy enges;te;tetéc meg s;ent fia halálából.

Győzödelmet engedè az poklon es kárhozaton,
nekűnc hatalmàt vennűnc vgy ada az bűnökön.

Ezert Attya ors;agát érdemlòtte diczölégét, két
keppen öröksejét birtà nagy gazdaglagát.

De maganac egyiket nekűnc tartotta masikot,
érdemeuél keresett hűtnec s;ent igazlagát.

Igy s;erzè oc leuelet el ves;ett öröksejük-
höz, mellyel iutnànc házánkhoz, el ves;ett io-
s;agunkhoz.

No miért-hogy iol tudta mi feledkensegün-
günket, még ez földön léreben erről meg intè
minket.

ő testét hogy érettűnc engedé törue ny kezebe,
ezt akariá hogy legyen öröc emlekezetben.

Szörzè azért Vaczorát testeről hogy emlekezzűnc,
ő ki ontot véréről hogy el ne feledkezzűnc.

Félt vala hogy el vess;ittyűc es hogy vgyan el
fèleyttyűc, ez nagy kintlet hogy végie felede-
kenleg-

ISTENI DICZERETEC. XXXII

kenségbe vessűc.

Ez okaert akará meg igert irgalmasságát, es bé peczetlenié bűnűknec boczanattyát.

Czuda kepen ezeket, czac szerzé hogy szaná minket, mert ő iol lattya vala mi öröc el vessűtűnket,

Immaran ő ezekert es ő nagy faradságaért, mi tőlűnc hálá adaft kéuan minden dolgaért.

Azert tellyes életűnc nekűnc hálá adás legyen, le fektűnc es fél kölrűnc iarasunc es ülesűnc.

öröc örüendezésbe es isteni diczeretbe, foglal-lyuc már magunkat mi tellyes életűkben.

Mert nem mienc az banat kic vagyunc Isten iegycsi, de azoké az kic az ördöznec közösi.

Diczeret az Istennek Atya fiu szent Leleknek, kit diczernec a szentec, az hatalmas felségnek.

A PSALMVSBOL VA
LO ISTENI DICZERETEC.

ELSŐ PSALMVS.

Beatus vir qui non abiit etc.

H iiii

Bodo

Odog az olyan ember az Istenben,
ki gonfsoknac nem ment tanatsokban,
kegyetleneknec nem iárt ő vtokban,
hamis itelet nem forgot sjaiban.

De az Istennek Igeiét halgattya, erre fő kep-
pen vagyon minden gondgya, erre néz neki min-
den akarattya, ezt eijel nappal sjiueben for-
gattya.

Mint az folyó viz mellett ssep termő fa,
mellynec leuelit az hideg nem banttya, ő ideie-
ben gyümölsét meg adgya, io sjerentselen le-
sien minden dolga.

De nem vgy lesien mind azoknac dolgoc, kie
az igeről nem viselnec gondot, mint a ssel hinti
s jellyel az apro pòrtt, ackeppen hánnya-él Isten a-
zokat.

Minden emberec mikor fel tamadnac, es ele-
tekről ha őc sjamot adnac, az hiuec közöl ezec ki
hanyatnac, es veghetetlen karhozatra iutnac.

Mert az hiueknec vtokat az Isten, biria forgat-
tya kegyelmes kezeben, az kegyetlenec ő kenien-
segekben, vesnec es esnec öröc letettségben.

Mikor enekit a ssent Daud irá, ebben az Iget
minekúnc aianlá, bodognac mondgya a ki ezt
fogadná, bodogtalanuac a ki meg vtálná.

Psalms

II. PSALNVS.

Quare fremuerunt Gentes. Azon notara.

Vgodic dúl-fúl magaban ez világ, ml-
kor fel tamad kőztűnc az igazság. De
ha tekented dolgat czac bolondság,
es minden keppen el mulando hiw-
fag.

Ezt nyiluan lattyc az hitetlenekben, nem
gyönyörködne az élő Istenben, sem az ő tőle
ki adott törvényben, hanem czac az ő kábá sjer-
zésekben.

Leg elsőc ebben a földi Kiralyoc, az feiedel-
mec es pap Vrasagoc, sient Dauid mondgya
nem tagadhattyatoc, kic az VR ellen tanatsot
tartotoc.

Esűe gyűleste ha orsagul vagyon, az VR
Istenre ott kiczingond vagyon. Az fő végezes
Christus ellen vagyon, hogy mint romollyon
az Euangelion.

Monduán ne hadgyuc raytunc vralkodni, az
ő beszedet kőztűnc hirdetni, mert zabolából
akar mind itatni, sjabad életet mayd nem hágy
kőuetni.

I

Ennec

A SZBENTEGYHAZBAN VALÓ

Ennec okaért ne vrallyuc ötet, es ne halgassuc
vgy mint Mesterünket, ne igazgassa az mi éle-
tünket, ne iduözítse erdemé lelkünket.

Rontsuc mindnütt az ő vraságát, törüuc izén-
kent nyakunkból igaiát, vessuc ki szankból az ő za-
bolaiát, es semmi keppen ne fogadjuc szouát.

Im meg mondom már mint lehen dolgozuc,
az magass mennyből Isten néz reatoc, ki czac
neueti a mit tanatskoztoc, es meg czufollya a
mire vágyodtoc.

Laslu beszédvel szolt ez előtt nektec, de io tanat-
tat elé nem vöttétec, már nagy haraggal riast ben-
neteket, es meg rettentí tú keuelylegteket.

Azen fiamot im meg vtáltatoc, kit feiedlemé
töttem tú raytatoc, Sionnac hegyen hogy őt vr-
alnatoc, es mindenekben őtet halgarnatoc.

Szomot meg mondra es akaratomot, meg
beszelltöte az en tanatsfomat, monduán enne-
kem az VR igyen szolott, En má szültelec te-
gedet fiamot.

Legyen mind tiéd az föld kereksege, ha-
azt keuanod minden öröksége, az poganoknac
nagy soc nemzetsége, teneked adtam ám te birt-
mind véle.

Ha

ISTENI DICZERTEC. XXXIIII

Ha nem engednec ronts mind őšue őket, nagy valš paltzaual mint föld edenyeket, ha nem tilštelnec mind el puštits őket, az földnec űinyén hogy ne élhešenec.

Serkennyetec fel azért feiedelmec, földnec Birai ez vilagi Bölštec, tanullyátoc es veyyetec értelmec es kőueššetec Isteni felelmét.

Es űolgallyatoc az nagy VR Iűnnec, nagy űelelemuel neki őrűllyetec, az ő űent fiat igen böczűllyetec, apolgaffátoc igen űereššetec.

Mert ha vələba meg nem térendetec, űent igeieben tű meg nem éppűltóc, az ő űerzešit nem kőuetenditec, haragia miatt mind el kelly veššnetec.

Soc ideiè már hogy hiw benneteket, es gyakorta int hogy hozzá tērietec, tűzzel emešit meg ha őt nem veššitēc, el kelly veššnetec bizőnyal hidgyetec.

Bodogoc azoc kie ő benne biznac, mint Kirallyoknac őrmelš űolgálnac, es űűkšegekben ő hozzá űolyamnac, igaz kűt által ő benne nyugošnac.

Dicző

A SENTEGYHAZBAN VALÓ

Dicsőség legyen az Atya Istennek, & ſent
fianac mi Iduőzítőnknek, es vigasztalo ſent Lelec
Istennek, à ſent Haromsag egy őróc Istennek.

HATODIC PSALMVS.

Domine ne in furore tuo etc.

Szent Dauid Kiraly bünei ellen így
panaszkodik, de Istenének kegy-
eliségeben nagy erőssen bizic, es tel-
lyes hűtből könyörgésében így im-
adkozik.

Hatalmas Isten nagy haragodban ne fedgy
meg engemet, te haragodnac nagysága miatt ne
ostorozz engem, mert haragodnac nagysága mi-
att kelletic el vesznem.

De sőt VR Isten könyörülly raytam, mert
czac alég vagyoc, tudod VR Isten melly beteg
vagyoc mert nagy bűnös vagyoc, gyógyits meg
engem az fáydalomból mert gyógyulást váro.

Az en testemben felséges Isten semmi épség
nintsen, czonttyaim közül annéra iutéc hogy egy
helén nintsen, minden erőmtől meg fogyatkoz-
tam, semmi io bennem nints.

Haborusága az en lelkemnek olly igen nagy
vagyon

vagyon, minemő sél-vés; es nagy haboru az tengeren vagyon, de míg ream néss; hatalmas Isten az czac adzig vagyon.

Téry hozzám Vram es s;abadíts meg el büsult lelkemet, ielents-meg bennem te veghetetlen kegyelmességedet, tarts meg VR Isten irgalmas-fagodert az én életemet.

Vallyon s-vagyoné ki az halalban rolad emlékezzéc, pokol fenekén kegyességedet nintsen kic emíltéc, mert haragodnac boss;u állását akarod hogy ertléc.

Ne hadd VR Isten esni lelkemet ördögnek torikaba, kir te s;erzöttél tíf;ességedre ne hadd káromlasban, vígy be engemet öröc életre te s;ent or;agodba.

Mert nem diczernec azoc tegedet kic vadnac pokolban, de sőt káromlyác te s;ent neuedet öröc káromlasban, teged diczerlec ha be viendés; öröc or;agodba

Regultra immár czac ves;ekedem fohás;kodasomban el neduesítém az en ágyànot köny hulasasimual, nos;olyam immar vgyan el áratt az en siralmimual.

En s;emeimet homály fogta bé keferűség mi-

I iiij att,

A SENTEGYHAZBAN VALÓ

Ist, immar ezentől meg emelhetem foci bűnē
im miatt, dekerlec teged tekents en ream fogad-
dalod miatt.

Hatalmasságát te szent igednee adgyad hogy
hihessem, szabadulást az en lelkemnee adgyad
hogy várhaslam, igeretedet te szent fiadban ad-
gyad hogy valhaslam.

Öruendez lelkem, noha foci bűnöm te ben-
ned VR Isten, mert meg halgáttad könyörgese-
met hatalmas VR Isten, bizzál io fiam az en
lelkemben azt mondgya az Isten.

Táuozzátoc el azért én tölem minden el-
lensegim, mert Isten előtt kellemetessé az en im-
adlagim, öruendez lelkem mert sohol nintsen
nekem ellensegim,

Mihelt az Isten imadlagomot eleibé vőué, ottan
lelkemet ördög markabol hamar el-ki menté, az
en szüemet bizodalomra ottan fel-éppité.

Ellensegimet meg haboritá es el-kegyenité, na-
gy hamarlagual kegyen vallással mind vissza té-
rité, bizodalomra az bűnölöket en általam inté.

Senki bűnetől meg ne iiedgyen czac isten-
be hidgyen, el boczáttatic szent áldomással ha ő
hozzá megyen, en rolam példát ez diczeretben
mind ez világ vegyen

SZent

Isteni DICZERETEC. XXXVI

Szent Dauid irta diczeretinec hatodie refében,
ez bűnösöket bizodalomra inti ez enekben, mindē-
nec vallya öröc életit ki hiszen Istenben.

NYOLTZADIC PSALMVS, *Domine*
Dominus noster, Notais. Meg szabadultam
mar en az testi halaltól.

Egen ó Törvényben Moysesnéc köny-
uében, diczertéc az Istent szép lelki ene-
kekben, hálát adtác neki az ő io vol-
tarol minden neznzetsegekben.

Eszte eszünkbe vegyűc es erőssen hirdessűc
hogy mi Christus által iduösségűnket nyer-
tűc. igazságnac vtát immár meg elmertűc, kerlec
el-ne feleytsűc.

Immar az VR isten az ő nagy diczőse-
gűc, el-ki jelentöttè es az ő kent igeiét, hogy az
hitetlenec Isten sekè előtt magokat ne ment-
hetnéc

O felseges Isten melly igen czudalatos, te is,

I iii

teni-

A SZEENTEGYHAZBAN VALÓ

teni neved mind è földön hallátos meg diczõttet
fel tamadas vtan nekünc melly hal;nalatos.

Mert fel emeltetõtt te nagy hatalmasságod,
egeknec felette te nagy irgalmasságod, mert ne-
künc engedted te s;ent Igéd által az lelki aian-
deket.

Az küsdedec által diczertetni akáral, te el-
lensegidert vélec predikaltatál, hogy hitetlen-
ket teged bosszontokat eckepen meg rontanal.

Christus s;ent Matthenál s;ent Atyanac ezt
mondgya, En s;entseges Atyam legyen neked
nagy hálá, űduõsseg nec vtát hogy az küsdedek-
nec te adtád meg tudnia.

Azert immar lattyu az hiw Keres;tyeneket,
miként feiünc felett az igen s;ép egeket, Isten
hatalmáual égen terenitetõtt holdot es czillago-
kat.

Az mennyei Isten lakozic az hiuekben, fén-
lic es villamic, mint à s;ép nap az égben, igazsá-
nac napia õnekic fel tamatt à s;ent ígeretekben.

Dauid czodalkozic az emberi állaton, kirõl
az Isten nec ilyen nagy gondgya vgyon, ember-
nec fiarol hogy kit az VR Isten loc ioual lato-
gasson.

Vgy-

ISTENI DICZERETEC. XXXVII

Vgymond Vram Isten miczoda az emberi állar, kiről te sjuedben ilyen sorgalmatos vagy, hogy minden időben te gond viseléd ő rea melly igen nagy.

ötet Angyaloknál vgy tettze egy ideig, meg aláztad volna földnec nagy mélségéig, de az Angyaloknál minden diczőséguel fellyeb diczöitetic.

Mert ötet mindennec Kirallyáúá sientetted, es mindennél ötet méltóságosba törted, meg koronaztattad es minden állatnál ötet föllyeb szerzőt-
ted.

Ez ember a Christus ki ilyen czudalatos, ez vilagiaknál ő igen vtalatos, mennyben az Istennél igen dragalatos, es igen szerelmetes

Az Arya Istentől mennyből alá küldetéc, itt meg fogattatéc értunc meg ölettetéc, es el temet-
tetéc Sidoc ezt miueléc, de meg eleuenedéc.

Azeit hálát adgyunc mi edes bay viuonknac, soc ellenleginktől mi meg sabaditonknac, büntől es ördögtől halaltol pokoltol, mi edes meg val-
tonknac.

Ki mi foglagunkat ő nagy diczőséguel, mennybe fogua viué hatalmas nyereséguel, kie ő benne biz-
nac neg aiandekozzá, olly igen nagy bewséguel.

K

Immar

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Immar mi öröklünk az Istenben hiszünk; mert mi az hűt adata Isten fia lettünk, minden öröksegen az Christus Iesussal köz öröklőc lettünk.

Diczeret dicz őlég legyen Atya Istennek, véle egyetembe az ő egy hűlötténec, a Christus Iesus-nac őróckön őrócke, a szent Lelec Istennek.

XII. P S A L M V S, Saluum me fac Domine.

HVR Isten tekents hozzánc, magass
mennylől nézz mi reanc, es könyö-
rűlly te nepeden nyomorult keresztie-
niden, Mert el fogytat az te szentid,
meg alutt földön az igaz hűt, minden emberes, fia
közt.

Nem hisznec te szent igednec, hazugság kelly,
 'czac kedueknec, az mit ta'alt az ő feiec, azzal te-
 gedet tisztelnec, De hamisság az ő dolgot, hazug-
 ság ő talalmányoc, nem keduelec neked azoc.

Veséld-el Isten ezeket, ronts meg ő tisztele-
ket, kic keueyen ezt kialtyác, bator sagual nekunc
mondgyác, nintsen Istentec tunektec, el-kelly
maydan mind vesinetec, ki otalmaz meg tuteket?
Azert így szól az VR Isten, fel tamadnom
szük

ISTENI DICZERETEC. XXXVIII

szükség nekem, hogy meg rontsam ő feieket, meg szabadítsam népemet, mert látom nyomorúságát, hallottam fohászkodását, meg állok neki bűnsíjait.

Nem hagyom az en Igemet, el oltani sem nevémet, de meg tartom én házámban és válasszott templomomban, hogy meg szentelje szentimet, gerielessze nekik szíveket, biztassa és ő lelkeket.

Az Istennek szent igéie, tiszta minden ő beszéde, mint az probaltatott ezüst, hetse meg öntetett ezüst, mert ennek az ő ereje vagyon az kísértetekben, Keresztnek viselésében.

Te vagy VR Isten otalmoc hatalmas kégyes gyámloc, az te hiw tanítoidnac, szőlőben plantaloidnac, te vagy őrzőie népédnek erős otalma hiueidnek, paissa te szent Igednek.

Azert neked mi most adunc, nagy hála: kot es ezt mondgyuc, Diczertessel Atya Isten, szent fiaddal egyetembe, vigasztalo szent Leleccel, nekűnc edes vendegűnckel, öröcké nagy diczőséguel.

K ij

Azon

A SZEENTEGYHAZBAN VALO
AZON PSALMVS EGI RITH.
musil róni. lb verskhè szerezett.

Mlékezzél meg VR Isten az mi nagy
gyarloságunkrol, tekents reanc kegy-
elmessen az te nagy bodoglagodbol,
az mennyeknec orlagából.

Halgald meg fohazkodásat az te kiczin sere-
gednec, ne vtallyad könyörgelet az te nyomorult
nepednec, kic most neked esedeznec.

Mert el folytatkozott immar minden igazság
ez földön, mayd nintsen senki olly ember, ki egy-
mason könyörüllyön, es igaz beszedű legyen.

Nints hèleye az te igednec es a te io intesednec,
nints abhan gyönyörűgeec köztűnc nagy soc em
bereknec, tezedet mind el kerülnecc.

Az bűnben el merűtenec, tezedet tarsá vötte-
nec, sőt inkab mégis vatanac, es tőled sémit nem
félnecc, semmi ioban nem éppűlnec.

Hizelkedő beszed vagyon mindennec az ő sjaia-
ban, ha szépen sfol barattyanac ételi nyaiaffagban,
es az ő réljeg koraban.

Más felől ha el tauoznac es egy más elől el me-
nec, kettőssé lesjen ő sjiuec, meg változic az ő
nyluec mert nints tökéletességec.

De

ISTENI DICZERTEC. XXXVIII

De el pusztítod VR Isten te mind az hizelkedőket, noha nem félne tegedet, de te mind meg rontod őket, el vesztet az kéikűűket.

Mert ha meg szolított őket az te igednee nem hiánec, az örök tűzne ki nyatol sem az ördöktől nem félne, hanem csak szabadon élne.

Az igazságnae Istené nem keduez ebben senkinec, meg czufolya még nyelucket mind a kic czalardul élne, es hamis kenyeret élne.

Meg mutatom még magamot mindenken Vrnac lenni, az hamis tudománnakis vegenecc kelly akkor lenni, az VR Isten ezt bejelli.

Az én el pusztult népemért, es ő keferűségeiért, a szegenyec siralaért es nagy fohaszkodalaért fel tamadoc az aruákert.

Meg mentem az en népemet es meg nyugotom én őtet, tiszta fogom hirdettetni közöttök az en Igémet, es igaz esmeretemet.

Mint az erejtett aranyat es hetszer tisztult ezüstöt, melyet tűzben gettenec es a fölből ki vőtenec, így vigasztalom meg őket.

Tarts meg közöttünk VR Isten az te aldott szent Igedet, otalmazz ez világ ellen mindenekben Vram minket, hogy diczerheffünk tegedet.

K iij

Mert

A SZEENTEGYHÁZBAN VALÓ

Mert látod az hitetlenec, hogy mindenűt vr-
alkodnac, es az ő szerentseiekben minden napon
neuekednac, noha tegedet nem félneec.

Eckeppen könyörge regen, sient David az
VR Istennec, Mert látá vakmerőségét minden
rend-béli népeknek, hogy Istentől nem félnéneec.

A ZON. PSALMV S, Notai a, Minden-
koron áldom az en Vramot.

 Zabadíts meg es tarts meg Vram Is-
ten, mert ez földön immár sient em-
ber nintsen, igaz beljéd az emberek-
nél nintsen, mert többre minden em-
ber hitetlen.

Tuduan mert olly nagy hiwlagokat sijnac,
egy-mas környűl mindenkor czalardkodnac,
mind hazudnac ő felè-barattyoknac, sjiuec sjerént
es czac abban forgódnac.

Az VR nyelueket es ő aiakokat, el saggassa
el töröllye azokat, aiakokkal valakie czalard-
kodnac, es nyelueckel czac nagy keueyen sijnac.

Rouasslagban bizuar az kic ezt mondgyác, hol
nyelueket nagyon fel magyastallyác, aiakokat
hazugsagra taníttýac, az VR Istent nem felie
nem

nem vrallyác.

Az VR Isten ezec ellen azt mondgya, máyd fel-kelec minden ember meg lattya, Mert en szemem a szegenyeket lattya, hiucinnec fo-haljskodasát szánnya.

Iduözítő szabadító mert vagyoc, szegenyeket áruákat otalmazoc, bejedemben na y hiwseguel meg álloc, gonoszjakon ezentő bosszut álloc.

Meg hidgyéte az Istenec bejedet, kie váríatoc ezac az ő segitségét, mert olly tistác az Istenec bejedi, kiket hisz nec az Istenec hiuci.

Igazac es szinten olly igen tisztác, mint az ezüst kit földből el valasztnac, az őtuölök kohokban oluastottác, es hétser meg eresztuen tisztítottác.

Hatalmaddal tartis meg minket VR Isten, őrizz minket kegyetlen nemzet ellen, hogy ő-rökké kie lesűnc igaz hitben, meg maradgyunc az te esmeretedben.

Az hitetlen es kegyetlen poganoc, mi környölűnc iárnac mint oroslanoc, az egyhazi feicelmec gonoszoc, azért győznec az hitetlen poganoc,

K iii

Lam

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Lam ezeket Dávid ira versekben, ennének
tizen kettőd részében, mikor volna nyaualyaban
intégyben, Saul Király miatt sáam-ki vetésben.

XXIII. PSALMVS, NOTAIA,

Nektec emlékezem. Dominus regit me &c.

Szent Dávid Propheta ennékle könyű-
nec huszon harminc részében, bizuán
az Istennec az ő rea való nagy gond
viseelésében, es hálát aduán ő szent
felsegenec mind egész életében, ilyen diczekedie
lelkében mindenkor keresztyenec képében.

Tudom hogy pásztorem vezeren ennékem az
en Vram Istennem, kinec gondgya vagyon test-
emre lelkemre, mert ő teremtet engem, es ő
iulha vgyoc ő hozzá halgatoc, mert ő meg váltott
engem, azért benne bizom, tudom egesznelkül
hogy en nem sükölködöm.

Az ő mézèienec szép szíros fáuein sopen legel-
tet engem, szent igeretienec edes beszédevel mikor
vigasztal engem, Anya szentegyházban es az ő aklá-
ban sopen meg nyugot engem, lopotol farka-
stól hamis tanítótól ott meg otalmaz engem.

Reggel hogy ki viszen en előttem megyen igaz
tudományauál, minden napon, keiszer engemet
me
g

meg itat ő lelki italával, lelki folyó viznec es élő
kut főnec s;ep tíf;ta folyasával, Euangeliomnac
Anyá s;entegyházban ő predikallásával.

Azzal en lelkemet vgyan meg vyíttya es vy-
onnan meg áldgya, mennyors;agnac vtát es az
igaz hűtet ennekem meg mutattya, az ő s;ent fia-
ban s;omorú lelkemet czac egyedől biztattya,
méltatlanfagomban az ő s;ent neuciert irgalmas-
ságát nyuyttya.

Illy nagy remenséguel es bizodalomual azért
te benned bizom, en Vram Istenem testemet lel-
kemet en teneked aianlom, Ha s;intè az halál
völgyè árnyekaban az en feimet látom, mert te
vagy en velem s;abadulasomat azért te tőled vá-
rom.

Meg vigas;tal engem te pásitori vess;őd es te
pásitori bodot, à soc nyomoruság mellyel hiuci-
det meg suitod sanyargatod, mellyel te kezéd-
hez olly nagy s;épen őket meg s;oktatod, tanítod
hogy el ne vess;enec s;őt veled legyenec mind
ő:őcké meg tartod.

Im nagy kejs;üiettel ellenségem előtt as;talt s;er-
zes; ennekem, az te s;ent fiadnac egy áldozattyá-
ual táplálod az en lelkem, meg vigas;tals; engem
L meg

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

meg adod bewséguel en ételem italom , en ellen-
seginnee nagy bosszúsagra meg tartod az en lel-
kem.

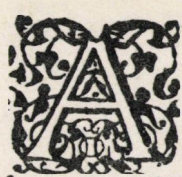
Hálándo testemnee ő gyarlófagatol meg szabá-
dítál engem , ez világ sem árthat semmi alnok-
sággal bosszúságuál ennekem , mert en te általad
fő ellenseget az őrdögöt meg győztem , az
en életemet czac te benned bizuan mikoron vég-
hez viljem .

Az te io voltodbol kegyelmességedből mind
ezeket en várom , Mert ezekre való nagy méltó-
ságot en bennem nem találom , azért minden
napon az en életemben czac te benned en bizom,
es tudom bizonnyal hogy soha te benned en meg
nem czalatkozom.

Lessee mind örökké az en Istenemnee es vrea-
mnac házában , az en Christusomnac pásztorsága
alatt az anya szentegyházban , az ő iuhainac igaz
hiucinec az ő társaságában , kikkel egyetembe ő-
rökké vigadoc az örök bódogságban.

AZON PSALMVS. DOMI-
nus regit me &c.

Az VR

AZ VR Isten nékem edes táplálóm,
minden dolgaimban czac ő az en
igazgatóm, nem hágy engemet telly-
esfeguel el nyomorodnom, életem-
ben nem hágy engem meg romlanom.

Sokszor történt nekem haboruságom, az ha-
missac miatt sokszor esett budósádom, De min-
denkor io helen lett en meg nyugouasom, iam-
boroktól meg volt az en táplálásom.

Czac az Isten en lelkemnek vezéré, az gonos-
rol én életemnek el-térítőie, az ő áldott szent ne-
uénec nagy diczeretére, az igazságnac őszuenyén
viselőie.

Nem rettegec semmi veszedelemtől, még az
halálnakis ő nagy kegyetlenségétől, mert otalmaz
az en Vram engem mindenektől, velem vagyon
meg ment minden ellenségtől.

ő ennekem meg őriző pásztorem, noha tőle bü-
nömert néha ostromoztatom, de viscontac kegyes
keppen meg vigasztaltatom, mint Atyamtól lo-
ha el nem hagyattatom.

Draga szép aiandekockal meg lattál, tisztességuel
en Istenem meg aiandekoztál, noha bosszontod
ellenlegimet te azockal, de tartod az en lelkemet
vigalagual.

L ij

Azon

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Azon kérlec en Istenem tegeder, környe-
kezd meg te kedueddel az én életemet, az te ir-
galmassagod biztassa en sziuemet, te io voltod
biria az en életemet.

Hogy czac neked éihessec ez vilagon, vigy
engemet örömré Vram az más vilagon, mert
nints tökéletes bodoglag itt ez vilagon, czac te
vagy VR Isten az en vigalagom.

Ez diczeret a szent David eneklé, mikor Isten
ötet haboruiból meg menté, es a Soltar könywbe
versékbe így helyhózteté, bekelegeiert az VR
Istent diczeré.

XXII. PSALMVS, AD TE DO.

mine clamabo, Deus meus ne sitas. Norais,

Czac te benned Vram Isten &c.

Mostan hozzád fel kialtoc felszeges VR
Isten, mert kő szallam es otalmam vagy
mindenec ellen, tekents ream ne hadgy
engem nagy veszedelmekben, Mert vgy vagyoc
kit temetni vis; nec az verembe.

Imadszagom kialtsom kérlec meg halgassad,
két kezemet fel emeluén irgalmassan lassad, igaz
hűtből az mit kérec ennekem meg adgyad, Ige-
retedet

retedet te azzal most meg bizonyítsad.

Czoda keppen környűl vöttéc most az hitetlenec, kic hamissan czelekednec átkozott emberec, ssembe nekem ssepét sfolnac de alnoc ő sjiuec, kérlec ne hadgy hogy ne legyec egyic ő közölőc.

Hamarlagual mikab kerlec ho y őket meg ront sad, à mint iárnac ő szoldgyokat ackeppen meg adgyad, gonossagban el mérültéc azt te ig-iol latod, Azert nekie nagy loc keppen kérlec meg torollyad.

Am iol latod hogy nem nézie az te dolgaidot, meg vtáltéc hátra hagyta parantso atodat, semmi böczbè mert nem tarttya az te sfolgaidat, hissem azert hogy meg rontod mint te tolnaidat.

Azert neked nagy hálakor adoc mint VRamnac, mert te nálud helè vagyon én imadsagomnac, mondlac teged en örömnec es én paisomnac, en sjiuemnec czac egyetlen egy bizodalmainnac.

Nam te voltal czac egyedől nekem segítséggel, es te benned örüendezett sjiuem nagy bewléguel, azert teged en diczerlec az en enekemuel, tarts meg engem kérlec VRam az te hiueiddel.

Ez eneket à sient David be irtà könyuebe.

L iij

dicze-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

diczeretnec hűsön nyoltzad io nemes rűsében, el-
lensegit ki meg győzé mind eges; életében, mert ő
bizéc az Istennek nagy segítsegeben.

XXIX. PSALMVS, EXALTA BO
te Domine quoniam suscepisti me &c.

DAuid Prophetanac imadkozasrol, ma-
galstallyuc Istent irgalmassagáról, el ne
feledkezzűnc io tétemenyiről, vegy-
űnc tanusagot sient Dauid Kiralyrol.

Erre tanítani akar az Propheta, miczoda sűű-
űnket Istenhez indítűű, à mint hűsön kilentz
resében meg irtűű, io tétűű Istennek ilyen ma-
galstallya.

Szűűmű nintsen Vram irgalmassagodnac, vűűge
hoffűű nintsen kegyelmetleget nec, azért magals-
tallac sűűlette mindennec mert hűűs en lelkem te
igereted nec.

Kialtűűsom Vram tűűled el nem vűűtűű, azért nya
ualyamot czac temagad erzed, Atyaj voltodat
raytam meg tűűkelled, irgalmassagodat nekem
meg ielented.

Az pokol torkabol te ki sűűabaditűű, az en bűűs lel-
kembűű mikor meg nyugotűű, te igeretedbűűl mi-
koron

koron biztatál, ottan en sjiuembe bizodalmat adál.

En eijel es nappal neked hálat adoc, diczeretec mondoc öröké teneked, mind ez világ előtt vallást teszec neked, irgalmassagodert mert te azt érdemled.

En tölem haragod VR Isten meg vonad, imádkozalomat miholt meg halgatád, lelkem czenességét azonnal meg adád, en könyörgésemet miholt be fogadád.

Szaintalan bűnömöt mikoron meg látád, mind-iárt sjeuidet tölem el fordítád, érzem bűneimet mint főeny sokságát, de sjeint felsegednec biuém fogadálát.

El ne idegenüllyön felsezed tölem, tekents fogadafod noha nagy soc bűnöm, mert ha az pokolba veted az en lelkem, nem leszen örömem soha vgy ennekem.

Nem ördög rabiai teszec rolad vallást, mert sjeint felegedre sjoznac czac káromlast, nem várnac tetőled soha sjsabadulást, de en czac tetűled vároc sjsabadulást.

En imadsagomat hiszem meg halgatád, mert en sjszalmamot örökre fordítád, irgalmassa-

L iij

massa.

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

massagodat raytam bizonyítád, mikor en lel-
kemet te meg vigasztalád.

Késs; mindenkor lelkem neked hálát adni, mind
ez világ előtt rolad vallást tenni, sőt io teteled-
ről neked hálát adni, örökkön örökké tegedet
diczerni.

XXX. PSALMVS. IN TE DO.

*mine speravi non confundar in aeternum. Az
luste index Notaiara.*

Enned biztam Vram Isten soha ne
gyalaztassam, az te szent igasságodért
kerlec szabaditassam, Eijel nappal
en könyörgőc hald meg en keresé-
met.

Nints ennekem segedelmem Vram te legy o-
talmam, batorlagom vagy ennekem es öröc bi-
zodalmam. Hayts en hozzám fűleidet sies tarts
meg engemet.

Erősegré ördög ellen vagy te nagy kemény-
ségem, szent neuedert ments meg engem, mert
nints nekem erdemem. Eijel nappal en köny.

De sietnec ellenségim titkon törbè eyteni,
Vram te vagy remenségem nekic ne hagy el
veljteni

veſſteni, Háyts en hozzám &c.

Im aianlom kezeidbe en ſjomorú lelkemet,
igaz moudó öröc Iſten otalmazz meg engemet
Eijel nappal én &c.

Czac hiwſagot követőknek rontoioc vagy
VR Iſten, benned erőſſen hiuőknek irgalmas vagy.
ſjüntelen. Háyts en hozzám &c.

Te io voltodért öruendec mert latod ſjégén-
ſjegem, minden-nemő ſjűkſjegemben vagy te
nagy remenſjegem. Eijel nappal &c.

Vram hozzád en kialtoc legy irgalmas enne-
kem, keferűſeg hátott engem áll nagy búban en
lelkem. Háyts en hozzám &c.

Sies hozzám mert el fogytác életemnek napiaí,
banat miatt el ſenyuedtéc tètémimnec èrèi. Eijel
nappal &c.

Tartnac engem ſjidalomnac minden en ellen-
ſegim, futnac tőlem io baratim vtnac nemzetſe-
gim. Háyts en hozzám &c.

Holtrol mint nem emlekeznec rolam igy feled-
keznec, mint meg veſſett hituay edént engem el
ki vetèttéc. Eijel &c.

Oh melly ſokan kic gyűlölnec környűl vöttee
engemet, ſjidalmazuán azt végeztéc hogy el

M

vegyéc

vegyéc lelkemet. Hayts en hozzám.

Raytam minden kelerűlég te vagy nekem segítség benned biztám mert ennekem vagy kegyelines Istenfég. Eijel nappal.

Dihösköduén ellenfegim haborgatnac fsertelen. Vram minden fűksegemben te légy velem fűntelen. Hayts en hozzám.

Ertsem immár hozzám való kedues akaratomdat, benned biztam mutasd immár nagy irgalmassagodat. Eijel nappal.

Ne hadgy engem fűdalomban benned biztam VR Isten, az kic teged nem követhetec vesszénec elhirtelen. Hayts en hozzám.

Sokan fűlnac hamissagot kic mind meg némollyanac, az igazra kic tamadtac hamar elrontassanac. Eijel nappal.

Isten melly nagy diczföget tartaf; fűrètöidnec, hol öröckégyönyörködnece es veled örüendeznece. Hayts en hozzám.

Soha nekie már nem leljen fűksegce fűegenfegce tartod öket titkos házban hol ninte semmi felelmece. Eijel napapl.

Vallást téfcec hálát aduán neked kegyes Istenem minden nemő fűksegemben ielen voltak ennekem. Hayts en &c.

Estem

Estem vala nagy kétségbe hogy el hagytál engemet, de menyíser en könyörgőc meg hallád kéresemet. Eijel nappal.

Ráytoc Vrnac nagy haragia kic élneç keuélységben, à kic kedig őtet félic léšneç io remenségben. Hayts en hozzám.

Tű minnyaian kic czac tudtoc egy Istenben biznia, batorlagban šiueteket hidgyétec nyugodnia. Eijel nappal,

Igy könyörge à šent Daud nagy erős šüksegeben, mikor őtet haborgatnac isteni félelmében, tudnunc adta enekenec harmitzadic relében.

AZON PSALMVS, RÖVIDEBBEN

E benned bizom Vram Isten, igazsagod šerént ne hadgy velšnem, šegyent vallanom ne hadgy nekem, en Istenem.

En vagyoc iây nagy bűnös ember, ellened bűnöm šamtalan ezer, előtted šüntelen be keuer, es vgy gyötör.

Sies háytani fűleidet, gyorsan halgasd meg könyörzelemet te benned hogy meg tarts engemet életemet.

M ij

Istenem

Istenem Vram legy szabadítóm, te hozzád Vramhoz en folyamom, nagy szabadítás; iol tudom, benned bizom.

Igen nagy örömem te vagy nekem, nagy batorságom en Istenem, lent neuedért vagy mentsegem, nagy örömem.

Nem hagytt engem Vram az törben, be esnem kit titkon en előmbé, vtamban meg vettéc a lesben, életemben.

Istenem Vram kérlec teged, vedd hozzád immar en lelkemet, mert meg váltottal engemet, életemet.

Szegyenség ortzankon ne legyen, szida'om minket ne érien, Diczőség Vram tied legyen, Amen legyen.

XXXI. PSALMVS. BEATI

quorum remissa sunt iniquitates, az Elő

Psalmusnac notaiara.

Bodon az illyen ember ez vilagon, a kinec bűnè boczanatban vagyon, igazulasa Isten előtt vagyon, annak rutlaga be földözuè vagyon.

Mert az embernek semmi nagy érèie, az Isten előtt

előtt nints semmi érdeme, leszen mindennec elég
segedelmè, kit csak egyedől segéll ő fellegè.

Azert vádoljuc ennec bűneinket, mert csak
ő lattyá az mi sebeinket, ő boczattyá meg az mi
bűneinket, ha benne vettyűc mi remenlegűnket.

Ezert Istenhez minden szent könyörgött es sen-
ki tőle hijabá el-nem ment, lelkénec nala talalt
czendesseget, mert neki adtà az örök életet.

Ne vess-el azért tőled en Istenem, mert te e-
lőttes nintsen houá futnom, földön es mennyen
hatalmadot valloim, te hozzád vram azért en
folyamom.

Mind ez vilagnac en vagyoc czufflaga, noha
iol tudom hogy bűnöm nec szoldgya, de em-
lekezzél regi fogadasodrol, hogy en ne iussac ör-
dő foglagabá.

Kegyességedből halgass meg engemet, te szent
Lelkeddel vigasztald szíuemet, hogy kőuethessem
te szent fellegedet, mutald meg nekem az te
ösuenyedtet.

Noha ostorod vagyon bál keztedben, hiszem
kegyelem vagyon iob keztedben, azért ostoross
engemet tekenemben, hogy en ne iussac örök se-
tetlegbe.

M iij

örucn-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

örüendezzetec minnyaaian az VRban, és örül-
lyetec örök vigaságban, keff; iduösségtec az ő
s;ent fiaban, kit meg ígerè az paraditsomban.

Szent David írta ezt à Soltar könywben, di-
czeretnec harmitz egy reljeben, kiuel biztatá lel-
ket félelmében, mikor az Isten probaltá lel-
keben.

XXXIII. PSALMVS BENE-
dicam Dominum in omni tempore &c.

MIndenkoron áldom az en Vramot, ki-
től várom en minden otalmamot, ben-
ne vettem minden bizodalmaimot, min-
denkoron diczerem mint Vramot.

Igen vigad es örüend az en lelkem, az Isten-
nec segedelmét hogy kérem, nyomorultác meg
hallyác azt örüendem, vigadgyanac Istenben
arra intem.

Czac egyedől ötet magasztallyátoc, mint en
tőlem láttatoc es hallyátoc, velem őűue neki
hálát adgyátoc, egyetembe mind az ő neuet
aldgyoc.

Ha valami nyaualyaba en estem, az VR Is-
tent kialtuán meg kereltem, feleleter azontól tő-
le vót.

ISTENI DICZERETEC. XLVII

le vöttem , es mindenből meg szabadult en f*e*iem.

Az Istenhez azért fel tekintenee , nyomorultac ő hozzá siessenee , nyiluan hidgyéc hogy meg nem se_yenűlnee , czac en rolam ezre peldat vegyenee.

En mikoron Istenhez kialrottam , az Istentől ottan meg halgattattam , ő általa hamar meg szabadultam haborusagimban en meg tartattam.

Lam Istennec Angyala mind tabort iár , Isten felső emberec kőűl ő iár , az Istentől azért ki otalmat vár vtaiban mindenűt ő nagy iol iár.

Segítségűl azért Istent hijatoc , ő io voltát kofollyatoc lássátoc , igen nagy io azt bizonyyal tudgyátoc , benne bizo emberec mind bodosogoc.

Tőle azért mindenkoron sügietec , az kic sientec vagytoc őret féllyetec , kűkleztekben tű meg nem sűkőlködtóc , az Istennec ionauaal béuekedteec.

A gazdagoc nagyon sűkőlködtenee , litten-

M iiii

legben

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

fezben nagyon meg eheztenec , De kic hűtből az Istentől féltene , minden ioual azoc beuelkedtenec.

Ream kérlec en fiaim nézzetec , es en hozzám tū minnyaian iőijetec , s;omot haluán hozzám fűgylmezzetec , az Istennek felelmét mondom nektec.

Iőy előmbé à ki olly ember volnál , hogy életedben te iol élni akarnál , io napokat földön látni keuannál , mennyors;agban es lakozni akarnál.

Nagyon kérlec leg elős;er tegedet , meg tartos;tasd gonos;tol te nyeluedet , czalards;agtol otalmazd aiakidat , meg ne czallyad te félè-baratodat.

Valamiglen él; ez árnyéc világban , s;ant s;andéckal ne élly à gonos;;agban , s;őt életed foglallyad minden ioban , hogy lakozzál Istennek otalmában.

Soc io között bekeféget s;eressed , es életedben mindenkor azt keressed , ez vilagnac bekeféget ne nezzed , mert iol tudod őrdőguel nagyon ügyed.

Felleges VR Isten s;emei vadnac , igazakon à kic

ISTENI DICZERETEC. XLVIII

à kic ő benne biznac , es valakic tőle otalmat várnac, kérésekben tőle meg halgattatnac.

Az Istenec haragos tekinteti, sörnyű keppen gonos téüöket nézi, es azokat nagy sörnyen meg bünteti, hireketis ez földről ő el-veſti.

Czac Iſtéhez az igazac kialtnac, es ő tőlè hamar meg halgattatnac, es minden nagy infégből mellyben vadnac, Iſten által azoc meg ſabadulnac.

Igen közel az VR Iſten azoknac , töredelmes ſjiuel à kic ohayttyác, alázatos lelecek földön iárnac, ſoc nyomorufagokból ſabadulnac.

Ezeknec ő őrzi minden czonttyokat , es nem hadgya meg töretni azokat , meg őleti veſti az gonosjokat , kic gyűlöllic az iambor igazakat.

Békeſéguel igazac meg tartatnac , kic Iſtennee ſjolgainac hivatnac , ſoha azoc nem puſztulnac rontatnac, kic Iſtennec az ő neuebe biznac.

Az gonosjoc kedig mind el rontatnac , kic az VR Iſten ellen rugodoznac , es az őrdőgnec mind éltig ſjolgálnac , mind teſteſtől lelkeſtől el kárhoznac.

Tanulagra ezt rendelé verſekbe , Enekenec harmitz negyed reſjeben , mikor volna Daid nagy örömeben, ſjiuè lelkè őruendè Iſtenében.

N

Plalmus

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

XXXVI. PSALMVS In te Domine spes
raui &c. Notaia, Diczerlec teged mennbeli Isten en
édes teremtem. Auagy, Szannyad VR Isten &c.

SOc nyiluan valo bizonsagockal szent
Dauid Propheta, az ő szíuéből a go-
noskokot nyiluan által lattya, fel fo-
haszkoduan az VR Istenhez mikoron
azt mondá.

Tudom bizonnyal az en szíuemnec ő belső re-
széből, gonos embernek ő gonosságát bizonyos
ielekből, kit én ő benne meg aranzottam Isten
ihléséből.

Az első iele gonosságának vakmérő batorság,
kinéc ellene Isten félelme volna nagy oruosság,
de nintsen neki szemei előtt afféle oruosság.

Rea ha szólnac gonosságaban még ő hízeltke-
dic, bűnbe mint sarba díszno mondgyara vgy-
an gyönyörködic, mellyel hiuektől ő gonossága
inkab gyálóltetic.

Igaz beszédec lam nem származnac ki az ő szá-
iából, mert hamissagbol es álnoksagbol czac ő
mindenkor szol, ingyen érteni meg sem akarja
hogy czelekedné iol.

Nagy hamissagot forgat szíueben feküen ő á-
gyaban

nyában, még állapotodot meg keményedett ő gonosz; vtában, semmi gonosság nintsen ő nala vtálatosságban.

Vram Istenem irgalmaságod mind az égig vagon, te igazságod es fogadásod az folyhő-kig vagon, te irgalmaddal es io voltoddal az föld rakua vagon.

Sőt igazságod mind fellyül hallad minden magosságot, mint az nagy hegyec fellyöl halladnac minden magosságot, tenger mélysége gond viselésed es igazgatasod.

Felseges Isten tartó táplálod te az embereket, vélec egyembe az barmoknakis táplálod őruőket, Ideie koran áldomásodból meg adod étkeket.

Azt en czudalom irgalmaságod melly nagy dragalatos, az te io voltod tehiuèidtől melly nagy kiuanatos, hogy nintsen hozzád mennyen es földön lenni hasonlatos.

Czac az te hárnnyad alá folyamnac Adamnac fiai, az kic valanac bűnnec halalnac az előtt fiai, szent fiad által öröc élet nec már les nec fiai.

Igyen élteted őket házadnac nagy gazdagfágual, szentegyházadnac te-tőled valo nagy

N ij foc

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

soc iouaual, te bewsegednec gyönyörűseges lel-
ki itallyaual.

Ezt azért vallom mert nalad vagy on életneé
kut feie, testi es lelki mi életünknek túled függ
èrèie, te vilagodban testben lelekben lát mi se-
munc fényè.

Bewseges keppen kerlec tèreiűsed irgalmassago-
dot, az kie iol tudgyác sient fiad által te akara-
todat, nagy béuen adgyad igaz hiueknec te igaz-
sagodat.

Az kőuel ember es ő labaua engemet ne nyom-
ion, a gonos; ember az ő kezéuel es meg ne in-
dítson, hogy hatalmáual engem tetőled el ne
s;akaf;thasson.

Am el silyesjté es mind el vesjté azokat az Isten,
kie alnoksagot czelekedtenec az igazac ellen, ki vé-
rèténec nem álhatánac ő öröksegekben.

XXXVII. PSALMVS *Dominè ne infu-
rore tuo arguas me. Szegedi Gergelyè.*

Nagy banatban Dáuid mikoron vala,
bűneitől hogy meg ijedet vala, Isten
haragiát feièn lattya vala, azért hozzá
igyen könyörög vala.

Vram

Vram ne fedgy-meg engem haragodban, ne őstorozz erős bulolasodbá, ne ítélly-meg kemény igazságodban, mert nem lehet cietem orfjagodban.

Kezeidet én el-nem viselhetem, soc ostoridot már nem sjenuedhetem, mérges nyilaiddal kefergettetem, ki miatt ingyen mayd meg emésztetem.

Tzelul vetél engem az ellenlegnec, kic min⁹ denkor czac ream lőuöldőznec, soc nyilackal annira el taglottac, semmi épseget testemben nem hagyta.

Nints sjuemben senkihez remenlegem, czontyaaimban sohol nints bekelegem, soc bűncim meg emésztènec engem, ha kegyelmed élől nem veszen engem.

Alnoklagim feiem fellyül hallattac, minden tētemimet őshuē rontottac, es sjuemet igen el bűsítettac, ez nyaualyat bűncim ream hozta.

En lstenem im melly nyomorult vagyoc, zijel nappal buban banatban vagyoc, őruendetes napot immar nem vároc, azért mindekor somoruàn iároc.

Nints senki gyoyitoia sebeimnec, semmi or-

N ij

nesslag.

úfflagual nem kötöztene , io baratim engem
meg gyűlöltene , minden atyamiai meg vet-
tene

Ezec nekem iomot kiannyác vala , de már
mostan feiemre tőrne vala , szebè sepet en-
nekem sfolnac vala , de hát-megől hálót vettene
vala.

En őnekic gonofst ezért nem sfoltam fenege-
teseket mind el halgattam , mint egy báraný len-
kinec nem ártottám , igassaghoz , mindenkor tá-
maszkodtám.

Sokan vélic hogy en sfolni nem tudoc , mert
nyeluemuel senkit nem ragalmazoc , bossu állást
az Istenre hallasztoc , igaz bírot ő ellenec tamasztoc.

Segittseget nem várocn senkitől , hanem czac
tetőled en Istenemtől , teged vètlèc mindenko-
ron paysul , azért nem félèc en az ellensegtől.

Te felelsz meg VR Isten en erettem , tudod
hogy igassagban tőrekedtem , noha mastul ha-
ragot érdemlettem , otalmamot en tőled remen-
lettem.

Ha tantorodasom nekem történèc , az ellen-
ségne en czac czufflag lennèc , nagy soc károm-
lasra oc adattatnèc , segelly meg engem hogy ez
ne történnyèc.

Az

'Az en ellenségim ream dihöttèc, hálálomra mert végezést végejtèc, ha te el hattz engemet öc el veltneç, az ioert ennekem gonöjt fűzetnec.

Könyörgésemet Vram meg halgassad, bűncimet ennekem meg boczassad, hálá adó voltomot hogy halgassad, ellenségtől lelkemet szabadítsad.

Siejs hamar az en segítségemre, az ellenség mert fiet életemre, nagy loc törő vagyon veszedelmemre, azért figyelmezzél segedelmemre,

Szent Daud irta ezt à Soltar könwben, harmitz hatodic szép diczeretében, mikoron busvala az ő sjiueben, ezeket eneklé nagy sjiüksegeben.

*XLII. PSALMVS, Quemadmodum desideras
Cervus ad fontes aquarum. Notaia, Mindenkoron áldom az en Vramot etc.*

Ohaszkodom hozzád Vram Istenem, es nagy kegyelmessen halgass-meg engem, Mert te benned soha nem volt keségem, azért mégis te hozzád esedezem.

N iiij

Latod

Latod Vram igen még nyomorottam, előttem nagy nyaualyára iutottam, de még te szent Istenfégedbe biztám, soha semmiben el nem hagyattattam.

Remenylegem még meg nem fogyatkozott, az te igereted nálam nyiluan volt, hogy ennekem mind ezeket meg adod, mellyet tőled nagy szüem szerint vároc.

Kiben nem volt nem leshenis kétségem, hogy te elődbe mégyen könyörgesem, azért Vram te hozzád esedezem, mert nints többöz senkihöz remenylegem.

Tudom hogy meg adod nekem ezeket, még halgatuán nekem könyörgesemet, tudod Vram mindenben en szüemet, az mellé keuanod igaz hűtemet.

Mert en csak teged hiwlae segítségül, es magamot nem biztatom senkitől, en elkemet vigyed nagy vidamsagra, es szüemet vigyed nagy vigalagra.

Kiért diczeretedet en eneklem, io voltodat soha el nem feléytem, mind ezekert Vram halgals meg engem, meg tartasséc tőled Vram en lelkem.

Irgal.

Irgalmaffagodat à mikor hallom, akkor el fe-
léttem minden banatom, akkor vagyok nekem
nagy vigalagom, búncimnec boczanattyát hogy
várom.

Ielents nekem à te akaratodat, fordíts hoz-
zám szent irgalmaffagodat, ad nekem most à
mit én tőled várok, kiert diczeretet teneked
mondoc.

Diczeret mennybe az Atya Istennek, egyetemi-
be à szoszolo Istennek, magals mennyorszagba es
szent Leleknek, egy állatba három személy Is-
tennek.

AZON PSALMVS mas Notara.

MInt kiunkozic à szaruás, à kut feiehez,
az en lelkem is vgy az VR Istenhez, te
hozzád VR Isten, életnek kut feiehez

Igen somiuhozott en lelkem, az VR Isten-
hez, mikor iutoc életnek kut feiehez, es meg
ielenuén, Istennek személyéhez.

Kenyerim voltác ennekem, köny hullatásim,
es eijel nappal az en ohaytasim, hol vagyok Is-
tenem, azt kérdic ellenségim.

Lelkemet ezt meg említuén, vctém sírásba,
O mert

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

mert én megyec czudalatos haylekba , Anya-
szentegyhazba , az Istenec házaba.

Olly nagy szép vigfagos sjoban, es diczeretben,
isteni vallásban es tiszteletben , lakozom zenge-
ben, Angyali eneklesben.

Siralmas es nagy sòmoru vagy te en lelkem,
mire vagy te nagy sòmoru ennekem, mire hogy
haborgattz engemet, oh en lelkem.

Czac bizzal nagy remenséguel, az VR Isten-
ben , mert még benne bizom , nagy remenséguel,
az en Istenemben , es en iduőzitőmben.

Haborodott meg en lelkem , en bűncimben,
azért rola emlekezem ezekben , Iordannac föld-
éről igaz sient keresetségről.

Az alazatosfágról , es Hermon kis hegyéről,
vgy törvény iouè nekűnc ó töruenből , melyseg
hiw mélyseget soc sientec beszedéből.

Sintè miért te ennire hogy felejtél-el , mert iá-
roc en most keferűseguel, mikor ellenségem , ül-
dőz keferűseguel.

En czonttyaim hogy mikoron , mind meg
rontatnac, ackor oc engem meg káromlanac, az
en ellenségim , kic engem haborgatnac.

Ezt mondá az Dáuid Kiraly imadságában,
Isten.

Istenhez valo bizodalmanban, haborusagirol, ne-
gyuen két psalmulaban.

*XLIIII. PSALMVS; Deus auribus
nostris audiuitur &c. Batizi Andrase.*

HAllottuc VR Isten Atyainktol, re-
gen mit miueltél hatalmadból, vélec
mit töttél irgalmadból, értettűc ré-
gi szent irasból.

A pogánt földéből ki űdzéd, népedet helyé-
be űltetéd, es őket meg tèlepitetéd, mert az hű-
tért igen keduelléd.

Nem birtác a földet ereieckel, sem óttác ma-
gokat fegyuereckel, de otalmaztad iob kezeddél
VR Isten te kegyességeddel.

Te vagy Istenűnc es kiralyunc, iduössfeget
ki adts minekűnc, es otalmass; mikor nyom-
orgunc, lakob Atyanktol kic szarmaztunc.

Mikoron hiwtuc szent neuedet, meg gyöz-
tűc mi ellenszegűnket, meg vertűnc meg űztűnc
nepeket, semmiué tartottuc mind őket.

Nem biztunc mi erősségűnkbe, sem kedig a
mi fegyuerűnkbe, meg otalmaztál űgyeinkben,
szakmánt töttél miket gyűlölőkben.

O ij

Diczerűnc

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Diczerűnc VR Isten tegedet , es áldgyuc te
sient fellegedet , imadgyuc hiwiuc sient neuedet,
adgyad nekűnc segítsegedet.

Mert te most el vetöttél minket, el hattád a mi
feregűnket , reanc hozád ellenseginket, hatal-
maztattad raytunc őket.

Hátat vettettz velűnc ellensegnec , kergetnec
fogdosnac kötőznec , senkinec ebben nem enged-
nec, rabokat sokakat el visűnc.

Kezekbe boczattal pogan népnecc , mint iuhó-
kat kiket meg mettnéc , közöttőc budosunc né-
peknec , kic minket igen segyengetnec.

Aruakul el adád nepedet , várafrul várafra vi-
sűic őket , iffiakot sűzket gyermekeket , őűue
kötőzuè hayttyác-el őket.

Hataros sűomsedinc sűidalmaznac,neuetnec tap-
solnac czufolnac , feieket czouálllyac orrolnac,
besűedbe kőltűnc mind azoknac,

Előttűnc forognac sűegyeninc , kikert igen
hunnac sűemeinc , ortzaznac idegen baratinc, ezt
erdemléc mi nagy bűneinc.

Effélet sokakat sűenuedűnc , de rolad el nem
seledkezűnc, fogadasidrol emlekezűnc , mind az-
altal ne hadgy el vesűűnc.

Sziűűnc

Sziűnc nem szakad-el tetőled, iollehet vé-
keztűnc ellened, de biztunc mindeha te benned,
adgyad ne iarinnc te ellened.

Meg alazád mi életűnket, nyomoruságba ey-
tél minket, hogy ki mia nyitnád szeműnket, es
hiwnóc az te szent neuedet.

Be borult homalynac árnyeka, buualunc bokor
rol bokorra, pusztabol nagy erdő pusztakbà, vég-
rè vadaknac begyomrokba.

Nem meltán büntetzé meg minket, mert most
el felettűnc tegedet, szűűnkbe tettűnc Isteneket,
Bálhoz emeltűnc kezeinket.

Teremtő Istent meg vtaltunc, igaz tiszteletet el
hagytunc, külömbet külömbet talaltunc, Azert
most mi nyomorgattatunc.

Tisztelűnc teremő helyebe, teremtettt állatot
szűűnkben, nem biztunc czac az egy Istenbe, a-
zert hattál-el szűűksegűnkben.

De meg nem elégettűnc ezzel, tellyesec va-
gyunc soc bűnökkel, mellyeket Isten nem szen-
uedtz-el, im lattyc mint büntettt midenuel.

De azert eretted őlettetűnc, es halalt mint iu-
hoc szenuedűnc, poganoktul szidalmaztatunc,
hogy meg felsűlt embert imadunc.

O iij

Tamadgy

8 SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Tamadgy fel VR Isten már mellettűnc, mi nagy ügyeinkben legy velűnc, s jnyedet ne reyts-
el előttűnc, Győzedelmet adgy már mi nekűnc.

Kelly fel már VR Isten te álma**dbol**, s jaba-
dīts ki minket nyaualyankbol, à s jegeny foglyo-
kat foklágbol, hozd ki Mahumet orlágagabol.

Nem kerűnc VR Isten érdeműnkert, de ke-
rűnc teged s jent neuedért, es à te s jerető s jent fi-
adert, ki magát adá mi bűnűnkert.

Diczőseg Aryanac es fiunac, egyemben s jent
viga s jtalonac, hálákot adunc irgalmadnac, mind
az tellyes s jent Haromsagnac.

XLVI. PSAL Mus, *Deus refugium & virtus:*

Rős várunc nekűnc az Isten, es fegy-
uerűnc ellenlég ellen, Meg s jabadīt ve-
s jedelemtől, kic ránc fűgnec mostan
minden felől, az mi regi ellenlégűnc
haborgat minket erőuel fegyuerrel es czalardsag-
ual, es minden nagy hatalmassagual.

Nintsen nekűnc semmi hatalmunc, kiuel neki
ellene állyunc, viaskodic az VR erettűnc, kit az
Isten boczatott nekűnc, Ha kérded hogy ki legyē
az, A seregeknec Vra, kinel nints tőb Isten, an-
nal vagyon az győződelem.

Ha

ISTENI DICZERETEC. LV

Ha ez világ mind ördög volna, és el nyelni minket akarná, Azert tőle semmit ne félyűnc, czac Christus otalmában bizzunc, No bator di-hösködgyéc, no fenekedgyéc ez világ Vra, nints raytunc hatalma, Vranc Christus ötet meg birta.

Meg áll az Istenec Igeie, es nem álhát senki ellene, az nagy Isten vagyon mi velűnc es szent Lelke lakozic bennűnc, Ha testűnc nekűnc el vész, ha morhanc el vész, hirűnc neűűnc felesegűnc gyermekűnc, az mennyorszag meg marad nekűnc.

XLVII. PSALMV S. Omnes gentes plaudite manibus. Az Vitam quæ faciunt bea. Notiara.

MInden népec örüluén tapsollyanac, az Iacob Istenénec vigadgyanac.

Mert ő rettenetes VR az egekben, es felsleges Kiraly a széles földön.

Meg haytott ő minekűnc soc nepeket, es lábunc alá soc nemzetsegeket.

Kiket szent Igeiéuel egybe gyűytött, az Euan-geliom alá meg haytott.

O iij Es

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Es választá ömaganac mind minket, es örök
fiaivá szerzè minket.

Es szerzè ő minekűnc örökseget, az Iakob ál-
domását es szejégét.

Fel-megyen az VR Isten nagy örömben, es
nagy trombita-szonac zengeseben.

Az az, Christus Vruc magasztaltatic, mi-
koron az irásban hirdettetic.

Diczeriétéc az istent diczeriétéc, es az mi Ki-
rallyunkat tisztellyétéc.

Mert ő az nagy Kiraly a szejles földön, Diczer-
iétéc azért űtet nagy böltsen.

Országol az VR Isten soc népeken, es regnal
ő Kiralyi szejt szejkeben.

Nepeknek feiedelmi egybe gyűltéc, Abrahami
Istenéhez egyesűltec.

Ezec ez vilagnac bölts tanítói, ez földnec
nagy erőls otalmazoi.

O melly igen az Isten diczertetic, minde-
neknek felette emeltetic.

Diczeret legyen az Atya Istennek, Christussal
egyetembe szejt Leleknek.

Pfal-

L. PSALMV S, Deus Deorum Dominus locutus est. Netaia. Az hatalmas Isten Kiralyoc Kirallya &c.

HOgy panaszkodik az hatalmas Isten, földön mind kic vattoc gyűllyetec előmbe, nap kelet nap nyugat iőijön iteletbe, az mit nektec mondoc legyen törvény benne.

Ez panaszt az Isten ielenté Sionbol, az az, Ir-falyombol a szent Prophetakbol, mert ő diczősége származott azokbol, akaratra neki mondati irasbol.

Földet mennyet hija hozzá sietséguel, fenegeti népét erős itelettel, mellyet akar tenni rettenetességuel, tűz vész iár előtte ackor sebességuel.

Mondgya ő nepenec iőijetec előmbe, soc ió tétemenyim adtam közitekbe, czelekedetteket hányom szemetekbe, külső áldozattal iőtőc czac előmbe.

Ebben mind az mennyec igazat itélne, hogy epgem mindenben igaznac bejelne, es minden dolgokban mondnac itelőne, de emberek

P

földön

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

földön gonofjul tífjtelne.

Azert halgaffátoc kie vagytoc en népem, ffoloc
moft tinektec értfétéce befjedem, floc io tétemeny-
im vóttétece ennekem , kóftetec mindenkor
volt kegyelmeffegem.

Nem aldozatokrol veletec en feddem , kic-
kél én felettéb immar tífjteltetem , álnoc fíuetece
el nem fíuethetem, tû floc gonoffagtoc vtalatos
nekem.

Mettzec egyhaz-béli floc kialtaftockal , kül-
ömb-külömb féle floc adozattockal , tугyátoc
hogy biroc minden állatockal , égen földön valo
vadae madarackal.

Nem ez végre regen hattam Atyatoknac, bar-
moknac véreuel nekem áldoznánac, lelki igaffa-
got hogy ébből várnánac, iöuendö Chriftusrol de
hogy tanulnánac.

Minem mint áz ember fíoktam meg ehezni,
våd madár barmoknac konttzaíual élni, tuly-
koknac ö véret nem fíoktam fíomiuzni, iolle-
het mindenuel en akaroc birni.

Ha kiuantoc engem igazan tífjtelni , hitből
tífjta fíüből mindenkor fíolgalni, tudgyátoc en-
nekem iokrol hálát adni , minden aiandektoc
kedues

kedves fog így lenni.

Mikor könyörgőtök nyomorúságokban, kiáltotok hozzám nagy kár vallásokban, én meg szabadítalak irgalmas voltomban, kiért tő diczeretec engem hálá adásban.

Kedvesec ennekem kic csak bennem biznac, minden gonoszságot kic hamar el hadnac, minden síkségekben csak hozzám folyamnac, semmi kéresekben ezec kárt nem valónac.

De az hitetlennec VR Isten így s'ola, mire igazságim mondod te hitjába, s'ent igeretemet hordozod csak s'ádban, semmi reményedec de nints neked abban.

Gyűlölted mindenkor kegyes intelemet, és hátra vetőtéd minden törvényimet, oruoknac követted gonos' életeteket, házasság törökkel kötötted üdödöt.

Minden éktelenség s'ármazott te s'ádból, alnokság czalardság geriedez s'juedből, ragalmas bejedet te atyád fiáról, s'oltál hamisságot Anyád magyzattyarol.

Alítottal engem hozzád hasonlonac, mert nem hittél engem nagy bos'u állonac, de hamar meg l'od voltát háragomnac, s'ulyágát meg

P ij

erzed

erzed bossju állásomnac.

Szoloc en tū-nektec kérlec meg értfétéc, Isteni io voltom kic el feledtétéc, az ártatlanfagot tū meg kerestétéc, hogy az iduőfféget el ne vessétéc.

Ha ki akar engem keduemre szolgálni, minden dolgairól tudgyon hálát adni, Isteni io voltom tudgya magasztalni, ennek bodogságom akarom mutatni.

Irta ezt szent David ő Soltár könyvében, negyven kilentzedic nagy szép enekeben, ad ő tanusagot mindeneknek ebben, mint igazán Istent szolgállyác élteiben.

Ll. PSALMV S, Misererè mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam &c.

R Isten irgalmazz nekem, az te irgalmassagod szerént, mosd-el es töröld-el bűnömöt, mellyet banoc sziű szerént, hogy te ellened vétkeztem, banom es keferű ennekem, méltan engem meg ítélhettz, azért te igaz Isten lehettz.

En az bűnben fogantattam, bűnben Anyamtól származtám, te czac szerettz igazfagot, es igerf; irgal-

irgalmassagot, hintz meg engemet Isoppal, honál feierb lešec elötted, vig lešen lelkem te bened, tètéményim meg vidulnac tőled.

Ne nézd Vram bűneimet, töröld el minden vétkeimet, teremts bennem tiszta szívet, es adgy ennekem szent Lelket, ne vess-el engem előled, es ne vedd-el tőlem szent Lelked, adgy ennekem iduósszeget, es iora viselő szent Lelket.

En miattam foc emberec, az te vtadra térül-nec, kie ő bűnöket el hadgyác, es életéket meg iobíttýác, Szabadíts Vram eugemet, vedd-el rolam ítéletedet, oldgyad meg az en nyeluemet, hogy magasztalhasson tegedet.

Aldozatot tennéc neked, ha kedues volna elötted, de czac keuanod én tőlem, hogy legyen tőredelmes szíuem, tekents VR Isten lelkemrè, es tégy kegyelmet őuelè, tegy iol az te egyházaddal ki teged szolgál igazságban.

*AZON PSALMV S. A Patris sapi-
entia Notiara.*

Indenhato Vr Isten szíűűnc retteg szűű-
zelen, legy irgalmas minékűűnc, ne legy
hozzűűnc kagyetlen, mert mi nagy bűne-
P iiij inkben

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

inkben es hitetlenségünkben, nem esmerünk te-
gedet az te diczôsegedben.

Boczásd meg bûneinket batorítsad sziûn-
ket, érttyûc álnokságinkat es hitetlenségünket,
bûnnec sãmptalan volta kesergeti lelkünket, es mi
nag bûneinckel czac ronttyuc hitünket.

Czac bûnt es hamisságot te elôdbe vihetünk,
mert feienként Anyatol bûnben fogontattunc,
tudgyuc igazat sêrettz, ne állj bosszút mi ray-
tunc, de igeréted sêrént legy irgalmas mi nekünk.

Christus Vrunc halála, bûneinknec váltása,
dragalatos sênt vére iduôssegünknek arrâ, min-
den fertelmességtôl minket meg mosogata, ve-
sêtt nyomorultakat halaltol meg valta.

Kerünk azert VR Isten illy nagy sêküség-
ünkben, legy segítés minekünk erôtlenségünk-
ben, vyítsad meg sziûünket sênt Lelec VR Isten-
ben, es ne vess-el elôled az mi bûneinkben.

Vigasztallyad VR Isten mi sêmoru sziûn-
ket, esmerhessûc meg nyiluan az mi iduôssegünket,
ne támasszuc elôdbe az mi érdemünket, bizhas-
sunc az Christusba, öregbítsed hitünket.

Ments-meg minket VR Isten minden hitet-
lenségtôl, sêakadgyunc-el immaran sêm-fény
velsêtô élettôl, iduôsseget ne váriunc illy nagy soc
Istenek-

Istenektől, esmerheffűc hogy hűtet czac kéuan; mindenektől.

Barorítsad nyelűünket, hogy válhássunc teget, tamas; olly embereket kic hirdeffűc s;ent igedet, s;entelteffűc közöttűnc az te diczűseges neued, tőredelmes s;iueken maradgyon az te kedued.

O mennyei bodogság, diczű s;ent Haromság. kinec nem kelly hamisság es tettetett iamborság. legyen közöttűnc igazság vess;en el az hamisság esmerheffűnc tegedet, ki vagy őrc bodogság.

AZON PSALMVS, mas Notan.

Haborusaga Daud Kiralynac egykoron nagy vala, mikor bűnéről Nathan Prophéta meg feddűtte vala, kefer ues s;iuel siruán Istennec így könyűrűg vala.

Atya VR Isten könyűrűlly raytam te nagy io voltodert, soc bűneimet boczasd meg nekem irgalmasságodert, ne hadgy VR Isten kerlec el vess;nem az te s;ent neuedert.

Rút vagyoc Vram soc bűneimuel mind ez világ elűtt, de még ennélis en rutab vagyoc Istenseged elűtt, mert fellyűl hallàtt en alnoságű az en feiem fűlett.

P iij

Templo-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Templomodat en meg széplőstém es meg fertetém, paraznasagba es gyolkoſſagba en magamot eytém, ſcmeid előtt, ſoha VR Iſten el nem reytéſhetém.

Imé VR Iſten mind talpig vagyoc az bűnben előttd, mint tiſta vérben be fertetetuén vgy álloc előttd, mint az nyár leuél en vgy reſketéc féltemben előttd.

Anyám mikoron az ő mihebe engemet fogadà, nagy ſiralomual es fáydalomual ez vilagra hozà, bűnbè fogadà rola reamis az bűn el aràda.

Nints houá lennem nints houá fognom el veſtett feiemet, feli rettegi el buſult lelkem az en Iſtenemet, vallyonſ-mikoron moſſa-el rolam az en bűneimet.

Im èlèibe támaſtom neki az en bűneimet, kàſſa őmaga az en ſent Atyam hálalos ſebemet, kòſſe bé nekem oruoſſagaua keſeruesſiüemet

Indítſon errè teged VR Iſten igaz fogadàſod, Iakob Atyankra ſállott Iſteni öröc áldomàſod, hogy diczerteléc moſt es öröckè ſent irgalmſſagod.

Melly igen tiſta lennéc VR Iſten ha meg moſo-

mosogatnál, bizony az napnál holdnál czillagnál
 s;eb lennéc az honál, senki nalamnal feierb nem
 lenne ha meg tíf;títánál.

Rolad VR Isten illy feledéken többé en nem
 lennéc, kegyelmes Atyam ha te keduedben ez
 vtán lehetnéc, io példa ado a bűnösöknek ked-
 ues s;olgád lennéc.

örömet nekem mikor mondanál es meg vi-
 galstálnál, es kegyelmedben hogyha mind végig
 engem meg tartanál, olly nagy s;ép s;oual s;ép
 diczeretet en tőlem hallanál.

Hogyha keuanád áldozatomot minden io s;á-
 gomot, meg nem tartanám sem kimelleném tő-
 led en morhamot, de tudom Vram hogy czac
 keuanod igaz vallásomat.

Halgald meg azért fohászkodását az te hiucid-
 nec, kie most en velem síruán ohaytuán együt
 könyörögnéc, hatalmat venni ne hadgy mi ray-
 tunc az mi bűneinknek.

Vegezd el Vram magafs kő falát az te egyhá-
 zadnac, adgyad kezekhez már az ors;agot áldott
 fiaidnac, bizodalomual nagy remenléguel kit re-
 gulta várnac.

Szent Dávid Kiraly az ő lelkeben így könyö-

Q

rög

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

rög vala , az Isten előtt mikor bűnéről vallást
teszen vala , ötven egyedic diczeretében ezt be
írta vala.

*LII. PSALMV S Quid gloriaris in malitia etc.
Notaia. Valaki Chriſtusnac Vaczoraiait.*

Mikor a ſzent Dauid látná életeket , hi-
tetlenſégeket es kevelyſégeket , az go-
nos; népeknek így ſzólitá őket.

Mit diczekedel te hitetlenségedben , es álnok-
ſágodban a ſoc gonofſágban. Nagy az VR
Istennec ő boſſu állása.

Minden napon ſíued álnokſágot gondol;
nyelued mint borotua ſerez czalardſágot , Nagy
az VR Istennec ő boſſu állása.

Inkablan ſereted az kegyetlenséget , inkább ha-
miſſágot hogy-nem igazſágot. Nagy az VR Is-
tennec ő boſſu állása.

Hamis beſzedekeket inkább ſerettél , es cza-
lard nyelvuddel nagy ſokat hitettél. Nagy.

Azert a nagy Isten tegedet meg büntet , es
mind gyökereſtől ki ſaggat tegedet. Nagy az
VR Istennec ő boſſu állása.

Ki-vét az VR Isten az te hãylekodbol , es ki
vẽlt

vest tegedet élőknec földéről. Nagy az VR
Istennec ő bosszu állása.

Az igazac kedig mikor ezt meg lattyác, az
VR Istent felic ezeket neuetic, Nagy.

Ez vgymond az ember ki Istentől nem félt, ő
benne nem bizott befede nem kellyet. Nagy.

De ő remensége ő gazdaglagaban, es ő bizo-
dalma ő alnoklagaban. Nagy.

En kediglen vagyoc Istennec házában, mint
az io olay fa melly gyümöltkét adgya. Nagy az
io népekhez ő kegyelmessége.

Remenségem vagyon irgalmassagaban, nem
iamborlagomban sem igazlagomban. Nagy az
ő nepehez ő kegyelmessége.

Diczerem az Istent, mert engem teremttött,
az ő szent neuben vagyon remenségem. Nagy,
az ő néphez ő kegyelmessége.

Adta ezt szent David mi tanusagunkra, az ő
enekinec őtuen egy reljében, Hogy bizzunc Isten-
nec nagy segítségében.

*LIII. PSALMVS, Deus in nomine tuo
saluum me fac. Notaia. Mi kegyes Atya
anc böltségnec Vra &c.*

Q ij

VR

VR Isten kérünk az te szent nevedet,
hogy ne kárholtsas miker bűneinkert,
szabadíts minket az te szent fiadert,
Christus Vrunkert.

Halgald-meg Isten az mi kérésünket, háys
ide hozzánk a te fűleidet, kegyelmes szemuel te-
kentsed nepedet, ne vtally minket.

Mert raytunc vadnac az mi ellenséginé, es fel-
tamadtac hatalmas rontoiné, élné né hagynac
kegyetlen szomszédiné, szinnyel barátiné.

De bizodalmunc vagyon czac Istenben, meg
segít minket minden mi ügyünkben, es nem hagy
minket eszünk mi éltünkben kegyetlen kézben.

Vegre meg fűzet mi ellenséguaknec, feiken
tölti az kegyetleneknec, az törbe éyti kie nekünk
véttene, hogy el vessene.

Aldozunc neked azért igaz hűből, tisztellyűe
az te szent nevedet szűből, mert irgalmas es io
vagy mindenestől, veghetetlenő'.

Meg szabadíts minden ellenségtől, keferűse-
ges nyomorúsaginktól, szemne láttara habor-
gatoinktól, es az ördögtől.

Diczőség neked mennyben öröc Isten, ki
szent fiadot küldéd értünk testben, hogy meg szent-
telné

te Inè ſzent Lelec Iſtenben, es életünkben.

*A Z O V P S A L M V S, Notata. ler em-
lekezzün Keresztyn népec &c.*

MEnnec es földnec kegyes Iſtene, benned
bizoknac te vagy erőſſége, legítſegül iőſ;
lelkünk remenye, es ſzabadits - meg
ſzenteknec vezére.

Imé moſt minket à pogan népec, kie ellenſégi
az te ſzent Igednec, mint oroſſlanoc környűl vőt-
tenec, te ſzentegy-hazad őc meg környekeztec.

Czac te vágy nekűnc mi remenſegűnc, nagy ba-
natinkban te vagy vigafſtalonc, ſomorufagban
meg vidamítonc, te vagy minekűnc az mi igaz-
gátonc.

Ha velűnc nem léſ; ſegedelműnkre, minden
mi dolgunc iút v ſzedelemre, de ha iőuendef; ſze-
delműnkre, ellenteg ellen léſ; győződelműnkre.

Azert mi moſtan neked könyörgűnc, felſéges
Iſten neked eſedezőnc, te ſzent fiadert hozzád
ohaytunc, az ellenſégtől hogy meg ſzabadullyunc.

Es hogy kegyelmes legy ſzent nevedért, bál-
meg mi ſonkat irgalmaſſagodert, mert te igérted
tennen magadert, hogy te meg bálgatiz az te
ſzent fiadert.

Q. iij

Lam

A SZENTEGYHÁZBAN VALÓ

Lam meg halgatád Samuel Annyát, ſüntelen
valo hozzád kialtasát, Egyptő-beli laryarufagát,
lako népednec hozzád kialtasát.

Soc ſzent Kiralyoc es feiedelmec , te meg-ſe-
gítuén hādāt meg-vertenec , ellenſegeken erőtt
vőttēnec, ſzentegyházadnac daykái lettenec.

Vgy-mint regenten Ierufalemet, hitetlenséért
meg veréd népedet , ſőnyű rablagot es nagy űn-
teget, reaioc hozzád Babyllon tömlőztét.

Czac baluányoknac imadalaert , te ſzent Iged-
nec meg vtálásaért , büntetéd őket hitetlenséért,
oſtoroſſ; minket az mi bűneinkert.

Laffad VR Iſten te ſzent fiadert, ne bünteff-
minket à Chriſtus Ieſufert , te io voltodert ke-
gyeſſégédért ne áld boſſjudat irgalmaſſagodért.

Iol-leher bűnűnc ſjamtalan nekűnc, mert bizo-
rólott à mi termeſetűnc, de kérűnc teged kegyes
Iſtenűnc, hogy el ſeleidled mit ellened tőttűnc.

Oh Atya Iſten kérűnc tegedet, az magos
mennyből hogy te meg laſs minket , ne tarts mi
raytunc ellenſegűnkert , keuclylegēkert ronts meg
már mind őket.

Segélly meg minket te ſent neuedert, tegy iol
mi velűnc nagy diczőſégédert , mind el kelly
velj-

vesnűnc mi bűneinkert, ha nem-könyörűlő ray-
tunc ſent fiadert.

Isten ſegítſég azért minckűnc, ha benne bi-
zunc ő az mi Hladnagyunc, Ha benne bizunc min-
den dolgunkban, ő leſen nekűnc nagy erős
Bay-viuonc.

Diczeret legyen Atya Istenec, es ő fianac mi
iduőzítőknek, vigaf, talonac à ſent Leleknec, most
es öröcké egy bizony Istenec,

*LVII. PSALMVS, Miſerere mei Deus, mi-
ſerere mei. A Cyrus eneke Notaiara.*

Irgalmaz VR Isten immaran enne-
kem, Irgalmaz VR Isten immaran en-
nekem, mert te benned bizic Vram az
en lelkem, es te benned nyugſic V-
Ram az en es ſiuem.

Szárnyad alá vetem az en remenſegem, míg
el mulnac tőlem az en ellenſegim, es míg el-tauoz-
nac tőlem en bűneim, czac te benned leſen V-
ram en örömem.

Te hozzád kialtoc hatalmas VR Isten, mert
nintſen en velem ki most iol reheſſen, en éllegſe-
gimtől engem meg mentheſſen, es en dolgaim-
ban ki iora viheſſen,

Q. iiii

Ve-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Velem en szent Atyam nagy szoc iokat töttél; mert mennyből ennekem őrizőt küldöttél, en ellensegimtől engem meg mentöttél, es az en szíjümben örömet szerzőttél.

Az hatalmas Isten nagy irgalmasságát, en hozzám boczatá ő nagy igazságát, es meg mondhatatlan nagy hatalmasságát, hozzám meg jelenté nagy io akarattyát.

Nekem ellensegim mind a ki valanac, fene ő roszlanoc mind meg rontatánac, es te velem léuén őc nem árthatánac, mert el vötted Vram eréjét azoknac.

De en nec felelte emberec közülis, en ream tamadtac foka ő közülis, hamissagot szoltac ellenem azokis, de nem árthatánac ennekem azokis.

Ezeknec ő nyiloc es az ő fegyüerac, de semmi nem egyéb hanem az ő nyelüec, vermet ástac nekem es őc belé éstèc, czalardsagoc miatt őnön magoc vesztèc.

Azert Vram teged en fel magasztallac, te diczfegedben hatalmasnac mondlac, mind ez világ előtt irgalmasnac vallac, es io akaronac en tegedet hiwllac.

Késs

ISTENI DICZERETEC. LXIII

Késs; most az en s;iuem neked enekelni , késs;
most io voltodert nagy hálákot adni , es min-
denee előtt tegedet vallani , s;ent neuedet neked
öröcké diczerai.

Kelly-fel azért mostan en nagy diczőségem
legy mindenben nekem mostis segítéségem , erőt-
leniségemben legy en erősségem , es ves;edel-
memben legy otalmam nekem.

En fel-magas;talorn irgalmasságodat , es min-
denkor vallom te igazságodat , mind ez egész
földön irgalmasságodat , mindenkor hirdetém az
te io voltodat.

Szent Dávid Propheta az ő leuelében , ő s;ep
enekenec ötuen hát res;eben , könyörög Istennec
keferűségében , ellensege előtt valo rettegesben.

Egyetembe véle az mi s;űks;egünkben , nyo-
morult voltunkban ez földön laktunkban , di-
czeriúc az Istent ő diczőségében , à s;ent Angya-
lockal enekellyűnc mennyben.

LXIIII. PSALMVS, Exaudi Deus, o-
rationem meam, Notaia, Mindenkoron ál-
dom az en Vramot &c.

R

Meg

MEg halgassad az en imadsagomot, nagy VR Isten en fohajkodasomot, mert czac read biztam ennem magamot, told várom en minden otalmamot.

Im retteget az ellenség engemet, tarts meg tőle kérlec en életemet, lam te adtad mind testemet lelkemet, kérlec azért otalmaz meg engemet.

Czalardkodnac ő titoc tanatsockal, tanastkoz-
nac álnoc gondolatyockal ronts el, es otalmaz
engemet azoktol, es azoknac az ő álnoksagoktol.

Hamissagual élèsitic nyelueket, vgy mint az
ő két-élő fegyuereket, es meg vontác sjaiokat
mint íjeket, löuöldöz nec keferű beszedeket.

Az ártatlant őc titkon löuöldözi, álnoksaggal
el-halálra keresic, nagy hirtelē es sjegeñt által löuic,
merr az Istent czac egy sjaalnyé sem félic.

Ezec azoc kic sembe sjepet solnac, de sjiuek-
ben álnoksagot forgatnac, sjegeñyek nec őc titkon
mind tört hánnac, ő sjiuekben eckeppen gon-
dolkodnac.

Sockal inkább azért őc gonoszkodnac, álnoksag-
ban nagyobbban gyorskodnac, a sjegeñyec vtán
őc olalkodnac, mindenkoron nagy álnoc sjiuel
iárnac.

Te VR Isten de által löuöd őket, nagy hir-
telen

lén es meg bünteted őket, ráioc eytes; nagy hálalos sebeket, meg emelsted mind testeket lelkeket.

Az ő nyeluec les;en ő el rontoioc, es haláloc az ő álnoc tanatloc, kiert méltan meg s;jakad az ő nyakoc, mind éltiglen mert voltanac álnokoc.

Ráioc nézuén olly igen czudalkoznac, az emberek es mind el álmélkodnac, ő s;jiuekben res;ketnec fohas;zkodnac, mert Istentől illy boss;u állast latnac.

Istennec ő nagy hatalmár hirdetic, tétèmenyit es eckkeppen meg értic, az VR Istent az vtan ő kis félic, gonossagbán magokat el nem hi;ic.

Nagy örömuél az igazac vigadnac, igaz s;tiuel à kic ez földön vadnac, az Istenben es annal inkab biznac, es őneki mindenkor hálát adnac.

Végét lattyác vgy az hitetleneknek, ő s;jiuekben őruendnec diczekednec, igassagban es inkab serenkednec, kiben élueén minden iot czelekednec.

Soc énece közt à s;sent David Propheta, hátuán negyed res;ébe ezt be irta, az Istenhez mikor ő fel kialtà, Isten neki nagy segítségét nyuytá.

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

LXV. PSALMVS, *Te decet Hymnus
Deus in Sion. Notata. Cur mundus militat
sub vana gloria.*

SOcio tétemenyen nagyon czodal-
kozuán, s;ent David Propheta es el
amélkoduán, az nagy VR Istennec
nagy hálákot aduán, föl s;oual kialt-
tya imez keppen monduán.

Tegedet VR Isten illet az diczeret, a Sion-
nac hegyén ünnepi s;entelet, az Ierusalembe al-
dozat til;etelet, Anya-s;entegyhazban tiéd az
diczeret.

Az te s;ent igedet ott predikaltatod, irgal-
massagodat azzal meg mutatod, hogy imad-
sagomat nekem meg halgatod, minden nem-
zeteket te hozzád iutatod.

Raytam hatalmaztác sokfagos bűneim, elle-
nem tamadtác s;amtalan vétkeim, látom hogy
az poklot nyiluán érdemleném, de s;ent fiad al-
tal el töröld bűneim.

Igen nagy bodogság kit te választottál, hineid
közibè te melléd s;amilaltál, az te s;ent háza-
ban neki lakni áttál, minden iouáiddal elegendni
hattál.

Nagy

Nagy igassá godon igen amelkodunc, hogy te vagy minckunc meg tarto Istenunc, minden süksegünkben mi nagy remenységunc, mert te meg halzatod ha neked könyörgunc.

Valakic lakoznac è széles világban, ez egesz vilagnac minden határiban, nagy messze à széles tenger szigetiben, hozzád remenkednec vadnac te kezedenben.

Soc hegyec háuásoc te tőled tarratnac, az te hatalmaddal meg gyamolítatnac, tengernecc habia azzal állítatnac, népeknecc haddai azzal le nyomatnac.

Félnec es rettegnec földnec határiban, czuda tételidnec gyakran látásiban, az napnac es holdnac fel tamadafaban, minden népec vadnac nagy vigasztalásban.

Ez földet meg latod effőuel öntözöd, ssep fziros füveccel meg aiandekozod, termő gabonaua es meg gazdagítod, az folyo vizeket lépen meg árasztod.

Czudalatos keppen az te io voltoddal, az egesz esztendőt nagy soc féle szirral, te meg gazdagítod soc áldomasoddal, pusztákat hálino-
kat ekes ruhazattal.

R iiij

Iűhoc-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Tuhockal barmockal az mezőt be töltöd, sóc
féle vädackal es meg béuesítéd, égi madarac-
kal fellyől ekesítéd, az buzat völgyeken nagy bé-
uen teremted.

Teneked mind ezec olly igen öruendnec, az ő
modgyoc szerént neked enekelnec, az te io vol-
todert tegedet diczernec, nagy hála adaíra ne-
ked minket intnec.

Szent Dauid Propheta az ő enekeben, az nagy
VR Istenben valo örömében, ezeket be irta
nagy sjepeken versekben, enéklő könyuénece hat-
uan őt rejeiben.

*LXIX. PSALMVS, Deus in nomine tuo
saluum me fac. Notaia. Tudni hatta Isten etc.*

SIes nagy VR Isten en segítsegemre,
es legy figyelmetes az en beszedemre,
emlekezzél rea sjeent igeretedre, hayt-
sad füleidet en könyörgéseimre.

Tikta sjeüből Vram folyamom te hozzád,
nagy bizodalomual fohaszkodom hozzád, sjeün-
telen ő Atyam kialtoc te hozzád, kérlec kialtá-
som fel hásson te hozzád.

Ezen te sjeent fiad meg eskütt minckűnc, hogy

te ſzent ortzadot nem reyted-el tölunc , ſőt az ő
neuében à mit tőled kérunc , minden kétségnél-
kül meg adod minekunc.

Parantsolta nekunc ſzent Matthe könyvében,
hogy az legyen dolgunc mindennec előtte, hogy
ſzent orſzagodat az ember kerelſſe, az vtán à teſti
hogy minden meg lenne.

Hűtből tiſta ſűből azért arra kérlec , engedd
ſzent Igedből hogy elmérheſſelec, tellyes életem en
hogy diczerheſſelec , minden dolgaimban teged
nézheſſelec.

Az en életemet tarts meg ſzent neuedert , az te
ſzent fiadnac kedues ſzerelmeiért , nagy hálákot
adoc teneked ezekert , ha meg halgattz Vram
engem io voltodert.

Nem kérem az végrè hoſſſu életemet , hogy itt
ez világban hizlallyad teſtemet , es hogy öregbít-
ſem hiremet neuemet , ſőt hogy diczerheſſem te
Iſtenſegedet.

Vilagi életem czac árnyęc ennekem , mint à
ſſep folyo viz el mulic en tőlem , de az te orſza-
god öróc lako helyem , melybe Ieſus Chriſtus
által helyheztetem.

Szent fiad vállára rakád bűneimet , ördög

R iiij rab-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

rablagabol meg valtal engemet , erette fiaddá fogadal engemet , örökösfe téuél ő érte engemet.

Bizuaft merec azért neked könyörgeni , az en aiakimual áldozatot tenni , mint kegyes Aty- amual te veled szolani , minden szüklegemet es meg befulleni.

Az te nepeidet Vram immár szand-meg , az te ostorodat tölunc immár vond meg , te nagy ha- ragodat szent Atyam enyhíts meg , Gyülekeze- tedet immaran építs-meg.

Rútfagát VR Istetn bününknecc ne nézzed , hanem szent fiadnac halálát tekintsed , es áldo- zattyana szent érdemét nézzed , szegény fia- dat immár meg segellyed.

Az te io voltodert mind öröké áldunc , ir- galmassagodért es fel-magasztalunc , haladat- lansagot tauosztal-cl tölunc , vy es tiszta szivet teremts már mi bennunc.

Tied legyen Isten mindenben diczőség , az te szent fiaddal es minden tisztelesség , szent Lelec Is- tenuel egyenlő fölfelegben , a szent Haromsagban mind öröké Amen.

Psalms

LXX. PSALMVS, *Deus in adiutorium meum intendente, Az iuste index Notaiara.*

e

Röc Isten figyelmezzél az en segitleg-
emre, Vram Isten sies hamar nekem
segedelmemre. Aldott Isten otalmazz
meg s;ent fiadnac neueben.

Mind meg s;egyenültesse nec es meg gyalas;tal-
fanac, kic keresic en lelkemet es el-ves;teni akariác.
Aldott Isten &c:

Hátát adni viss; a futni mind kes;eritessene,
kic akarnac nekem gonos;t meg s;egyenültesse nec
Aldotr Isten &c:

Es leg-ottan, pirongassal viss; a verettesse nec,
kic en raitam boss; ut té;s; nec nyaualyamon örül-
nec. Aldott Isten &c:

örüllyenec mind te beñed kic tegedet keres nec,
kic s;eretic s;ent fiadot magas; taluán diczeric. Al-
dott Isten &c:

En kediglen s;ükölködö nyomorult s;egeny va-
gyoc, te VR Isten segelly engem mert czac egyedöl
vagyoc. Aldott Isten &c:

Te vagy nekem nagy segitöm te vagy még s; a-

S

baditom

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

baditom, de te siefs Vram Isten te vagy en otal-
mazom. Aldott Isten &c:

Igy könyörge à szent David Christus Vranc-
kepeben, most könyörög Keresztynleg ő nagy
veljedeimeben. Aldott Isten otalmaz meg szent
fiadnac neueben.

LXXVII. PSALMVS, *Voce mea ad Domi-
num clamaui. Notaia, Magasstalliac az en Istenem.*

Z VR Istent magasstalom, io volta-
rol emlekezem, mindenkor hozzá
folyamom, mert meg hálgat azt io-
tudom.

Szamtalan kinokban valec, bűneimért kit ér-
demléc, de ismeg meg könyebüléc, mihelt vigas-
talast halléc.

Nagy haborusag lelkemben, soc rette ges volt
szíuemben, nyomorult valéc testemben, tellyes-
minden eletemben.

El teriesztuén kezeimet, kialtottam Istenemet
ezac be sem huntam szememet, nem lelhettem so-
hol helyemet

Magamban en dolgaimrol, előbeni eletemről,
nagy kedues nyaiaffagomrol, gondolkodtam ene-
kemről.

Ezzel

Ezzel inkább busítottam, magamot sjomorítottam, lelkemben czac haborgottam, tusakodván ešt mondtam.

Töle Isten mind öröcké „hiueit el vethetié? kegyelmét meg vonhattyaé? vallyon s-meg tá-gadhattyaé?

Istennec nagy esküese, fia által tött kötése, egyšer valo végezese, el mulhatiké bešédè?

Főkeppen lelkem magaba ašt forgattya busul-taban, irgalmasságot magaban, tarthattyaé harag-iaban?

Ez lön az en betegsegetm, sšiuemben nagy gyötrödešem, de mas felöl batoršagom, vagy on-olly nagy vigassšagom.

Régi nagy irgalmasságot, hišem Istennec ir-galmat, hozzam nagy io akarattját, melly el for-dittyá haragiat.

En bűnőmet latom vala, sšiuem azért retten-g vala, mikor magara néz vala, batorkodni nem mér vala.

Nagy erőssen igaz hűtuel, magam Isten be-šedéuel, kegyelmes igéretiuel, batoritam sšent Lelkéuel.

S ij

Czuda

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ.

Czuda irgalmasságot, hiszem Vram hatalmadat, onnat veszen bizodalmat, en lelkem minden otalmat.

Erős Pharaho èrèiét, Israhelnec ellenségét, mind el vesztéd nagy seregét, mutatuan kàrod èrèiét.

Neked Vram felelemuel, mind szolgálac nagy örömucl, az vizekis sietséguel, vtat adnac rettegéssel.

Erős hegyec indulánac, trombita sòc hallatánac, az hëgy àlált kic valánac, minnyaian meg futamánac.

Kezeidben es markodban, élet s-halál birtokodban, meg mutatád hogy markodban, vagy on minden otalmadban.

Erős vitéz mint népeit, az ember ő két seimeit, mint io pásstor ő iuhait, vgy otalmazza hiueit.

Az hiueknec sámoc vagy on, neucc nála iruá vagy on, hàioc sámá sámán vagy on, raioc olly nagy gondgya vagy on.

Ne féllý azert haborudban, oh en lelkem nyaualyádban, erős legy bizodalmadban, mert Isténec vagy kedueben.

Meg

Meg samlalta futasodat, fel jegyzötte sirlamadot, mind fel irta nyaualyádot, vgy viselte nagy gondodat.

Ha kèuélé ostorozott, azzal töle el nem üdzött, inkab kezéhez tanított, mint io atya vgy oktatott.

A sgent Dauid Soltar könywben, hetuen hete dic resében, hiueket keferűségben így vigasztal ez igeekben.

MAS DICZERET, Azon rend beli dologrol.

M

Agasztallac en Istenem mert meg tartál Vram engé nem kiuanád veszedelmem, de akarád inkáb éltem.

Magam Vram ha gondolom, vétkejmet ha samlalom, méltob volnéc el kárhoznom, hognem róled meg tartatnom.

Mert en az te io voltodert, hozzam valo szerelmedert, bosszúságual io tétedert, illetélec mind ezekert.

El feleduén hogy teremtel ez vilagra ekesitel, okosságual es szerettél, mindenekben meg sgentelél.

Ez vilagra fel neuelél, sgent sgementdel ram

S iij teken

tekentél, tisztességre engem vőüél, mindenekben
ekesítél.

Ki még nagyobb mind ezeknél, mert ezzel nem
elégedél, ennél nagyobb szeretettel, mindenekben
meg szentelél.

El külded ígeretedet, egy szép szűzbe szent Lel-
kedet, jelentuen Istenfégedet, hozzám való se-
relmedet.

Es születec ez vilagra, te szent fiad állattyara,
Isten leuen vőn magara, emberi testet valtság-
unkra.

Minden bűnöm reá vőue, czac felsege magát
nezuen, soc kinokat el szenueduen, vegre ertűnc
meg öletec.

Mind ezeket hátra hagyám, es mint magá meg
vtálám, soc bűnőkre magam adám, nagy soc
keppen vndokitám.

Vgy annira el merűlec, vétkec mia el réműlec,
hogy lelkenben el ijedec az őrdőgtől kéfertettem.

Mikor immar gyóttrettetnem, vetkem miatt
veszekednem, es hogy szüntè mar el esnem, mert
haragiát iol esmerem.

Egy kis szikra bennem vala, melly szent Le-

lek-

Iektől iőt vala, lelkemben meg vidamitá, könnyör-
gefre fel inditá.

Az nagy Isten meg halgatá, s;ent fiaert nem
vtálá, bűneimért el nem hagyá, kegyeslegeiért ir-
galmazá.

Meg vyobban ez vilagra, s;ent felsege engem
adá, lelkemben meg vidamitá, iduössegre fel-
tamasztá.

Bűneimből meg tisztitá, az ördögtől s;abaditá,
betegségből meg gyógyitá, minden ioual es meg
látá.

Kiért neki hálát adoc, ez vilagban mig mara-
doc, czac felsegének s;olgaloc, mert minden iot
tőlè vároc.

Ezt hallyátoc Kerés;tyenec, magatokat őriz-
zétoc, az nagy Istent s;creffètéc, es haragiátol-
féllyètéc.

Ezt nem azért irtam nektec, hogy az bűnbe
merüllyetec, vagy biztatnálac tuteket, hogy az
bűnért el nem ves;tec.

Mert ioh volna nem s;ületni, hogy-nem Istent
nem tisztelni, io voltarol felédkezni, s;ent Igéiét
meg vtálni.

Né io Istét kisergetni, es à dolgot meg kostolni

§ iiij még.

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

még meg terhettz azt gondolni, vay ki czoda
itéleti.

Nem lehetõ el hagyhatnom, kegyességét el tit-
kolnom, io voltarol hálát adnom, kejszeritetem
kialtanom.

Kic czac teged Vram valnac, es felsegedhez fo-
lyamnac, kic czac teged kialtònac, legy halgatoia
azoknac.

Az kic tudatlanfágokbol, vétkeznec gyarlofá-
gokbol, ne vesjeld-el io voltodbol, terienec meg
irgalmadbol.

Szent igedet ádgjad nekic, s̄ent fiadert erten-
ec, tamašd fel az õ lelkeket, mennyoršagot ad-
gyad nekic.

A kic kedig meg vtállýác, s̄anšandecal es ka-
romlyác, tišteššéged ellen šolnac, es teneked né
šolgálnac.

Ronts meg Isten s̄ent fiadert, neuednec tištes-
segeiert, s̄ent Iged hirdeteseiert šolgaidnac šji-
dalmokert.

Diczertessel Atya Isten, vele õšue fiu Isten,
es te s̄ent Lelec VR Isten, s̄ent Haromság egy
Istenšeg.

Az ki šerzé ezt versckbe, lelke vágyon nagy
öröm

örömben, nintsen semmi rettegesben, Christust
vallya ő hitében.

Irna vala az időben, ezer öt száz ötven kilentz
ben, kis karáczonnac hetében, Diczertessék Isten
Amen.

LXXIX PSALMVS. *Deus venerunt Gen-
tes in hereditatem tuam.*

Elszeges Isten neked ielentyűc mi nagy
nyaualyankot, panaszkoduan előtted
mondgyuc mi bősülaginkát.

Mert el be iőttec à pogan nepec te ő-
röklégedbe, meg ferteztettec sient templomodot az
te hiueidben.

Te s;olgaidnac vetéc testeket egi madaraknac;
es te s;entidnec tagait adác kegyetlen vadaknac.

Mind el pusztitac Ierusalemet az Keres;tyenség-
et, mas felől bennűnc Christust kergetic az egy
iduösségöt.

Ki ontác s;ellel mint az bew vizet ezeknèc vé-
reket, nem talaltatéc ki el temetné az ő holt tes-
teket.

Vagyunc immaran czac nagy s;idalom mi
T s;om-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

szomjúságinknac, es meg-czufolás minden nepeknek, kic környölőnc vadnac.

Medzig haragjól felseges Isten végtelen ellenőnc, bosszu állásod mint à sebes tűz fel geried ellenőnc.

Fordítsad immár te haragodat à pogan népek-re, kic nem esmernek teged VR Isten ő iduősségekre.

Az országokra kic segítségül neuedet nem hijác, mert őc meg éuéc Kerehtyenseget, helyét el pusztítác.

Ne emlekezzél regi bűnünkről de hamarlág minket, elől vegyenec irgalmasságid mert meg nyomorottunc.

O iduőzítő edes Istenőnc segelly meg már minket, az te neuednec diczősegeiért szabadíts meg minket.

Es legy kegyelmes te szent neuedert à mi bűneinknek, hogy ne mondhaszác à pogan népec hol vagyon Istenec.

Ielentesséc ki minden népec közt te szemeid előtt, bosszu állásod te szolgálidnac vérec hullasztart.

Iessen cshedbede fohaszkodásoc à szegeny foglyoknac.

nac , te hatalmaddal ments meg mind az kic halálra tartatnác.

Büntesd meg az mi ellenségeteket hét képpen
VR Isten , à szidalomért kit raytad tést nec felleges
VR Isten .

Mi kedig földön kic te népeid es iuháid vagy-
unc , kiket legeltettz te szent igeduel neked halát
adunc .

Es nemzetsegről nemzetsegekre tegedet hirde-
tunc , tisztességedet diczóségedet mind öröcké
vallyuc .

Igyen könyörög Anya-szent-egy-haz ellenségi
ellen , mint iruán vagyon à Soltar könywnec het-
uen kilentz resében .

LXXX PSALMVS. *Qui regis israel intende.*

Eresztenek nec Istene , te vagy hiuck-
nec őrzőie , Nepek nec kegyes vezére ,
mindennec gond viselőie , ielents ha-
talmaflagodat , es tarts meg az te iuhaidat , lat-
hassuc otalmadot .

VR Isten tekents meg minket , boczasd meg
bűneinket , add-meg lelki szüksegűnket Christust

T ij mi

mi iduőffegűnket , miglen haragşol VR Isten ,
te şolgaidrà illy erőffen , halgafs meg minket
hűtben .

Siralmás nekőnc kenyerűnc , keşerues minden é-
letűnc , şomşedinktol boşşontatunc , ellensę-
inktől rontatunc . Teríts meg minket VR Isten ,
es laş mihozzānc kegyelmessen , hogy el ne veşş-
űnc bűnűnken .

Iuşon eşşedbe regentē , Atyanc hogy volna in-
şegben , az poganoknak kezébē , Egyptom bēli erő-
ben , Ki hozād az te neşedet , el lokalitād itt ez föld-
őn , meg şaporitād őket .

VR Isten az te haragod , imé moş mi reanc şāl-
lott , orşagűc meg puşşitatott , te şent templomod
el romlott . Tery hozzānc hatalmas Isten , kőny-
őrgűnc neked keşerueşsen , ne hadgy el veşşnűnc
bűnben .

Otalmazd az te neşedet , nyomorult Kereşş-
tyenidet , fordits reanc kegyeşşéged , hadd laşşuc te
şent şinyedet , Christus Ieşusnac érdemē , kit
nekűnc adtal iduőşşégre , tartşon meg minket
hűtben .

Mutasd immar hatalmadot , Christuş az te
şent fiadot , vedd el rolunc haragodot , tauoz-
tald .

tasd az poganokat, hogy szolgálhassunc tegedet,
es diczerhessűc te neuedet, tarthassűc te szent
igedet.

Szent Dávid a soltar könywben, Keresztienek-
nek kepeben, könyörgesi tehen eckepen, mi-es
köuessűc őt ebben, hogy Isten az pogansá-
got, rolunc el vegye az fogfagot, es adgyon
szabadfagot.

*XC. PSALMV S. Qui habitat in adiutorio al-
tissimi &c: Notaia, Ave fuit prima salus.*

Z ki veti segedelmét az Istennek ha-
talmába, az olly ember batorfagos
az mennyei otalomban.

Vallast tehen az hiw ember te-
vagy nekem én Istenem, te vagy nekem bator-
fagom, benned biztam én Istenem.

Mert engemet te mentél meg ellensegimnek
törétől, az kemenysegcs igetől, törüénnek ret-
tegetől.

Vifel teged az VR Isten ő szent vallán arnyé-
kában, hogy mindenkor te bizhassál, Istennek
szárnyai alatt.

T. iij.

Iesus

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Iesus Christus egy igazság körvekezt teged pafyful, semmit ne fély az eijeli hitetlen rettegefektől.

Semmit ne fély nyiluan valo haborunac nyilaitul, titkon valo keletettől déli őrdőgtől vakfágtól.

Te mellőled bal kéz felől ezeren mind el hullonac, iob kéz felől tiz ezeren teneked ott nem artatnac.

De maga te f;emeiddel ott meg latod meg emered, hogy az Isten az bűnőkert bossjut all embert meg büntet.

Mert te bizol az mennyei nagy Istennek hatalmaban, batorlagod helyhezteted igen nagy hatalmas Vrbán.

Nem iarolhat soha neked semmi gonof; romlasodra, es hazadhoz nem közelget ves;edelemnek ostroma.

Mert parantfolt te felőled f;olgalo f;ent Angyalinac, hogy minden te vtaidban, őrizzenec ne hadgyanac.

Az Istennek f;ent Angyali viselnec teged kezekben, hogy meg ne űld labaidat, törtenet f;erént az kőben.

Aspis

Alpis kigyón es az mérges Basiliscus kigyón
te iarsz, mert az törvény es a bűnőc, te raytad
nem vralkodnac.

Talpad alatt meg nyomodod az oroflant es
ördögöt, es a farkant az nagy halált, az poklot az
kárhozator.

Szol az Isten az emberről, mert ez en beñem
remenlett, meg szabadítom meg mentem, mert
meg esmerte neuemet.

Ha en hozzám fel kialtand, meg halgatom es
meg mentem, véle vagyoc banattyaban, es őtet
meg diezőtöm.

Neki adoc hosszu napot, es az öröc bodogsa-
got, es meg mutatom őneki, iduözítő Christofo-
mat.

Ezt meg irta a szent Daud Soltar könywnec
közepében, irta kilentzuen resében hogy minden
bizzéc Istenbe.

*CIII. PSALMVS, Benedic anima mea Dominor
szep hala adas az Istenec mind testi f-mind lelki aiam
dekirol.*

Z ki az Istent meg esmerheti, io rete-
menyit esébe veheti, annac szent Le-
lec szívet gericszi, halá adatra őtet ser-
kengeti.

T iiii Bizó

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ:

Bizonyság nekünk erről szent David, ki meg
esmeré az ő teremtményét, teremtményének io teteme-
nyit, imilyen módon el kezdé enekét.

Diczerd en lelkem minden erődel, az nagy
VR Istent az ő szent neuével, algyad az Isten
mind életteddel, el se felejtse io tetemenyiuel.

ő bocsattya meg minden bűnödöt, ő gyógyit-
tya meg te betegségedet, es karhozattol meg
ment tegedet, meg koronazza teneked feiedet.

Teneked feied az ő szent fia, bűnnec halálnac
erős bay-viuoia, es az ördögnek ő meg rontoia,
ez mind Istennek szent irgalmassága.

Ki minden ioual teged meg látott, imadság-
odban teged meg halgatott, mint az kcselyűt ki
már meg aggott, nagy bűneidből vgyan meg if-
iuyított.

Iolletet neha meg sanyargatott, soc kísértetet
te read bocsatott, mint kegyes Atya meg ostromo-
zott, de ezzel teged kezéhez tanított.

Mas felől ismeg hozzáia fogott, ellensegiden
érted bosszút allott, hogy ezt hiheffed soc példát
adott, a Sido nép közt kit meg szabadtott.

Bizzal en lelkem az VR Istenben, igen irgal-
mas ő természeteben, es kesedelmes a büntetes-
ben,

ben, ezac hogy meg iobbully az te életedben.

Ha egy keüefé haragot mutat, az ő haragia mi nem végig marad, fenegetése nem öröcké tart, irgalmassága ismeg teged meg lát.

Nem bűnűnc szerént teßen mi velűnc, nem bűnűnc szerént fűzet-meg minekűnc melly igen magas az ég mi tőlűnc, olyan igen nagy irgalmas minekűnc.

Olly igen messzè vette bűnűnket, az nap nyugathoz melly tauol nap kelet, hogy immar az bűn hatra nem térhèt, immaran minket pokolra nem vethet.

Miként az Atya fiait szannya, ackeppen Isten hiueit nem hadgya, mert nem Angyaloc azt igiol tudgya, ő teremttötte melly gyarloc iol lattya.

Földből teremté földé kelly lenni, miként az fűnec vgyan meg kelly aszni, mint az viragnac el kelly hullani, Adam fianac vgyan meg kelly hálni.

Az mi testűnkéből lelkűnc ki mulic, ostan ez földre nem emlekezhetic, szent David mondgya hinnie illíc, azért egy szentis nem imadkozhatic.

Az VR Istenec irgalmassága, Isten felökön
V mind

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

mind öröktől fogva, fiurol fira mi reanc hallà,
Christus Iesusnac meg igazitasa.

Kie ötet félyűc mondasát tegyűc, paransolat-
tyát neki meg őrizzűc, neki engedgyűnc az
emlegetűc, enni io voltát hogy el ne vesűc-
űc.

Vigasag nekűnc haborusagban, mert vagy-
on Vruc magas menyorsagban, mindenec-
kel bir kiralsagaban, öröcké valo hatalmas-
sagaban.

Azert mindentől meg otalmazhàt, az bűn
az ördög az halál nem ártàt, à tűz es az
viz meg nem gyalazhàt, tömlőt es fegyuer
minket el nem ronthat.

Mint ezt meg irta szent pal minekűnc, kinec
irásat minnyaian kelly hinnűnc, ha Isten ve-
lűnc Christus mellettűnc, akarnám latni ki
volna ellenűnc.

Ha Christus Iesust minekűnc adtà, ki ő-
nekie nagy kinczős ladáià, semmi nints nála olly
igen draga, kit à Christussal minekűnc nem
adnà.

Tà szent Angyaloc Istent áldgyátoc, mert
ő általa vagytoe hatalmasoc, mindenkor neki
hauar

szauát halljátoc, meg fogadgyátoc öneki szolgál-
galtoc.

Tű fejedelmec meg halgassátoc, Isten Vra-
toc neki szolgállyatoc, akarattyaban tű el iar-
iatoc, mert tilstetekről szamot kelly adnotoc.

Egyhazi népec tűis kic vadtoc, Istent áld-
gyatoc mert pásztori vadtoc, vgy kialtsatoc
predikallyatoc, mint egy trombita vgy hangi-
czallyatoc.

Te szegeny kösség te igen gyors legy, gyak-
ran halgassad Istennec igeciét, töledis Isten vgy
diczertesséc, hogy aláb valo mindennél te se legy.

Minden állatoc Istent áldgyatoc, ő terem-
tőc minnyaian vallyátoc, ez egesz földön valahol
vattoc, teremttőtöket öröcké áldgyatoc.

De kiualt keppen ő te en lelkem, áldgyad
az Istent te minden üdöben, mert teged ád-
ott é szegeny testbe, szent fia által ismeg hoz-
zá veszen.

Ezt mostan szerzéc Istent diczéréc, söt io
voltaban őtet meg esmeréc, Kerekstyen népet
ezekre intéc, az ezer őt szaz negyuen nyoltz-
ban szerzéc.

CXII. PSALMS, *Beatus vir qui timet domi-*
V ij *num.*

AN SZENTEGYHAZBAN VALO

nion . Notia ; Cur mundus militat sub vana gloria etc:

Odog az ferfiu ki féli az Istent, az ő parantsolattyábá gyönyörködic, mint az iambor fiu enged az Attyanac, nem külömben ézis az nagy VR Istennec.

Aldottac les;nec ez földön ő fiai, az Isten béueti az ő iof;agokat, nem les;en őnekic valami fűksegec, mi-keppen az Isten nekic meg igerte.

Diczeret gazdagfag les;en ő hazaban, minden ioual őtet f;ereti az Isten, az ő életeben les;en fedhetetlen, az ő igazfaga öröcke meg marad.

Fenlic ez illy ember ő iamborlagaban, à töb népec között mint az vilagoffag, batorfagos minden czelekedetiben, irgalmas mindenhez es nagy bekeffeges.

Könyörül ez illyen minden nyomorulton, minden iof;agabol bewseguel of;togat, tuduan hogy az Isten őt tötte Safárrá, hogy gondgyát viselje à fűkölködőknek.

Minden bef;edeben vagyon nagy igazfag, minden f;olásaban Istennec igciè, mert ez neki minden

den nagy gyönyörűsege, senkit nem ragalmaz es nem gyűlölködic.

Bekeességes leszen az ő Istenében, nem retteg semmit az hitetlenec között, nem féli az ő nagy fenegetéseket, otalma őneki az örök VR Isten.

örök emlékezetben leszen az Istennél, ki az ő hiueiről el nem feledkezik, igereti szerént őnekic meg fűzet, az ő io voltabol Christusnac általa.

Nem fél ez valami gonos; üzenettől, nem retteg semmit ez mikor haborgattyác, minden remensége az egy bizony Isten, ki őtet biztattya es meg otalmazza.

Bator az ő sziue Istennec általa, hogy kiseretiben meg ne botrankozzéc, Diczekedgyéc inkább az ő ellenségin, vilagon ördögön testen es az poklon.

Istennec malassitya fenlic ez emberben, diczertetic ez az igaz emberektől, meg koronaztatic az nagy VR Istentől, es bodog leszen Istennec orljagaban.

EZEN PSALMVS, Az első Psalmus Notaiára.
Szegedi Gergelye.

V. iiij. Bö-

Bodog ez ilyen ember ő lelkeben, a ki az Istent hiszi beszédében, feli tiszteli őtet igaz hitben, sient David mondgya ezt a Soltar könywben.

Ennec mindenkor nagy gyönyörűsege, czac ő Vranac kegyelmes beszede, nints rettegésbe soha az ő sziue, mert mindenkoron bizic Istenebe.

Noha vértkezik tudatlanfagából, el esic gyakran erőtlenségből, nem marad fel kél hamar az vétekből, az VR Istennek nagy segedelméből.

Ennec ez földön soc iofaga leszen, bewség gazdagfag ő házában leszen, Isten áldasa háza népén leszen, keuesből neki mindenkor soc leszen.

Diczeric őtet tellyes életében, örülne nekí elé menetiben, kára nem leszen hírébe-nevében, mellette lesne nagy tisztességében.

Igen táplallja ő a s;egenyeket, ielesben kedig a Keres;tyeneket, senki nem lattya az ő s;ükleteket, Isten áldasa gazdagittya őket.

Czelekedetè czac az Istentől függ, gazdagfagaban fel nem fualkodic, kár vallasában ő nem bõss;onkodic, hiszi Istentől hogy czac probaltatic.

Tamad

ISTENI DICZERETEC. LXXIX

Tamad reaia soc félè kefertet , soc hamis hirnaw soc hamis űzenet , de soha űiue attol meg nem ijed , Istenbe bizic semmitől nem retteg.

Vigafűtalafű nagy vagyon űiuenec, mert erősfége nagy vagyon hiténec , noha reaia sokan iregykednec , de űandekokban élè nem mehetnec.

Soc nyomorultnac volt ő táplálóia , tudgya miczoda az ő hiuatallya , házà népèc űjorgalmatos gondgyà , hogy űűkfegeket űenki ne mondhaűű .

Puűűtalagáról ő à űűentegyhaznac , nagy űűc voltáról az hiw tanítoknac , fő gondot viűel hogy maradekinac , mennyekben gyűytfőn kintűet fiainac .

A űűegenyeknec nagy gondgyát viűeli űom iuhoznia nem hadgya chezni , Iűtennec akar io Sa fara lenni , czac azert akar mindenuel iol tenni .

Parantűolattyát Iűteűec hogy űeli , ő veritékèuel az kenyeret éűűi , morhaiát adgya igazán cs vèűűi , azzal ioűagát űaporáuá téűűi .

Iűten beűűèdè nala nagy gazdagűag , az keues ioűag lèűűen nagy űokafag , bekeuel lakas nala

V iij nagy

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

nagy vralag, de bekeleg nala az nagy-haborulag.

Kereštyenſegét hijaba nē hánnya, az kiben az hűt magat ki mutattya, hijaba valo Kereštyennec mondgya, kiben gyümölsét az hűt nem mutattya.

Innen meg érttyűc Kereštyenſegűnket, bizonyos iegyét mi Iduőſſegűnknek, mert ha ſzeretet peczète hitűn knec, így nagy iregyſég hitetűnſegűnknek.

Ezeket irta ſzent Daurd könyueben, ſzaz tizenketűdic ſép diczeretiben, hogy az Kereštyent meg eſmered hitében, kiuől kediglen czelekedetiben,

C X I I I . P S A L M V S , *Laudate pueri Dominum.*

Ereštyenec kic ez földön lakoztoc, neuteket az Iſtennec adtátoc, az ő neuét ſűntelen ti algyátoc, vegre véle hogy tū vralkodgyátoc.

Mind ez világ az ő neuét diczeriè, legyen al-dott az ő neuè azt kériè, ellenszegűnket minekűnc meg tōriè, es bűnòket nekiec el ne rűriè.

Nap kelettől fogua nap nyugatiglan, az ő neuét diczerièc mind adziglan, mert neuè néki vagon halhatatlan, io voltabol mi tōlűnc foghatatlan.

Az

Az VR Isten vralkodik mindeneken, ez világon mind az pogan nepeken, diczõsege vagyon neki mennyekben, õrülõnec kelly nekõnc ezen földünkben.

Kiczoda o'ly hatalmas orszagaban, mint a Christus ki lakic mennyorszagban, mindeneket néz õ nyaualyaiban, es lelkenc igen nagy faydal-maban.

Fel emeli földrõl a segényeket, az ganayban fertengõ bûnölõket, hogy hatalmaszá tehesse mind õket, kie õ benne helyheszteric földieket.

Az magtalanokat Isten meg adgya, magzatokkal õket meg latogattya, életeket nekic meg szaporittya mind örökké életekben taplállya.

Mert Christushnac mennyorszagban az tiszti földön mennyen alá valokat nézi, az keüelyeket feienként meg törí, ez vilagi bõltseket segyeníti.

Az erdemes szenteket õ vtállya az kép-mutatokatis kárhoztattya, az félelmes földieket vigasztallya, mennyorszagnac bodogsagát nekic adgya.

Szent David iria ezt a Soltar könywben Enekenec szaz tizen három resében, Anyaszentegyhaz enekli diczeretben, az Istennek õ nagy diczõsegere.

X

Pfal.

CXVII. PSALMVS. *Laudate Dominum omnes gentes &c.* *Notaia, Emlekezzűnc Keresztyenec az egy Istenről.*

Néhol minket Dáuid Propheta à Soltar könywben, ilyen módon ház tizen hét el ol;tot rendezen.

Diczeriétéc az VR Istent tú pogán népec, Diczeriétéc ötet minden népec nemzetlegéc.

Mert mi raytunc bizonyítatic irgalmassága, emeg marad mind örökké Vrnac igazsága.

Igaz es hiw az VR Isten ő beszédeben, tökéletes álhatatos ő igeretiben.

Azert bizzunc Istenűnknek fogadásában, nem vészűnc el ha hiendűnc irgalmasságában.

Fellyül mullya minden dolgait irgalmassága, minden bűnöket fellyül hallad kegyes gazdagsága.

Imet érttyűc véghetetlen kegyelmességét, Christus Iesulért hozzanc valo atyai szerelmét.

Mert ő minket ingyen valo aiandekabol, cíváltá fiaiuá irgalmasságabol.

Es meg váltá minket veset nyomorultakot, az vaklagból poganyokat, baluany imadokat.

Fel

Fel tamasztá szent igei enec öröm zafloiat, Christus Iesufert kialtlya bűnünk nec boczanattyat.

Hogy valakic Christus Iesusban tisztan hinné-
nec, örök életet birhatnának es el ne vesznének.

Vagyon nekünk szabadságunc bűntől haláltól,
Christus Iesufert az törventől örök kárhozattól.

Ier diczeriúc azért ötet mies örömucl, mag-
asztallyuc öruendezuén hitbéli örömucl.

Aldot te legy Atya Isten edes teremőnc, igaz-
gassad életünket ke yelmes Istenőnc.

Diczertessel Iesus Christus edes meg váltone,
engesztellyed szent Atyankot, mi egy Közbe-ia-
ronc.

O szent Lelec diczertessel mind egyembe, vi-
gasztallyad batorítlad mi szűűnket lelkűnket.

CXX. PSALMVS, *Leuau oculos meos in mon-
tes etc: Notaia. Az ki az Isten meg ismerheti.*

Er emlekezzűnc Keresztyen népec, az
nagy Isten nec az ő io voltarol mert
czac ő nekűnc mindē io téuőnc, meşy
ben es földön czac ő igazgaronc.

En fel-emelém en semeiet, az nagy hegyekre es
az nagy vőigyekre, hogy segedelmet honnat kelly

X ij vár-

A SZENTECYHAZBAN VALÓ

várnom, de nem találéc többet az Istennél.

Czac ő ennekem en segítlegem büntől haláltól rettenetes kintol, es kárhozattol meg ment engemet, ki teremttötte az mennyet es földet.

Nem hágy tegedet az kísértetben, az te labadot gonosjra nem visji, mert az VR Isten vigyáz te read, mert meg esmerted ő aldott sient neuét.

Imé Keresjtyen melly nagy őrcműnc vagyon minekűnc az nagy VR Istenbē, mert nem alosjic czac reanc vigyaz, es czac ő minket őriznie akar.

Aldott VR Iesus meg őriz teged, es el be fedez az ő sient kezeuel, minden terhedet ő el viseli es el fedezi az te bűneidet.

Az nap à napon teged el nem ront, es az etzakan az hold el nem eméjst, mert az VR Isten teged meg őriz, minden gonosjtol lelket meg menti.

Őrizzen teged az nagy VR Isten, minden dolgokban tegedet meg áldgyon, valahol te iarsj az ő neueben, meg otalmazzon most es mind őrócké.

Szent Daud irta à Soltar könywben, ő leuelenec szaz huszad resjeben, mikor az Istent ő meg esmeré, soc io voltarol nagy hálakot ada.

Pfal-

ISTENI DICZERETEC. LXXXII

CXXI. PSALMVS. *Letatus sum in his quæ dicta sunt mihi. N. O gloriosa o speciosa &c:*

c

Rúl mi sziűnc mikor esjt hallyuc az templomba megyűnc, az VR Istenec sient igeiét hallyuc.

Meg allnac labunc öröc VR Isten az te templomodban, es tista sziuel diczerűnc tegedet.

Ald-meg VR Isten az te nepedet kic teged sientretne, tarts meg közöttűnc az gyűlekezetet.

Legyen bekecsg felleges Isten az Anya-sient egyházban, otalmazz minket minden nyaualyától.

Diczeret neked Atya VR Isten à te sient fiad, es sient Leleckel öröckön öröcké.

CXXIIII. PSALMVS. *Qui confidit in domino &c: A haynal Notaiara.*

Z kic biznac az VR Istenben, el nem vesztac életekben, iduözűlne hitben.

Az Istenec beszedeben, kic maradnac szerzéseben: Iduözűlne &c:

X ij Ezce

X. SZENTEGYHÁZBAN VALÓ

Ezec lesz nec erősségben . mint egy kő sál ke-
ményiségben : Iduőzűlnec &c:

Sokszor es nec kelértetben , de őc el nem ves; nec
abban: Iduőzűlnec hitben .

Mostan az ioc fegyelemben , tartatnac es fen-
tekben : Iduőzűlnec &c:

Tégyczeckel iot VR Isten , á kie biznac s;ent
Igedben: Iduőzűlnec &c:

A kie kedig hitetlenségben , élnec es nagy ke-
néltségben , mind el ves; nec abban .

De az hiuec bekefegben , les; nec öröc diczőség-
ben : Iduőzűlnec hitben .

Ezt s;ent David á Soltar könywben , s;az es
husjon negy res;eben , írta diczeretiben .

CXXIII. PSALMVS . *Nisi quia Dominus
erat in nobis . Notaia , Adgyunc hálát minnyaitan .*

AZ Israelnec népe ; regenten ő törüen-
be, az Ammon pogán nép nec esett
vala in segebe , De meg segíté az Isten
az ő nagy s;ükségeiben , es el nem ha-
dgyá ügyökben .

Azert nagy hálát aduan Istennec eneklenec ,
ő szabadulásokert illyen módon örüendénec ,
Mon-

ISTENI DICZERETEC. LXXXIII

Mondgya ezt most az Israel, az ő szent Istenének,
mint kegyelmes vezérének.

Hogyha az nagy VR Isten velűnc nem leszen
vala, mondgya ezt az Israel, minnyaián el ves-
űnc vala, hogyha az mi io Istenűnc közzűnc nem
leszen vala, bizony mind el vesűnc vala.

Mikor az hitlen népec reanc tamadtac vala,
ne-talam eleuenen minket mind be nyelnec vala,
midőn az ő nagy haragioc reanc fel geriett vala,
könnyen meg emelstnec vala.

Aár viz keppen io vala reanc az ő ereicc, nagy
rettenetes vala haragos fenegetéscc, már szinté el
boreit vala az ő kegyetlenlegecc, szertelen nagy di-
hőslegecc.

Nem vala emberektől sohonnán remenségűnc,
hanem, czac te egyedől léel VR Isten segítsegűnc,
Aldot legy azért mi Vranc, es kegyelmes Isten-
űnc, mi egyetlen egy vezérűnc.

Hogy minket meg mentőtél az ellenség torka-
tul, az hitetlen nepeknek reanc czikorgo fogoktul,
mint az madarat meg mentél, az ő nagy háloiok-
tul es soc álnoc tanatsoktul.

Meg rontád te VR Isten törét az ellenség-
pec, meg szabadítóia léel te nyomorult, hiu-
X iij idnec

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

idnec, mind meg czufolod azokat, à kic ellened
élnec, álnoc tanatfot vegez nec.

Czac té vagy öröc Istèn az mi erös gyamolunc,
czac az te áldott neuéd mindenüt az mi hatal-
munc, menny nec földnec egy Vranac, mi czac
tegedet vallunc, azért mind öröcké aldunc.

Ezt à szent Daud irá regen à Soltar könywben,
az ő diczeret nec szaz huszon negyed reljeben,
hogy az hiuec ne essenec, ketségbe ő ügyökben,
mikor forognac inségben.

CXXVII. PSALMVS, Nisi Dominus edifica-
uerit domum. Notaia, Siralmas enne kem.

MIndenec meg hallyác es iol meg tanul-
lyác, kic segedelmeket Istentől nemi
váriác, Nintsen istennelkül legítleg es
iduósség.

Válemelly varosnac auagy háznac népét, VR
Isten nem örzi, hidgyed annac vesztét, Nintsen
Istennelkül &c:

Czac hijaba leszen reguel fel kelestec, nektec
kic erőssen Istenbe nem hiłstec. Nintsen &c:

Eckeppen törtenic minnyaian tinektec, mun-
kaual

ISTENI DICZERETEC. LXXXIII

kanal banattal kie kenyeret éjtec, Nintsen Istennelkül. &c:

Nagy könnyen az Isten ád mindent azoknac, kie ezac benne biznac neki könyörögnec, Nintsen Istennelkül.&c:

Mint à sebes nyilac hatalmas kezében, erősséc az hiuec Isten otalmaban. Nintsen &c:

Bodog az. ki lelket hűttel erőssiti, minden el- lensegit erőssen meg gyôzi. Nintsen &c:

Iria ezt sjent Dauíd ô Soltar könyueben, szaz huszon hetedic ékes enekeben, Nintsen Istennelkül legítleg es iduösség.

CXXXIII. PSALMVS, *Beati omnes qui timent Dominum. Az Vitam que faciunt Notaiara.*

Minden hiw Keresztyenec meg hallyátoc mi legyen tökeletes boldogsagtoc.

Féllyétec Vratokat Istenteket, az ô parantsolattyát sjereffétec.

Ellyetec igazan kézi munkaua, Igy éltec iol es igaz boldogsagual.

Tűnektec felelégtéc hazatokban, sjűl iambor fiakat gyarapodasban.

Y Kickel

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Kickel meg ekesíti házatokat, mint a fűlő ger-
rezdec vesszőket.

Alkaltoc környül űlnec ti magzattoc, mint a
fűp olay fűnac ekes ágoc.

Eckeppen áldgya-meg az embert Isten, valaki
fűli őtet igaz hitben.

Aldgyon meg titeket az őrdő Isten, ki lakic az
tű győlekezettekben.

Az Isten fűporítsa iofűgtokat, es adgyon fia-
toknac io fiahot.

Bekeleg legyen Anya-fűntegyhazban, Vgy
legyen mondgya minden ember bizuan.

*AZON PSALMVS, a Salve benigne Rex Ladislae
Notaiara.*

Bogoc azoc kic Istent fűlic, es igaz
hituel kic őtet vessűic, parafűsolattyat
nekie tessűic, kezec munkaiat kic igazan
űssűic.

Kezec munkaiat Isten meg áldgya, eledeleket
meg fűporítsűya, es es életeket meg hofűabítsűya.
az igaz vűtra őket igazgattűya.

ő felesegec hozzaioc illendű, hazokban leűsem
mint io termű fűlű, fűai neki hitben neuekednec
űssűala környűl mint oliua vessűűc.

Meg

Meg áldgyon teged az kegyes Isten, es öreg-
bítlen az igaz hitben, hogy te válhassad iduössé-
gedet, tegedet vigyón örök diczőségben.

Es hogy láthassad fiaidnac fiait, nemzetlegid-
nec szaporodasit, es békeségnek draga gyümölcset,
Keréktyeneknek hitben éppülését.

Eckeppen áldgya embert meg az Isten, ki ötet
féli minden időben, es a ki bizic ő igeretiben, ta-
massja leszen az ő eleteben.

Szent Daud irta a Soltar könywbé, ekeffen
mondgya haz hűs nyoltz reszébé, mert kellem-
tes hazaság Istenbé, kit meg koronaz örök diczö-
ségben.

CXXX. PSALMVVS, *De profundis clamaui ad te*
Domine. Notata, O VR Isten tekents minket.

Bűnösöd hozzád kiáltunc VR Isten kö-
nyörülly raytunc, nyisd-meg az te fű-
leidet, halgald meg könyörgelűnket,
mert te mind meg ítéiheted az mit
vétkesztűnc ellened, mind el kárhoztunc ellened.

Nagy az te irgalmasságod, az bűnt te meg
bocsáthatod, nints nekűnc semmi érdeműnc,
nints semmi ártatlanlagunc, nints ki diczeked-

Y ij gyéc

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

gyéc előted, felűnc minnyiaan tegedet es czac
könyörgűnc teneked.

Azert bizzunc az Istenbe es nem az mi érde-
münkben, nyugodgyéc ű benne lelkűnc ő legyen
mi remenségűnc, nam ő nekűnc azt igeri, hogy
akar otalmunc lēni, azert mi hidgyűnc őncki.

Legyűnc erőssēc hitűnkben, bizzunc czac az
VR Istenben, ne essűnc bēnűnc kértseghen, ne
sòmorkodgyunc lelkűnkben, legyen erős min-
den Kereshtyen, ki meg vyult sēnt Lelekben, es
bizic az VR Istenben.

Ha nekűnc soc bűnűnc vagyon, Istennél töb
kegyelem vagyon, nints ő irgalmanac vége noha
embernec soc bűne, ő minekűnc kegyes pasztor-
unc, ki őriz minket pokoltol, es meg ment az
kárhozattol.

AZON PSALMVS, az o gloriofa Notaiara:

Elseges Isten hozzád kialtunc nagy ke-
serűseguel, könyörgűnc neked hogy
legy segűtseguel.

Tekents mi reanc kérűnc VR Isten
illy nagy sűksegűnkben, es segelly minket erőt-
lensegűnkben.

Mikent

Mikent az foglyoc tömlőtzen fenekén erőssen ki-
altunc, senki nem hallja sem könyörül raytunc.

Pokolnac kinnya bűnnec soksaga diholkódic
raytunc, legy tegíteleguel hogy mind el ne ves-
sűnc.

Ha bűneinket te meg tartandod felseges VR
Isten, vallyon l-ki leszen előtted büntelen?

Nintsen ártatlan nintsen bűnnelkül senki te
előtted, azért könyörgűnc vtunkat vezerlyed.

Mert czac tenalad vagyon keduesseg es nagy ir-
galmassag, Christus Iesusert bűnűnkől szabad-
sag.

őruendez sűűűnc felseges Isten te igeretedben,
es hozzanc valo nagy kegyessegben.

Nagy remensegűnc es bizodalmunc legyen az
Istenben, semmit ne bizzunc az mi érdeműnk-
ben.

O méltosagos nagy irgalmasság kegyesleg mi
raytunc, bűnnec őrdőgnec nints hatalma ray-
tunc.

Meg szabadultunc à Christus által öröc karho-
zattol, nintsen félelműnc immar az halaltul.

O egy remenyleg menny-beli Isten bizony es
segíteleg, te szolgálidnac adgy öröc életet.

Y iij Diczeret

A SZENTEGYHAZBAN VÁLO'

Diczeret neked Atya VR Isten az te szent fi-
addal, es mind örökké szent Lelec Istenuel.

CXXXIII. PSALMVS. *Ecce quàm bonum
& quàm iucundum habitare fratres in vnum. Az vitam
quæ faciunt Notaiara.*

MElly igen io legyen az egyenesség, hally-
uc meg es ertsúc meg Kelestyenec.

Meg írta nekünk ezt szent David Ki-
rally, mikeppen áldgya meg ezeket Isten.

Kic ötet felic mint kegyes Attyokat, es szer-
tettel ők egy mast halgattyác.

Atyafiulagual es akarattal, io szíuel lelekel vad-
nac egy-mashoz.

Meg áldgya ezeket az örök Isten, hogy ők el-
lyenec mi-keppen ő hadta.

Az igaz hitben es az io életben, nagy egyenes-
ségben áldott erköltsben.

Kegyessen élíc ezec ez vilagot, nagy bekefeg-
ben es io szerentseben.

Nints harag ő köztők nints vissza vonás, nints
szolas gyűlöfeg sem haborusag.

De minden időben az nagy szeretet, Isteni fé-
lelem es bodog élet. Ez

ISTENI DICZERETEC. LXXXVII

Ez azért io hiuec az egyenesség, kinél iob nem lehet emberec között.

Ez nintsen aranyból sem draga kintsból, de isteni áldasból es adományból.

Kériúc azért ötet hogy adgyon nekűnc, ilyen io életet es draga kintset.

Ezt mondya bizonynyal minden hiueknek, kie vallyác az Istent ő igeiből.

Hogy nintsen soha iob az egyenességnél, kie Istent f.lic es egymást halgattyác.

Segíti ezeket az örök Isten, es őket nem hagyja semmi dolgokban.

Di zóleg legyen az Atya Istennek, fiuual egyetembenbe szent Leleknek.

CXLIIII. PSALMVS. Domine exaudi orationem meam.

Halgasd-meg Atya Isten az mi szükse-
günket, Boczassad süleidben nagy kö-
nyörgelünket, az te fogadásodban es
szent igazságodban, halgals meg Chris-
tusban.

Szolgaid teged kerűnc, meg ne ítéltesűnc,
kegyelmes legy minekűnc, hogy mind el ne
Y iij ves-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

vess;űnc, Nints élő ember földön, elődben ki
meheffen es igaz leheffen.

Mert ellenség s;űűnket mi természetűnket, ha-
borzattya lelkűnköt, biria életűnket, ioktol min-
ket meg fosztott. Christustol el s;akalszott, karho-
zatra haytott.

Mint a kic öröc tűzre, nagy veszedelemre, ec-
keppen setetlégre s;amtalan loc bűnre, vitt min-
ket ellenségűnc, kiben meg rettent s;űűnc, kefe-
redet lelkűnc.

Regi údot említűnc, dolgaid esmeriűc, ir-
galmassagod hissiűc, igassagod értyűc, Gonoss;á-
kot meg rontass; , iokat kezedben tartass; , es meg
bodogítass; .

Azert hozzád kiáltunc, nekűnc legy otalmunc,
mint a föld meg s;áradtunc ioktol el tauoztunc,
Lelkűnc vigasagnélkül, vagy on igassagnélkül.
Christus Iesusnélkül.

Siels halgals meg minket, tölt be kérésűnket,
batoríts mi s;űűnket, add-meg életűnket, Meg
fogyatkozott lelkűnc, Christus tauol ment tö-
lűnc, nem lakic mi bennűnc.

Haragod vedd-el rolunc, könyörülly mi ray-
tunc, s;ent s;inyed hadd meg latnunc, legy imar
mi

ISTENI DICZERETE. LXXXVIII

mi nalunc, Mert minnyaian el kelly vesznunc,
kelly kárkozatra mennunc, kit pokolnac értunc.

De te engedgyed tudnunc ideien meg latnunc,
irgalmassagod raytunc, ki maradgyon nalunc,
Mert te vagy mi otalmunc, minden hatalmassa-
gunc, czac te benned bizunc.

Mutass io vtat nekunc, hogy ne teuelegidnc,
Mert te vagy segedelmunc, dolgunkban vezérunc
Azert hozzád kiáltunc, tőled otalmat várunc,
nints houa folyamunc.

Ments meg az ellenségtől, az hitetlenségtől,
ördögtől es az büntől, minden téuelgestől, taníts
teged kötetnunc, akaratodat tennunc, te vagy
iduösségunc.

Szent lelked minket tartson, hitben bator-
tson, vtunkbán igazgasson, Christusban biztas-
son, Szent neued igazsagunc, legyen vigasztala-
sunc, öröc bodoslagunc.

Ments ki szomorúsagbol, minden haboruból,
ronts meg igazsagodból, irgalmassagodból, az
mi ellenleginket, kic hahorgatnac minket, kerge-
tic lelkünket.

Mind el vesjessed őket, mint gonos; teuöket,
kic akariác lelkünket birnya életünket, Mert jól-

Z gaid

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

gaid mi lettűnc, tőled otalmat kérűnc, már ne hadgy el esnűnc.

Szent Daudid így könyörge, kelesűsegeben, c-
fett vala bűnökbe, olly nagy félelemben, Irta még
Soltar könywben, szaz negyven három relében,
hogy tanullyunc ebben.

CXLIII . PSALMVS, *Benedictus Dominus
Deus meus, qui docet manus meas ad praelium, A Cy-
rus encke notatara.*

MInden állat diczer VR Isten tegeder!
félī es rettegi fenegetesedet, es fel ma-
gahtallya te szent fellegetedet, Azert én is
áldom az te szent neuedet.

Mert te igazgatod minden dolgaimat, vifeled
az hadban ügyemet gondomat, forgatod kezem
ben az hartzon száblyamot, te tanítod viwnya az
en vyiaimat.

Czac te benned vagyon minden bizodalmam,
te vagy én Istenem az en diadalmam, te vagy ba-
torlagom én erős kő váram, czac te vagy paisom
bizonyos otalmam.

Kezemben adod még en ellensegemet, ki mos-
tan el hordgya edes nemzetemet, szertelen pusztítja

Attya szép síros földemet, gyakorta le vágja erős vitézimet.

Meni loc iot tettel Vram már en velem, te szent felfegedtől honnan érdemlettem, en halando bűnös tőled tiszteltettem, loc aiandekidat mert naponként velem.

Iollehet meg bantott az en Atyam teged, es nagy loc bűnökkel káromlott tegedet, minden nemzetlegem vérkezett ellened, enis loc bűnökkel bantottalak teged.

De ha teremőtől ő bűnös vérekből, ez világa hoztal te nagy io keduedből, meg mentőtől engem ördögnek kezéből, mikor ki tisztítal az en bűneimből.

Nem szegyenlem Vram rolad emlekezniem, mind ez világ előtt benned diczekedniem, minden állatokkal tegedet diczérnem, lelki testi iokát csak te tőled kérnem.

Tudom mint az árnyéc el mulic életem, minden tehetlegem es czelekedetem, mint a szép folyó viz el mulic en tőlem, de mégis könyöögst hally Vram en tőlem.

Ha te minket tartasz te öröksegednek, A Caristus Iesusban választott népednek, ne adgy martalekra az idegeneknek, kic mind

L ij azon

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

azon vadmec hogy meg emessjenc .

Noha meg erdemlyűc az ostort te túled , mind az-altal minket ha el vettz előled , es à te nepedet ha meg nem kiméllöd , hanem fottig őket mind à földhöz vèred .

Mit fognac mondani az poganyoc rolad , az nagy foc káromlást Vram ostan hállyad , otalmazni à te nepedet nem tudtad , az ő ch toikokba azért tasítottad .

Nem mondgyáké Vram ezt az hitlen népec De vallyon s-houa lett most az ő lster.ec . mi remensegünkert czufolnac bennünket , es à mi hátunkert meg pögdösne minket .

Kegyelmezz-meg azért az te seregednec , kit foc nemzetsegec most környűl vötenec , mint az tenger vize minket mayd el nyelnec , ha s;ent fellegedtől meg nem rettentetnec .

Tekents reanc immar az magass mennyekből , mutasd meg magadot irgalmassagodból , az te hiueidet ments ki à rablagból , à pogan nepeknek ő vàs igaiokból .

Te adtz diadalmat az te Kiralyidnac , te adtz böltsefeget az ő tanatsinac , legy vezére azért à mi Kiralyunknac , legy batoritoia az ő hadnagyinac ;

Vedd

Vedd el batorfogat mi ellenségünknek, ronts-
meg ereiket a pogánnépeknek, mutassad magá-
dot mi fejedelmünknek, erőss Hadnagyunknac
es mi vezérünknek.

Hogy meg menekeduén az nagy ellenségtől,
teged diczerheffűnc mi tellyes szíűűnkéből, Neked
hálát adgyunc lelki nagy örömből, mint kiket ki
vöttél enni soc inségből.

Es a mi magzatinc teneked éllyenec, szent es-
meretedben fel neuekedgyenec, te szent egyházad
da mind éppülheslenec, az örök életben hogy ve-
led legyenec.

Engedd éppítenűnc romlott házainkat, for-
dítsad örömré mi soc siralminkat, szaporítsad V-
ram minden jószágunkat, es vyíts meg immár a
mi napiainkat.

Ez világ fiaí azt mondgyác bodognac az melly
népnec ezec test szerént meg vadnac, De mi Ke-
reltyenec azt tarttyuc bodognac a kic az hatalmas
VR Istenbe biznac.

A szent Dáuid Király így könyörög vala, hogy
ellenfegiuél szembe megyen vala, kic ellen otalma-
zac az Isten vala, szaz negyuen negyedie encke-
be hadta.

Z iiij Psalmus

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

CXLV. PSALMVS. *Exaltabo te Deus meus*
Rex &c: Nalán, örök Atya Isten mennyec
földnec &c:

Agy hálá adassál magasztallac teged en
 Istenem, kegyelmességedről valami-
 kor en meg emlekezem, örökön ö-
 röké minden napon teged kelly di-
 czerem.

Olly nagy tiszteltre diczeretre tölem méltó
 volnál, ha hozzád il'endő tisztességet en nálam ta-
 lalnál, de nintsen mit adnom, többet Vram az há-
 la adásnál.

űdörűl űdöre en hirdetem hatalmasságodat, az
 iduözítésben, teremtesben való io voltodat,
 mert nagy szerelmedben nem kimélled tölem
 szent fiadot.

Meg ielentéd nekem öröktűl fogva való titka-
 idat, az te vigasztalo batorító öröm mondasodat,
 te szent Lelked által onnat értem io akaratomat.

örök diczőségre tisztességre hogy engem hiua-
 tál, az en bűneimnec nagyságabol mikor ki tisztá-
 tál, akkoron mutatád, hogy magadnac engem
 választottál.

Peczetes

Peczetes gyűrőddel szent Lelkoddal magadnac foglalal, erős reményleguel igaz Lúttel szepten fel ruhazál, örökös tárláúá mert Christusnac engemet válaštál.

Vala Vram nekem te előttd nagy loc adosságom, kiert te szent fiad Iesus Christus lón értem váltságom, azert vagyon mostan en sziuemben ilyen batorlagom.

Sokszor emlekezem io voltodrol en nagy süksegemben, kit mégis kőšönni en nem tudoc tellyes életembe, azert kialt hozzád az en lelkem ő nagy örömében.

Felette irgalmas mert kegyelmes kegyes Istenem vagy, az meg büntetelre vèrefégre haragra késű vagy, Hoffsu ideiglen senuedhető irgalmas Isten vagy.

Ream sziuè sserént mint fiára Atyam nem haragšic, erőtlensegemért mikor véris kedue ellen esic, ha fanyaru kezzel nyolis hozzám megis iomra esic.

Az ő nagy io voltát az VR Isten nem czac rám terieszté, iokra gonosjokra napot holdot ő ki sselesíté, földet es az mennyet életünkre minekűnc sseremté.

Z · iiij · Nints

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Nints nagyobb io téted soha velem irgalmassá-
godnál, nagy kegyelmességed felelyt áratt te is a-
llagodnál, sient fiad érdeme nagyobb Vram én ál-
noklagimnál.

Czuda io voltodból meg támasztod à kic el-
esnénc, kegyelmességedből fel-emeled kic immar
el estéc, crótlenségekből el nem úzzód à kic vét-
keztenec.

Im minden állatnac soe simeci czac te read-
náz nec, ő nagy szükségekben éhlegekben tegedet
keres nec, teremő élte ő Istenek nec tegedet ie-
lent nec.

Szegellőd étellel es itallal minden szükségben,
az hollo fiaknac eledelt adt az őnnön feljkekben,
mikor on annyoktól el hagyatnac ő nagy éhle-
gekben.

Czac meg vonstod Vram à szükségben erősi
hatalmadot, ismeg ha akarod az béwlekre ki-
nyuytod kàrodat, kegyelmességedet így mutatod
hozzánc io voltodat.

Igen igaz mondo vagy VR Isten minden dol-
gaidban, kit egyser meg mondas; soha senki nem
ér teged masban, ez nagy vigassaga en lelkeim nec
minden banattyában.

Nagy közel vagy hozzám en Istenem mint Atya fiahhoz , az en kialszóm fel inditson az meghalgatashoz , mert tiszta leléckel mégyec hozzád mint edes Atyamhoz .

En akaratomat czelekedted io akaratedből igaz törüent töttél en felölem Vram mindenekből , Sokszor le vetettel még fel vöttél kegyelmességedből .

Meg őrizted Vram mind azokat kic teged szeretnec , hálá legyen neked el nem vesztet kic benned hittene , kiert mind öröcké minden szentec teged diczertene ,

Erős otalma vagy es gyámola a szegény árulkac az nyomorultaknac hiuattatol egyedül Attyoknac , legy meg szabadítonc Vram mostis minékünc foglyoknac .

Teneked Vr Isten mind ezekről adoc nagy hála , kerlec hogy végiglen mind meg tartsad ebben az fiakat , kic teged tisztelnec mind öröcké mint edes Attyokat .

Illyen hálá adaft Daud Kiraly tön a Soltas könywben , ő diczeretnec haz es negyuen ötödik reszében , hogy hálá , kic adgyunc az Istennek mindenkor szüünkben ,

Prat

CXLIII. PSALMVS. *Laudate Dominum de
coelis &c: Az Notata, Veni Spiritus alme tuorum.
Augy, Vitam que faciunt &c*

Mikoron a szent David meg esmeré, az
ő Istenét ekeppen tisztelé.
Diczeriétéc az Vr Istent a menny-
ekbül, diczeriétéc őtet a magasságban.

Diczeriétéc őtet tú szent Angyaloc, diczeriétéc
őtet minden ő seregi.

Diczeriétéc őtet az fenyés nap es hold, diczeriétéc
mind az vilagos czillagoc.

Diczeriétéc őtet mind a sjeles egee, es az magas-
ég fölött való vizec.

Diczeriétéc az Vr Istennec szent neuét, Mere
mind ő általa teremtettenec.

Mind helyekre rendelte ő ezeket, az ő paran-
tsolattyát el nem hágiác.

Diczeriétéc az Vr Istent a földről, mérges sár-
kányoc es setét melylegec.

Tűz es kő esső, ho es minden pára, az ő sjaúá-
nec engedő forgo sjele.

Az hegyec völgyec es minden termő féc, es a
nagy Cedrus erdeienec fai.

Vadac

Vadac es minden oktalan állatoc, az czuſo maſo es ſárnyas állatoc.

Földi Királyoc es minden köz népec, Feiedelmec es ez földnec Birái.

Az iffiu népec es iambor ſép ſűzec, az uén nepec es minden io gyermekec.

Diczeriéc az Vr Iſtennec ſent neuét, mert ezac az ő neue magafſtaltatic.

Az ő diczólege az földön mennyen, es az ő io volta minden helyen.

Az ő nepene ſáruát fel emelé, mikor az ör-dőz ellen idű őrite.

Diczeret tegyen mindenkor azoknac, kic az ő irga'maſſagat an biznac.

Diczeret az Iſrael fiainac, es az Iſtenhez közel iáro nepnec.

E Pſalmusokra az vtan talalkoztunc, hogy immar a többi ki nyomtattuc volt. Kiket el nem akartunc badni: Mert az hiueknec nagy vigafſtalafokra vadnac.

a ij Hete

A SZINTEGYHAZBAN VÁLO'

HETEDIC PSALMVS. Domine Deus meus in
te speravi. Notata, Nagybanatban Dauid mikoron 66

Sám ki vetesre Dauid megyen vala,
Semei mikor hidalmazza vala, követ
es földel hajgallya vala, Dauid kölga-
inac ezt mondja vala.

Ezt en ream az VR Isten boczatta, hogy hi-
dalmazzon neki parantsolta, hiszem bűneimért
eam boczatta, azért közűletet lenki ne bantsa.

Gondolkodván Dauid Kira'y magában, bi-
zi Istennek irgalmaságában semmit nem fél ba-
torigasságban, azért ilyen könyörgést tőn ma-
gában.

En Istenem mindénkor benned biztam, mint
erős köfalhoz vgy támaszkodtam, mindenkor
firuán hozzád fohazkodtam, mikor ellentég mi-
nyomorgottam.

Dul-ful ellenfelem kegyelégében, mint éh or-
vósan kegyetlenségében, lattya él-menetemet
mindenben, azért gyűlöl ilyen igen hiúelen.

Isten te tudod hogy álnoc nem voltam, a Sa-
ulnac vérét nem homiuhoztam, ellenlegi ellen-
en hadakoztam, mint seudelmemet hűven köl-
gattam.

Legyen

ISTENI DICZERETEC. XCIII

Legyen Isten bizonyságom ennekm, hogyha én neki morhaiát el vöttem, vagy ti'stellegethen őt meg sértöttem, tőled VR Isten bár meg ítéltessm.

Ellenségemetis ha meg sértöttem, valahincc én egyker meg esküttem, hogyha méltatlan igazságot el vöttem, bator az Iltentől meg büntetessm.

Raitam ésscc ellenségenc fey yuere, éktemet bár üldözze kergessé, minden ti'stellegetmet el veljessé, orizamot bator à láiba kèueriè.

Igasságomban tamadgy fel mellettem, igaz Isten te állly bossút crettem, mert nem tudom mit ellene vétöttem, azt tudom hogy sokszor véle iöl tettem.

Nám aianlod igaz itéletedet, hogy meg rontas minden kegyetleneket, otalmazd meg nyomorodot feiemet, hogy diczériem mindenkor felleget.

Czac te ítéltettz-meg igasság szerént, te sziue-met iol latod volta szerént, itelly-meg engem igassod szerént, nem vétöttem nekie tudalom szerént.

Iol latod Vram ő alnoc sziueket, kiert minden
a ii) den

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

den nap fenyegetöd őket, mikor hallod kiüöl ssep
beljedeket, mas felől iol latod alnóc sziueket.

Szűanyél meg immar enni gonosságtol, en el-
lenfegem az kegyetlenfég től, mert meg rettenf
meg az igaz Birotul, à ki maydan sjamot vesjen
mindentől.

Ha meg nem térendf; nagy hamarfaggal,
Istennec fenyegető ostorauul, bizony meg-lő az ő
mérges nyilauul, fegyuerrel éhségueles dög ha-
lállal.

Fiát fogadtál volt az te méhedben, hamissagot
vóttél vólt be sziuedbe, mayd sziül; banatot nagy
keferűsejben, kit az vtzán kàròn hordul ő edben.

En ellenem tanaczozt végeftetec, hogy Vram
haragiát ram ingerlyetec, hogy czac rimagatoc v-
ralkodgyatoc, de gondolattokban meg czalat-
koztoc.

Hifjem azt en hogyha Isten akaria, az előb-
bitifstemet meg adhattya, ha kediglen ő felle-
ge azt mondgya, nem kellef; am legyen vgy
mint akaria.

Az melly vermet tû ennekem astatoc, az árok-
ba tû-magatoc be estec, mert á ki mas ember-
nec áfand arkot, őñön maga elic belé tudgyatoc.
Hálát

Hálát adoc Vr Isten io tédert, hozzam valo nagy kegyelmességedert, velem iol tótt igaz itelestedert, ellenségtől valo szabadulasert.

Szent Dauid írta ezt diczeretiben, az ő köny-
uenec heredic részében, ki méltatlan szenved bossz-
ut élteben, azt vigasztallja Dauid ez enekben.

X. PSALMV S, *Vt quid Domine recessisti longe* &c: *Notata, Batran erted Vram Isten kárt vallanéc.*

Ekerits ream Istenem nyaualyamban,
legy gyamolom segítségem gond-
aimban, mert nem tudoc mit ten-
nem busultomban.

Vallyon s-mikor veted ream sêmeidet, si-
ralmamra ha fordítod fűleidet, nem tūrhetem
sanyaru kezeidet.

Az ellenség feiemre törekedic, ereiében hatal-
maban bizakodic, soc túressel en lelkem fogyat-
kozik.

Diczekedic kérkődik keueységben, soha nem
út Istenis ő eszébe, mert nem vallott semmi kárt
életében.

a. iiij

Ebből

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Ebből veszen bizodalmat batorlagot, nagy sok
kaig hogy el-tűrsz gonossagot, mert nem bűn-
tettz hamar kegyetlenseget.

Feiën vagyon áldomafod segítséged, én feiem
re hogy ülljön te segelled, azért nem fél mert so-
ha nem bünteted.

Az ő sjaia tellyes sok sziadalomual, sziue lelke
geriedez álnoksaggal, nem gondol ő semmit
nagy haragoddal.

Halalomra czikorgattya az ő fogát, áll vtakon
titkon meg vonta magát, hogy nyakamba kerít-
se ő háloiát.

Mint a farkas az iuh vtan olalkodic, barany
vtan az oroljan szalkodic, mindenkor czac vtan-
nam leselkedic.

Az gazdag keuelysegre keseríti, az ő lelkét kar-
hozattul nem félti, hogy Isten legy azt soha ő
nem hiszi.

Te erődöt hatalmadot ő nem tudgya, hogy
irgalmas igaz vagy nem gondollya, minden dol-
gat czac sziereñsenec tarttya.

Indully azért en Istenem otalmamra, illy ké-
sőre tekéñts ream áruadra, vigaljtally-meg enm
sok sziuralmamra.

Szent

Szent neuednec káromlását hogy túrhated? ke-
uélységét miért hogy nem bünteted? türesdeddel
bűneben kemenyítéd.

Minden dolgát iol hiszem hogy fel rottad,
nyaualyámot siralmamot fel irtad, az büntetést
vtolra hallasztottad.

Az bűn ellen mutasd meg haragodát, bünte-
téssel telents igazságodat, hogy rettegjéc minde-
nec hatalmadot.

Hogy az áruác özügyec Istene vagy, szükség-
emben szememuel hadd lassam meg, szabadulást
azert most ennekem adgy.

Ezt Vr Isten en nem kérem bosszulagból, czac
kiuanom meg térését bűneiből, ne tamadgyon
ellenem keuélységből.

Esmerie meg pör, hamu, fereg voltat, loha
többé el ne hidgye ömagát, de szolgallya alaza-
toslan Vrát.

A szent David így tanít könyörögni, a homo-
ru szívet megvigasztalni, soktac tizedic soltarban
enckleni.

XXXIII. PSALMVS, Benedicam Do-
minum omni tempore, Nótata, Nagy banatban David
b miko

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

mikoron vala. 1. Samuelis: 21.

Mikoron Daud Saul előtt futna, Achis Kiralyhoz be szaladott volna, Kiraly szolgai meg esmerték volna, meg mondanák Kiralynak hogy Daud volna.

Akkor Daud meg ijede szívében, el változtatta ortzaiát felteben, Isten hatalma nem iuta el, begyarłosagát mutatá ijetteben.

Gyermec modra bolondoskodó vala, kezevel az falra kapdos vala, nyála szakállan mind alá fut vala, hogy bolondsággal magát el titkolja.

Olly igen Kiraly eszt latván haraguék, hogy az bolondot eleiben viúék, Kiraly hagyá hogy előle el üznék, mert ő bolondnélkül nem szűkölködnék.

Czuda képpen Isten meg szabadította, noha egy keüfé magának hagyá, ereiben meg próbálni akará, illyen hálá-adásra őt indította.

Irgalmas Isten öröké diczerlec, soha esemből tegedet ki nem vetlec, könyörgessel hálással, tisztellec, otalmazo Istenem nec emnerlec.

Gyakorta

.Gyakorta s'oc gondom volt életemben, s'ün-
telen forgottam nagy s'oc ügyekben, de olly i-
gen biztam segítlegedben, soha te benned nem
estem kétségben.

Az en hitemet akkoron probaltad, az foksa-
got mikor ream b'oczattad, az fogyaikozast
bennem meg mutattad, hogy könyörgésre lelke-
met inditfad.

Soha kétségbe nem estem magamban, noha
féltem rettegetem en magamban, el hittem hogy
velem vagy foglagomban, kit most latoc meg
s'abadulalomban.

Parantsolj ortan az te Angyalidnac, hiue-
id környűl hogy tabort iárianac ellenségtől hogy
meg otalmazzanac, s'abadulásra vtat mutat-
lanac.

Az oroljanoc hamareb cheznec, s'oc ke-
gyetlen feiedelmec el vel;nec, à míg az hiuec
meg s'ükölködnénec, vagy czac míg igenis meg
éheznénec.

Remenysége kinec Istenben lésjen, semmi
rettegele annak nem lésjen, czac egy czonttya
hijavalis nem lésjen, Istenec rea olly nagy
gondgya lésjen.

b ij Vay-

A SZENTEGYHAZBÁN VALÓ

Vayha intésemet meg fogadnátoc, fiaim ha engemet halgatnátoc, fűleteket en hozzám haytanátoc, az Iduósség vtát meg táalnatoc.

Valaki keuan Istentől io napot, egesseget auagy hofsiu életöt, hitéről tegyen ilyen bizodalgot, mindenkor gyűlölye a gonosságot.

Ne gondollyon siűueben alnokságot, ne be-siceljen nyeluével hazugságot, ne hordozza siűueben az haragot, siereffe mindenkor az bekeleget.

Ne czelekedgye ő kegyetlenleget, meg ne nyomorítsa a siegenyseget, az történyben ne vegyen aiandekot, hogy el ne fordítsa az igazságot.

Szandeka mindenkoron iora legyen, az Isten-nec tisztességére élyen, Istenhez haladatlan ne legyen, hogy nagy hamar veszedelme ne legyen.

Az igazakat az Isten meg áldgya, könyörge-seket igen meg halgattya, visont az kegyet ene-
ket vtallya, minden híreket neueket el ronttya.

Az V r Isten siegenyec mellet vagyon, kiknek meg keferődöt siűuec vagyon, siereg An-yaliuál mellettöt vagyon, még czac a czonttyokrais gon-dgya vagyon.

Az hitetlent haragjában meg őli, minden èrè-
jét hatalmát el véli, az neueis mind öröcké el
velji

vef;ti, az bűn ellen háragiát is y ielenti.

Szent David írta ezt a Soltar könywben, harmitz negyedic lep diczeretiben, vigah;talaleit szerzéc ezt verlekben, „ezer öt száz hatuan negy, el;tendőben.

LXXI. PSALMUS. In te Domine speravi etc.
Notata, Sies most mi hozzánc Vram..

R Isten legy most mi velűnc, mert sokan tamadtanac ellenűnc, nintsen kihez a mi feiűnket l;űklegűnken haitanunc.

Kemenlegűnc bizodalmunc, mindenkor ezac te voltal otalmunc, azért mostis te fellégedne batorfaggal könyörgűnc.

Az te lent fiadert kérűnc, hogy nekűnc payf-unc legy otalmunc, félelműnken l;árnyaid alatt, hogy tudgyunc meg maradnunc.

Mert meg indult ellenlegűnc, végezest végezett mi ellenűnc, hogy még hiűnc se marad;yon még ez földön soha nekűnc.

Nagy károml. st l;ol ellenűnc, párt ütest támadt mond felőlűnc, bot;ulagbol mindent ránc

b i j k i a t

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

kiált, à mit nem hallottis tólunc.

Az mi fel neuelt fiainc, kebelünkben fel neuelt édes magzatinc, vénsegünkre szolgálatuskat, im lald mint fűzetic.

Kémellést nem teljen raytunc, mind tűzzel fegyuerrel vadnac raytunc, el vesíteni ügyekezénec, hogy neuethessenec raytunc.

Nagy erős feiedelmeket, ránc támasztottanac nagy Vrakot, hogy mi raytunc minden oknélkül, ki töltséc botl;usagokat.

El végeztéc egy tanátsbol, hogy ki kergessenec orl;agunkbol, de azt hisl;űc hogy nem értőtéc, felseged tanátsabol.

Meg gyűlölt az Isten minket, azt mondgyác nem l;erettz Vram minket, bűneinkért nagy haragodbul meg akarl; verni minket.

Ezeket mi mind érdemlyűc, vétkeinket ha él l;amlálllyűc, az bűn ellen nagy haragodat, akarod hogy elmeriűc.

Iudgyűc à kic velűnc vóltac, most reanc v-
gyan azoc tamadtac, de meeg edzig akaragod el-
len, nekűnc semmit nem ártottac.

Im Vram mire iutottunc, vénl;égűnk nec ideie
kelly budosnunc, mikor minden edes erőnk től,
immár

ISTENI DICZERETEC. XCVIII

immár meg fogyatkoztunc.

Ne hadgy azért vénlegünkben, nám soha nem hagyta! szűklegünkben, hogy meg tessék hatalmasságod, nagy erőtlenségünkben.

El faradtunc nem futhatunc, teneked szűklegünkben könyörgunc, bűneinknec érdeme kerént hogy mi ne veretessunc.

Könyörűlly immár mi raytunc, lelkünkben kic read tamaskodtunc, szabadíts meg ellenlegünknek, kezekbe hogy ne essunc.

Ellenségunc el तरीनec, tóled olly igen meg rettenyenec, kic lelkünknek gonoljt keuannac, mind meg segyenűtessenec.

Nagy hatalmadot hirdettyűc, ezért io változat magáskallayuc, szent neuedet mindenec előtt, nagy feljóval diczerűc.

Enni nagy időtől fogna, nem hagyta! anyánc mihétől fogua, most sem hadtz el Vram el hitűc, örök időtől fogua.

Kemelletlen sokszor vertél, de hamar esmeglen hozzánc tértél, hogy lelkünkben inkább tihszulyunc, tűzbe azért vetöttél.

örökkénél né hagyta!, az te szent Lelkeddel vigasztaltal, most se hadgy el kegyelmes Atyanc,

b iiij ha

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

ha fiaddá fogattal,

Mikoron meg szabadultunc, kit immár bizonyal mi remenlűnc, diczeretet nagy hálá adaft, mi teneked eneklűnc.

Szent Dávid a Soltar könybén, Absolon fia előtt futtaban, így könyörge mint iruán vagy on hetuen egyic reljeben, Ezer öt száz hatuan haromban.

AZON PSALMVS. Notaia, Vram Isten magasságbán.

N Istenem benned biztam, hogy meg ne ségyenültessem, öröké en czac azt kértem, hogy el ne téueledhessem.

Mert czac te vagy mennyországra, ki vezers; igaságra, en lelkemet minden ióra, vidd VR Isten szabadágra.

Hayts en hozzám fűleidet, ne fordíts el sémeidet, lathassam kegyességedet, hozzám való kegyelmedet.

Legy ennekem otalmazóm, VR Isten legy en meg mentóm, mert nintsen több erősségem, te legy azért bátorságom, Immár

Immár hiszem ez tőrből, ki mentes; è nyaua-
lyabol, lelkünknek nagy faydalmabol, ments
meg ez nagy keسرűségből.

Mert sjuemben az Vr Istent, ötet vállom o-
talmamnac, lelkem gond-vitelőienec, hiszem tel-
lyes életünknek.

Azert Vram benned bizom, soha el nem té-
ueledem, leszen ői őc diczősegem, soha meg sem
sjegyenedem, Amen.

*Az mi időnkben való nyomoruságinkrol való panas-
kodás, Notaia, Diczeretes peldat mondoc nektec &c:*

Stenünkhöz foהל; koduán, könyő-
rőgiunc eledezuén, panasunkat nagy
óhaytuán, besjellyűc élé nagy siruán.

Mert ez világban éltünkben, vagyunc czac nyo-
moruságban, az poganyoknac birtokában, im
maydan esűnc markokban.

Lako földünkben immaran, el kergettec már
minnyáian, sjuleinket az foglágban, el be vittéc
orlagokban.

Ketšégbennis lokan estec, esjt latuán el ijette-

c

nec

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

nec, az te szent tudományodnac, sokan ellene mondottac.

Mig feleytel; el Vr Isten, lás immár hozzánc nagy Isten, könyörülly te nepeiden, ally bösszű ellenlegiden.

Engedd az te io voltodat, láthassuc nagy hatalmadot, mindenütt az te neuedet, hirdethessuc io tétedet.

Szent igednec tanításat, ne vedd el predikálásat, hirdetteffed gazdaglagat, szent fiadnac igasságát.

Neuelly minket az életben, neuednec esmeretiben, Ne hadgy minket az vakfagban, az előbbi téuelgesben.

De adgy igaz tanítókat, kic az te akaratodat, hirdeffec nagy io keduedet, bűnösökhöz szerelmedet.

Enni nagy soc banatinkban, vigasztally meg szívünkben, ezendefféget mi lelkünkben, adgy mind egéss; életünkben.

Tanúlhassuc szent igedet, halhassuc kegyessegedet, igédből akaratodat, értheffuc te io keduedet.

Ezert öröc tisztesszeguel tartozunc hálá adással;
ezokacrt

ezokaert nagy fel jóual, diczerűnc egy akarattal.

Hatalmas Atya Vr Isten, meg válto fiu Vr Isten, az wigasztalo Vr Isten, legy áldott öröc Vr Isten.

MAS diczeret azon Notara.

Agy Vr Isten ne hadgy minket, ne akariad veljésűnket, pogan kezre ne adgy minket, kie czufollyác sjenet neuedet.

Mi bűnűnkert el sjenuedgyűc, mert bűnűnk ből ki nem térűnc, felsegedet nem elmeriűc, azért tőled büntettetűnc.

Mi házunkban bekeféggel, nem lakhatunc egygyesféggel, kőrnűl vőttec ellensegec, mayd pusztinac tellyesféggel.

Prophetaknál vagyon irua, mint felseged megmondotta, ha ki igedet halgattya, es ha térend igazittya.

Annac vtát te meg tartod, ő őfuenyét igazgatod, minden jóual latogatod, ellenlégtől otalmazod.

c ij Es

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Es nagy erőt adtz öneki , futnac neki ellenfeji !
fjáz közölőc el kergeti , ezért bennec mind el veri .

Ha kediglen nem halgattya , fjent igedet nem
fogadgya , es ő vtát nem iobittya , ellensegét rea
hozzà .

Es olly nepet hoz ő rea , kinec nyeluét nem tud
hattya , višic őtet nagy foklagra , es ő esic nagy
rablágra .

Ezen képpen mi most vagyunc , meg fertezett
az mi vtunc , es esmerni nem akariuc , azért
nyiluan el puštulunc .

De könyörgűnc nagy Vr Isten , néz mi reánc
kegyelmessen , kic ferteztűnc nagy bűnökben , s
nem iobbultunc életűnkben .

Országunkban tarts meg minket , Vedd-el ro-
lunc ellensegűnket , es adgy nekűnc bekeffeget ,
fjent fiadert egyeffeget .

Töb segítőnc nintsen nekűnc , hanem czac te
nagy Vr Isten , kic mi vagyunc czac besjedben ,
otalmazhatrz te fjep rendben .

Diczertessel öröc Isten , fjent fiaddal egyetem-
be , fjent Leleckelis egyetembe , mind őtőcké di-
czőlegben .

Az

ISTENI DICZERETEC. CI
AZ VR ISTENBE VALO BIZO-
dalomrol , Notaiia , Semmit ne bankodgyal &c:

Egítsegül hijuc az menny-béli Istent
hogy minket ne hadgyon nyomoru-
ságinkban , batorítson minket az ő
szent Lelkeuel , tauol iáron tőlunc az
nagy hitetlenség .

Parantsolta Isten nyomorúságinkban , hogy
czac őtet hijuc hitből segítsegre , iruan hagyta ne-
künk s;ent David könyueben , senkinec nem illic
róla kételkedni .

De az hitetlen s;űw mindenkör gondollya ,
hogy el felekezett rola az Vr Isten , es messi;e ő
tőle igen el tauozott , nem várhat ő tőle mennyből
segítseget .

Szűgseg azért hinni minden nyomorultnac ,
hogy Istennec s;emei mennyből rea néznec , es ki
menti őtet minden nyaualyabol , de határt ne ves-
sen ő segítésenec .

Ioseph Patriarkhát Egyiptom ors;ágban két es;
tendeiglen tartác a tómlótzben , onnat Isten őtet
el ki s;abaditá , Egyiptom ors;ágban feiedelmé
tőué .

c iij David

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Dauíd paſtor vala, de nagy czuda keppen, őtet fel valaſtá királyi föllégre, es mind holtáig-lan lón neki otalma, mert Iſtenben vala tellyes bizodalma.

Minketis nem hágy-el az felféges Iſten, mert i-geretiuel magát köteleſte, czac veſſűc ő benne mi remenſegűnket, mindenkor leſzen mi kegyelmes Atyanc.

Iuſſon iol eſedben ſzent Peter mondaſa holott ő ezt iria egyic leueleben, Iſtenbe veſſétec ſör-galmaſſagtokat, Mert ő neki vagyon tú reatoc gondya.

Chriſtusiſ azt mondgya Euangeliomban, hogy étűnkről itunkrol es ruházatunkrol, minekűnc ne legyen ſorgalmaſſagunc, hanem kiualtkeppen Iſten orſágáról.

Azert adgyon nekűnc Iſten igaz hűtet, ſjűűnkből ki vegye az hitetlenſeget, ſjomoruaſag-inkban vigafſtallyon minket, halálunc oraián le-gyen mi mellettűnc.

III. PSALMV S, Domine quid multiplicati.

Szent Dauíd Propheta haboruſagaban imadkozi
vala

vala nagy busultaban , vigasztalván ömagát nagy buaban , es ezeket enklé ő vtaban .

Vram im melly lokan vadnac ellenem , sokan tamadtac en haborgatoim , ellenem rohanuan busitnac engem , nints nyugodalma feiemnec semmi helyen .

Sokan mondgyác busituan en Ielkemet , nintsen vgymond remenykege föld fölött , ő Istene rola el feletkezett , nem szabadítja meg immar őtet .

Te kediglen Isten en otalmam vagy , en remensegem es diczőlegem vagy , életemnec te fel emelőie vagy , imadlagomnac meg halgatoia vagy .

Nagy könyörgessel Istenhez kiáltéc , es az ő szent hegyeről őneki szoléc , imadlagom tőle meg halgattatéc , es en szivemnec vigalág adatéc .

En az en ágyamban batron áluttam , az en testemet álomual meg óttam , es ismeglen álom-bol fel serkentem , mert az Isten otalmazott meg engem .

Nem félec en semmit ezer ellenségtől , kic meg környekeztec engé fegyuerrel , támadgy fel Vram Isten segítségül , es szabadits meg en ellenségimtől .

c iii) Mert

A SZENTEGYHÁZBAN VALÓ

Mert te meg rontottad ellenfeleimet, kik nélkül haborgattanac engemet, őskor rontottad őnekie fogokat, es el vőtted őnekie hatalmokat.

Mert te nálád vagyon Vram iduőség, es neked adatic minden dicőség, meg szabaditonac vall Keresztynség, nepednec tőled áldomás adassée.

Haborulagaban minden Keresztyn, így könyörög az Istennek szüntelen, mint szent David az ő Soltar könyveben, írva hatta az harmadik részében.

Diczeressék Isten ő felségeben, Atya fiu szent szent Lelec nevezetben, három személy de csak egy allattya, es kériűchogy tartlon meg az igaz hitben.

MAS ENKEKE szent Davidnac azon Psalmusból.

Ram Isten miatt boczattal ream, ellenfelet kik tamadtanac ream, ke miatt foc felől haborgattatom, szidalommal tőlőc en gyalasztatom.

Igen mondgyác hogy az Isten el hagyott, es foc bűneimért meg oltorozott, segíteget en tőlem

Isten igen meg volt, nem teként hátra megint a
fokát.

Iól tudod te ezac egyedül Vt Isten, te vagy ne-
kem otalmam ezac mindeneken, diczőlegem te
vagy irgalmas Isten, életemet te emeled menny-
ekben.

Le borulván Istenhez kiáltottam, mikoron
nyomorúságot láttam, es meg halgatott en-
gemet leg-ottan, az ő sjekeből halgatott meg
engem.

Azt vélték akkor az en ellenségim, hogy im-
maran tellyesleg el veszttem, maga akkor edes
álmat aluttam, es ismeglen nagy vigan en fel
köttem.

Koroskent velem az hatalmas Isten, nem fele-
hoggy ellenfég környül vegyen, dihössege raytam
ki tellyes legyen, nem felel hogy Isten ellen di-
hös legyen.

Immar Vram ielents te hatalmadot, ellense-
gim ellen valo voltodat, tauoztasd en tölem
mind azokat, ne álhassák ki raytam bosszuiokat.

Panaszlásomat immár most halgald meg,
mint hogy egyebkoris te mentőtél meg, kic ok-
nelkül haborgattanac engem, mostis azoknac fo-
gokat te törd meg.

d

Ezen

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Ezen keppen mostis kezdőbe vadnac, kic engemet s;üntelē liaborgatnac, es engemet czac czuffnac alitanac, azért ne hadgy hogy őc el vehessenec.

Tudod Vram hatalmad vagyon arra, s;abadsgot hogy adhattz ki keuannya, engedelmeffēget ha ki mutattya, zabolazod kinēcerős a s;aia.

Ezec kedig mind feienkent bolódóc, kic ő magokban az ő birodalmoc, Isten kiuól mert nints fohol tamass;oc, es mint a pör hamar el ves;uec azoc.

Ragaszkodua en te hozzád Vramhoz, meg segitē; azt bizofnyal iol tudó, czac hogy tőled en el ne tantorodgyam, nem tekented az en fertelmes voltom.

Mint soc keppē s;oktad s;abadítani, a kic akarnac czac te beñed bizni, es azokac s;oktad aiandekozni, kic te hozzád akarnac fohaszkodni.

Diczertessēl en mennyei Istenem, en Vramual Christussal egyetembē, s;ent Leleckel az öröc diczőségben, egy allatban ki vagy nagy véghetetlen.

Szent Daidnac könyörgefe igy vala, mikor az ellenseg üldözi vala, es ezekben nekünc peldat mutata, hogy eckeppen kiki magat biztaná.

EZ

EZE NECE Célé Bamlallya okait az Vessédelmek-
nec, mellyekkel Isten Magyar orszagot regtol fogua
ostorozza. NOT A I A, Mindenkoron áldom G:

Zűkség à keresztyennec tudakozni, Is-
tennec dolgairól emlekezni, io vol-
tarol nem kelly el feledkezni, irgal-
massagarol kelly értekezni.

Enni kegyességét edes Atyanknac, tanol-
lyuc meg okat soc ostoránac, vessűc végēt
már à soc gonossagnac, kiert ostorát erdem-
lyűc Atyanknac.

Gyakor helen meg irtác à propheta, okat
ennec minekűnc meg mondottác, hogy sjer-
eti à kit meg vér azt irtác az, kőssegetis
erre tanítottác.

Erről vagyon à kit sjeret hogy vèri, mert
az Atyais vgyan azont tesji, à melly fiát bizony-
aba sjereti, à tőbinél gyakortáb fenegeti.

De nem veri arrà hogy gyűlölneie, sőt hogy
ötet hozzá tanítanaia, es ő kezehez fiat oktatnaia
akarattyát hogy őneki tenneie.

d ij Igen

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Igen őrzi Isten az mi lelkünket, mert nem akaria mi veszedelmünket, ez vilaggal egyűt el veszedelmünket, azért latogat ostonnal bennünket.

Noha mostan igen nyomorgat minket, azt akaria hogy ismeriűc bűnünket, könyörgeshez ezzel intene minket, mert el felejttyűc sokszor Istenünket.

Ő probalni akar ezzel hitűnkben, hogy meg lassa mint bizunc mi ő benne, remenysegűnc vagyone nálánál többben, à tűz által proballya meg eltűnkben.

Sokszor Isten embereket büntetett, tanusagért fokot ostonoztatott, kiuel masnac ő azzal példát adott, hogy mi तरीűnc most azért verettetett.

Gyűlölte ő mind őröcké azokat, à nagy Isten beűjede vtálokat, poganyoknac az mi edes házankot, ezért adá kezekbe orűagunkat.

Raytunc esett nagy foc nyomorusagot, bekeűséggel senuedgyűc è foc ostort, hidgyűnc mi meeg iouendő itéletet, mikor Isten koronazza az hűtet.

Ezt regulta mi sēműnckel iol láttyuc, az gaznac itt nints helye iol tudgyuc, az hamisnac elemenetét lattyuc, azért az itelő birót el váriuc.

Gyöző-

Győzödelmec ott lesjen igazaknac, ez vilagon kic czac nyomorgottanac, kegyenleget lesjen az hamissaknac, ez vilagon kic czac vralkodtanac.

Omelly nagy öröm volna ez minekűnc, hogy az Isten kegyes Atyant minekűnc, ostoroz czac hogy hozzáia haiollyunc, nem azért hogy ő tőle el futamiunc.

Rolunc mert azt mondgya nagy szerelmében ha ostorozlac vgymond haragomban, meg fel veslec en irgalmassagomban, reszesitlec örök diczősegebben.

Illy szerelmét Istennek ha gondolnóc, a mit gyűlöl bizonyára el hadnóc, hitünket egyebbe soha nem vetnóc, iduősségűnc ki legyen ha esmerenóc.

ő reanc mind örökké nem haragűic, azt véledé hogy immár czac feddözic, iduősségűnkre bizony ügyekezic, bűneinkről többé nem emlekezic.

Segítseget adgyon ezt hogy hiessűc, ostorat hogy iora magyarázhassuc, kegyességét kériűc mi hogy hiessűc, ez vilagon éltig őt szolgálhassuc.

Ez igekben Istennek ostoranac, oka vagyon minden nyomorusagnac, kegyessége innen tettzie

d iij Atyank

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Aryanknac, kiert ditz őseg legyen sient fianac.

SZEGEDI ISTVANNAC A Török
rabszolgából ki szabadulásaert valo Hála adása.

IAlát adoc neked VR Isten, mert va-
gyoc en nagy örömben, ielen leuél en-
nekem kelerűlegemben, vigasztalál en-
gem az tömlőtzből, batoritád en sjiuemet az te
sient igedben.

Meg mentél engemet banatból, meg szabadí-
tál tömlőtzből, ki vöd labaimat vas neheffégeből,
ki hozál engemet ellenség kezéből, az kegyetlen
népnec nagy hatalmasságából.

Meg halgatád imádságimat, meg latád fohás-
kodásomat, el törled sjememről köny hullatafim-
at, fordítád örömré siralmomat, változtatád
minden ióra az en dolgaimot.

Meg verél engemet VR Isten, mert en ellened
vétkeztem, azért bűneimnec terhét el viselem,
nagy hála adásokkal teneked engedtem, könyör-
göttem en teneked Christusnac neueben.

Te read vettem sjeimeimet, gondoltam igere-
tedet

tedet, hogy imadlagomban meg halgattz engemet, es noha bűnöm vádoltac engemet, de Christushac igazsaga vigasztalt engemet.

Elmélkettem te szent igedben, bizom te kegyességedben, hogy nem hagy engem keserűségemben, örüendőzött lelkem á te szent lelkedben, azért neked könyöröguén biztam kegyelmedben.

Igy sokott Isten czelekedni, á kiket szeret meg veri, hogy senki magában ne meréslyen bizni, akar mindenektől hiuattatni, mert ő sokta az hiueket meg szabadítani.

Példat vehet minden en rolam, ki valéc nyomoruságban, Istenhez kialtec az en nyaualyamban, meg halgata engem imadlagomban, mert jelen lón Isten az en fokságomban.

Kiből diczertessél VR Isten, tihseltessél dicőségben, ki vagy Atya, fiu es szent Lelec VR Isten segíts hiueidet minden szükségekben, hogy diczerhesdanc tegedet io süben Lelekben, hogy teneked vy eneket mondgyunc szép versekben.

MAS ISTENI diczeret, mellyben á Keresztyen ember nyomoruságaban Istennec könyörög.

d iiiij Fo-

Ohajkodom hozzád Vram Istenem,
es nagy kegyelmessen halgass meg en-
gem, mert te benned soha nem volt
kétségem, azért mégis te hozzád esedezem.

Latod Vram igen meg nyomorodtam, ele-
temben nyaualyara iutottam, de mégis Isten
Istenfégedben bizom, soha semmiben el nem ha-
gyattatom.

Reménységem meg meg nem fogyatkozott,
az te ígérteid nálam nyiluan volt, hogy en ne-
kem te mindent meg adhattz volt, meliyet tőled
nagy Ijuem Iserént varoc.

Kiben nem volt sem Icsenis kétségem, hogy
te elődbe megyen könyörgésem, azért vram te
hozzád esedezem, mert nintsen több senkiben
reménységem.

Tudom hogy meg adod nekem ezeket, meg
halgatod nekem könyörgésemet, tudod Vram
mindenben en Ijuemet, ez mellé keuanod igaz
hitemet.

Azert ezac tezed hiulac segítségre, mert mag-
amot nem bizhatom senkire, Ielkemet be vigyed
az nagy örömré, es búsz Ijuem vigyed nagy vigasag
ra

ISTENI DICZERETEC. CVII

Kiert nagy diczeretedet enklém, io voltodat
soha el nem feleytem, mind ezekert Vram hal-
gass-meg engem, meg tartasséc tőled Vram en-
lelkem.

Irgalmassagodat mikor halhatom, ottan el fe-
ledem minden banatom, akkor vagyon nekem
nagy vigassagom, Immar Vram te hozzád ese-
dezem.

Ielents meg nekem te akaratodat, fordíts hoz-
zam szent irgalmassagodat, add meg nekem most
a mit tőled várok, kiert diczeretet öröké mon-
doc.

Diczeret legyen neked Atya Isten, egye-
tembe te veled fiu Isten, tellyes szent Haromlag
a magas mennyben, Diczőség teneked öröké,
AMEN.

A TESTI IOKROL valo Hálá adas,
mellyket Isten az ő io akarattya szent szokot
adott az ő biueinek. NOTATA, Nagy hála-
adásul &c:

Röc Atya Isten kerlec teged az te szent
neuedert, halgásd meg immaran köny-
örgelem.

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Örgelem , szeretmes fiadert , es add meg ennekem
a mit kérec a Christus Iesufert .

Gyakran esedezem en te hozzád kegyes Atya
Isten , ream tekintöttél mindenkoron en nagy
szükségemben , valamit keuantam meg halgatál en
könyörgésemben .

Olly nagy buzgo szüből mostis kérlec teged en
Istenem , kerlec meg halgassa te szent füled en esedezem , három ieles dolgot kit kiuanoc engedgyed ennekem .

Igen kerlec ezen hogy egyyiket ezt admeg ennekem , te akaratodból szent igedet engedgyed értenem , mellyből ez vilagon minden iora vezelyed életem .

Pokol az gonosz new vtalatos minden embereknel , masikat azt kérem ez vilgon hogy adgyad Ielkemnec , hogy tihsességére en élhessec te szent felsegednec .

Sőt az harmadikát en Istenem töled ezt kiuanom , hogy az en Ielkemnec czendesseget meg adgyad ennekem , az en életemnec szükségere mindent engedgy nekem .

Ez en keuanfagom mellyet mostan neked meg jelentéc , ream ne haragudgyal egy keuelet mégis
töled

tőled kérec, kit ha meg nyerhetec, ez vilagon boddog ember leszec.

Felseges VR Isten ki titkoknac vagy bizony tudoa, mindeneket te tudtz ez vilagon előb hogy nem volna, az en fjuemnekis kiuanlagát te tudod mi volna.

Ennec meg nyerését az Atyatul hagyom az fura, be tellyesitését sient fiaert hagyom az Atyára, sient Lelec vezeryen ez dologban engem minden iora.

Czac azt czelekedgyed mind-az-által a mi nekettzic, ha te sient neuednec tiszteffegére kiuanlagom illic, es iduösségére en lelkenec ha tudod hogy illic.

Istennec sient neue diczerteffec öröckön öröcké, az ő sient igeie tanusagul idijön népe közé, benned valo bizast mennyorszagban tegyen örökössé.

ETEL VTAN valo diczeret az *Vitam que faciunt Notia*.

ADgyunc hálát az Vrnac mert érdemli, mert minden gazdagfagát velűnc közli.

e üj

Es mint

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Es mint bew irgalmu kegyelmes Atya, fiait
lelekben testben meg áldgya.

Enekellyűnc ennec egy akarattal, Dicz őseg A-
tya Isten szent fiaddal.

Ki etelt adtal alkalmas időben, meg ruhaztál
mezeitelensegűnkben.

Adgyad hogy tegedet meg ismerheffűnc, szent
fiad által tőled meg nyerheffűc.

Hogy szent iged hirdettefféc közöttűnc, hogy e-
hel meg ne hallyon a mi lelkűnc.

Hálákat adunc ezekert Atyanknac, Iesus Chris-
tusnac mint közbe iáronknac.

Szent Lelec Istennel egyenlő képpen, ki min-
ket vigaszallyon mondgyuc Amen.

AZ HÁBORVSÁGNAC SZENVE
deseről való enec.

Atrón erted Vram Isten kárr val-
lanéc, te hitedert ennél inkább nyo-
morganéc, czac teneked en kedued-
ben lehetnéc.

A szent lobot kelesruelen meddig veréd, törrel
döggel örökét mind el veued, es ő magát főkely-
eckel meg sebheted.

Tamasz-

Tamaſtal te ellenſeget ő reaia , tűzet vèſjèt ő-neki házaira , à Satantis boczatad romlafara .

Határt vetél temagad veſjedelmenec , meg ki-ſértéd mint állana keſerűſegeben , de Vra lón à ſjent Iob tőkélletinec .

Azt vgy mondgya nagy fel ſjoual ezt kiáltya , teſtuel bűnnel az én Anyam ſjűlt ez vilagra , ki kelly mulnom ennekem à mas vilagra .

Nem tűrheté az Iſten rayta kőnyőrülè , ſoc io-ſjagual iruan vadnac őtet ſjereté , morhaiaert őneki két annit àdà .

Irgalmas vgy te azért Vram Iſten , czac te hozdad folyamiunc tiſta ſjűben , es mi bizzunc te benned tiſta ſjűuel .

Vram legy te kegyelmes veſjedelmemben , nám iol tudod mint voltunc mi földűnkben , mi Atyanktol maradott örökſegben .

Reanc ſjállott ez vilagon à budofás , egyic helyröl maſic helyre nagy futofás , barátinktól ektelen hurogatas .

Batron mondgyác az Iſten hogy oſtoroz , io-ſjaginkat Törökőknecc el oſjtotta , őmagokát teſt-oua budofattya .

Azt iol tudgyuc őröc Iſten hogy mi bűnűnc ,
e iiij mind

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

mind ezeket szenvedgyűc mert érdemlyűc, azere
mies bekeuel el szenvedgyűc.

Ne nézzed te bűneinknec samtalan voltát, ér-
deműknec te előtted semmi voltat, czac teken-
tled à Christust mert fogadtad.

Mondgyunc neked diczeretet à szent Iobual, te
vagy Isten szent fiaddal Iesus Christussal, szent Le-
leckel mind harman egy hatalomual.

Ez eneket szerzettéc Gyula feier varban, Batty-
ani Vrban fekűuén kór ágyaban, mikor irnac va-
la ezer őtt s;az negyuen hétben.

MAS VIGASZTALO Enc, NOTAI A,
Segitsegül hívuc az Őc:

Emmit ne bankodgyal Christus s;ent
serege, Mert nem árthat neked senki
gyűlösege, noha ez vilagnac raytad
dihőssege, nem hágy teged s;egyenbe
Christus ő fellege.

Kiralyi nemzet vagy noha te kiczin vagy, az
Atya Istennek bizony te kedues vagy, ő s;ent fia
altal már te is fiu vagy, minden diczőségben hid-
gyed hogy res;es vagy.

Hogyha

Hogyha te igazán à Christusban bízol, hidgy-
ed hogy lelekben Istennel meg hizol, ha Christus
véreben igaz hűtellel iszol, hidgyed hogy öröcké
meg nem szomiuhozol.

Akar mint halásson az ördög vtannad, az ő
tagjaiban dihösködgyéc raytad, mind törrel fegy-
verrel sieffen vtannad, ha Christusban bízol ne-
ked à sem árthat.

Raytad semmit nem fog à pogany ellenség,
noha nehez neked az rettenetesség, bator kontzra-
hannyon az hitlen ellenség, fel tamaszt az Chris-
tus neked nagy remenleg.

Otalmazza Christus az ő szentegyházát, mí-
ként az io pásztor az ő iuhoczkaiát, valaki hal-
gattyà Christus mondasát, viseli mindenkor
szorgalmatos gondgyát.

Sieff most mi hozzánk Christus segelly minket
az te szent igeddel neuellyed hitünket, az te szent
Lelkeddel biriad életerünket, hogy minden dol-
gunkban diczerheffünk tezed.

Igaz fogadasod es minden beszeded, nyiluan
vagyon immar minden diczõseged, ne hadd el-
pusztulni à kiczin sereget, kiert à keresjt fán vallal-
nagy kinokat.

c. iiij

Ne néz.

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Ne nézzed V r Isten ez világ vakfagát, te nagy
io voltodrol háladatlanfagát, az te igéd ellen illy
nagy káromlását, nezzed à Christusnac ártatlan
halálat.

Vedd-el már mi rolunc à foc ellenfelet, vedd
ki mi közülunc à foc gyűlöletet, es nec nagy se-
gyenbe minden ellenfegőnc, à kic meg tagadgyác
à te diczőleged.

Senkiben nem bizic az Anya-szentegyhaz, ha-
nem czac te benned ki minket otalmass; te igassa-
goddal mindenkoron táplals; te sient lebeiddel
minket meg vigaltsals;.

Hálát adunc neked mennybeli nagy Isten, ki
vagy eggy állatban es három semelyben, ne
hadgy minket rettegnunc à keferűségben, halál-
unc oraian ne essunc ketségbe.

*AZ IAMBOR ELETRE es vigasztalásra való
intő Enec. Notaia, Vrnac szolgáló c:*

Z mi Mesterunc minket arra int sün-
sünetlen vigyazzunc, kic Kereszten-
nec vallyuc magunkat à mi életünk-
ben. Ker.

Keresztyennek az ő életet szüntelen vigyaz-
zon, lelke függésűen mindenkor legyen az
Christus Iesusban.

A szent Mathenai Vrun az mondgya, szün-
telen vigyazzon, hogy cztelenül ne találtaffon
halalunknac oraian.

Mert tudhatatlan a mi Vrunknac az ő el iő-
vese, miként az orwnac az ő iarafa es nagy ok-
ossaga.

Mikoron tudná czalados ember az orw el iő-
velét, bizony vigyazna es az ő hazát nem hadná
meg álni.

Azert minnyaián mi fel ővedzűc az mi ágyek-
unkat, es kezeinkben mindcnkor legyen égő sző-
csőnekűnc.

Hogy ne történnyéc akeppen nekűnc mint
az őt bolond szűz nec, kic olaynelkül viselic vala
sz ő lampafokat.

De czelekedgyűnc mi azon keppen mint az
ő cses szűz, kic lampafokban az ő vtokban olayt
viselenec.

Legyenec keffjűc a mi lampafinc es meg iga-
zitan, hogy be mehesűnc az vő legennyel az
menycközőben.

f Hogy

A SZENTEGYHAZBAN VÁLÓ

Hogy mi várhassúc az vő legennec az ő el iőue-
fét, az érzakanac az ő közepin mikoron el iőuend.

Mert ha vgy lešűnc mint az őt bolond šűz o-
laiunc nem lešen , míg az adóktul mi meg iőuen-
dűnc az aytót be zárlyác .

Ayto be zárúan ha mi zörgetűnc minekűnc azt
mondgyác , bizon nem tudom hogy kic legyetec
ottan ki rekedűnc .

De kériűnc azon à mi Vrunkat az Vr Iesus
Christust , hogy be mehešűnc ő véle egyűt az
lakodalamba .

Diczeret neked Atya Vr Isten az te šent fiad-
dal, es egyetembe à šent Lelecel őróckőn őrócke.

*AZ EMBERI ELETNEC árnyec keppen való
el mulasfarol , Nótala , Battron e ted .*

Melly igen rövid volt lam ez világ.
šinte olyan az égen mint egy czillag.
kit be fedez ey vtán az nap világ .

Szorgalmasson az ember ez vila-
gon , morhat keres , kintset gyűyt minden mo-
don , azt nem tudgya hogy vgy űl mint egy
égon .

El

El mulattya nagy sokszor az Istenét, nem gondollya lelkenec iduösségét, öregbiti valamint czac az őuét.

Vforaua hamis hittel czalardsaggal, mind el veszi a másét álnoksaggal, az Istenec nem gondol inteseuel.

Veriteckel faratsaggal nagy munkaua, eijel nappal vgy futtya nagy gondockal, azt tudgya hogy öröké él ez vilagon.

Nintlen mostan emberekben io akarat, nintlen bizony immaran a szeretet, testé lelké czac az nagy főluény élet.

Nem kelly immar az iambor atyafiu, vtalatos a szegeny Isten felő, el vetteréc az iambor bölcs tanító.

A loc kintő iofagu hizelkedő, mostan kedues embereknel hazudozo, maidan el fogy az iambor Isten felő.

örök Isten felette irgalmas vagy, im melly lo-
kat el kenuedtz mert nagy io vagy, el vesztésnee
Istene mert te nem vagy.

Most ez világ mindenűt az nagy bűnben, szin-
ten vgy áll az haio mint az vízben, el aradott
hamitalan gonoszságban.

f ij Az

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Az kic mondgyác magokat Kereszteneknek,
mostan azoc bűnökkel beuelkednec, mert czar
néuel engednec az Istennek.

Ritkan hallýác Istennek szent igeiét, meg gyű-
löltéc már neki hirdetőiét, mett be nyeltéc azt ve-
lic az szentseget.

Tery-meg azért te ember Istenedhez, ragas-
zkodgyál mindenben fellegehez, ne bizzál már
olly igen ez vilaghoz.

Meg czal hidgyed törben eyt à gazdagfag, el
kárhoztat bizonynyal è czalard világ, ha el veted
az Istent ki ígassag.

Tekentsed meg ez vilagnac állapattyát, meg
esmered mindenben alnokfagát, mintha látnac
à főluenyne alnokfagát.

Melly hamtalan soc börtsec előb voltac, nagy
gazdagoc Czararoc vralkodtác, mond meg ne-
kem mind ezec houá lettec.

Vrasagoc soc penzec gazdagfagoc, szép ter-
metec nagy házac öröksegec, el rontattác údouel
oc el vesztéc.

Mert ollyatan az ember mint az virag, es à
lakon erdőben mint szép zöld ág, ma iffiusag-
boluára immar agfag.

Azt

Azt iol latod hogy az viz melly gyorsan foly,
 a ki el iő immaran vissza nem foly, honnan io f-
 houa megyen azt nem tudhadd.

Az emberis mindenkor mentent megyen, há-
 lálához mindenkor közelb megyen, temetését
 nem tudgya holott legyen.

Ez vilagnac illy hazug szépségenec, ne hiddgy
 immár te ember beszedenec, tested leiked aianly-
 ad czac Istennec.

Ez vilagon nagy gazdag léss; Istennél, mind-
 en ioban élhettz te fellejénél, visszáat ne vonny
 czac az ő beszedenec.

Mind ezekre vezeryé az Vr Isté, es ő véle meg
 válto fiu Isten, a szent Lelec szentölő bizony Isten.

*EZ VILAGNAC MEG VTALASAROL,
 Cur mundus militat sub vana gloria &c.*

MIt bizic ez világ ő alnokságaban, kinee
 szerentseie vagyon el mulasban, ő hat-
 almassaga hasonlataságaban, mikép-
 pen föld edeny vagyon el romlasban.

Tőbet hiddgy az iegen meg irt irafoknac,
 hogynem mint ez világi hiw czaladságoknac,
 f ii, es kép-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

és kép-mutatasból való iutalmoknak, soha ne
hidgy világi nagy bizodalomnac.

Inkab kelly hinni az czalard embereknek,
hogy nem mint világ hamis szerentseienec, és ő
bolondfagos fertelmességeknec, hamis tudoman-
nac és ő hiwlaganac.

Mond-meg Salamont ki volt illy igen nemes,
auagy holà Samson ki volt győződelmes, mond-
meg az Absolont ki vala szépséges, auagy az lo-
natas olly igen szerelmes.

Houá lön Iulius nemes hatalmáual, houá lön
a gazdag ő lakodalmáual, auagy az Tulius szépen
szólásáual, vagy Aristoteles bölts tanítasáual.

Enni soc szép dolgot és nemes ferfiac, világi
nagy Vrac enni birodalmac, enni feiedelmec és
erős hatalmac, egy szem pillantasban mindnec
el mulnac.

Ez testi gazdagfag nagynac böczültetic, de a
szent irasban viragnac mondatic, auagy melly le-
uel féltől el ragattatic, eckeppen világból minden
ki vetetic.

Ó melly igen rövid világ diczősege, mint
ember átnyeka ollyan ő öröme, melly soha nem
viszen embért iduősségre, sőt inkab rettenetes fer-
telmességre.

Ó mos-

O mostani testünc fergeknec étkei, kit bizonyal tudunc hogy porrá lelendő, ezt kedig nem tudgyuc miglen ő élendő, kérlec tégy iót azért miglen vagy élendő.

Azert ne mond tiednec az mi el veszendő, ez világ mit ígér az kedig veszendő, mennyei dolgokat te legy kereslendő, ez bodog kereset ki el nem veszendő.

A KATEKISMVS VTAN VALO
Isteni diczeret, kit a Gyermekc enekelnec, Notata,
Feljeges Isten mennyec földnec Vra &c:

Mi kegyes Atyanc böltselégnek Vra, co mindencknec nagy bölts tanítóia, a kince nem vagy te igazgatóia, nints oktatóia.

Mi te fiaid tudatlanfagunkban, gyermekfagunkban es iffiufagunkban, neked könyörgünc mi tanufaginkban, imadsfaginkban.

Vilagosíts-meg goromba elmenket, tanufaginkban te vezérly bennünket, az tudományra geriezd fel sziűnket es mi lelkünket.

őriz meg minket faytalan erköltstől, minden
f iiij napon.

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

naponként fertelmes bejédőtől, Istenőtől vtalt gon-
nos; rejtésegétől ektelensegétől.

Adgy io tanító Mestereket nekűnc, adgy böl-
tsefseget ő általoc nekűnc, adgy io erköltsöt értel-
met minekűnc mi io Istenűnc.

Hogy iőuendőre mi fel neukeduén, teged di-
czeriűnc mindenkor tiszteluén, fel magafaltallunc
nagy iamborul élűnc, neked engedűnc.

Hogy szolgálhassunc te szent egyházadnac, es
használhassunc felé barátinknac, de kiualtképpen a-
tyanknac Anyanknac edes házánkac.

Annac vtánna az mi házainkat, tudgyuc bir-
nia mijs mimagunkat, tudgyuc neuclni az mi
magzatinkat es szolgálainkat.

Hogy holtunc vtán az nagy Iskolában, szent
Haromságnac ő tanításában, az Angyaloknac
szép társaságában, tanullyunc iobban.

Diczőlég neked kegyes Atya Isten, es vralko-
do áldott fiu Isten, te vigasztalo szent Lelec VR
Isten áldgy meg hitűnkben.

AZ

ISTENI DICZERETEC. CXV
A HAZASSAGROL VALO ENEC
Batizi Andrase.

Ambor házasc meg halgassatoc, tū
rendeteket meg tanullyátoc es az okait
meg gondollyátoc, hogy tistetekben
ti el-íáriátoc.

Semmi nem egyéb az szent hazassag, hanem
tisttasag es nagy iamborsag Istentől szerzett igaz
tarlaság, es törvény szerént valo nyaiassag.

Mikor Adamot Isten teremte az ő képre meg
ekesité, paradislomba őtet be viue, gyönyörűség-
be őt helyhezteté.

Minden állatnac már tarla vala, czac hogy még
Adam felnelküi vala, hozzá hasonlo tarla nem
vala, akkor az Isten ezt mondgya vala.

Nem io ember nec egyedől lenni, de szükség
neki felénec lenni, hozzá hasonlo tarlanac lenni,
azert teremtsűnc segítőt neki.

Isten Adamra almot boczatà, paradiczom-
ban őt el aluta, es oldalaba kezét boczatà, czont-
tyat ki veue Euat alkota.

Euat Adamhoz az Isten viue, es fe'cségül neki
jelenté, Adam hogy látá ottan elmeré, rayta lji-
ueben igen örüle.

g Leg

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Leg ottan monda ez czont en czontom , è test
en testem , azért meg tartom , es ferfiabol vétet-
nec mondom , azért hozzaia en ragaszkodom .

Ezert sűleiet ember el hadgya , es Attyát An-
nyát mind hátra hadgya , es ragaszkodic felesége-
hez , es ketten lesnec egy testé verré .

Azert nem egyéb à sient hazasság , hanem tifi-
talag es nagy iamborság , Istentől szerzett igaz tar-
talag , es törvény szerint valo nyaiasság .

Az hazasság az Isten szerzé , paraditsomban
sjepeu végezé , áldomassáual meg környékeze , ha-
rom okaert ezt bizony szerzé .

Elő okaert saporodasert , angyali kárnac be-
töltséiert , à sient-egy-háznac éppüleciert , es
magzatoknac fel tartasáert .

Ezert az Isten őket meg aldá , őket keduelé es è
sűt monda , saporodgyatoc neuckedgyetec , è sje-
les földet mind be töltlétec .

Masod okaert szerzé è végre , az ferfiunac sege-
delmere , es banattyánac könnyebsegere , minden
dolganc segítségere .

Hogy à ferfiu előtte lenne , è felesége mellette
lennie , es banattyában könnyebseg lenne , minden
dolgaban segítség lenne .

Harmadsor

Harmadszor szerzé enec okaert, gyarlo ember-
nec oruossagaert, fertelmességnec gyúlóségciért,
paraznaságnac tauozasaért.

Azert embernec illic ezt tudni, es félelemuel el
saporodni, es segítlegét Istentől várni, parázna-
sagot el tauoztatni.

Immár hallyátoc es meg ertlétec, tū tisteteket
ne feleytsétec, sűklég hogy egymást tū sjeressétec,
es Isten sjerént egyút éllyetec.

A férfinac ez az ő tistti, ő felelégét igen sjeressé-
te, igaz munkáual őtet éltesse, mint önnön ma-
gát vgyan sjeresse.

ő felelégét iora oktassa, meg ne rongállya de
meg dorgállya, meg ne vtállya inkab táplállya, es
háza népet iora tanítsa.

Aísony embernec ez az ő tistti, hogy az ő fer-
iét igen sjeressé, Vranac mondgya őtet bóczüllýe,
neki engedgyen őtet tisttellye.

Az ő Vranac házát őrizzè, es morhaianac gon-
gyát vilellyè, à sűuest fonaft el ne feleitle, es háza
népét ő ióra intle.

ő magzatinac gondgyát vilellyè, nagy sjeretet-
tel őket neuellyè, az nagy Istennec ő felelmére, ő-
ket tanítsa es ióra intle.

g ij Az há-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Az házafokat Isten meg aldgya, eledeleket meg
saporíttya, es életeket meg hosszabítottya, sient or-
sagaban meg koronazzà.

Az házafokat Iesus sjereté, es à menyegzõt
meg ekesíté, ielen voltaual meg erőssíté, es czu-
daiaual õket segíté.

A vizet borrá mert változtatá, es à menyeg-
zõt meg vigasztalá, az házafoknac azt bizonyítá,
hogy õket bizony meg vigasztalná.

Mostis minekűnc czac õ segítőnc, az házassag-
ban edes elterőnc, ördög mérgétől õ védelmez-
őnc, ördögösségtől czac õ meg mentőnc.

Bodogoc azoc kic Istent felic, es igaz hittel kic
õtet véljic, parantsolattyát nekie teljic kezei mun-
kaiát igazan eljic.

Iol lesjen dolgod te Isten felő, kézi munkáual
igazan élő, te felesged hozzád illendő, házadban
lesjen mint termő s;őlő.

Az te fiaid fel neuckednec, aztalod környűl le
telepednec, mint s;ep gyermekded olay fa vess;őc
az igaz hitben fel neuckednec.

Eckeppen embert meg áld az Isten, ki féli õtet
minden időben, mint à s;ent Daud à Soltar
könywben, s;epen meg irta õ enekében.

Meg áld-

Meg áldgyon teged az kegyes Isten, es öreg-
hítlén az igaz hűben, hogy fiadnac lassad fiait.
Keresztyeneknec nagy bekefegét.

Ezeket szerzé szepten versékben, Batizi Andras
egy io kedueben, sűletet vtan enni időben, ezer
öt százban es negyuen hatban.

*AZON NOTARA A NIOMORVSAGOKBAN
valo vigasztalásrol.*

MI Keresztyenec meg emlekezzűnc, ha
illy foglagba be vettetendűnc, hogy az
Istentől azért feddetűnc, hitetleneckel
hogy el ne vessűnc.

Azert lanyargat az Isten minket, hogy meg
esmeriűc fene bűneinket, es kárhoztassuc ember-
segűnket, segítsegűl hijuc mi Istenűnket.

Tanatul adgya szept Pal ezt nekűnc, mikor
Istentől meg feddetendűnc, mindent bekcuel
el kell sjenuednűnc, iobolast érte Istentűl vá-
runc.

Iobolas szeptez nagy remenfeget, hogy melly
remenfeg meg nem czal minket, tartya sűntelen
igeretűnket, vária Istentől iduűsségűnket.

g iiij Azert

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Azert ha Isté vetött tömlőtbe, es itt tartatom erős kötelben, semmit nem bizom en az emberbe, ki segítherne engem ezekben.

Sőt az Atya ki fiat szeret, vesszővel őtet meg kelergeti, kegyelmes szemét fiara veti, vesszőt el tőri tűzbe be veti.

Bizic vala Iób színel Istenbe, ki eset vala fók kiserterbe, győttretic vala az ő testeben, mert fók szic vala nagy rút főkelyben.

A Satant rea boczatta vala, ki által őtet kiseríti vala, minden iofágot el vőtte vala, kit nagy bekéuel el szenued vala.

Nem hagyá Isten a kiserterben, meg erősié az ő testeben, állatá esmét emberlegebe, vyonnan áldá meg életében.

Czuda fók ióual Isten meg látá, minden iofágát meg szaporíta, es ő életét meg hosszabítá, fiait magzatitt negyed izig látá.

A kiket Isten győttör testekben, latta hogy rutac nagy fók bűnökben, minem el vesszi azert lelkekben, hitet remenfeget ad ő szíuekben.

Iesus Christusunc által könyörgűnc, kie itt fogfagban be rekesztettűnc, kit fellegetdől meg érdemlöttűnc, tőled oranként fók iót reménlűnc.

Engedgye

Engedgye Atya Fiu szent Lelec, hogy vigassz-
nac minden beteget, az ezer öt száz negyven elj-
tendő, születet után kic nevezendő.

PALATITZ GIORGI ENEKE
*Melly a Keresztjen Rábot Könyörgesének formája,
Notája, egye, az Abigail enikének melodiaja.*

VRam benned még az en remenlégem,
minem tellyelléguel el fogyot hitem,
noha mostis ostorodat szennuedem,
vgyan te vagy azért az en Istenem.

Pana;olkodasom semmi nints nekem, en Is-
tenem mert vétkeztem ellened, azért az mit ream
boczat felleged, el kelly túrnóm mert érdemlet-
tem tőled.

Az te io voltodat hozzám soc keppen, meg
ielentéd ez földön életemben, de nem tudam tő-
led venni io neuen, Azért adal büntetni pogány
kézben.

Látuán Vram hozzám nagy io voltadat, no-
ha ream boczáttad ostorodat, meg akar; tartani
engem szolgadat, hadd kezdgyem el immár i-
madságomat.

g. üij Aldot

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Aldott legy Vr Isten ki velem esjt tőd, benem az bünt hogy vgyan itt meg verőd, temagadot velem meg esmertetőd, ezzel s;egeny lelkemet te meg mentőd.

Te előtted en meg nyitom s;iuemet, iöy be Vram lásd meg betegségemet, tapogasd meg mindenüt sebeimet, töröld el már ortzámról könyueimet.

Ime hozzád nagy biztomba kiáltoc, fogadsod s;erent minden iot varoc, noha minden kinra nagy méltó vagyoc, alázatos s;iuet hozzád mutatoc.

Czac tegedet en hiwlac segítségre, noha haraguttál s;egen fejemre, életemet te adtad büntetésre, térien Vram haragod kegyelemre.

Hissem te vagy az könyörülő Isten, kinec s;iue esic az bűnösökön, ha te el hadtz ki velem? lenki nintsen, ki foglagnbol engem meg s;abadítsón.

Gyakor fohas;kodasim mert lelkemnec, nagy keseruet fel' inditád s;iuemnec, közepiben erőss büntetélednec, helt adgy Vram nagy kegyelmességednec.

öröc Isten te meg öls; à kit akars;, az holtbolis te eleuent tamals;thattz, rabbá tehertz ismeg meg s;abadit-

szabadíthattz, mind adzig gyöttreš mig nem hozzád háytalš.

Raytam igaz bosszudat meg ne álljad, ostromodat soká raytam se tartlad, tagaimot kimelue suytogatlád, mert haragod ellé lelkem meg heruad.

Gondold-meg kerlec kegyelmességedet, teken tšed meg nagy keserűségemet, szabadíts-meg fogfagbol en feiemet, kiért diczérhessem šent felségedet.

Igaz es igen irgalmas Vr Isten, ki mind haragodat a te nepeden, mind irgalmasságotat hiuciden, šoktad meg mutatni az bűnűšőkön.

Sziuem mert meg hasad nagy banatimban, hogy nints rešem az napnac vilagaban, en tagaim vadnac nagy faydalomban, nehez valnac alég hordozásaban.

Halgass-meg Vram è kűs könyörgesben, mert nem czac magamért könyörgőc ebben, azokertis kic velem egyetemben, rešelűlni kéuannac io tédben.

Ezer öt šaz es hetuen eštendőben, szonka toronnac erős tömlőtzeben, az ki šerné igen bizic Istenbe, hogy nem hadgya soká az bűntesben.

h A MA-

A SZENTEGYHAZBAN VALO
A MAGIAROKNAC SIRALMAS
Eneke a Tatar rablasarol.

SZannya az Vr Isten hiueinec romlálát, az ő fiainac leanyinac rablását, noha most el tűri de el nem sjenuedi nagy sźidalom vállalát.

Ezeket sēműnckel látuan el keseredtűnc, illy éktelenlegen magunkban el remőltűnc, Isten be-szedeben mijs választottac, czac nem kétségben estűnc.

Gyakran az Istennec noha sźauát halgattyuc, meg maradasunkat ingyen sēm remenlhettyűc, mert mind veszten vesźni sźegeny orśagunkat sēmecinkel iol lattyuc.

Egyic vesźedelem az masikat ott éri, hogy mind nagyot kiczint illy kimelletlen űti, sēmmitkeppen lelűnc sźabadulasunkat, még hinniē sēmmeri.

De vesź véget immar Vram bűntetésűnkben, fordíts sēmecidet reanc kegyessēgedben, mert az te nepeid mayd kétségben esnec enni nagy soc inlégben.

Immaran Vr Isten esmeriűc bűneinket, ban-
nyuc

nyuc es sirattyuc regi hitlenségünket, mindé szent-
segünket mostan vgy vtallyuc, mint fertelmesség-
ünket.

Fordíts haragodat már a pogan nemzetre, kie
nem hisznec teged örök iduösszegekre, hadd esmer-
ienec-meg teged Iesus Christus, örök veszedel-
mekre.

Ezec eijel nappal szolgálmac az baluannac, tisz-
tességet tesznec az czalard Makhumetnec, io szren-
tleiket nem tulaydonítyác, neked igaz Istennek.

Czac hallaniais neuedet nem akariác, te szent
halálotat neuetic es káromlyác, a Sidockal egyűz
az te szent igedet pögdősic es czufollyác.

Iambor vén nepeket oc tisztelni nem tudgyác,
az czeczemöknekis egy szallat nem engednec, ret-
tenetességuel nagy kegyetlenséguel őket szablyára
hannyác.

Tisztességet semmit oc az vénnek nem tesznec,
a gyermek szülőkön semmit nem könyörülnc,
sac gyermek-ágy-beli assjoni-állatot az lo hátra
vonánac.

Ektelenségeket beszálleni nem meriác, mert
soha hirrelis cz előtt nem hallottuc, hogy mind
az ég az föld reaioc nem szakad, azt minnyaian
szudallyuc.

h ij Gyenge

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Gyenge szép szűzeket rontánac es veszténec,
nagy soc ezer szűzet ők meg szöplösitenec, ki miatt
szegenyec nagy szegyenletekben nagy hamar meg
halánac.

Ruhaiokat roloc éktelenül le vonyác, a szegény
rabokat mezítelenül hagyác, mint egy sereg czor-
dát az tatár ostorral előttök haydogallyác.

Ehség nec miatta mind el szakatkozonac, a
szomiulág miatt nagy fokban meg halánac, az
vad louac hatán nagy soc gyenge szűzec halálra
badgyadánac.

Nagy siruán Annyoknac az gyermekec kiált-
nac, adnal vizét innom edes Anyám azt mond-
gyác, ő edes Annyoknac czac nem halad szüec,
hogy czac azt sem adhattyác.

Nagy vndoc étellel szegény rabokat tarttyác,
az lo huft főuetlen ő eleikbe hanyyác, az cziukoc
véreuel katzolác teieuel szegenyeket itattyác.

Meg nem kesered nec az kilded gyermekeken,
kettőseuel őket ültetic az nyeregben, az ártatlan-
oknac czac sirni sem hadnac, seiecs őszue veresén.

Etekuel itokal ők semmit nem gondolnac, hi-
deggel halásfokó egy szálatt se bankodnac, mint az
férget vton szellel hajjgalni szegenyeket nem szán-
nyác.

Nchez-

Neheskes affjónyoc kic köztöc sülnece vala, gyermek labát foguán az Tilgaba vetice vala, kösjiwnece mondhattyuc kinece sjiue rayta nem kešeredice vala.

Szegyenllyuc mondani menyeken leanyokon, es gyermekeken sjepe affjony-állatokon, az mine-mő sjeplöc ő raytoc lettenec, kiért Isten vörd torokon.

Nagy verelegeckel kegyetlenül kinozzác, hogy ki változzanac erőssen sätzoltattyác, miért-hogy nyelveket sjegegyec nem értice, rutol artzol czapdossác,

Maga az pogannac őc be holdultác vala, minden kiuanfagát meg tellyesitice vala, meg sem futamanac mert holdulásokhoz őc igen biznac vala.

Az pogan Vroknac hiuen sjeolgnac vala, de az Isten dolga esjekbe sem iút vala, az Vrac dolgára nem az tanulágra, vásárnap mennec vala.

Az Isten igeiét vgyan el vntác vala, az ő iuhoc feice gyomroc émélég vala, kiért nagy Vr Isten tebusult haragod méltan mi reanc sállá.

Nintsen sem várásban sem faluban tanító, mert mind az rablagra vitetett az halgató, közönseges bűnért méltan verettetéc, mind tanító halgató.

h iij Siral-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Síralmat most mi nekűnc mind holtiglá hágya-
nac, edes magzatinktól mikor el hajakstánac, há-
zas tárlainktól hogy el hajakstánac bár élnűnc se
hadgánac.

Mitt tess Vram Isten fiaidnac éltéuel, házas tár-
sainknac meg fertezett testüel, ha nē marad egy-
űt az Istēnc lelke az fertezett leleckel.

Sároc vagyunc Vram veled nem pörölhetűnc,
te hólgaid léuén czac fēiēt kelly haytanunc, kefe-
redet hűből az mit mostan hólunc, meg bocza-
lad minekűnc.

Az kegyetlen nemzet lam el akar fogyni, illy
sebes haragiát azért kezdi mutatni, ideie leken
már nekedis Vr Isten, mi raytunc könyörűlni.

Azert állly bossút már nagy nyomorúsaginkó.
az poganoc között hallatlan vndokfagon, illy
nagy dihösséguel ne vegyē hatalmat, az Keresztén
nemzeten.

Ne mondhasfác nekűnc nints Istenűnc sem hi-
tűnc, ne mondgyác seműnkben nem segít-meg
Istenűnc, mert tištěssgednec nagy gyalázattyara
fog esni az mi kárunc.

Az poganoc minket te eretted kergetnec, az
Keresztén hitért kent igedert üldöznc, azért
igaz

igaz Isten legy otalmazoia az teti;tessegednec.

Ha bűnűnc érdemli, hogy minket mind éltig very, Christus igazsága azt érdemli hogy ne very, mind az-által Vram czac sjerelmedből very, bator ez vilagon very.

Szabadulasunkat Vram czac azért kériűc, hogy ti;tessegedet s;idalomtul ohassuc, mies io voltaban te Istensegednec hogy kétségbe ne esűnc.

örűllnec az hiuec hogy az büntetést lattyac, ellenség véreben mikor labokat mossac, az irgalmas Isten lam igaz Isten volt, akkoron azt hiellatyac.

Regen Olofernes illyen kegyetlen vala, keueylsége miatt hamar nagy s;egyent valla, mert egy asszony ember őnnön s;ablyaiaual, feiet elczapta vala.

Nabugodonozor Kiralyis illyen vala, az Isten nec népét vgy raboltattya vala, kiert az Vr Isten a nagy keuely embert barommá tötte vala.

Ki lehet ez földön kegyetlenb Farahonal, ismeg kit büntetet kegyetlenbűl nalánal, az tengerbè veszté minden népeiuel, ki tób vala nalunknál.

b iiij Sen-

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Sennakherib Kiraly így keueykedic vala , à Sidoc váràit várasit s;edi vala , mert s;az nyoltzuan ezért egy eijel az Angyal bennec le vagot vala .

Az Madianitac gyakran ki útnece vala , Israel fiait s;ellyel üldözic vala , de Gedcon őket három s;az magaua , igen meg vertè vala .

Antiokhus Kiraly Sidokat haborgatá , baluany imadafra haytania akará , kit s;órnyú halálal Istén halála kor el ves;te es el rontá .

Az Hérodes Kiraly így kegyetlenkedic vala , kiczin gyermekeket fegyuerre hányat vala , de az igaz Istén az vndoc fergeckel őt meg etette vala .

A Sidoc à Christust igen kergetic vala , nagy iregys;egekben végre meg óltéc vala , de czac hamarlagual Titus által őket mind el ves;tette vala .

Azer; Keres;tyenec ne ess;unc most kéts;égbe , e-rős bizodalunc legyen az egy Isténbe , bizony mayd meg lattyuc s;abadulasunkat meeg ez földön éltünkben .

Kegyelmes az Istén nem vér öröcké minket , egy sem pillantásig hagyot most czac el minket , de öröcké valo irgalmassagabol , ismeg fel emel minket .

Oh nyomoralt foglyoc Isténhez kialtsatoc ,
nagy

nagy bizodalóbbá remenysegben legyetec, à ki kézbe adott mayd az meg szabadít, semeteckel meg lattyátoc.

Az mi fiainkat siralomual el hattuc, ezentől azokat nagy örömucl meg lattyuc, mi ellenségincc nagy veszedelmeket nagy örömucl besélyuc.

A szentec példaiát életünkben köuessuc, Istennec ostorát töiünc el ne taljitsuc, mert Isten országát haborulagnelkül semmi keppen nem nyeriuc.

Síruan így könyörge az Istennec egyháza, mikor Tatar miatt fel földnec lön rablafa,

Ezer öt száz hatuan es hat esztendőben, mikor ő irnac vala.

HALOTT TEMETES.

kor való Isteni Diczeretet .

Media vita etc:

AZ mi életünknek közepette haláltul környül vétettünk : kit mi kereszünk segedelműl, ki minket vigasztallyon ? Czac tegédet Vram , Ki mi bűneinkert igazan most mi reanc meg haraguttal . Szent áldott Vr Isten , Szent erőss Vr Isten, Szent iduőzítő irgalmas Vranc örök Isten : De ne hadgy minket bűneinkert gonoszul el vesznünk : De mi halálunknac ideien legy minekünk segedelmünk : Irgalmazz nekünk .

MAS

TVdgyuc Vram Isté hogy mind meg kelly halnunc , de hiszük hogy az örök életre ilmeg mind fel tamadunc , Mert te vagy életünk te benned halálunk , te vagy fel tamadalunc .

Soha

ISTENI DICZERETEC. CXXIIII

Soha sem nem látta, fül es nem hallotta, embereknek sziue gondolattya azt meg nem gondolhatta, melly nagy diczöleget az Vr Isten szerzett az ötöt szeretöknek.

El törli az Isten könyw hullatafinkat, es el távoloztattya mi tölunc mi keserűségűnket, mert bannat nem leszen faydalom sem leszen czac nagy diczőség leszen.

Holott vralkodic az Atya Vr Isten az ő áldott diczö sient fiaual az mi Vruc Christussal, sient Lelec Istenuel mind egy hatalomual mind örökön öröcké.

MAS

EMLEKEZZÜNC MI KEREKSTYEN NEPEC, hogy meg hallyunc testűnkbe vétkűnknek, vy életet visellyűnc hitűnknek, ki mulaszt váriuc mi lelkűnknek.

A sient iras vigasztal bennűnket, ne gyötörűnc sűntelen testűnket, ne sirassuc vgy az halottakat, mint poganoc regen poganokat.

Hidgyűc lesust erettűnc hogy meg holt, fel támadott vgy mint meg monta volt, azon kep-

i ij per

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

pen à bűnnec ki meg holt , vy életre Christussal ez fel költ .

Mint Adamban minnyaian meg holtunc , az Christusban vgyan meg éledűnc , mert az Christus első tamadűnc , ő vtanna mijs fel tamadunc .

Christus le száll magas mennyországbol , szent Attyanac parantsolattyabol , mind mennyei ióságoc az égből , diczertetic Angyaloc szauabol .

Kic Christusban hit által nyugosznac , leg először azoc fel tamadnac , eleibe vitetűnc Vrunknac , nagy hirtelen mihelt el ragadnac ,

Az Vr Christus országát aianlya , szent Attyanac azt mikoron adgya , ellenséget hogy mind meg birandgya , es hatalmasságát el rontandgya .

Keresztyenec mind fel serkenyietec meg lassátoc hogy ne vétkezzetec , szent irasra igen siessetec , hogy ne legyen hit kiuól élettec ,

Ha viseltűc Adamnac abrazattyát , Christusnakis visellyűc abrazattyát , ez test es vér az Isten országát , nem birhattya semmi vigasságát .

Fel tamadunc minnyaian iteletkor , de nem mind el változtatunc ackor , az Istennél lesűnc mi mindenkor , ez igekre nezzűnc mi mindenkor .

Ez igeket az nagy szent Pal írta , hitetlenec el
len

len tanaftotta , tanusagra mindennec ki adta ,
kiből nekűnc örömet tanafta .

Diczeresséc az Atya Vr Istén , ő igeie az fiu
Vr Istén , egyetembe szent Lelec Vr Istén , szent
Haromság egy bizony Vr Istén .

V G I A N A Z O N R O L , à Conditcr alme Notaiara .

ADgy iduössleges ki mulaft , Vr Istén es
el nyugouáft , testűnc szerént io meg ha-
láft , mind holtig adgy igaz vallaft ,

Nints itt marado várasunc , de iöuen-
döt kelly kiuañunc , öröc életet czac varunc , ez re-
mensegben ki mulunc .

De földön ollyan életűnc , miként az virag kit
nézűnc , el változic mi életűnc , koporsóba be te-
tetűnc .

Rothadando test enesűic , földę ismeg el válto-
zic lelkűnc Isténben nyugosűic , míg ez világ el
vegezic .

Ertelműnc nints ebből nekűnc , mikor vege-
zic életűnc , Christustol azért intetűnc , hogy
mindenkor kesűic legyűnc .

i iij Azert

A SZENTEGYHAZBAN VALÓ

Azerr tellyes keűlettel, váriuc Christust igaz hituel, hogy ki mullyunc nagy örömucl be meheűunc bõlts űzeckel.

Senki magát el ne bizza lelkét Isten nec aianlya, nagy bizodalomual vallya, hogy Christust ez testben lattya.

De nagy diczõsegec leűen hiueknec az itéleten, hogy fel-tamadnac ez testben, leűnec az örõc életben.

Ezen testuel fel tamadunc, ezen kézzel labbal állunc, Christusnac ackor vduarlunc, regi űenteket meg latunc.

Semmi faratlag testünkben, de mint az nap feny esen, neheűűunc ott nem leűen, de nagy gyorűaságban leűen.

Istennec kegyelmes űauà, hiueket ackor be hiwia, örõcké valo orűagra, az Angyali társaságra.

Istennel örõcké leűunc, testestűl lelkestűl élunc, mind örõcké ott örűlunc, kit most ki nem ielenthetűnc.

Diczertessél Atya Isten, te űent fiaddal menyekben, űent Leűekkel egyetemben, örõckõn örõcké, Amen.

Azonrol

ISTENI DICZERETEC.
AZONROL.

CXXVI

Er temessűc el ez testet , kiről ne legyen kétségűnc , hogy az íteletnek napian, fel nem tamadna igazán .

Föld es az földből valo ő , földé viljontac le-
iendő , de földből ílmeg fel tamad , Vrnac kűrtit
mikor hallya .

Az ő lelke öröcké él , az mas világ on Istennél ,
ki sűnt fianac általa , őtet bűnből meg váltottà .

Az ő nagy nyaualyassága, iutott immár bodog
sagra , viselte Christus igaiát , az halál neki nem
ártuát .

Lelke czendessűgbe nyugűsic , teste az földben
alulűsic , honnan ítelet napiara , fel tamad nagy
vigassagra .

Itt volt ő nagy félelemben , de ott lesűen czen-
dessűgben , öröcké valo örömben , es hatalmas fe-
nyessűgben .

Ier hadgyuc itt őt alunni , Christus Iesusban
nyugodni , es sűorgalmassan vigyűzzunc , mert
nekűnkis meg kelly hálnunc .

Erre Christus adgyon erőt , ki véreűcl minket
ki vött , az vesűedelmes pokolból , es az végűhetet-
len kinből .

i. iiii

ő mi tő-

A SZENTECYHAZBAN VALÓ

Ő mitőlőne diczertesséc, őrdőké magasztaltasséc, egyetembe az Atyával, es szent Lelec Vt Istennel.

MASAZON NOTARA.

Z Istennec io voltarol, emlekezzűne mondasarol, rolunc gond viseleséről, értlűc mit mond halalunkrol.

Az Esaias Propheta mindeneknec iruán hatta, hogy Isten őket nyugottya, kie meg hálnachogy meg tarttya.

Mert ismeglen fel-tamasttya, erős hituel biz-onítottya, az holtakat hogy fel költi es országába be viji.

Ezt czac tessi hogy diczeride, io voltat el ne feleytsűc, de sőt inkább magasztallyuc, kie az fel tamadaft váríuc.

Ezeket nyugodalomba, be küldi ágyas házokba, es hadgya hogy nagy bekeuel, ott nyugodgyanac az földben.

En hiueim meneyetec bé, kaputokat záriátoc bé, egy keuessé tegyétec bé, hogy haragom ne mennyen bé.

De

FDK

18

Intempore oportuno

AS

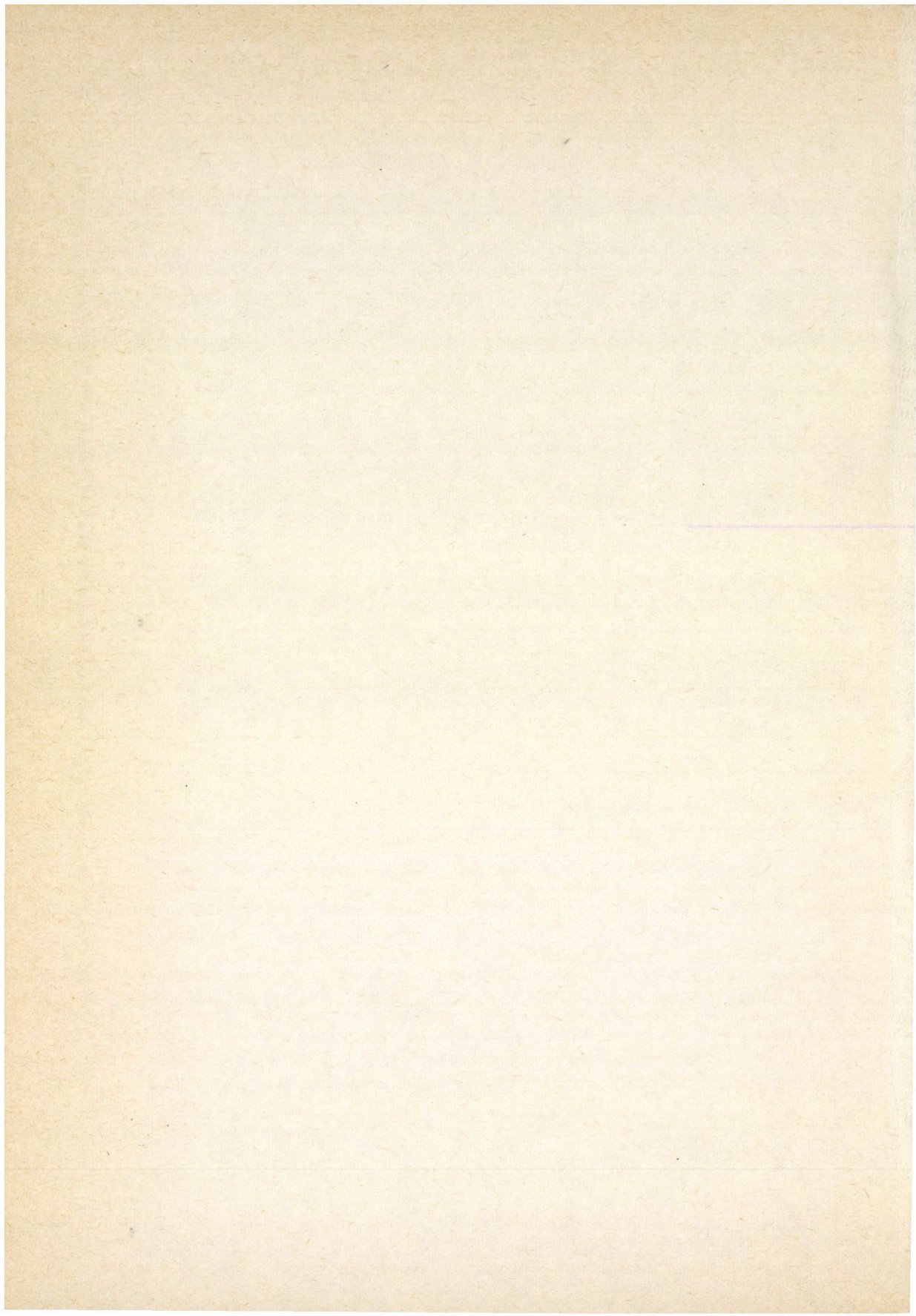
Annistatibos.

Auribus accip
placidis & iust
capebant

Musica Damones
fugunt

Musica noster amor, quem
non pia Musica mulcet
Est Adamas, Saxum
bestia talis homo

Huszár Gál: A keresztyéni gyülekezetben való isteni dicséreték és imádságok,
Komjáti, 1574.

Botta Istvánnak

„Huszár Gál bámulatos kezdeményezőerővel csaknem minden területen a lényegét ragadta meg és a hiányokat igyekezett pótolni. Ez avatja őt a magyar reformáció első korszakának egyik legkimagaslóbb alakjává.”¹ — méltatja Botta István a nyomdász-reformátor Huszár Gál életművét.

Művei, nyomtatványai a reformáció terjesztését szolgálták.² Munkái közül fennmaradtak Luther hatását tükröző prédikációi,³ egy perikópás-könyv töredéke,⁴ énekek.⁵ 1975-ben felfedezett énekeskönyve⁶ az első nyomtatott magyar gyülekezeti énekeskönyv, melyből ép példányt ismerünk. A magyar irodalom-, vallás- és zenetörténet számára felbecsülhetetlen értéket jelent 1574-es graduál-énekeskönyve is, mely nyomtatott graduálként szintén az első.⁷

Ami Huszár Gál teológiai felfogását illeti: 1557-ben még Bullingerhez írt levelet⁸ — igaz, hogy Melancthon úrvacsora-tanáról is érdeklődött ebben, a következő évben pedig a lutheri úrvacsorátant képviselte egyik prédikációjában —, 1560–1561-ben énekeskönyvet szerkesztett, melynek primarendjében a helvét irányzat követőjének, Kálmáncsehi Sánta Mártonnak zsoltárfordításait közölte, s közölt egy nyíltan református úrvacsorai éneket,⁹ az egész énekeskönyvet pedig Melius Juhásznak ajánlotta.

Botta István (egy számomra készített feljegyzésében) felveti annak a lehetőségét, hogy Huszár Gál ekkor még nem értesült Melius Juhász 1559. augusztusi helvét fordulatáról; az 1560-as énekeskönyv szerkesztésével kapcsolatban pedig a debreceni gyülekezet pressziójára is gondolhatunk. Az 1574-es énekeskönyv — vagy azért, mert Huszár Gál ebben végre saját elképzeléseit valósíthatta meg, vagy azért, mert nem rokonszenvezett már a helvét iránnyal — teljes egészében evangélikus szellemű.¹⁰

1. Az 1574-es graduál-énekeskönyv nyomtatásának helye: Komjáti

Pontosan nem tudjuk, mikor érkezett meg Huszár Gál a királyi Magyarországhoz tartozó Nyitra vármegyei Komjátiba, ott-tartózkodását 1568-tól szokták számítani. Huszár Gál szuperintendensi tisztről csak kései utalások szólnak. Ember Pál egyháztörténete szerint: „Gallus Huszar Anaxius, Pastor Ovariensis et Superintendens, circa annum 1568.”¹¹ Komjátiban a lutheránusokat pártfogoló Forgách Simon és Forgách Imre¹² támogatását élvezte. Forgách Imre Judit nevű lányát 1573. február 26-án Huszár Gál keresztelte meg.¹³ Ugyanebben az évben kezdte el nyomtatni Bornemisza Péternek a postilla-kötetét.¹⁴ Mint Botta István kimutatta: Huszár Gál vagy Bornemisza Péter már 1569-ben kísérletet tett a nyomda felállítására, de Verancsics érsek haláláig (1573) erre ott, a nyugati országrészben nem volt módjuk.¹⁵

Az 1574-es graduál-énekeskönyv ajánlólevelének keltezése: Komjáti, 1574. október 6. (A₄b) A kötet a verzális A-íven kezdődik. Így arra is gondolhatnánk, hogy a fenti keltezés a nyomtatás megkezdését jelöli. De mivel az előszó a teljes A-ívet elfoglalja, az is elképzelhető, hogy Huszár Gál szándékosan tervezte előszavát éppen egy ívnyi terjedelemben, s ezért azt kinyomtathatta a kötet befejezése után, vagy befejezhette a nyomtatást Pápán is, ahol 1575. október 23-án pestisben meghalt.¹⁶ Sziggyártó Lukácsnak Szenci

Molnárhoz írt leveléből ugyanis az derül ki, hogy Huszár Gál Pápán nemcsak lelkész és tanító volt, hanem nyomdász is.¹⁷

2. Címlap

A kötet címének első fele: **A keresztyéni gyülekezetben való isteni dicséret**ek már megtalálható 1560-as énekeskönyvének címlapján. Az 1566-os *Várad*i énekeskönyv¹⁸ címe lényegében megegyezik ezzel, bár ott az ismeretlen L. F. szerkesztő utal az emendálás tényére is. Az 1569-es, Szegedi Gergely-féle *Debreceni énekeskönyv*¹⁹ a fenti rövid címtől eltérően nemcsak a szerkesztő személyét, Szegedi Gergelyt nevezi meg, hanem arra is következtethetünk belőle, hogy a gyülekezeti énekeket a 16. században népénekeként használták, az anyaszentegyházon kívül a „keresztyéneknek minden gyülekezetiben” énekelték. Az 1574-es kiadás az 1560-ashoz képest tartalmilag bővül: a dicséreteken kívül (mely a liturgikus és a gyülekezeti énekeket egyaránt jelenti) imádságokat is tartalmaz. Ezzel egyedül áll a 16. században.

A kötet mottója, a 149. psalmus kezdősorai, szintén az 1560-astól kezdve jelenik meg az énekeskönyvek egész sorában.²⁰

3. Ajánlólevél

Az énekeskönyvek előszavai irodalomtörténetileg mindig rendkívül értékesek. (Nálunk az első ilyen forrás Gálszécsi krakkói kiadványainak előszava 1536-ból, illetve 1538-ból.²¹)

Huszár Gál 1574-es ajánlólevele szerint Isten a mi nyelvünket, a magyar nyelvet „kiváltképpen” szabta és alkotta az ő nevének dicsőítésére. Isteni dicséretek mindenhol kell énekelni: „házunknál, házunk kívül, s a szent gyülekezetekben is.” (A₁b) Ez a kívánság a gyülekezeti ének közköltészeti jellegére utal: templomban és templomon kívül is énekeljék őket, legyenek igazi népénekek.²²

Az előszó prédikációra emlékeztető textus-magyarázattal folytatódik. A 16. századi előszavakban gyakran idézett bibliai hely *Pál levele a kolosséiakhoz* (3: 16): „A Krisztusnak beszéde lakjék tő bennetek, nagy bőséggel, minden bölcsességgel. Tanítsátok és intsetek egymást psalmusokkal, dicséretekkel és lelki éneklésekkel, jó kedvvel énekelvén a tő szüvetekben az Úrnak [...]” (A₁b).²³ Huszár Gál textus-magyarázatát pontokba szedi:

1. Krisztus beszédét, evangéliumát ne csak „fül hegygel” hallgassuk, hanem házunknál és a gyülekezetben is csak arra legyen gondunk. Ezáltal Krisztus beszédének „lakóháza” és szállási” leszünk. A mi „háborúságinkban, nyavalyáinkban és nyomorúságinkban” (A₂a) ezáltal vigasztalódunk meg. (Ez a gondolat az alapja az 1593-as *Bártfai énekeskönyv*²⁴ énekrendszerezésének is; ebben a Bomemisza nyomán²⁵ haladó szerkesztő a következő témák szerint csoportosítja az énekeket: 1. mikor közönséges háborúságink vannak, 2. mikor az ördög és a bűn, 3. mikor e világ, 4. mikor a halál háborgat.)

2. Krisztus beszédére „atyánkfiait” is oktassuk: a keresztyéni tudományok fő artikulusait kell tanítani. Huszár Gál itt a káté-oktatás szerepét emeli ki. Ennek szellemében énekeskönyvének I. részében majd külön csoportban helyezkednek el a káté-énekek és a káté-oktatásban szereplő magyarázatok (79b–135b). A tanítás azonban ne csak feddés és dorgálás által történjék, hanem „kedves isteni dicséretekkel” is. Ez a megállapítás annak a közismert tételnek a megfogalmazása, miszerint a protestáns hitterjesztés, tanítás egyik fő eszköze az éneklés. (Az 1536-os énekeskönyv előszavában már megjelenik az a gondolat, hogy „szükségesek ceremóniák és ínekek a szentegyházban, hogy tudatlankot taníthassanak és inthessenek filelemre, hűtre és háladásokra.”)

3. Huszár Gál az éneklés szokását történetileg áttekinti, bibliai helyekkel igazolja. Hasonló áttekintésekkel nemcsak az énekeskönyv-előszavakban, hanem az éneklést tárgyaló egyéb protestáns művekben is²⁶ gyakran találkozunk.

4. Az isteni dicséreték éneklésével kapcsolatban a következő tilalmakat is megfogalmazza:

Nem szabad énekelni „korcsomán avagy egyéb zabáló gaz helyeken” (A₃b), „virág-énekek között és a részeg disznók előtt” (A₄a). Ez a tiltás mutatja, hogy a gyülekezeti énekeket valóban mindenhol, még az egyház által tiltott helyeken is énekeltek.²⁷

Pál első levele a korinthusiakhoz (14:19) alapján tilalmazták az idegen nyelven való éneklést is. A reformáció egyik fő vívmánya volt a mindenkire kiterjedő, népnyelvű éneklés. „Igen illik magyar paraszt ember előtt olasz avagy diák nyelven énekelni: nagy hasznát veszik az idegen nyelven való dúdolásnak az asszonépek” (A₄b) – írja Huszár Gál. (Olasz nyelven bizonyára a latint értette.) Már 1573-ban megjelenik ugyanez a gondolat Huszár Gál karácsonyi prédikációjában:²⁸ „Miért énekelünk tehát mi idegen nyelven a mi parasztinknak, kit nem értnék, olaszul a magyaroknak, kit Szent Pál bolondoskodásnak mond. I. Cor. 14.” (14b).²⁹

5. A textus-magyarázat summájaként Huszár Gál saját szerkesztői munkájáról beszél: a régi szent emberek által „szerzött isteni dicséreték közül, ahol mit a jámbor keresztyén atyafiak magyarul csináltanak, öszveszedegtettem. Melyekhez a régi és mostani Anyaszentegyháznak külön-különbféle szükségiben való imádságit is néhol-néhol beírtam” (A₄b). Huszár Gál tehát anyagában persze nem eredeti, de mégis személyes művének tartja 1574-es énekeskönyvét, a kéziratok gyűjtésétől kezdve a szerkesztésig. Az 1560-as énekeskönyv előszavában is hasonlóan fogalmaz, szerkesztői munkájáról szólván: „aminemő isteni dicséreteket és psalmusokat ez időben való jámbor atyafiak a Szentírásból szerzöttek, azok közül im egynéhányat kiválogattam [...]” (A₃a). Már 1560-ban nagyobb mennyiségű kézírata lehetett, köztük olyanok is, amelyeket talán terjedelmi, talán felekezeti okok miatt nem nyomtatott ki.³⁰

Az 1574-es előszó egyben viszont erősen eltér az 1560-astól: az ajánlólevél kötöttségektől mentesen, „mindenkinek” szól, míg az 1560-ast Huszár Gál Melius Juhász Péternek ajánlja. Többek között talán épp azért nem említi 1574-es előszavában korábbi énekeskönyvét, mert, mint Czeglédy Sándor írja, „nem lett volna célszerű lutheránus pártfogóit emlékeztetni”³¹ a Meliusnak ajánlott énekeskönyvére. „1574-ben – folytatja Czeglédy –, amikor a két felekezet az ő vidékén még nem vált el egymástól, mint nyomdász és könyvkiadó is azt tartotta helyesnek, hogy most a saját himnológiai tevékenységének debreceni előzményeiről hallgasson.”³²

Huszár Gál, feltevésünk szerint, azért is hallgatott az 1560-as kiadványáról, mert az 1574-est inkább sajátjának érezte. Csak ekkor, 1574-ben valósíthatta meg régi tervét: egy olyan énekeskönyv létrehozását, mely graduál³³ és gyülekezeti énekeskönyv egyszerre, amelynek anyaga és szerkezete nemcsak a komjáti igényeket tükrözi.³⁴ Graduál-énekeskönyvével valószínűleg az volt a célja, hogy műve a saját gyülekezetén kívül is a lehető legnagyobb körben terjedjen el.

4. A graduál-énekeskönyv szerkezete

4.1. Az énekeskönyv szerkezetéről vallott nézetek

Csomasz Tóth Kálmán megállapítása szerint az énekeskönyv nem tekinthető befejezettnek; teljes egészében csupán egy főistentiszteleti rendet ad (karácsonyra); több, mint pusztá énekeskönyv, de agendának nem felel meg; fogyatékosága továbbá, hogy nem közöl minden énekhez dallamot.³⁵ Kiemeli, hogy a II. rész sorrendje eltér a debreceni típusú énekeskönyvektől, mivel a prédikáció utáni dicséret az első helyen van.³⁶ Többen elkülönítik az énekeskönyv két részét: az I. rész a graduál, a II. rész a gyülekezeti énekeskönyv.³⁷ Ugyanakkor azt is megemlítik, hogy az ünnepi énekek már az I. részben szerepelnek,³⁸ a „többi pedig második rész gyanánt mellékeli hozzá.”³⁹ Huszár Gál.

4.2. A graduál-énekeskönyv

Valójában Huszár Gál világos és határozott elképzelést követ. Rendkívül nagyigényű koncepciója eredményeképpen persze óhatatlanul bonyolult szerkezetű kötet jött létre. Célja az általánosan használható kézikönyv, afféle *Liber usualis* létrehozása volt. A lelkipásztor (a minister), a kórus (az iskolás gyermekek), valamint a gyülekezet egyaránt meg kellett, hogy találja énekeskönyvében az összes szükséges útmutatást.

Az énekeskönyv először is *protestáns graduál* a szó 16. századi értelmében, azaz „a templomi szolgálatok kottával ellátott istentiszteleti vezérkönyve”.⁴⁰ Prima- és vécsernyerendet tartalmaz, karácsonyra pedig részletes, úrvacsoraosztó-prédikációs istentiszteletet is közöl.⁴¹ Hogy a többi ünnepnél miért nem írja le Huszár Gál a főistentisztelet liturgiáját, arra talán magyarázatot ad egyik útmutatása: Szentháromság ünnepén kommunikáláskor a *Cunctipotens Kyriét* ajánlja énekelni, a hozzá tartozó *Et in terrával* egyetemben. „Kivel esztendő által az Úrnak születése, szenvedése, feltámadása ünnepétől megválva egyéb Úrnapokon is szoktunk élni a kommunikáláskor.” (I, 323a) Egyéb Úrnapokon, azaz vasárnap, tehát hasonlóan zajlott le a főistentisztelet, csak az adott ünnepkörhöz tartozó isteni dicséret (melyeket énekeskönyve tartalmaz) változhattak.⁴² A lelkész számára egyéb helyen is részletes utasításokat ír elő, de nem ragaszkodik dogmatikusan a szertartásokhoz, hanem Luther szellemében megenged eltéréseket.⁴³ Néhány példa erre: „A fellyül elmondott psalmus után mindjárást e hymnust, avagy mást kelly mondani, amely a szentegyházi szolgáltnak inkább tetszik.” (I, 5a); a capitulum után „ilyen responsoriumot avagy mást valamelyet mondni” (I, 12b); „A benedicamust a folső napoknak dicséretéből kelly mondani.” (I, 55a); „Ha a ministernek tetszik, ez imádság után epistolát mondhat.” (I, 260b) Számot vetvén tehát az evangélikus gyakorlat rugalmasságával, megállapíthatjuk, hogy Huszár Gál ünnepi főistentiszteleti liturgiái teljesek.

Másodszor: Huszár Gál graduálja *teljes gyülekezeti énekeskönyv* is egyben. A kutatók már rég felismerték, hogy az ünnepi gyülekezeti énekek a graduális jellegű I. részben találhatók. Egy árnyalattal határozottabban fogalmazva ezt a hagyományos megállapítást, azt mondhatjuk, hogy Huszár Gál valójában minden nem liturgikus, tehát gyülekezeti éneket beoszt a graduálban neki megfelelő helyére. Ám nemcsak az ünnepi énekekre áll ez, hanem a külön csoportot képező katekizmusi énekekre is (I, 79b–135b). Ott néhány prózai és verses hitvallás, történeti áttekintés, verses *Miatyánk* és hosszú *Miatyánk*-magyarázat stb. sorakozik egymás után. Tehát az I. rész graduáljába beillesztett énekek világos szerkezetű ünnepi gyülekezeti énekeskönyvet is alkotnak, melynek kezdetén a katekizmusi tartalmú gyülekezeti énekek foglalnak helyet. Bornemisza Péter felismerte Huszár Gál e koncepcióját, amikor csaknem szolgáiban kiemelte az I. részből a gyülekezeti éneklésre alkalmas énekeket. Az I. részről Bornemisza tekintélyével megerősítve mondhatjuk, hogy egyben gyülekezeti énekeskönyv is.⁴⁴ Így magyarázatot kapunk arra, amit Schulek Tibor problematikusnak talált, hogy ti. a *Te Deum*mal kezdődő darabok „sohasem tartoztak a Prímához; részben az ősi Matutinumból valók, részben pedig a reformáció katechetika szükségéből kerültek” az I. részbe, a reggeli rendtartás-pedig után.⁴⁵ Talán éppen azért, mert a reggeli istentisztelet után is lehetett katekizmus-oktatás.

Azért is nehéz lenne elvitatni az I. rész gyülekezeti jellegét, mivel az ünnepi énekek után már itt következnek a prédikáció utániak. Ezek szükségképpen a liturgikus rész után szerepelnek, hiszen „a prédikációt a graduálban található liturgia előzte meg.”⁴⁶ Mivel pedig a prédikáció utáni énekek már az I. részben elkezdődnek, a mű kétrészes mivoltának nem helyes túlzott jelentőséget tulajdonítanunk. Érdeemes visszatérnünk Dézsi Lajos feltételezéséhez: „Lehet, hogy Huszár Gál nem akarta megvárni, míg a II. rész nyomtatásával elkészült s mihelyt az első készen volt, azt külön is kibocsátotta, s a II. rész elkészülte után pedig teljes példányokat (I., II. rész) adott ki.”⁴⁷ Dézsi sejtése azóta beigazolódott. Az eperjesi kollégium könyvtárában megtalálható az 1574-es énekeskönyv teljes I. része. Ennek kötetáblájából Huszár Gál művek töredékeit áztatták ki, tehát az I. rész külön is fogalomba került.⁴⁸

4.3. A szerkezet leírása

Szerkezet-leírásunkban nem mindig követjük szó szerint Huszár Gál beosztását, elnevezéseit, hogy ahol lehet, fő- és alcímekkel is explicitté tegyük a kompozíciót. Az előfejeket sem tüntetjük fel: az I. rész 136a oldaláig az előfej *Reggeli éneklések*; utána felváltva szerepel hol a megfelelő *Reggeli éneklések*, hol a *Déleesti éneklések*. A gyülekezeti énekek esetében: *Reggeli és déleesti éneklések*. A II. részben: *A Szentegyházban való isteni dicséret*ek.

I. RÉSZ

I. REGGELI RENDTARTÁS (1a–79b)

1. primarend vasárnaptól szombatig (1a–61a)
2. hetedszaki himnuszok (61b–69a)⁴⁹
3. reggeli könyörgés (gyülekezeti ének) (69b–72b)
4. reggeli imádságok versiculusokkal (72b–79a)

II. KATEKIZMUS (79b–135b)

1. *Te Deum laudamus* (79b–84b)⁵⁰

2. Az Anyaszentegyháznak közösleges imádsága (84b–87b)
3. *Credo* (niceai és Athanasius-féle⁵¹ hitvallások, gyülekezeti énekek, imádságok) (88a–103b)
4. Szentháromságról való vallástétel és könyörgés (gyülekezeti énekek és imádság) (103b–110b)
5. *Tízparancsolat* (gyülekezeti énekek és imádság) (111a–117b)
6. bűneinkről való közösleges vallástétel (közgyónó ének) (117b–119a)
7. a *Tízparancsolat*ból és a közgyónó énekből szerzett imádság a budai Csonkatoronyban lévő rabok számára (119b–122a)
8. *Miatyánk* (gyülekezeti énekek, imádság, lelki elmélkedés) (122b–135b)

III. REGGELI ÉS DÉLESTI ÜNNEPI DICSÉRETEK (136a–344a)

1. **Advent** (136a–151b): prima; vecsernye
2. **Karácsony** (152a–212a): vecsernye (dec. 24-én); hajnali istentisztelet (dec. 25-én); prima (dec. 25-én); Krisztus születéséről isteni dicsérek (gyülekezeti énekek); imádság; az úrvacsora kiszolgálásának módja; vecsernye (dec. 25-én)
3. **Kiskarácsony** (Újlesztendő) (212a–218a): prima; vecsernye; Újlesztendőre való isteni dicsérek (gyülekezeti énekek)
4. **Vízkereszt** (218a–224a): prima; vecsernye
5. **Vízkereszt utáni vasárnap** (224a–227a): vecsernye
6. **Quadragesima Úrnapija** (227b–239b): prima; vecsernye
7. **Virágvasárnap** (239b–241a): vecsernyére való himnusz (*Dicsőség, dicséret és tisztesség*)
8. **Nagyéntek** (241a–249a): prima; kommunikálásra való versiculus és imádság
9. **Húsvét** (249a–285a): prima; kommunikálásra való isteni dicsérek; vecsernye; Krisztus kinszenvedéséről és feltámadásáról isteni dicsérek (gyülekezeti énekek)
10. **Krisztus feltámadása utáni Úrnapija** (285a–292b): vecsernye
11. **Krisztus mennybemenetele** (292b–305b): vecsernye; Krisztus mennybemeneteléről isteni dicsérek (gyülekezeti énekek)
12. **Pünkösöd** (306a–322b): prima; vecsernye; pünkösdi isteni dicsérek prédikáció előtt (gyülekezeti énekek)
13. **Szentháromság-napi** (323a–330b): prima; Szentháromság-napi kommunikálás; vecsernye
14. **Nyárban szombatra vagy ünnepre** (330b–336b): vecsernye
15. **Vasárnap** (337a–339b/2): vecsernye
16. **Apostolok vagy egyéb szentek ünnepe**⁵² (340a–344a): vecsernye

IV. PRÉDIKÁCIÓ UTÁNI ISTENI DICSÉRETEK (344a–347b)⁵³

II. RÉSZ

- I. PRÉDIKÁCIÓ UTÁN VALÓ ISTENI DICSÉRETEK (1a–31b)
 II. PSALMUSOK (32a–98b)
 III. A SZENTEGYHÁZBAN VALÓ ISTENI DICSÉRETEK (99a–123b)
 IV. HALOTT TEMETÉSKOR VALÓ ISTENI DICSÉRETEK (123b–126b)

5. A 16. századi protestáns istentisztelet Huszár Gál énekeskönyve alapján⁵⁴

5.1. A graduál-rész forrásai

A 16. századból egyetlen nyomtatott graduál maradt fent, az 1574-es kiadás graduális része.⁵⁵ A szakirodalom a 16–18. századból 30 kéziratos és nyomtatott graduált ismer.⁵⁶ Az első graduálok forrásaira csak következtetni tudunk. Huszár Gál mintái a következő gyűjtemények lehettek:

1. Benczédi Székely István himnuszgyűjteménye.⁵⁷

2. Újfalvi Imre 1602-es énekeskönyve⁵⁸ előszavának tudósítása szerint az 1554–1560 közötti időben nyomtatott *Reggeli éneklések*; e mű létrejöttében Kálmáncsehi Sánta Mártonnak is nagy szerepe lehetett,⁵⁹ aki 1542–1546 között fordíthatta le a középkori primarendet.⁶⁰

3. Saját, 1561-es *Reggeli éneklések* című összeállítása, melyből elhagyja Kálmáncsehi prózai zsoltárfordításait.⁶¹

4. A 16. században több olyan, katolikus, latin nyelvű, a szertartási énekek szövegén és dallamán alapuló forrás, kézirat létezhetett, amelyet ma már nem ismerünk.⁶²

Az újonnan felfedezett *Miskolci-graduál*⁶³ töredéke – mely 1540 körül keletkezhetett – mutatja, hogy a 16. század első felében „több párhuzamos kísérlet történt a középkori liturgikus ének magyar nyelvű alkalmazására.”⁶⁴

Huszár Gál összesen egyszer nyilatkozik forrásairól (yyy₁ a). E szerint a szerkesztőnek ugyan nagy része lehetett a prózai psalmusok fordításában, az egyéb szertartási énekeket azonban többé-kevésbé változatlanul átvette: „A hymnusokat kedig, antiphonákat és egyéb lelki énekeket abban hadtuk, amiben találtuk.”

5.2. A reggeli mellékistentisztelet rendje

Huszár Gál reggeli rendtartásnak, illetve primának hívja a reggeli istentiszteletet.⁶⁵ Mint Schulek Tibor kimutatta, Huszár Gál primarendje megegyezik a középkori órák primarendjével.⁶⁶

A reggeli istentisztelet lefolyásáról legrészletesebben a vasárnapi primánál ír. A graduálban a primák az adott napra rendelt himnusszal kezdődnek. A könyv elején azonban megtalálhatjuk az általánosan érvényes bevezető részt is.⁶⁷ A prima felépítése eszerint a következő:⁶⁸

1. *Miatyánk*
2. *Úristen, nyisd meg a mi ajakinkat* (a *Domine labia mea aperies* kezdetű antiphona fordítása); *Úristen, figyelvezzél a mi segedelmünkre* (a *Deus in adiutorium* fordítása)
3. 95. psalmus (az ún. *Invitatorium*-zsoltár, prózában és versben egyaránt)
4. a 95. psalmusból szereztetett imádság
5. himnusz
6. antiphona
7. 3 psalmus summával és imádsággal
8. capitulum
9. responsorium (az ún. responsorium breve)
10. versiculus
11. felhívás az imádkozásra: „Imádjuk az Úristent”

12. imádság (collecta)

13. benedicamus⁶⁹

Az egész évre rendelt primarendet az 1. táblázat tartalmazza. A táblázat az egyes ünnepeken belül elhelyezkedő szertartásrészek számát adja meg. A számokon belül nem tüntetjük fel az utalásokat, mint pl. a csütörtöki primában: „az oda föl való responsoriumoknak amelyikét akarják, azt mondják” (I, 48a).

5.3. A délutáni mellékistentisztelet rendje

Huszár Gál „déleesti” istentiszteletének forrása szintén a katolikus zsolozsma órája, a vespera.⁷⁵ Huszár Gál vecsernyerendje a következő:⁷⁶

1. psalmus antiphonával és summával
2. imádság a psalmusból
3. capitulum
4. himnusz
5. versiculus
6. *Magnificat* antiphonával
7. imádság (collecta)
8. benedicamus

A 2. táblázatban a primához hasonlóan azt jelöljük, hogy az adott ünnepen Huszár Gál hány szertartásrészt említ illetve ír le. Ahol Huszár Gál a prima énekei között szereplő szertartásrészre utal, azt a jegyzetben feltüntetjük.

A prima- és vecsernye-táblázatok azt mutatják, hogy Huszár Gál vagy a forrását követve, vagy a liturgia liberálisabb felfogása miatt, nem mindig ragaszkodik egyes szertartásrészekhez, illetve nem tartja szükségesnek kiírni azokat. Részben az adott ünnep jellegéből következően, de részben a fenti okok miatt is, a szertartásrészek száma igencsak változó.

5.4. Hajnali istentisztelet

Az 1574-es graduál-énekeskönyv tartalmi ismertetéseiben csak a primákat, vecsernyéket és a főistentiszteletet szokták megemlíteni. A mű azonban egy ízben, karácsonykor (a december 24-én lévő vecsernye és a december 25-én lévő prima között), ezeken kívül még egy hajnali istentiszteleti rendet is közöl, mely a katolikus laudes matutinae szerkezetét mutatja.⁹² Eszerint karácsonykor négy istentisztelet is volt: a hajnali, a regeli, azután az úrvacsoraosztó és prédikációs, végül pedig a délutáni.

A hajnali istentisztelet szerkezete a következő:

1. antiphona
2. három psalmus, imádsággal
3. capitulum
4. versiculus
5. antiphona ad *Benedictus*
6. *Benedictus*
7. „Ha az üdő szenved és a szentegyházi szolgáknak tetszik, e *Szent Zachariás éneke* után a *Te Deum laudamus*t is elmondhatják.” (I, 164b)
8. imádság (collecta)
9. benedicamus

A nagypénteki és húsvéti primában ugyancsak szerepel a *Benedictus* az antiphonával (I, 246b és 255b).

5.5. Az úrvacsoraosztó, prédikációs főistentiszteleti rend

A 16. századból több istentiszteleti leírást ismerünk, például Heltai *Agendájából* – melynek forrása Luther *Formula Missae*⁹³ –, vagy Bomemisza postilláinak II. kötetéből.⁹⁴ Az 1574-es graduál-énekeskönyvben először megjelenő Sztárai zsoltárparafrázisból (22=23) pedig arról értesülünk, hogy naponta kétszer tartottak prédikációt:

„Minden napon kétszer engemet megitat ő lelki italával,
Lelki folyóvíznek és élő kútforrásnak szép tiszta folyásával,
Evangeliumnak anyaszentegyházban ő prédikálásával.” (II, 39b–40a)

Huszár Gál prédikátori tevékenységéről is van adatunk kassai lelkész korából: ő a magyarok prédikátora, vasárnap reggel először ő prédikál. Utána a német prédikátor, majd ismét ő magyarul tart katekizmus-oktatást a kis templomban. Hétfőn, ha úgy kívánja, reggel magyarul taníthat és kereszthet a nagy templomban.⁹⁵

A szakirodalom többször kimutatta, hogy Huszár Gál úrvacsoraosztó istentiszteletének forrása Luther *Formula Missae* (Wittenberg, 1523).⁹⁶ Nézetünk szerint az 1526-os *Deutsche Messe* (Wittenberg)⁹⁷ is hatott Huszár Gálra. A közvetett forrás a katolikus mise, melyet Luther megreformált. Huszár Gálnál a történeti bevezető végén a következő olvasható, magyarul: „Azért az előttünk való rendtartástól, hogy minket valaki teljességgel elszakadtaknak ne mondhasson, amennyiben az Istennek szerzése ellen nincsen, követjük.” (I, 196a)

Hogy mikor osztották az úrvacsorát a 16. században? Huszár Gál graduáljában a karácsonyin kívül még két, töredékes istentisztelet-leírást találunk: a húsvétit és a szentháromságünnepeit. Nagypéntekre közöl egy úrvacsora-vételre való versiculust és imádságot, tehát ezeken az ünnepeken is osztottak úrvacsorát, valamint egyéb Úrnapokon, azaz vasárnap is (I. I, 323a).

Táblázatunkban Luther *Formula Missae*jével hasonlítjuk össze Huszár Gál istentiszteleti rendjét, a *Deutsche Messe*vel való megfeleléseket pedig a jegyzetekben tüntetjük fel.

FORMULA MISSAE

történeti áttekintés

1. introitus
2. *Kyrie eleison*
3. *Gloria in excelsis* (el is hagyható)
4. collecta
5. epistola
6. graduale az allelujával (esetleg sequentia is)
7. evangélium
8. *Credo* (Symbolum Niceanum)
9. prédikáció (lehet az introitus előtt is)
10. salutatio
11. praefatio

1574-ES

történeti áttekintés⁹⁸

1. valami psalmust[. . .]mondunk⁹⁹
2. *Kyrie Magne Deus* (*Felséges Isten*)
3. *Dicsőség magasságban Istennek*
4. collecta-imádság
5. epistola (a karácsonyi prima capitulum)
6. prosa (*Hálát adjunk mindnyáján, a Grates nunc omnes sequentia*);¹⁰⁰ graduale (gyülekezeti ének: *Ser, mi kérjünk Szentlelket*)¹⁰¹
7. evangélium-magyarázat
8. prédikáció
9. *Credo* (a 88. levélről a niceai hitvallás)
10. praefatio (*Mind örökkön örökké dicsérjük az Úristent*)
11. *Sanctus* (*Szentnek angyalok mennyországban téged Isten*)

12. consecratio (szereztetési igék)	12. szereztetési igék , úrvacsorai intelem (consecratio)
13. <i>Sanctus-Benedictus</i> (a <i>Benedictus</i> éneklése közben elevatio)	
14. <i>Pater noster</i>	13. <i>Miatyánk</i>
15. <i>Pax Domini</i>	
16. communio (közben <i>Agnus Dei</i> és oratiók)	14. kommunikálás, közben gyülekezeti éneklés (<i>Jézus Krisztus, mi üdvösségünk egyetlen vagy más</i>) ¹⁰²
17. imádság	
18. salutatio	
19. <i>Benedicamus Domino</i> ¹⁰³	15. hálaadás és intő beszéd
20. benedictio (4. Móz. 6. vagy a 96. psalmus alapján), dimissio	16. áldás, elbocsátás

A húsvéti úrvacsoraoesztás (I, 257a–264a) tekintetében Huszár Gál még jobban közelít a *Deutsche Messe* szelleméhez. Az introitus helyett az *Örülj és örvendezz* kezdetű hálaadást, himnuszt ajánlja; „Ha a miniszternek tetszik, ez imádság után epistolát mondhat”; prosa, azaz sequentia helyett szintén gyülekezeti éneket ajánl: „a Krisztusnak fel-támadásáról való dicséreteknek egyikét” kell énekelni; a prosa után „graduálét, azaz a Szentléleknek malasztjáért való közönséges könyörgést” énekeljen a lelkipásztor, a köz-séggel egyetemben.

5.6. Irodalomtörténeti megjegyzések

A szertartási énekszövegek összehasonlító vizsgálata megnyugtatóan csak a dallamok összehasonlításával együtt lenne elvégezhető. E fejezetben csupán néhány irodalomtörténeti megfigyelést mutatunk be egyes himnuszokról, prózai psalmusokról és imádságokról.

5.6.1. Himnuszok

Az 1574-es énekeskönyv I. részében, éppen graduál-jellege miatt fordul elő a legtöbb 16. századi himnusz-fordítás, szám szerint 54. Ezen 54 himnusz közül 25 csak itt található, a többit is elsősorban evangélikus énekeskönyvek örökítik tovább. Az *RMNy* incipit-mutatójában a himnuszok között nem szerepel az a hét¹⁰⁴ ének, amelynek cí-mében maga Huszár Gál a himnuszmegjelölést alkalmazza, igaz, az eredeti incipitet nem adja meg.

Ugyan a II. rész prédikáció utáni énekei között van (20b), mégis itt, a himnuszok között emlékezünk meg a *Kérlek és intlek* kezdetű gyülekezeti énekről. Huszár Gál itt sem tünteti fel a forrást. Ez *Az utolsó ítéletről* címet viselő ének nem más, mint didaktikus keretbe helyezett sequentia, a Celanói Tamásnak tulajdonított *Dies irae, dies illa* fordítása.

5.6.2. Prózai psalmus-fordítások

Huszár Gál így nyilatkozik fordítói munkájáról: „Miért hogy a psalmusok a diákul való régi *translatióban* sok helen igen különböznek a sidó Bibliában való értelemről. Ez okáért e mi fordításunkban nem a régi *translatiót*, hanem a sidó textust követtük.” (yyy₁) Benczédi Székely István zsoltárfordításának¹⁰⁵ ajánlólevelében szintén a zsidó

nyelvű Bibliára hivatkozik, de, mint Horváth János megállapította, ezt „nem kell szó szerint vennünk”.¹⁰⁶ Valószínűleg Huszár Gál is egy, a héber Biblia alapján revideált, korszerű latin fordításból dolgozott. De figyelembe vehette a héber nyelvű psalmusokat és a magyar psalmus-fordító előzményeket is. Mint Csomasz Tóth Kálmán kimutatta,¹⁰⁷ a *Csurgói- és Kecskeméti-graduál* prózai zoltárfordításai szinte szóról-szóra megegyeznek Huszár Gáléval. Huszár szövege ezenkívül több helyen megegyezik Benczédi Székely fordításával is.¹⁰⁸

5.6.3. Imádságok

Huszár Gál az előszóban elmondja, hogy az énekek közé „a régi és mostani Anyaszentegyháznak külön-különbféle szükségiben való imádságit is néhol-néhol” (A₄b) beírta. Legnagyobb számban az imádságnak két fajtája fordul elő nála: az ún. collecták és a psalmusokból szerzett imádságok.

Luther igen sok művében foglalkozott az imádkozás kérdésével. Nézete szerint kötetlenül kell imádkozni: „Magam sem ragaszkodom e szavakhoz és kifejezésekhez, hanem ma így, holnap úgy szólok, a szerint, hogyan tölt el a buzgóság.”¹⁰⁹ Mintákat akart adni a hívők számára: a *Miatyánk* negyedik kéréséről (*Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma*) pl. így ír: „Ezzel tehát röviden jeleztük és vázoltuk azt, hogy a földi élet milyen sokféle viszonylatára terjed ki ez a kérés. Ebből aztán hosszú imádságot szerkeszthet bárki és hosszan sorolhatja mindazt, ami beletartozik.”¹¹⁰ Huszár Gál, Luther szellemében, szintén csak mintát akar adni. A psalmusokból szerzett imádságokhoz a következő utasítást írja: „A psalmusokból való imádságokat nem az okáért írtuk be ide, hogy a keresztyéni gyülekezetben a ministerek mindenik psalmus után való imádságot a psalmusszal egyetemben azontúl el kellyene mondani. Hanem főképpen azért, hogy legyen az egyigű keresztyén atyafiaknak valami példájok, mi módon kellyen gondolkodniok és imádkozniok e mostani nyomorult üdöben [...]” (I, 4b–5a).

Ezek az imádságok (hálaadások és könyörgések) hol a kollektív *mi*, hol az egyéni *én* nevében szólnak. Nem hiányzik belőlük az időszerűség, így a pápaság elítélése (I, 86b, 87a), vagy a panasz a török és tatár pusztítások miatt (I, 86b, 87a, 116b, 119b–122a, 129b, 135b, 139b).¹¹¹

Külön kell szólnunk a Huszár Gál szerzeményének tartott imáról, amely a budai Csonkatoronyban lévő rabok számára készült.¹¹² Ezt az imát, mint a szakirodalom megállapította, átveszi Huszár Dávid is, a *Heidelbergi káté* fordításának II. részében.¹¹³ 1567-ben jelent meg Johann Habermann (Avenarius) *Christliche Gebet* c. evangélikus imakönyve, mely a hét napjaira írott imádságokat tartalmazza. Ezt hamarosan lefordították latinra is.¹¹⁴ A könyv végén különböző személyek imádságai találhatók, köztük egy *Oratio contra Turcam* címet viselő (R_{7a}–R_{9b}). A budai Csonkatorony rabjai számára készült ima nem más, mint Habermann ezen imádságának szabad fordítása. Egyébként ugyanezen imának szolgálbb átültetése Szalaszegi György 1593-ban megjelent Habermann-fordításában¹¹⁵ is olvasható.

Nagyobb mennyiségű ima a 16. században Heltai kiadványain¹¹⁶ és a prédikáció-kötetek imádságain¹¹⁷ kívül a katekizmusokban, közelebbről Huszár Dávid *Heidelbergi káté* fordításának II. részében található. Huszár Dávid az imákat magán- és gyülekezeti használatra ajánlja. Az ajánlólevélben hosszan védelmezi az imádságokat azokkal szemben, akik támadják, elégségesnek tartva a *Miatyánk*ot¹¹⁸ (A₂b). Könyve kinyomtatá-

sának harmadik oka, mint mondja, „hogy „az én megholt Atyámnak [ti. Huszár Gálnak] hírét-nevét az ő megholta után is viselném, magasztaljam [...]” (A₆a). A szakirodalom, Huszár Dávid imádságoskönyvét elemezve, a forrást vagy a pfalzi rendtartásban kereste, vagy ismeretlennek mondta.¹¹⁹ Huszár Dávid burkolt célzása apja emlékére értelmet kap akkor, ha összehasonlítjuk az 1574-es énekeskönyv imádságait a Huszár Dávidnál közöltekkel. Mint Nagy Kálózi Balázs kimutatta,¹²⁰ Huszár Dávid imagyűjteményének 69 imájából 58 megtalálható Huszár Gálnál: az 1574-es kiadvány psalmusból szerzett imádságai, reggeli könyörgései és a katekizmusi rész imái között. Huszár Dávid imádságainak közvetlen forrása tehát apjának, Huszár Gálnak 1574-es énekeskönyve.¹²¹

6. Gyülekezeti énekcsoport

Ha kiemeljük az 1574-es kiadásból a szertartási énekeket, egy olyan gyülekezeti énekeskönyvet kapunk, melynek felépítése nem egyezik meg egyetlen előtte megjelent énekeskönyvével sem: katekizmusi énekek, ünnepi énekek, prédikáció utáni énekek, psalmusok, szentegyházi dicsérek, halotti énekek következnek benne egymás után.

Hogy a szertartásban mikor énekelték ezeket a gyülekezeti énekeket? Erre is választ ad Huszár Gál: „Amely isteni dicséreteket az Úr Krisztusnak születéséről ide írtunk, mikor a szentegyházi szolgáltnak tetszik, akkor mondják a szent gyülekezetben” (I, 170a); az előfejen pedig ez olvasható: *Reggeli és délelti éneklések*.

Huszár Gál a gyülekezeti énekek esetében is utal forrásaira. Ma már csak sajnálni tudjuk, hogy a kezében lévő dicsérek egy részét elhagyja, mert „némelliket tudatlan emberek szerzőtték, kikkel a több jót is megrútítanánk” (I, 193b).¹²²

A közelmúltban megkerült 1560-as énekeskönyv ismeretében még jobban nyomon követhető az 1574-es újítása, eltérése a korábbi énekeskönyvektől. Csomasz Tóth Kálmán jogosan különítette el az 1574-est a debreceni énekeskönyvektől, s így arra a következtetésre jutott, hogy „alig lehetett olyan, *Huszártól* származó előzménye, amelyet egyúttal a debreceniek ősenek is tekinthetnének”, hiszen szerkesztésében az 1574-es annyira önálló gyűjtemény.¹²³ Valóban, az 1560-as a szerkezettől kezdve az énekek sorrendjén át magukig a szövegekig, számos lényeges ponton eltér az 1574-estől. Ennek nem mond ellent az a tény, hogy mennyiségileg az 1574-es őrzi meg a legtöbb éneket az 1560-asból (97,2%-ot).¹²⁴ Ez utóbbi „képezi a hazai protestantizmus valamennyi énekeskönyvének kiindulópontját a legutóbbi időkig”.¹²⁵ Ugyanakkor azt is elmondhatjuk, hogy Huszár Gál kétszer is megalapozta a magyar gyülekezeti éneklést:

1. Az 1560-as énekeskönyvben, mely egyaránt alapja a református és evangélikus énekeskönyveknek. Borsa Gedeon számszerűen is kimutatta az 1560-as énekeinek átvételét,¹²⁶ továbbá azt, hogy az 1566-os váradi énekeskönyv az énekek 90%-át az 1560-asával teljesen azonos sorrendben közli.¹²⁷

2. 1574-ben nemcsak kötet-szinten, az énekeskönyv új szerkezetével változtat korábbi művén, hanem az egyes csoportokon belül is módosítja az énekek sorrendjét. Újítása annál is jelentősebb, mivel csak a II. rész nyomtatása közben ismeri meg az 1566-os és 1569-es énekeskönyveket, vagy az azokkal rokon kéziratokat.¹²⁸ Összehasonlítva az 1560-as, 1563-as (töredékes),¹²⁹ 1566-os, 1569-es énekeskönyveket, arra a megál-

lapításra jutunk, hogy az 1560-as felépítése tekintetében több hasonlóságot mutat a debreceni énekeskönyvekkel,¹³⁰ mint az 1574-essel. Még az 1560-as felfedezése előtt, Varjas Béla szinte látnoki pontossággal adta okát az 1560-as és az 1574-es eltéréseinek: „Huszár azért nem beszél az 1560. évi kötetről, mert azt maga sem tekintette sajátjának, amolyan bevett, hivatalosan egyháziilag jóváhagyott, kis ének-kiadvány volt ez, amelyben egyébként sem igen láthatta az 1574-ben közzétett nagy, kétrészes, graduálé és nép-énekgyűjteményének igazi előzményét.”¹³¹

Az egyes énekeskönyvek, énekszövegek leszámazási sztemmáját csak a szövegek összehasonlító vizsgálatával készíthetjük el – ezt a munkát egyelőre nem sikerült elvégezni.

Az énekeskönyvek fokozatos bővülését, az énekek vándorlását, a két énekeskönyv-típusnak, az evangélikusnak és a reformátusnak szétválását jól szemlélteti az énekcsoportokon belül elhelyezkedő énekek sorrendje, tömbösödése. Az egyes énekcsoportokat az 1574-es sorrendjében külön-külön (ahol lehet táblázat segítségével) elemezzük. Szövegek összehasonlítására egyelőre csak az 1560-as és 1574-es tekintetében vállalkozunk.

6.1. Katekizmusi énekek [L. a 3. táblázatot!]

Az 1574-eshez hasonló katekizmusi énekcsoport csak az 1582-esben található. A többi 16. századi énekeskönyvben ezek az énekek viszonylag egy tömbben, a szentegyházi és prédikáció utáni dicsérek között vannak. Táblázatunk, melyet a *Szegedi Számítógépes Verstörténeti Csoport* segítségével készítettünk, az 1574-es sorrendjében közli az incipiteket. Az egyes kezdősorok mellé rendelt szám azt mutatja, hogy az ének a megadott énekeskönyv megadott énekcsoportjában a hányadik helyet foglalja el. Ha az ének nem a megadott énekcsoporton belül helyezkedik el, x-jelet tettünk, ha pedig nincs meg az énekeskönyvben, – jelet.

Az 1560-as, 1566-os, 1569-es és az 1590-es énekeskönyvek az énekek tömbösödése szempontjából egy csoportot alkotnak, csak a szorosabb értelemben vett káté-énekek vannak egymás után: a *Tízparancsolat* van elől, majd a *Miatyánk* és a *Credo* (Luther *Kiskátéjának* sorrendjében¹³⁴). Bornemisza (1582) többnyire az 1574-es rendjét követi,¹³⁵ az 1593-as pedig, mivel minden éneket az ünnepek köre csoportosít, nem ad külön káté-ének csoportot.

6.2. Karácsonyi énekek [L. a 4. táblázatot!]

A 16. századi énekeskönyvek a karácsonyi énekekkel (köztük az adventi énekekkel) kezdik az egyházi év ünnepeit. Kivétel az 1593-as, mely külön adventi énekcsoportot is tartalmaz.

Ha leszámítjuk az 1560-ban még hiányzó verseket, vagy a később hittani elvek miatt elhagyott énekeket,¹³⁶ ugyancsak arra a következtetésre jutunk, hogy az 1574-es kiadás nem követi az 1560-as, 1566-os és 1569-es sorrendjét, az 1593-as pedig (Huszár Gálhoz hasonlóan) új énekrendet alakít ki, és jelentősen bővíti anyagát.

6.3. Újesztendei énekek

Az 1574-es kiadásban csupán bővítés történik: Huszár Gál a korábbi énekeskönyvektől eltérően nem egy éneket (*Nékünk születék mennyei király, kit Üdvözítőnknek*), hanem kettőt közöl (a *Megteljesíté az Atya Isten* kezdetével bővít, akárcsak Bornemisza).

6.4. Nagypénteki és húsvéti énekek [L. az 5. táblázatot!]

A fentiekhez hasonlóan táblázatunk az énekek hagyományozódása tekintetében az 1574-es kiadás különállását mutatja. Annyi kiegészítést tehetünk még, hogy az

1560-asban a 8. helyen, az 1566-osban és az 1569-esben pedig a 9. helyen a *Hálaadásokkal énekeljünk* kezdetű ének áll, mely az 1574-esben a *Krisztus mennybemeneteléről* szóló dicsérek között szerepel.

6.5. Krisztus mennybemeneteléről énekek [L. a 6. táblázatot!]

Következtetésünk most is ugyanaz, mint eddig.

6.6. Pümkösi énekek, prédikáció előtt [L. a 7. táblázatot!]

Az 1560-asban, az 1566-osban és az 1569-esben nincs külön pümkösi ünnepi csoport. Az 1560-as ebben az esetben mégis egyenes ági előzménye az 1574-esnek. Az 1574-esben 8 pümkösi ének van. Az 1560-asban, a kötet legelején, ebből 4 éneket találunk, *A Szentlélek ajándékáért való könyörgések a prédikáció előtt* cím alatt. Hogy miért a kötet elején? Mert e pümkösi énekek prédikáció előtti énekek is egyben. Mindenesetre az 1566-os és az 1569-es e csoportot nem veszi át. Az 1574-esben 4. és 5. helyen lévő ének a korábbi énekeskönyvekben a prédikáció utáni énekek között szerepel. Huszár Gál saját szerzeményének, a *Könyörgjünk az Istennek Szentlelkének* kezdetű pümkösi énekének 1560-ban még nem találja meg későbbi helyét, s berakja az újesztendei dicsérek mögé; az ének címe is azt mutatja, hogy e darab kötetbeli helyét a szerző 1560-ban még nem érezte megfelelőnek: *Precatio ad Deum Spiritum Sanctum ante sacram concionem*. Talán nem túl merész az a feltételezés, hogy énekét már az énekeskönyv nyomtatása közben szerezte.¹³⁷ Mindenesetre az 1566-osban és az 1569-esben már a megfelelő részben van: az ünnepi énekcsoportok után, a pümkösi énekcsoport helyén. Persze, mivel ezen énekeskönyvek csak ezt az egy pümkösi éneket adják, s a többi más helyeken szétszórva közlik, nem egészen jogos külön pümkösi énekcsoportot megkülönböztetni. Külön meg kell jegyeznünk, hogy Bornemisza énekrendje ebben a csoportban lényeges módon eltér Huszár Gálétól; továbbá Bornemisza a 9. és a 10. helyen az 1574-es 2 adventi (príma) himnuszát is betoldja.

6.7. Prédikáció utáni énekek

Az 1574-esben a korábbi énekeskönyvekhez képest a legnagyobb bővítést a prédikáció utáni dicsérek csoportjában találjuk. A korábban ismert anyagot Huszár Gál átszerkeszti, új énekrendet hoz létre. Az 1560-as, 1566-os és 1569-es kiadás ebben az esetben is egyformán csoportosítja az énekeket.

6.8. Zsoltárok

Az 1574-es 21 psalmusszal bővíti az 1560-as zsoltár-csoportját. Először 1574-ben jelenik meg nagy számú (7) Sztárai zsoltár. Két esetben megváltoztatja korábbi zsoltár-besorolását: elhagyja a túl hosszúnak és túl szabad parafrázisnak tartott Szkhárosi Horváth-féle 2. psalmust (*Mind e világnak im esze veszett*),¹³⁸ s helyette Zeleméry László *Zúgódik, dül-fül magában e világ* kezdetű parafrázisát közli. Az 1560-asban négyszer is szerepel az 50.[=51.] psalmus, ebből a harmadikat, Szegedi Lajos *Légy irgalmas Úristen minékünk* (II, 26b) kezdetű parafrázisát 1574-ben a prédikáció utáni énekek közé rakja, nem is utalva annak zsoltár voltára. Sőt címe (*Azonról*) mintha azt mutatná, hogy ezt a könyörgést is, mint az előző éneket (*Kegyelmes Úristen*), a pogányok kegyetlenkedése ellen kell a keresztyéneknek énekelniük. Ugyanakkor a *Magasztallak én Istenem* (II, 70a) kezdetű ének a 76.[=77.] psalmus után következik, *Más dicséret, azon rendbeli dologról* címmel. Ebben csak Bornemisza követi, míg az 1566-os és 1569-es énekeskönyv *Cantio optima* címmel a vegyes dicsérek közé osztja, vagyis nem tartja a 77. psalmus parafrázisának.

A zsoltárok csoportja után Huszár Gál szerkesztői megjegyzését olvashatjuk: „E psalmusokra azután találkoztunk, hogy immár a többi kinyomtatott volt. Kiket el nem akartunk hadni, mert az híveknek nagy vigasztalásokra vadnak.” (II, 93a). Mint a szakirodalom már rámutatott,¹³⁹ e megjegyzést követően öt olyan zsoltár található, melyből négy az 1569-esben,¹⁴⁰ egy pedig az 1566-osban¹⁴¹ van meg, tehát Huszár Gál a könyv nyomtatása közben ismerte meg ezeket az énekeskönyveket, illetve a szövegeltérések alapján a szakírók arra következtetnek, hogy ezúttal sem maguk a kiadványok kerültek a kezébe.¹⁴²

6.9. Szentegyházi dicsérek

Ezután az öt psalmus után még húsz, beosztatlan ének következik, van köztük aktuális, kollektív könyörgés a török veszedelem idején, van egyéni könyörgés, intő ének, *A prédikátor könyvének* hangját idéző ének a világ múlandóságáról, zsoltárfordítás stb.¹⁴³ Ezek közül egyik sem található meg az 1560-asban, egy ének 1574-ig csak az 1566-osban bukkan fel, 13 ének az 1569-esben jelenik meg először, 2 megvan az 1566-osban és 1569-esben is, 4 pedig 1574-ben szerepel először gyülekezeti énekeskönyvben. Feltételezésünk szerint ezt a 20 éneket is a II. rész nyomtatása közben találhatta, mint az említett 5 zsoltárt, s a szerkesztő ezért nem tudta már beosztani őket megfelelő helyükre. Forrása a kéziratokon kívül az 1569-es nyomtatvány, vagy valamely azon alapuló kézirat lehetett. Az összehasonlító vizsgálat is azt mutatja, hogy az 1569-es és 1574-es szövegei között az énekek többségében csak minimális eltérések tapasztalhatóak: néhány új szó, szócsere, ragozási változtatás. Fenti állításunkat még egy megfigyelés támasztja alá. A 20 ének között szerepel a 41.[=42.] psalmus (*Fohászkodom hozzád, Uram Istenem*) (II, 106b). A címe: *Más isteni dicséret, melyben a keresztyén ember nyomorúságában Istennek könyörög*. Csakhogy ez a zsoltár, ugyanezzel a kezdőszóval, de számos helyen eltérő szöveggel, ott van az 1574-es énekeskönyv zsoltárcsoportjában is. A kétszeri közlés oka valószínűleg az 1574-es forrásában keresendő: az 1569-es kiadásban. Ugyanis ez a zsoltár 1569-ben nem a psalmus-csoportban helyezkedik el, hanem a vegyes tartalmú *Közönséges dicsérek* között, *Alia pulchra cantio* címmel. Szövege szóról-szóra megegyezik az 1574-es 20 éneke között szereplő parafrázissal, de ugyanakkor alaposan eltér az 1574-es zsoltárcsoportjában található változatától. A fenti 20 ének utolsó verse egyben az 1569-es utolsó éneke is (Szegedi Gergely: *Szánja az Úristen*; II, 119b).

A 20 ének közül tehát 15 megjelenik már az 1569-esben is, főleg a vegyes tartalmú dicsérek között. Hogy Huszár Gál a latin címeket lefordítja, a szövegeket nótajelzéssel egészíti ki, a versek sorrendjét pedig megváltoztatja, megfelel a szerkesztő Huszár Gálról kialakított képünknek.

Nincs okunk feltételezni viszont az 1566-os *Váradi énekeskönyv* ismeretét, illetve azt, hogy a két kiadvány egy közös ősrre, az 1563-asra¹⁴⁴ lenne visszavezethető. Ma már tudjuk, hogy az 1563-as meglévő énekeinek sorrendje megegyezik az 1560-assal is. Az 1566-osban nyolc¹⁴⁵ olyan, először 1566-ban megjelenő ének van, mely nem szerepel az 1569-esben, s melyet 1574-ben nem vesz át Huszár Gál sem. Ez a nyolc ének a vegyes tartalmú dicsérek között szerepel, így Huszár Gál vagy olyan kéziratot használt, melyben ezek egyike sem fordult elő, vagy egyáltalán nem ismerte az 1566-ost. Igaz, kihagyhatott énekeket forrásaiból, hiszen, mint maga is írja, válogat, ugyanakkor azonban bővíteni is igyekszik anyagát, mint a psalmusok utáni megjegyzése mutatja (II, 93a). Például az 1569-es esetében kilenc éneket¹⁴⁶ nem vesz át az 1574-es, de ezek közül három

úrvacsorai ének, mely nem egyezhetett meg hittani elveivel (az 1560-asban még megvolt ezekből a *Valaki Krisztusnak vacsoráját veszed* kezdetű). Elhagy két hosszú zsoltárparafrázist (köztük a fent említett Szkhárosi-féle másodikat). Talán el sem hagy két halotti éneket, sőt, ezeket – mint látni fogjuk – minden bizonnyal tartalmazta az 1574-es, csak a példány töredékes volta miatt hiányzanak. Így csupán két ének¹⁴⁷ esetében nem találtunk magyarázatot arra, miért nem veszi fel őket Huszár Gál gyűjteményébe. Ebben az esetben sem szabad figyelmen kívül hagyni a közvetítő kéziratosságot.¹⁴⁸

6.10. Halott temetéskor való énekek [L. a 8. táblázatot!]

Mint már Dézsi Lajos valószínűnek tartotta,¹⁴⁹ az 1574-es hiányzó lapjain két vers szerepelhetett: a *Megszabadultam már én a testi haláltól* és az *Ember, emlékezzél a szomorú halálról* kezdetűek. Az 1560-as ismeretében ez a feltevés még valószínűbb. Eddigi ismereteink alapján majd csak 1590-től jelennek meg a 8. táblázat énekein kívül új halotti énekek, mígnem 1598-ban Újfalvi Imre külön kötetben¹⁵⁰ adja ki őket. A Beythe-féle énekeskönyv (RMNy 648) eleje csonka, ezért nem tartalmazza a fenti énekeket.

A kötetet tartalomjegyzék zárhatta.

6.11. Az 1560-as és 1574-es énekeskönyv szövegei

Az 1574-es énekeskönyv nemcsak énekeket hagy el az 1560-asból, hanem a szövegeket is több helyen megváltoztatja. A szóeltérések, végződés-változtatások, nótajelzés-eltérések pontos kimutatása egy majdani kritikai kiadás feladata lesz. Most csak három jellemző példát mutatunk be.

A *Jer, mindnyájan örüljünk* (I, 186b) kezdetű himnusz esetében valószínűleg egyszerű nyomdahibáról van szó. Az 1574-es a 4. és 5. versszakot összevonva közli, a 4. versszakból az első sort, az 5. versszakból pedig a 2. és 3. sort tartva meg.

A *Puer natus in Bethlehem* (I, 190a) kezdetű himnusz szövegei viszont annyira eltérnek a két énekeskönyvben, hogy minden bizonnyal a himnusz más-más latin verziói voltak a fordítás alapjai, s nem tudni, mi okból, 1574-ben Huszár Gál nem az 1560-as szövegét adja.

A *Tanulj meg te az úton elmenni* (II, 28a) kezdetű ének 3., 5., 8. és 12. versszaka különbözik a két énekeskönyvben. Az 1560-as szövege minden esetben az 1569-essel egyezik meg. Például az 5. versszakban:

1560

Ez bemenést nevezik az Írásban,
kik nem bíznak, csak az egy Krisztusban,
sem Istennek egyetlen egy Fiában,
hanem egyéb idegen bálványokban.

1574

Ez bemenést tanoljuk az Írásban,
akik bízunk csak az egy Krisztusban,
Istennek egyetlen egy Fiában,
nem valami egyéb bálványokban.

A 12. versszak változtatása: Krisztus „ki viselje minekünk zászlónkat, / és megnyissa minekünk a kaput” (1560); Krisztus „igazgassa életre utunkat, / és nyissa meg nekünk mennyországot” (1574). A fenti példa arra mutat, hogy a nyomtatott és kéziratossá forrásokon kívül az orális terjedésnek, a közköltészeti jellegnek is nagyobb szerepet kell tulajdonítanunk: Komjátiban valószínűleg az 1574-es változatát énekelték, s Huszár Gál emlékezetből is leírhatta e verseket.

6.12. Szignálás

Végezetül kitérünk az 1574-es énekeskönyv még egy jelentős újítására. A 16. században a magyar protestáns énekeskönyvek szerkesztői csekély fontosságot tulajdonítottak a szerzőségnek,¹⁵¹ kielégítőnek találták a versfőkbe rejtett szerzőnevet.¹⁵² Huszár Gál kivétel – Bomemisza csak az ő nyomán halad – abban a tekintetben, hogy attribálja a verseket: az I. részben 8, a második részben 11 esetben tünteti fel a szerzők nevét. Az 1560-asban csupán az *Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek* (B₆b) kezdetű vers végén találunk egy G. H. monogramot. Az 1566-os egyetlen esetben sem szignálja a verseket. Az 1569-esben a szerkesztő, Szegedi Gergely monogramján kívül egy esetben az akrosztichon az ének furcsa címében is megismétlődik: *ANDREAS BATIZINUS* (178), máskor pedig a vers latin címe tartalmazza a szerző nevét: *Precatio Stephani Szegedini* (193). A többi énekeskönyvben szintén vagy a G. Sz. monogram tűnik fel (pl. az 1590-esben és 1593-asban), vagy a címben amúgy is szereplő szerző neve. Az utókor a messze legtöbb szignót nyújtó 1574-es énekeskönyv alapján tud egyes verseket Dévai Bíró Mátyásnak (I, 105b), Melius Juhásznak (I, 269a), Batizi Andrásnak (I, 276b; I, 320a; II, 28b; II, 53a), Sylvester Jánosnak (I, 284a), Szegedi Kis Istvánnak (I, 315b; II, 3b), Szegedi Gergelynek (I, 318b) és Huszár Gálnak (I, 319a) tulajdonítani. Egy helyen, a *Gyakran nekünk kellene* (II, 31a) kezdetű vers esetében, Huszár Gál hibásan Melius Juhászt jelöli meg Szegedi Gergely versének¹⁵³ szerzőjeként.

Kérdés, hogy Huszár Gál, aki tehát mindenütt, ahol csak tudja, szignálja 1574-ben közölt szövegeit, s a *Könyörögünk az Istennek Szentlelkének* kezdetű műve fölött saját szerzőségét is feltünteti, miért nem teszi meg ugyanezt az *Adjunk hálát mindnyájan* kezdetű darab esetében. Kézenfekvő a válasz: nyilván nem tudta, ki a vers szerzője. Ez a szerző persze kiváltképpen nem lehetett maga Huszár Gál. (Mivel az 1560-as, az attribúciókat módszeresen kerülő énekeskönyvben éppen e szöveg után látható a díszes G. H. betűjel, Borsa ezt az éneket mégis Huszár Gál szerzeményének szeretné tartani.¹⁵⁴ Ha elfogadjuk Borsa feltevését arról, hogy a monogram itt nem lehet egyszerű nyomdai helykitöltő elem, hanem szerzői szignó, akkor viszont arra nem találunk magyarázatot, hogy ugyanez az énekeskönyv miért nem mellékelte hasonló monogramot a *Könyörögünk az Istennek Szentlelkének* kezdetű szöveghez is, holott azt csakugyan és mindenképpen Huszár Gál írta.¹⁵⁵)

S ha már az 1574-es szerkesztő attribúciós gyakorlatáról szólván saját műveinek kérdésével is foglalkoztunk, akkor célszerű egyúttal megemlékeznünk a többi, az utókor által neki tulajdonított versről. Bod Péter azt mondja, hogy Huszár Gál nem egy éneket szerzett, de sajnos csak a *Könyörögünk* kezdetűt említi.¹⁵⁶ Egyetértünk azokkal, akik a 95. zsoltár verses parafrázisát Huszámak tulajdonítják, hiszen nyilvánvalóan szignálás szándékával írta e szavakat: „E psalmust mi eképpen csináltuk ritmussal való énekbe”. Semmi bizonyítékát sem találtuk viszont annak az elterjedt feltevésnek, hogy Huszár Gál írta volna a *Járuljunk mi az Istennek szent Fiához* kezdetű, először csak valamikor 1586 körül megjelent¹⁵⁷ éneket.

7. Dallamok

„Huszár Gál a dallamok kinyomtatásához megfelelő zenei képzettséggel rendelkezett” – állapítja meg Csomasz Tóth Kálmán.¹⁵⁸ Ugyanakkor azonban több helyen rossz a kulcs, b-ket nem ír ki előjegyzésül, több elcsúszott dallamrész található.¹⁵⁹

Huszár Gál 1574-es énekeskönyvének csupán az I. részében vannak kották (774 sor¹⁶⁰): 85 szertartási dallam, 24 himnusz-dallam, 15 ún. dicséret-dallam, tehát 124 dallam összesen; 127 esetben csak szöveg szerepel, közülük 72 nótajelzéssel. A II. részben nincsenek kották, itt 122 dicséret olvasható 80 nótajelzéssel.¹⁶¹ Általában a dallamok az 1574-esben közvetlenül a szöveg felett helyezkednek el.

A protestáns graduálok feldolgozása 1953 óta folyik.¹⁶² Azóta elkészült a himnuszok és az *Eperjesi-graduál* átfogó elemzése, a passiók feldolgozása.¹⁶³ Az antiphonák, responsoriumok, benedictiók stb. elemzése még tart. Dobszay László szerint¹⁶⁴ a graduálok két ága figyelhető meg: 1. az 1574-es kiadás és a nyomát követő graduálok, melyek „idő- és térbeli érvényessége a másikhöz [ti. a *Batthyány-graduál* vonalához] képest szűkre szabott”; 2. A *Batthyány-graduál* (Óvári- és Ráday-graduál) hagyománya, mely számos graduálban nyomon követhető.

7.1. Zenei rétegek

Az 1574-es énekeskönyvben három zenei réteget lehet elkülöníteni: a gregorián liturgikus énekekét, a humanista metrikus dallamokét, valamint a korabeli gyülekezeti énekkincs dallamát. (Ez utóbbiról lásd az *RMDT*, I. dallam- és jegyzetanyagát.)

Csomasz Tóth Kálmán *A humanista metrikus dallamok Magyarországon* c. munkájában kimutatta: Huszár Gálnál többször is megfigyelhető, hogy „1574-ben tudott a tenor cantus firmushoz készített antik mértékű kórustételekről és gyűjteményekről.”¹⁶⁵ Példa rá a *Mikor e széles világ* kezdetű ének nótajelzése: Az *Elegiacum avagy Pentametrum vers discant nótájára* (I, 179b), mely arra utal, hogy az egyszólamú éneklésben a négyszólamú tétel discant, azaz szoprán dallamát énekeltek.¹⁶⁶ A *Mennynek és földnek nemes teremője* kezdetű vers nótajelzése pedig a következő: A *Saphicum vers tenorának nótájára* (I, 345b), ebben az esetben tehát a metrikus éneket a négyszólamú tétel tenor dallamára énekeltek.¹⁶⁷

7.1.1. Gregorián

A 16–17. századi protestáns graduálok a középkori mise- és órarendet veszik át, fordítják le magyarra, hozzáigazítva a protestáns hitelvekhez, így a gregorián dallamokat is (legtöbbször változatlanul) megőrzik.¹⁶⁸ Ezen dallamoknak lelőhelye valószínűleg a latin kódexek között keresendő.¹⁶⁹

Az 1574-es gregorián dallamanyaga a mise állandó tételei (*Ordinarium Missae*) közül a *Kyriét*,¹⁷⁰ a *Gloria in excelsis*t, a *Credót* és a *Sanctust*¹⁷¹ őrzi meg, a mise változó tételei közül (*Proprium Missae*) az introitust és a sequentiát. A zsoltószövegei (responsorium breve, versiculus, antiphona, himnusz – *Te Deum laudamus* –, benedictio¹⁷²) Huszár Gál prima- és vecsernyerendjében szintén a gregorián énekeket örökítik tovább. Külön kell szólnunk azokról az énekekről, melyeket Huszár Gál szavai szerint „csendes és lassú énekléssel” elmondanak (I, 5a).¹⁷³ Huszár Gál itt a recitáló éneklési módra utal. „Ebben az időben a zsoltártónusokat és más recitáló formákat még kívülről

tudták, ezért az ilyen szövegeknél nem is látták szükségesnek a dallamokat leírni”, mint Csomasz Tóth Kálmán írja.¹⁷⁴ Így pl. a prózai zsoltárok esetében „a használandó *tonust* (recitáló keretdallamot) a hozzájuk tartozó antifonák hangneme, illetőleg a végükön hangjegyekben feltüntetett záróformula mutatja meg.”¹⁷⁵ Ugyanígy kell énekelni az 1574-esben található két újszövetségi cantiót, a *Magnificat*ot (*Mária énekét*; I, 150a) és a *Benedictust* (*Zachariás énekét*; I, 163b¹⁷⁶) is. Az 1574-esben meglévő recitatív énekek a fentiekén kívül: az adiutorium (ingressus), a capitulumok, a lectiók, az evangéliumok, az oratók, a *Miatyánk*¹⁷⁷ és a praefatiók.¹⁷⁸

Huszár Gál azonban több helyen a liturgikus énekek helyett gyülekezeti éneket ajánl: „Kommunikáláskor ímez isteni dicséretet mondják, avagy mást, amely önekiek tetszik” (I, 206a); „introitus helett ímez hálaadást kelly mondani” (I, 257a); „a *Magnificat* helyébe való dicséret a Szentháromságról (I, 329b); „a responsorium helett ez dicséretet szoktuk mondani” (I, 339a).

7.2. Az éneklésben részt vevő személyek

A liturgikus- és gyülekezeti énekeket a lelkész (minister), a kórus (az iskolás gyermekek csoportja) és a gyülekezet énekelte. Huszár Gál legtöbbször feltünteti őket. Hogy mikor énekelte a gyülekezet, a nép? Egy-egy gyülekezetnek általában több cantionaléja is volt, de graduálja legfeljebb csak egy. Így nagy szerepe volt a kántoroknak: „A nép megtanulta, legalábbis a könnyebb és gyakoribb dallamokat, és hallás után énekelte a kántor irányításával”, mint Bárdos Kornél írja.¹⁷⁹ Huszár Gál többek között azért is illeszti a gyülekezeti énekeket a graduális, liturgikus részek közé, mert a magyar nyelvű liturgikus éneklésen kívül az is célja volt, hogy a gyülekezet, ahol tud, kapcsolódjék be a kórus énekébe, s otthon is használhassa a graduál-énekeskönyvet.

8. A nyomtatvány

Általánosan elfogadott vélemény szerint Huszár Gál a nyomdászmesterséget Bécsben tanulta, Rafael Hoffhalter műhelyében, felszerelése is onnan származik.¹⁸⁰ 1574-es negyedréti énekeskönyvét (előző kiadványaihoz hasonlóan) részben Hoffhaltertől származó készletével, részben a Sárvár-Újszigeti nyomda készletével nyomtatta.¹⁸¹

A címlapon Huszár Gál nyomdászjele látható: horgonyra tekeredő rézkígyó, melyet mindkét oldalról felhőből kinyúló kéz fog át.¹⁸² Ezt Huszár Gál Jean Crespin genfi nyomdásztól vehette.¹⁸³ Nyomtatványai között először Melius Juhász 1561-ben, Debrecenben kiadott prédikációkötetének címlapján tűnik fel.¹⁸⁴

A kötet közel félszáz iniciálét, hét (reneszánsz stílusú) fejléct, 3 zárómetszetet tartalmaz.¹⁸⁵

A dallamokat öntött (gót stílusú) kottajelekkel nyomtatta,¹⁸⁶ melyeknek forrása szintén a bécsi Hoffhalter-műhely.¹⁸⁷

Nyomdafelszerelése részint Bornemiszához (Semptére), részint Huszár Dávidhoz (Pápára) került. Öntött kottajelei 1574 után nem tűnnek fel más nyomtatványokban.¹⁸⁸

Az énekeskönyvnek jelenleg 3 példánya ismeretes:

1. Az Eperjesi Kollégium Könyvtárában található, korabeli kötéssel ellátott, teljes I. rész. Ebben a példányban részint szövegjavítások, részint cím-kiegészítések vannak, későbbi kézírással.

2. A Felső-Őrből, 1841-ben előbukkant példány, amelynek nagy része hiányos. Korabeli szövegjavítások, nótajelzés-kiegészítések, firkálások találhatók benne.¹⁸⁹

3. A Kovács Sándor gyűjteményéből az Evangélikus, majd az Országos Széchényi Könyvtárba került legteljesebb példány. Ennek alapján készült az énekeskönyv jelen facsimile-kiadása. A borítón korabeli possessor-bejegyzés: „Kys Thomás Emptus f 2 d. [olvashatatlan]”, anno 1578. A kötet ára tehát a korban szokásos: 2 forint körül volt.¹⁹⁰ A címlapon egy másik possessor-bejegyzés: „Ex libris Sigismundi Syrmienensis”. A címlap előtti lapon latin szentenciák, versek, korabeli kézírással.¹⁹¹ Maga a példány, egy beírás kivételével (I, 218a), nem tartalmaz bejegyzéseket.

Az I. részben a következő lapszám-eltérések vannak: hiányzik a 37. lapszám; a 330–339. levél kétszer is megtalálható. Így az I. rész 347+9, azaz 358 levélből áll, melyhez a kötet mutatójának 4 számozatlan levele csatlakozik. A II. rész 38. és 97. levele megismétlődik, így az összesen 126+2 levelet tartalmaz. A levélszámozás sokszor hibás. A kötet utolsó lapjai hiányzanak. Mint már Dézsi kimutatta, a hiányzó leveleken két halotti vers és a tartalomjegyzék lehetett.

Botta István még Borsa Gedeon nagyszerű felfedezése előtt, 1971-ben, a Reneszánsz-kutató Csoportban felolvasott dolgozatában, csaknem teljes pontossággal következtetett az akkor még ismeretlen 1560-as énekeskönyv tartalmára. (A 105 énekből 99-et határozott meg; hibás azonosítások nélkül.) 1971-es tanulmánya annak idején sajnos nem jelent meg nyomtatásban. Botta István értékes tanácsaival segítette munkámat, s még arra is módot adott, hogy készülő Huszár Gál-monográfiájának idevágó részével megismerkedhessem, s azt korlátozás nélkül felhasználjam. A jelenleg mintegy 800 gépelt oldalt kitevő kéziratának az 1574-es énekeskönyvvel foglalkozó fejezete még nem íródott meg, de anyagának nagy része már együtt van. A munkáinkba való kölcsönös betekintés során megállapítottuk, hogy egymástól függetlenül csaknem minden kérdésben azonos eredményre jutottunk. Ugyanakkor kölcsönösen is tudtuk egymást segíteni. Például az imádságok forrásainak meghatározásánál Botta István Luther, Veit Dietrich műveire, a manskeldi rendtartásra (1546) hívta fel figyelmemet.

Itt mondok köszönetet Botta Istvánnak tanácsaiért, segítségéért.

Hubert Gabriella

1. táblázat

PRÍMA	Vasár- nap	Hét- fő	Kedd	Szer- da	Csütör- tök	Pén- tek	Szom- bat	Ad- vent	Karác- söny	Újesz- tendő	Vízke- reszt	Ouad. Úrnap- ja	Nagy- pén- tek	Hús- vét	Pün- kösd	Sz.Há- rom- ság ⁷⁰
HYMNUS	1	1	1	1	1	1	1	3	1 ⁷¹	1	1	—	—	1	3	
ANTIPHONA	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	
PSALMUS	3	3	3	3	3	3	2	1	2	1	1	1	3	3	2	
IMÁDSÁG	3	3	3	3	3	3	1	1	—	1	—	—	1 ⁷²	3 ⁷³	1	
CAPITULUM	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	
RESPONSORIUM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1	
VERSICULUS	1	1	1	1	—	—	—	1	1	—	1	—	4 ⁷⁴	—	1	
IMÁDSÁG	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—	5	—	1	
BENEDICAMUS	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1	

2. táblázat

VECSERNYE	Ad- vent 1.	Kará- csony 2.	Kará- csony	Újesz- tendő	Vízke- reszt'	Vízk. után vas.	Ouad. Úrnap- ja	Virág vasár- nap	Hús- vét	Húsvét utáni Úrnap	Menny- beme- netel	Pün- kösd	Sz.Há- romság	Nyár szom. ünnepe	Vasár- nap ⁷⁷	Apostolok, szentek
ANTIPHONA	2	1	1	1 ⁷⁸	1	1	1	—	1	1	2	1	1 ⁷⁹	5	4	3
PSALMUS	3 ⁸⁰	3	1	3	1 ⁸¹	1	3	—	2	2	4 ⁸²	2	1	5	4 ⁸³	4
IMÁDSÁG	—	3	1	—	—	1	2	—	—	1	1	1	—	1	—	—
CAPITULUM	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
HYMNUS	4 ⁸⁴	1	1	—	2 ⁸⁵	—	7 ⁸⁶	1	2 ⁸⁷	2	2	1	3	1	7	—
VERSICULUS	1	3	1	—	1	1	—	—	1	3	1	1	1	—	—	—
ANTIPHONA	1	1	1	1	2	—	—	—	1 ⁸⁸	1	2 ⁸⁹	1	—	1	3	2
MAGNIFICAT	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1	1	1	— ⁹⁰	1	1	1
IMÁDSÁG	1	4	—	—	1	1	—	—	1	4	2	1	—	—	—	—
BENEDICAMUS	1	1	1	1	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1 ⁹¹	—	1

3. táblázat

KATEKIZMUSI ÉNEKEK

Sorsz.	KEZDŐSOR	1560	1566	1569	1582	1590	1593
1.	Téged Isten dicsérünk ¹³²	—	—	—	—	—	—
2.	Mi hiszünk az egy Istenben	7	6	10	1	10	x
3.	Hiszünk mind egy Istenben	8	7	11	2	11	x
4.	A keresztyénségben igaz vallás a hitben	9	8	12	3	12	x
5.	Valamely ember üdvözülni akar	—	—	—	4	—	—
6.	Aki akar üdvözülni	6	5	9	5	9	x
7.	Üdvözlégy örök Úristen	5	4	8	6	8	x
8.	Minden embernek illik ezt megtudni	x	—	7	10	7	xx
9.	Szentháromság és csak egy Istenség	—	—	—	7	—	x
10.	Imádunk mi téged Szentháromság	x	—	6	8	6	x
11.	Atya Isten, tarts meg minket (Adj békességet)	x	x	x	9	x	x
12.	Ó Izrael, szerető népem	—	—	—	11	x	x
13.	Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát	1	1	1	12	1	x
14.	Mindentek meghallgassa	—	—	—	13	—	—
15.	Mindenható Uristen, mi bűnös emberek	x	x	x ¹³³	14	x	x
16.	Mi kegyes Atyánk, kit vallunk hitünkben	2	2	2	17	2	x
17.	Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik vagyunk	3	3	3	18	3	x
18.	Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te fiaid	4	—	4	19	—	x
19.	Könyörögjünk Istennek hitből a könyörgéssel	—	—	—	20	—	x

4. táblázat

KARÁCSONYI DICSÉRETEK

Sorsz.	KEZDŐSOR	1560	1566	1569	1582	1590	1593
1.	Jer, mi dicsérjük, áldjuk és felmagasztaljuk	1	1	1	1	1	3
2.	Szent Isaiás így ír Krisztusnak szent	—	2	2	2	2	4
3.	Jer, dicsérjük e mai napon a mi Urunkat	7	5	5	3	5	10
4.	Mikor e széles világ kárhozatba esett volna	8	6	6	4	6	5
5.	Mindnyájan örüljünk hív keresztyének	—	3	3	5	3	9
6.	Dicséretes a gyermek	4	4	4	6	4	7
7.	E nap nekünk dicséretes nap	9	7	7	7	7	11
8.	Úristen veletek	10	8	8	8	8	12
9.	Jer, mindnyájan örüljünk	11	9	9	9	9	13
10.	Krisztus Jézus születék	12	10	10	10	10	14
11.	Úristennek szent Fia	13	—	—	11	12	19
12.	Gyermek születék Bethlehemben	5	—	—	12	—	16
13.	Dávidnak ő városában	—	—	—	13	—	17
14.	Semmiből teremté az Uristen az embert	—	—	—	14	—	18
15.	Mi Atyánk, Atya Isten	—	—	—	15	—	—

5. táblázat

NAGYPÉNTEKI ÉS HÚSVÉTI DICSÉRETEK

Sorsz.	KEZDŐSOR	1560	1566	1569	1582	1590	1593
1.	Csodálatos nagy bölcsesség	—	1	1	1	1	1
2.	Krisztus feltámadá, mi bűnünket elmosá, ő szent vére	1	2	2	2	2	2
3.	Krisztus feltámadá, mi bűnünket elmosá, szent vére	6	7	7	3	8	7
4.	Krisztus feltámadá igazságunkra	5	6	6	4	6	6
5.	Krisztus feltámadá, nekünk örömet ada	2	3	3	5	3	3
6.	Krisztus feltámadá, ki értünk meghalt vala, mi bűnünkért	3	4	4	6	4	4
7.	Krisztust megfeszíték kegyetlen zsidó népek	4	5	5	7	5	5
8.	Krisztus a mi bűneinkért meghala	7	8	8	8	—	8
9.	Krisztus feltámadá, mi bűnünket elmosá, és kiket	—	—	—	9	9	12
10.	Krisztus feltámadá, ki emberré lett vala	—	—	—	10	—	—

6. táblázat

KRISZTUS MENNYBEMENETELÉRŐL DICSÉRETEK

Sorsz.	KEZDŐSOR	1560	1566	1569	1582	1590	1593
1.	Krisztus mennybe felméne, [...], ül Atyjának	1	1	1	1	1	2
2.	Krisztus mennybe felméne, [...], Atyjával	2	2	2	2	2	3
3.	Hálaadásokkal énekeljünk	x	x	x	3	x	x
4.	A Krisztus mennybe felméne, alleluja	—	—	—	4	—	—

7. táblázat

PÜNKÖSDI DICSÉRETEK – PRÉDIKÁCIÓ ELŐTT

Sorsz.	KEZDŐSOR	1560	1566	1569	1582	1590	1593
1.	Jövel Szentlélek Isten, tarts meg minket	1	x	—	—	4	7
2.	Jer, mi kérjünk Szentlelket [. . .], Te igaz	2	—	x	3	6	x
3.	Adj Úristen Szentlelket	3	—	—	4	9	x
4.	Hallgass meg minket nagy Uristen	x	x	x	5	7	x
5.	Keresztyének, kik vagytok	x	x	x	6	8	10
6.	Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének	x	x	x	2	5	8
7.	Jövel Szentlélek Uristen, lelkünknek	4	x	x	1	2	9
8.	Jer, mi kérjünk Szentlelket [. . .], Ó igaz	—	—	x	7	—	x

8. táblázat

HALOTTI-TEMETÉSI ÉNEKEK

Sorsz.	KEZDŐSOR	1560	1566	1569	1582	1590	Beythe cr.1590	1593
1.	A mi életünknek közepette	—	—	—	1	1	—	2
2.	Tudjuk, Uram Isten, hogy mind meg kell	—	1	—	2	2	—	1
3.	Emlékezzünk mi keresztyén népek	1	2	1	3	10	—	3
4.	Adj üdvösséges kimúlást	2	x	2	4	5	—	4
5.	Jer, temessük el a testet	3	x	3	5	6	—	5
6.	Az Istennek jóvoltáról	4	x	4	6	7	1	6
7.	[Megszabadultam már én a testi haláltól]	5	x	5	7	8	2	7
8.	[Ember, emlékezzél a szomorú halálról]	6	—	6	8	9	3	8

Jegyzetek

- ¹ BOTTA István, *Melius Péter iffúsága*, Bp., 1978, 78.
- ² Milotai Nyilas István, *Az mennyei tudomány szerint való irtovány* c. művének előszavában (Debrecen, 1617; *RMNy* 1132) a reformáció úttörői között Huszár Gált is felsorolja. Iratosi T. János, *Az ember életének boldogul való igazgatásának módjáról* c. munkájának ajánlólevelében így ír: „Nem kevés haszonnal forgolódék Mátyus földje körül Huszár Gál és Bornemisza Péter is, a pápistaságnak két kemény pörölyei.” (Idézi THÚRY Etele, *A Dunántúli Református Egyházkerület története*, I., Pápa, 1908, 48.)
Huszár Gál 1574-es énekeskönyvéről is többször történik említés a 17. században.
- ³ Botta István kimutatta, hogy Huszár Gál úrvacsoráról szóló, 1558-ban megjelent prédikációja (*RMNy* 151) Luther nyomán készült. (Vö. BOTTA István, *Huszár Gál prédikációi*, I–II, in *Lelkipásztor*, XLVI (1971), 400–416; 466–480.)
Töredékben fennmaradt prédikációi még: *RMNy* 327B, 327C. (Vö. Ján ČAPLOVIČ, *Huszár Gál három ismeretlen műve*, in *MKSz*, LXXXVIII (1972), 180–192.)
- ⁴ *RMNy* 327A.
- ⁵ Huszár Gálnak tulajdonítanak még egy gyermekeknek írt kátét: az 1630. évi pápai zsinat ugyanis elrendelte, hogy „Minden iskolában a tanulóknak nagy gonddal csepegtessék lelkébe a *Heidelbergi kátét*; és pedig a nagyobb gyermekeknek Syderius magyar nyelvű kátéját, a kisebbeknek pedig Huszár Gálét.” (Idézi THÚRY Etele, 1908, 257.) Valószínű, hogy Huszár Gált a *Heidelbergi kátét* fordító fiával, Huszár Dáviddal tévesztették össze.
- ⁶ Borsa Gedeon felfedezése; *RMNy* 160; *BHA*, XII, Bp., 1983; a kötet nyomtatási ideje: 1560–1561., a továbbiakban röviden: 1560-as énekeskönyv.
- ⁷ *RMNy* 353; a továbbiakban: 1574-es énekeskönyv.
- ⁸ LAMPE-EMBER, *Historia Ecclesiae Reformatae in Hungaria et Transylvania*, Utrecht, 1728, 112–116. (Legújabb fordítást I. Régi magyar levelestár (XVI–XVII. század), I, Bp., 1981, 126–134.) Huszár Gál azonban nem követte egyik művében sem a Bullinger kérésére írt, majd elküldött Lavater-féle rendtartást.
- ⁹ *Valaki Krisztusnak vacsoráját veszed* (Z₆b). Az ének, noha utólagos betoldás, a Huszár Gál szerkesztette énekeskönyvben jelent meg. Az 1574-esben ez a vers csak nótajelzésben szerepel (II, 60b).
- ¹⁰ Mint BOTTA István kimutatta (*A reformáció és a nyomdászat Magyarországon*, in *MKSz*, LXXXIX (1973), 283), Huszár Gál Debrecen után önálló nyomdászati programját folytatta: a nyomdát lelkipásztori munkájának támogatására használta.
- ¹¹ LAMPE-EMBER, 1728, 567; Bod Péter (s utána még sokan mások is) Huszár Gál szuperintendensi tiszteréről ír *Magyar Athenas* c. művében (Szeben, 1766, 114.). Bornemisza Péter püspökségének kezdetét 1573. június 15-étől számítják, s fennhatósága alá tartozhatott Nyitra is. (Vö. SCHULEK Tibor, *Bornemisza Péter*, Sopron-Budapest-Győr, 1939, 58.)
- ¹² Forgách Imre több magyar diákot támogatott abban, hogy eljusson a wittenbergi egyetemre (vö. ZOVÁNYI Jenő, *A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig*, Bp., 1977, 252).

- ¹³ KOMÁROMY András, *Hol és mikor halt meg Huszár Gál?*, in *MKSz*, 1888, 213.
- ¹⁴ *RMNy* 333.
- ¹⁵ BOTTA István, 1973, 282.
- ¹⁶ Feltehetőleg 63 éves korában, vö. BOTTA István, *Kísérlet Huszár Gál születése idejének meghatározására*, in *ItK*, LXXV (1971), 309.
- ¹⁷ DÉZSI Lajos, *Szenczi Molnár Albert naplója, levelezése és irományai*, Bp., 1898, 347–348.
- ¹⁸ *RMNy* 222, a továbbiakban: 1566-os énekeskönyv.
- ¹⁹ *RMNy* 264, a továbbiakban: 1569-es énekeskönyv.
- ²⁰ Mindössze egy lényegtelen változtatás van az 1574-esben: elhagyja a névelőt a *mondjakot* szó után. A mottó külön érdekessége, hogy a 16. században nem fordították le verses formában a 149. zsoltárt. Az 1574-es kiadás prózai zsoltárfordításai között sem szerepel. A 149. psalmus német énekeskönyvek címlapján is előfordul mottóként, pl. *Ein Gesangbuch*, Nürnberg, 1558, *OSzK*, Ant. 13476.
- ²¹ *RMNy* 18 és 24.
- ²² H. HUBERT Gabriella, *A XVI. századi protestáns népeinek, mint műfaj*, in *Néprajz és Nyelv-tudomány*, XXIV–XXV, Szeged, 1980–1981, 340–347.
- ²³ A 16. században a *psalmi, hymni et cantica spiritualia* nem külön műfajokat jelöl, csak az 1636-os *Öreg Gradudl* (*RMK* I, 658) különíti el és határozza meg e három műfajt. A Szent Pál-i hely fordítása 1574-ben eltér az 1560-astól.
- ²⁴ *RMNy* 713, a továbbiakban: 1593-as énekeskönyv.
- ²⁵ Az 1593-as énekeskönyvben nincs előszó, a szerkesztő az énekek csoportosítását Bornemisza *Foliopostillájának* (*RMNy* 541) 102. lapjáról veszi át.
- ²⁶ Pl. Samarjai János *Agendájában* (Lőcse, 1636; *RMK* I, 662).
- ²⁷ Az 1560-as és az 1590-es *Debreceni énekeskönyv* (*RMNy* 640) előszavában is hasonló tilalom olvasható.
- ²⁸ *RMNy* 327C.
- ²⁹ A margón a következő olvasható: „Nem diákul énekelnek az angyalok a sidó pásztoroknak.”
- ³⁰ Az 1574-es karácsonyi és húsvéti dicséretei előtt is találunk utalást arra, hogy Huszár Gál a birtokában lévő kéziratokból válogat (193b és 285a). Horváth Iván feltevése szerint a zayugróci le-
vélárban egy kézirat gyűlekezeti ének-gyűjteménynek kell lennie, amely esetleg Huszár Gáltól került Zay Ferenchez. Vö. HORVÁTH Iván, *Egy kiaknázatlan műfaj történeti forráscsoport: XVI. századi kéziratok versgyűjtemények*, in *ItK*, LXXXVII (1983), 76.
- ³¹ CZEGLÉDY Sándor, *Méliusz ágendája és himnológiai tevékenysége*, in *Studia et Acta Ecclesiastica*, II, Bp., 1967, 372.

- ³² CZEGLÉDY Sándor, 1967, 373.
- ³³ 1560-ban csak a hét napjaira rendelt primát adhatta ki Debrecenben: a későbbi graduál csíráját.
- ³⁴ Huszár Gál 1574-es graduál-énekeskönyve a kövesdi gyülekezetnek 1631-ben még megvolt, vö. PAYR Sándor, *A Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*, I, Sopron, 1924, 784.
- ³⁵ CSOMASZ TÓTH Kálmán, *Huszár Gál énekeskönyvének úrvacsorai liturgiája*, in *Református Egyház*, VII (1955), 342 és 344.
- ³⁶ *RMDT*, I, 81.
- ³⁷ *RMKT* 16, VIII, 436; CSOMASZ TÓTH Kálmán, *A református gyülekezeti éneklés*, Bp., 1950, 146; KOVÁCS Sándor Iván, a *BHA* VI. kötetéhez írt kísérő tanulmányában, Bp., 1964, 15; *RMNy* 353.
- ³⁸ *RMKT* 16, VIII, 440; *RMDT*, I, 81; KOVÁCS Sándor Iván (1964, 15–16) Bornemisza 1582-es énekeskönyvének I. részét két részre osztja: az A-részre, mely az 1574-es I., és a B-részre, mely az 1574-es II. részét veszi át.
- ³⁹ *RMKT* 16, VIII, 440 (ellentétben a 436. oldalon mondottakkal).
- ⁴⁰ SCHULEK Tibor, *Kálmáncsehi Márton: „Reggeli éneklések könyve”*, in *ItK*, LXXIV (1970), 346.
- ⁴¹ Még két ünnepnél szerepel vázlatos istentiszteletleírás (257a és 323a), de sok bennük a visszautalás a karácsonyi rendre, így csaknem teljeseek.
- ⁴² Az istentisztelet textusát a perikópáskönyvek tartalmazták.
- ⁴³ Mint BORSA Gedeon kimutatta (a *BHA* XII. kötetéhez írt kísérő tanulmányában, Bp., 1983, 45–47), az 1561-es *Reggeli éneklések* szertartásszövegeinek rendje több helyen eltér az 1574-esétől.
- ⁴⁴ Más graduálok is tartalmaznak gyülekezeti énekeket, de nem olyan egységes kompozícióban, a liturgikus énekek közé beosztva, mint az 1574-es.
- ⁴⁵ SCHULEK Tibor, 1970, 349.
- ⁴⁶ SCHULEK Tibor, a *BHA* IX. kötetéhez írt kísérő tanulmányában, Bp., 1975, 14.
- ⁴⁷ *RMKT* 16, VIII, 437.
- ⁴⁸ Ján ČAPLOVIČ, 1972, 185.
- ⁴⁹ A szombati napra való himnusz címe: *Szombaton, s egyéb napokon is, vecsernyére való hymnus* (I, 68a). Bár Huszár Gál a hét napjaira nem ad vecsernyét, itt mégis utal rá, az I. rész végén szintén van szombati, ünnepi és vasárnapi vecsernyerend.

⁵⁰ Címe: *Szent Ambrus doktornak és Ágostonnak hálaadó éneke, avagy a keresztyéni igaz hűtől való vallástételek* [...] A himnusz nem vált gyülekezeti énekké. A *Te Deum laudamus* másik verziója (*Téged Uristen, mi keresztyének dicsérünk*) a II. rész prédikáció utáni énekei között található (22a), de csak az evangélikus énekeskönyvek veszik át (RMNy 513: 71a és 713: 291).

⁵¹ Az Athanasius-féle hitvallás éneklése előtt (I, 93b) a 6a és 15b oldalakon lévő antiphonákat ajánlja.

⁵² Az evangélikus énekeskönyvek, összehasonlítva a reformátusokkal, az ünnepek gazdagabb, részletesebb felsorolását tartalmazzák. Az 1581–1582 táján kiadott perikópáskönyvből (RMNy 486) tudjuk, hogy az evangélikusok 29, szentekkel kapcsolatos ünnepet tartottak meg tradícióként. (Vö. SCHULEK Tibor, 1939, 167.)

⁵³ Az élőfej: *Déleesti éneklések*.

⁵⁴ A 16. századból ismerünk olyan német gyűjteményeket, amelyekben az istentiszteleti szer-tartások (Kirchenordnung) és a gyülekezeti énekek (Geistliche Lieder) egy kötetben találhatóak. (Vö. Mü³ (*Martin Luther Ausgewählte Werke*), München, 1950, 467.)

⁵⁵ Az 1561-es *Reggeli éneklések* nem mondható graduálnak, mivel csak primarendet tartalmaz, vö. SCHULEK Tibor, 1970, 346.

⁵⁶ FERENCZI Ilona (*Magyar nyelvű gregorián a 16–17. században*, in *Zenatudományi Dolgozatok*, 1985, 64–65) 29 kéziratot és nyomtatott graduált vagy graduál-jellegű énekeskönyvet sorol fel. Ehhez hozzátehetjük még az összegzésből kimaradt, 1602–1615 között keletkezhetett kolozsvári unitárius énekeskönyvet (RMNy 983).

⁵⁷ RMNy 26; Bod Péter híradásából ismert (1766, 258).

⁵⁸ RMNy 886.

⁵⁹ BORSA Gedeon, 1983, 73.

⁶⁰ SCHULEK Tibor, 1970, 351.

⁶¹ BORSA Gedeon, 1983, 41–42.

⁶² *A Krisztus feltámadá, mi bűnünket elmosá, és kiket* (I, 283a) kezdetű húsvéti himnusz címe: *A Krisztusnak feltámadásáról régi közönséges dicséret*. Huszár Gál itt egyértelműen a katolikus eredetre céloz. Nála található meg először egyes szertartásrészek magyarra fordított magyarázata, pl. antiphona, „azaz a psalmusokban való versöknek igazgatására való előljáró vers” (I, 6a); collecta, „azaz híveknek közönséges könyörgések” (I, 200b).

⁶³ SZELESTEI N. László, *Töredékek a pécsi Püspöki Könyvtár formuláriumának kötéséből*, in MKSz, XCVIII (1982), 96.

⁶⁴ DOBSZAY László, *A magyar Graduál-irodalom első emléke*, in MKSz, XCVIII (1982), 110.

⁶⁵ SCHULEK Tibor (1970, 348) szerint Huszár Gálnál a prima szó csak egyszer fordul elő, egy karácsonyi antiphonánál (I, 165a). A 165a lapon csakugyan ez olvasható: „reggel a primára való hymnust CXLVI. levélen találod meg.” Azonban a prima szó előfordul még az I. rész 249b, 306a és 323a oldalán, tehát Huszár Gál nem matutinumnak nevezi a reggeli istentiszteletet (vö. német Mette), hanem reggeli rendtartásnak, illetve primának.

66 SCHULEK Tibor, 1970, 347–349.

67 Huszár Gál így kezdi a reggeli rendtartások leírását: „Az Úrnak napján (kit a község vásárnapnak szokott hívni), s a több napokon is [...]” (I, 1a).

68 Egy 1565-ös wittenbergi rendtartásban (*Kirchenordnung*, OSzK, Ant. 5577) a reggeli istentisztelet (Mette) a következő részeket tartalmazza: egy psalmus antiphonával, lectio, *Benedictus*, *Te Deum*, antiphona és collecta.

69 BORSA Gedeon (1983, 41) kimutatta, hogy az 1561-es *Reggeli éneklések* 56 szövegrészből 39 szerepel az 1574-es kiadásban. Az azonos szövegrészek elhelyezkedése eltér egymástól (45), s ebből is látszik, hogy Huszár Gál „milyen tudatosan alakította, formálta anyagát kiadásról kiadásra” (47).

70 A táblázatban azért nem töltöttem ki a Szentháromság-napi primát, mivel itt csak utal Huszár Gál a primarendre: „Szentháromság napján a primára való isteni dicséretet megtalálod oda fele könyvnek elein, V., VI., avagy XV. levélen.” (I, 323a)

71 A *Jövel népeknek megváltója* kezdetű himnusz (I, 165a) adventkor a vecsernye himnuszai között (I, 146a), karácsonykor az 1. vecsernye himnuszai között (I, 157a) is szerepel.

72 A psalmusból mondott imádság után a *Benedictus* van az antiphonával (I, 246b).

73 A psalmusból mondott imádság után a *Benedictus*ra való két antiphona és a *Benedictus* szerepel (I, 255b).

74 A 3. versiculust és a 4. imádságot kommunikáláskor kell énekelni (I, 248a).

75 UNGHVÁRY Antal, *A római egyház liturgiája*, Bp., 1934, 86.

76 A vecsernye 5 vagy 6 óraker lehetett. Az 1565-ös wittenbergi vespera a következő: psalmus antiphonával, responsorium vagy hymnus, lectio, *Magnificat* antiphonával, collecta, benedicamus.

77 Huszár Gál a vasárnapi vecsernyében responsoriumot is említ: a psalmusokra való antiphonák után ezt írja: „A responsorium helett ez dicséretet szoktuk mondani”, s következik az *Atya Istennek fia, Jézus Krisztus* kezdetű ének (I, 339a).

78 Huszár Gál a karácsonyi prima antiphonájára utal (I, 165b), „mely antiphona után azon psalmusok következnek, akiket karácson napján éneklünk” (I, 215b).

79 A hétfői primára való antiphonát (I, 15b) ajánlja Huszár Gál (I, 326b).

80 Az adventi vecsernyében a psalmusoknál a következő utasítás olvasható: „Ennek a psalmusát oda föl VI. levélen, b., megtalálod. Ha kedig több psalmusokat akar valaki azzal egyetemben mondani, azon psalmus után, amely psalmus következik, azt kelly mondani.” (I, 142a)

81 *Az én szívem* kezdetű (44–45) psalmusra utal (akárcsak a vízkereszti primában (I, 219b), mely psalmus a karácsonyi primában (I, 166a) található (I, 221a).

82 Az első helyen ajánlott psalmus a szerdai primában (I, 35a), a második helyen ajánlott pedig a pénteki primában (I, 53b) van meg (I, 293a–b).

⁸³ A 2. helyen lévő antiphona után a következő, psalmusokra vonatkozó utalás olvasható: „Psal. I., II., III. etc.” (I, 338a), melyek a hétfői primában vannak (I, 16a; 18a; 20b).

⁸⁴ A harmadik, himnusznak nevezett ének *Zachariás éneke*, melynek címe: *Hymnus ad nocturnum Ecclesiae* (I, 144b).

⁸⁵ A *Hostis Herodes impie* kezdetű himnusznak két fordítása is szerepel vízkeresztkor, a második fordítás címe: *Mégis azon hymnus rövidebben* (I, 222a).

⁸⁶ A hatodik helyen lévő himnusz címe: *A Krisztusnak kinszenvedéséről való hymnus* (I, 236b).

⁸⁷ Egyazon (*Chorus novae Hierusalem* kezdetű) himnusz két fordítása, a második címe: *Azon hymnus másképpen* (I, 267a).

⁸⁸ A *Magnificat*ra való antiphona a *Hollal reggel, húsvét napján* kezdetű, „amint a reggeli dicséretben megtalálod” (I, 268a).

⁸⁹ A második helyen lévő antiphona címe: *Más antiphona a Magnificatra, avagy a psalmusokra* (I, 298b).

⁹⁰ A *Magnificat* helyébe való dicséret a *Szentháromságról* (I, 329b): ez az *Üdvözlégy örök Atya Isten* kezdetű gyülekezeti ének.

⁹¹ Huszár Gál a *Jézus Krisztus, kit az Atya váltáságunkra elereszte* kezdetű benedicamu „ra utal (I, 333b), mely a hétfői primában (I, 22b), az adventi vecsernyében (I, 151b), a karácsonyi 1. vecsernyében (I, 158b) és karácsony hajnalban (I, 165a) is megtalálható.

⁹² UNGHVÁRY Antal, 1934, 85, 127–130.

⁹³ RMNy 154; JÁNOSSY Lajos, *Az evangélikus liturgia megújódása történeti és elvi alapon*, Bp., 1932, 150–152.

⁹⁴ RMNy 355; SCHULEK Tibor, 1939, 163.

⁹⁵ KEMÉNY Lajos, *Huszár Gál életéhez (Kassa város jegyzőkönyvéből)*, in *Történelmi Tár*, 1890, 197.

⁹⁶ WA (*Weimarer Ausgabe*), 12, 205–220. Legrészletesebben CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1955, 342–348; FERENCZI Ilona, *A lutheri liturgia hatása 16–17. századi istentiszteleti rendünkre és annak nyomai századunkban*, in *Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből*, Bp., 1984, 90–95. BENEDEK Sándor, *A magyarországi református egyház istentiszteletének múltja* c. művében (Örösziget, 1971, 26–27.) tévesen Lavater zürichi agendájából vezeti le Huszár Gál istentiszteleti rendjét. Nem tudjuk, NAGY Géza milyen tények alapján jutott arra a következtetésre (*Fejezetek a magyar református egyház 17. századi történetéből*, Bp., 1985, 29), hogy „a Felső-Dunamelléken az egyszerűsége hajlós Bornemisza Péter ágendája képviseli a lutheránus típust, a Luther hagyományaira építő Huszár Gálé pedig a reformátust.”

⁹⁷ WA, 19, 72–113.

⁹⁸ Huszár Gál a mise bevezető részét ezután elhagyja.

- 99 A *Deutsche Messe* vallásos énekeket, illetve német zsoltárt ajánl, vö. D. Luther Márton művei, II, sajtó alá rendezte MASZNYIK Endre, Pozsony, 1908, 451.
- 100 Karácsonyi ünnepen Luther engedélyezte a *Grates nunc omnes* kezdetű sequentia éneklését.
- 101 A *Deutsche Messe*ben ugyanennek az éneknek német forrása olvasható: *Nur bitten wir den Heiligen Geist* (vö. Mü³, 141). A nép istentiszteleti énekéről írva, Luther ugyanezt az éneket említi a *Formula Missae De communione populi* c. részében (vö. *Formula Missae et communionis pro Ecclesiae Wittenbergensi*, Wittenberg, 1523, MTA Kt., Ant. 204, b₂b).
- 102 A *Deutsche Messe*ben Luther a következő énekeket ajánlja a kommunikálás közben: a német *Sanctust*, vagy a *Gott sei gelobet* kezdetűt, vagy a *Jesus Christus, unser Heiland* (Jan Hus szerzeménye) kezdetűt (vö. Mü³, 147). A *Formula Missae*ben szintén említi a *Gott sei gelobet* kezdetű éneket (b₂b).
- 103 Az *Ite Missa* helyett; lehet allelujával is; vagy a vespera *Benedicamus* helyettesítheti.
- 104 Jó keresztyének, kik vagyunk (I, 212a, 218b); Látod Isten bűneinket (I, 41b); Mennynek, földnek teremtőjét dicsérfétek keresztyének (I, 231b); Mindeneknek teremtője, és híveknek megváltója, Krisztus Atyának szent Fia, bűnösöknek (I, 143b); Ó, kegyelmes Jézus Krisztus (I, 236b); Ó, mennyei mi szent Atyánk (I, 48b); Ó, teremtő Atya Isten (I, 330b/2).
- 105 RMNy 74.
- 106 HORVÁTH János, *A reformáció jegyében*, Bp., 1957, 49.
- 107 CSOMASZ TÓTH Kálmán, *A magyar graduálok zsoltárainak és passióinak kapcsolatai* (kézirat), Bp., 1960, MTA Kt., 166/l. oszt., 12.
- 108 CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1960, 15.
- 109 Martin LUTHER, *Így imádkozzál!*, ford. BALIKÓ Zoltán, Győr, 1943, 15., vö. WA, 38, 358–373.
- 110 Martin LUTHER, *Nagy káté*, in *Konkordia könyv*, II, Bp., 1975, 175.
- 111 Eszmetörténeti szempontból is tanulságos lenne megvizsgálni a *Miatyánk*ban foglalt 4. kérést. A *Miatyánk*-parafrázisok, a „lelki elmélkedés” a 16. századi hívő ember kéréseit sorolja fel: pl. jó fejedelmet, békét, ételt-italt, házat, jámbor házastársat, stb. kér.
- 112 Ahogy Huszár Gál írja: *szerzettetett* (119b), illetve *írtunk* (yyy₂a).
- 113 RMNy 395.
- 114 Munkánkhoz Johannes HABERMANN német imagyűjteményének latin fordítását használtuk, amely *Precationes* címmel, Habermann 1576-os előszavával, 1585-ben jelent meg Wittenbergben (vö. OSzK, Ant. 13493).
- 115 RMNy 732.
- 116 Perikópáskönyv: RMNy 91; *Imádságok a hét napjaira*: RMNy 289

- 117 Pl. *RMNy* 333, 541.
- 118 Bullinger így ír: „Mire való mármost ezeknek a legtökéletesebb és legistenibb imádságoknak [ti. a *Miatyánknak* és a zsoltároknak] mellőzésével bizonytalan emberi dolgokat költeni vagy másoktól költötteket venni be?” (vö. *Bullinger Henrik levele a magyarországi egyházakhoz és lelkipásztorokhoz, 1551*, ford. NAGY Barna, Bp., 1967, 43.)
- 119 NAGY Barna, *A Heidelbergi káté jelentkezése, története és kiadásai Magyarországon a XVI. és XVII. században*, in *Studia et Acta Ecclesiastica*, I, Bp., 1965, 33.
- INCZE Gábor, *A magyar református imádság a XVI. és XVII. században*, Debrecen, 1931, 89, 117.
- 120 NAGY KÁLÓZI Balázs, *A Heidelbergi Káté első magyar fordítása*, in *Református Egyház*, XXV (1973), 21–28.
- 121 Ennek alapján egy sor később is megjelenő ima Huszár Dávid kiadványán keresztül az 1574-es énekeskönyvből ered. Így pl. Szenci Molnár Albert *Jubileus esztendei prédikáció*-fordításában lévő *Jubileus esztendei könyörgése* (vö. VÁSÁRHELYI Judit, *Eszmei áramlatok és politika Szenci Molnár Albert életművében*, Bp., 1985, 51), melyről Szenci Molnár is megjegyzi, hogy már 1577-ben megjelent a *Heidelbergi kátéhez* csatolva, Huszár Gál betűivel (vö. DÉZSI Lajos, 1898, 78).
- 122 Hasonlóan nyilatkozik a húsvéti dicsérek után: „A Krisztusnak feltámadásáról több sok dicsérek vadnak nálunk, mint igaz születéséről is, de minekünk elégnek tetszenek, akiket ide beírtunk” (I, 285a).
- 123 *RMDT*, I, 81.
- 124 BORSA Gedeon, 1983, 18.
- 125 BORSA Gedeon, 1983, 18.
- 126 BORSA Gedeon, 1983, 18.
- 127 BORSA Gedeon, 1983, 25.
- 128 L. nyilatkozatát a II. rész 93a oldalán.
- 129 *RMNy* 178.
- 130 Debreceni típusú énekeskönyvnek tekinti a szakirodalom azon énekeskönyveket, melyek a zsoltárokkal kezdődnek (először Strassburgban Martin Bucer vezette be, 1524-ben). De mint már SCHULEK Tibor is kimutatta (1975, 13), az énekcsoportok elhelyezkedése nem dönti el kizárólagosan az egyes énekeskönyv-típusokhoz való tartozást, mert pl. az 1566-os énekrendje feltűnően meg egyezik az 1569-esével (14). Így dolgozatunkban csupán formailag csoportosítjuk az énekeskönyveket, csak az énekek tartalmi, teológiai szempontú elemzése döntheti el az énekeskönyvek felekezeti hovatartozását.
- 131 VARJAS Béla, *Kovacsóczy Farkas feljegyzései és Szegedi Gergely*, in *ItK*, LXXIV (1970), 139.
- 132 A címe is azt mutatja, hogy Huszár Gál a katekizáló énekek közé sorolandónak tartja (I, 79b).

133 Jelen dolgozatunkban eltekintünk az egyes énekeskönyvek újításainak ismertetésétől, pl. attól, hogy az 1569-es egyedül áll abban a tekintetben, hogy 8 énekből álló úrvacsorai énekcsoportot is létrehoz (116–141).

134 SCHULEK Tibor, 1975, 15.

135 Ez valamennyi énekcsoportra érvényes, vö. erről KOVÁCS Sándor Iván, 1964, 15–16.

136 Az 1560-asban 2. helyen a *Dies est laetitiae, in ortu regali* kezdetű himnusz áll, a 3. helyen a *Nagy örömnapp ez nekünk* kezdettel ennek magyar fordítása, melyet az 1574-es el is hagy (ennek okairól l. BORSA Gedeon, 1983, 19). A *Puer natus in Bethlehem* kezdetű himnuszt (mely az 5. helyen latinul és magyarul is megtalálható) a debreceni énekeskönyvek elhagyják. Nem említjük külön az énekeskönyvek azon énekeit, melyek az 1574-esben is szerepelnek: vagy a szertartási részbe vagy más csoportba beosztva.

137 KELECSÉNYI Ákos (*Három XVI. századi énekeskönyv*, in MKSz, LXXX (1964), 262) megemlíti, hogy a kolozsvári református kollégiumban meglévő 1590-es *Debreceni énekeskönyv* példányában „régí tintabejegyzés áll: „Huszár Gál 1550.” Mint a kötet végén olvasható bejegyzésből kiderül, ez Kálmán Farkas datálása.

138 Szkhárosi Horváth parafrázisát Bornemisza beveszi kötetébe, de ő sem a zsoltárok, hanem a prédikációs énekek közé helyezi (193b).

139 SCHULEK Tibor, 1975, 14.

140 *Számkivetésre Dávid megyen vala* (10); *Tekints reám Istenem nyavalyámban* (14); *Mikoron Dávid Saul előtt futna* (25); *Úristen, légy most mivelünk* (47).

141 *Én Istenem, benned bíztam* (116).

142 SCHULEK Tibor, 1975, 15.

143 Az énekek egy része nem gyűlkezeti használatra való.

144 SCHULEK Tibor, 1975, 15.

145 *Atya Úristen, mennybéli teremtőnk* (175); *Csoda dolgot beszéllenek* (160); *Dicsérlek téged mennybéli Isten* (185); *Hajtsd meg Úristen kegyes füleidet* (177); *Hallgasd meg Úristen* (174); *Legyen nagy vígasságunk* (115); *Magasztaljuk az Úristent már hívek* (168); *Senki ne bízzék jó szerencséjében* (111).

146 *Áldott legyen mindörökké* (178); *Ember, emlékezzél a szomorú halálról* (189); *Megszabadultam már én* (188); *Mind e világnak* (2); *Nagy keserves szívvel* (30); *Sokszor kellene erről emlékeznünk* (116); *Szükség nekünk Krisztus jótétéről* (139); *Uram Isten magasságban* (209); *Valaki Krisztusnak vacsoráját veszed* (137).

147 *Áldott legyen mindörökké* (178); *Uram Isten magasságban* (209).

148 BORSA Gedeon, 1983, 37.

149 RMKT 16, VIII, 438.

150 RMNy 832.

- 151 BORSA Gedeon, 1983, 43.
- 152 Újfalvi *In exequiis defunctorum* c. temetési énekeskönyvének előszavában megemlíti (RMNy 886), hogy kevés szerző nevét tudja feltüntetni, a versfőkbe rejtett neveket pedig nem szükséges kiírni.
- 153 SCHULEK Tibor szerint (1975, 19) ez azt mutatja, hogy Huszár Gál a Melius Juhász szerkesztette 1563-as énekeskönyvet használta.
- 154 BORSA Gedeon, 1983, 33.
- 155 Huszár Gál verse népszerű lehetett, mert 16. századi kéziratban is fennmaradt, *Lenartich János toldalékában*, melyet 1579. március 21 és 1586 között másolt Tinódi *Krónikájába* (OSzK, Oct. Hung., 731, 180b). Vö. STOLL Béla, *A magyar kézíratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1565–1840)*, Bp., 1963, 2. sz.
- 156 BOD Péter, 1766, 114.
- 157 RMNy 582: 246.
- 158 *Huszár Gál énekeskönyve (1560) és zenei jelentősége*, in *Magyar Zene*, XXII (1981), 180.
- 159 CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1967, 10; RMDT, I, 54, 421, 423, 469, 471, 474, 481, 506, 516, 520, 531–534, 537, 540, 544.
- 160 BORSA Gedeon, 1983, 54.
- 161 A pontos kimutatást l. CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1981, 185.
- 162 *A XVI–XVII. századi magyar graduál dallamok összegyűjtése és feldolgozása* (kézirat), MTA Kt., 122/I. o.
- 163 FERENCZI Ilona, *Az eperjesi graduál antifonáinak dallam- és szövegforrásai*, in *Magyar Zene*, XXIII (1982), 49.
- 164 DOBSZAY László, 1982, 109.
- 165 Bp. 1967, 8.
- 166 CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1967, 8. Ilyen nótajelzés található még az I, 190b; II, 9b (vö. RMDT, I, 118) lapokon.
- 167 RMDT, I, 523.
- 168 BÁRDOS Kornél–CSOMASZ TÓTH Kálmán, *A magyar protestáns graduálok himnuszai*, in *Népzene és zenetörténet*, III, Bp., 1977, 135.
- 169 BÁRDOS Kornél–CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1977, 139.
- 170 „A középkorban az ordinarium gazdagabb dallamú énekeihez különböző szövegeket szerkesztettek, hogy a melizmákat szillabikus dallamokká tagolják szét.” (Vö. CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1955, 347.) Így az 1574-esben a *Magne Deus* kezdetű szöveg betoldásából keletkezett a *Kyrie Magne Deus* (I, 196a), a *Cunctipotens* kezdetű betoldásából pedig a *Cunctipotens Kyrie* (I, 323a).

- 171 A *Sanctus Angelicus* nem *Ézs.* 6: 3 szerint szerepel (vö. CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1955, 348).
- 172 A protestáns graduálokban a benedictiók „általában valamelyik gregorián dallam tropizált változatai” (vö. FERENCZI Ilona, 1985, 68). Az 1574-esben a *Benedicamus Magne Deus* (I, 14b, 22b, 141a, 169b, 299a, 309b) és a *Benedicamus Cunctipotens* (I, 60b) fordul elő.
- 173 Ilyen utasítás szerepel a prima adjutóriumánál (I, 1a), a capitulumnál (I, 12a), a prózai psalmusok éneklésénél (I, 5a).
- 174 1955, 345.
- 175 CSOMASZ TÓTH Kálmán, 1955, 343.
- 176 Az I. rész 163b oldalán lévő *Zachariás éneke* fölött a következő utasítás olvasható: „E *Zachariás énekének* sommáját és hymnusát, kit e dicséretből csináltak, megtalálod ide föl CXLV. levélen.”
- 177 A *Miatyánk* énekléséről a következőket írja elő Huszár Gál: a minister „térdre esvén csendességgel mondja el a *Miatyánk*at” (I, 1a); „térdre esvén [...] ájtatos szívvel elmondják a *Miatyánk*-ot” (I, 206a).
- 178 SZIGETI Kilián, *A gregorián ének kézikönyve*, Bp., 1948.
- 179 BÁRDOS Kornél, *Az eperjesi graduál, I. Gregorián kapcsolatok*, in *Zenatudományi Tanulmányok*, VI, Bp., 1957, 180.
- 180 RMNy 151.
- 181 FITZ József, *A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története*, II, Bp., 1967, 154.
- 182 Szimbolikus jelentéséről I. SOLTÉSZ Zoltánné, *A magyarországi könyvdíszítés a XVI. században*, Bp., 1961, 78.
- 183 ÖTVÖS János, *Huszár Gál nyomdászjele*, in *Egyháztörténet*, I (IV) (1958), 186–188.
- 184 RMNy 171.
- 185 SOLTÉSZ Zoltánné, 1961, 79.
- 186 BORSA Gedeon, 1983, 53; BORSA Gedeon, *Huszár Gál 1560. évi énekeskönyve, mint zenetörténeti emlék*, in *Magyar Zene*, XVII (1976), 123.
- 187 BORSA Gedeon, 1983, 77.
- 188 BORSA Gedeon, 1976, 131.
- 189 A kötethez mellékelve van Németh István [?] 1841-ben írt levele: „Ezen szép maradványt leltem Felső-Örben, igen nagy munkával és fáradtsággal, mivel az egész helységet csaknem házról-házra összejártam, míg ráakadtam.”

190 FITZ József, 1967, 86.

191 A kötet olvasható beírásai a következők:

1. Sum thome Kys (la)
2. Omnia si perdas famam servare me [mento] (la)
3. Si deus nobiscum quis contra nos. (la)
4. S[. . .] no[. . .]e Deum gentes tibi. [?]
vota silentia ferunt. (la)
5. Musicam Daemones fugiunt. (la)
6. Christe mea in laudes ora
resolue tuas.
Tu cura omnis abes, spes mea
Christus adest. (la)
7. Jsaydes Cythara quondam
plectroque fugauit
Daemona, Rex Saulus quo
rabiosus erat. (1b)
- 8. Christe mea in laudes
ora resolue tuas. (1b)
9. Qui deuote canit
bis orat. (1b)
10. Anno 1583. Domini
Kys Thamás (hátsó borítón)
11. In tempi Armo [?] (hátsó borítón)
12. In tempore oportuno (hátsó borítón)
13. Annotationes,
Auribus accipient
placidis et iussa
capessent Populj (hátsó borítón)
14. Musicam Daemones
fugiunt (hátsó borítón)
15. Musica noster amor, quem
non pia Musica mulcet,
Est Adamas, Saxum
bestia talis homo. (hátsó borítón)

192 A *Mutató*ban nem tüntetjük fel a gyülekezeti énekek és himnuszok kezdősorait, ezekhez 1. *RMNy* 353, illetve az incipitmutatót. Terjedelmi okok miatt a lehető legrövidebb kezdősorokat adjuk meg.

193 Zárójelben a *Vulgata*- és a héber számozást közöljük.

MUTATÓK (az I. részhez)¹⁹²

Antiphonák

1. A kegyelmes Jézus Krisztus (<i>Magnificatra</i>) ♪	292a
2. Atya Űristen mondá ♪	159a
3. Az Atya Űristen e világra bocsátá ♪	165b
4. Az én életemre eskűszöm ♪	227b
5. Az Istennek angyala mondá a Máriáknak ♪	265a
6. Az ő parancsolatjában vagy on az ő akarata ♪	338b
7. Az Űristennek gyönyörűséges legyen a dicséret ♪	338b
8. Az Űristennél vagy on az irgalmasság ♪	340b
9. Áldott legyen mindeneknek teremője ♪	330b
10. Áldott Űristen, segélj meg minket ♪	241a
11. Áldott Urunk, Jézus Krisztus (<i>Magnificatra</i>) ♪	149b
12. Békességnek Ura, e világra adaték ♪	208a
13. Bölcsék látván a csillagot ♪	219a
14. Csak az Űristen nekűnk minden oltalmunk (<i>Magnificatra</i>) ♪	157b
15. Dicséret és örök dicsőség legyen ♪	23b
16. Dicséret legyen tenéked Szentháromság ♪	15b
17. Dicsérűk az Űristent a mi életűnkben ♪	334b
18. Dicsőség magasságban Istennek (<i>Benedictusra</i>) ♪	163a
19. Elmenvén mind ez egész világra (<i>Magnificatra</i>) ♪	298a
20. Egy hatalmű legyen velem ♪	337a
21. Én vagy on az Űristen ♪	251b
22. Felmagasztaltatott a Jézus Krisztusnak dicső szent neve (<i>Magnificatra</i>) ♪	211b
23. Felmenvén Krisztus mennyekbe ♪	298b
24. Feltámadván a Krisztus ♪	285b
25. Fohászokodunk tehozzád Űristen ♪	224a
26. Galileabeliek, mit néztek fel az égbe ♪	293a
27. Ha te meg nem tartasz Uram Isten ♪	50a
28. Három nagy jeles csudáknak emlékezetire (<i>Magnificatra</i>) ♪	222b
29. Hollal reggel, húsvét napján (<i>Benedictusra</i>) ♪	256a
30. Húsvét napján hajnalban indulván (<i>Benedictusra</i>) ♪	255b
31. Ím elbocsátlak én titeket (<i>Magnificatra</i>) ♪	343b
32. Íme eljött az Atya Istennek Fia ♪	151b
33. Irgalmazz nekem Űristen ♪	228a
34. Istennek Szent Fia, a te segítségedben bíztunk (<i>Magnificatra</i>) ♪	339a/2
35. Jobbítsátok meg életteket ♪	136a
36. Jövel Szentlélek Űristen ♪	310a
37. Könyörűl rajtunk nagy Űristen ♪	42a
38. Krisztus Urunk Jézus (<i>Magnificatra</i> vagy psalmusokra) ♪	299a
39. Megáldotta miközöttűnk a mi fiainkat ♪	335a
40. Megfeszítvén Atya Istennek Szent Fiát (<i>Benedictusra</i>) ♪	246b

41.	Megoltalmazza az Isten az ő híveit ♪	334b
42.	Ments meg minket Úristen ♪	241b
43.	Mind örökkön örökké dicsérjük az Istent ♪	338a
44.	Minden Isten szerént vala (<i>Magnificatra</i>) ♪	223b
45.	Minden jó keresztyén csak Krisztusban bízik (<i>Magnificatra</i>) ♪	343b
46.	Minden teremtetett állatoknak előtte ♪	220b
47.	Mindenható Úristen (<i>Magnificatra</i>) ♪	339b/2
48.	Mondá Jézus az ő tanítványinak (<i>Magnificatra</i>) ♪	314b
49.	Mutasd mihozzánk Úristen a te irgalmasságodat ♪	333b
50.	Nagy dicséretes dicsőséget énekeljünk ♪	32a
51.	Ne emlékezzél meg Úristen a mi bűneinkről (<i>Magnificatra</i>) ♪	338b/2
52.	Örök mindenható Atya Istennek véghetetlen bölcsessége (<i>Magnificatra</i>) ♪	215b
53.	Régen elmúlt időben ♪	141b
54.	Szűz Máriának dicséretével dicsérjük az Úristent (<i>Magnificatra</i>) ♪	333a
55.	Te parancsoltad Úristen ♪	55b
56.	Téged egynek állatban ♪	6a
57.	Tudjátok, mert közel vagy az Istennek országa ♪	152a
58.	Úristen, a mi könyörgésünket hallgasd meg ♪	242a
59.	Úristen, neveld bennünk az igaz hűtet ♪	340a
60.	Úristen, nyisd meg a mi ajakinkat ♪	1a
61.	Úristen Szentlelke ♪	306a
62.	Valaki igaz hűtből Krisztusnak vallást teszen ♪	340b

Benedicamusok

1.	Adjunk hálát keresztyének	169b
2.	Atya Isten és Fiú Isten	330b
3.	Áldjuk és fölmagasztaljuk ♪	40b
4.	Áldjuk mi most keresztyének	212a
5.	Hitetlenségnek és nagy vakságnak eltávoztatója	315a
6.	Igazságnak tanítója	309b
7.	Igazságszerető Atya ♪	30b
8.	Járjunk mi most keresztyének	299a
9.	Jézus Krisztus, ki miértünk kint szenvedvén	256b
10.	Jézus Krisztus, kit az Atya váltságunkra elereszte	22b
11.	Örök mindenható Istennek irgalmasságáról	60b
12.	Örüljetek keresztyének	141a
13.	Örüljünk mi áldottak	14b
14.	Úristen, ki üdvösségünkért ♪	268b

Bibliai énekek

1.	Áldott keresztyének Ura (<i>Zachariás éneke</i>)	145a
2.	Felmagasztalja az én lelkem az Urat (<i>Mária éneke</i>)	150a
3.	Zachariás betelék Szentlélekkel (<i>Zachariás éneke</i>)	163b

Capitulumok

1. A nép, mely a setétben jár vala	162a
2. Keressétek az Urat, amíg megtalálni	12b
3. Megjelent a mi idvözítő Istenünknek jó volta	168a

Imádságok

1. Adjad felséges Isten	231a
2. Adjad, kérünk mindenható Úristen	247b
3. Csodaképpen mutattad meg Úr Jézus Krisztus	11b
4. Dicsérlek és magasztallak tégedet Úristen	312b
5. Emlékezzél meg én rólam Úristen	245b
6. Engedjed, kérünk tégedet mindenható Úristen	158b
7. Égess ki Úristen mindenféle gaz erkölcsöt	79a
8. Én édes Uram, Istenem	39a
9. Én Uram, Istenem, tebenned bízom	34a
10. Ha énnékem malasztot adandasz	287a
11. Hálát adunk mi tenéked fölséges Atya	154b
12. Hallgasd meg az én tehozzád való kiáltásomat	25a
13. Hallgasd meg én Istenem az én beszédemet	27a
14. Irgalmazz Úristen énnékem	253a
15. Kegyelmes Atya Úristen, szabadíts meg	52b
16. Kegyelmes mindenható Úristen, hálát adunk	60a
17. Kegyelmes mindenható Úristen, hálát adunk	22a
18. Kegyelmes mindenható Úristen, ki nagy édes szóval	75a
19. Kegyes és kegyelmes Atya Úristen, mi édes teremtőnk	169a
20. Kegyes és kegyelmes mennyei Szent Atyánk	76b
21. Kegyes és kegyelmes mindenható Atya Úristen	77a
22. Kegyes és kegyelmes mindenható Úristen	40b
23. Kegyes és kegyelmes Úristen	164b
24. Kérünk téged örök mindenható Úristen	308b
25. Kérünk tégedet mindenható Úristen	297b
26. Kérünk tégedet Úristen	158a
27. Kérünk tekints reá kegyelmes Úristen a te házad népére	247b
28. Könyörgünk tenéked fölséges Úristen	78a
29. Könyörgünk tenéked mindenható Úristen, hogy a mi cselekedetinkben	78a
30. Könyörgünk tenéked mindenható Úristen, támazd fel	314b
31. Magasztald fel Úristen	210a
32. Meddig leszek Úristen elfeledve	51a
33. Mely igen sok ellensége vagyon Úristen a te népednek	21a
34. Mennynek és földnek Ura Istene, hálát adok	74a
35. Méltó fölséges Úristen	139b
36. Ments meg Úristen engemet	226b

37. Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, tekénts	123b
38. Miért, hogy e világnak értelme és bölcsessége ellenkedik az Istennel	19a
39. Miért távozol Úristen olyan messze	44b
40. Mindenható bizony örök Isten	93b
41. Mindenható és irgalmas Úristen, ki a te mihozzánk	141a
42. Mindenható és irgalmas Úristen, ki az eget	75a
43. Mindenható kegyelmes Istenünk	73a
44. Mindenható örök Atya Isten	200b
45. Mindenható örök élő Isten, mi Idvözítő	119b
46. Mindenható örök élő Isten, mi Urunk	92a
47. Neveld Úristen énbennem az igaz hűtöt	47b
48. Örök mindenható Atya Úristen	291a
49. Örök mindenható bizony élő Isten, mi Urunk Jézus Krisztusnak dicsőséges Szent Atyja	84b
50. Örök mindenható bizony élő Isten, mi Urunk Jézus Krisztusnak öröktől fogva való Atyja	129b
51. Örök mindenható és irgalmas Úristen	74b
52. Örök mindenható Isten, engedd	54a
53. Örök mindenható Isten, ki minékünk	326a
54. Örök mindenható Isten, méltó	156b
55. Örök mindenható Isten, mi üdvözítő Urunk	93a
56. Örök mindenható Isten, minden állatoknak	161a
57. Örök mindenható Úristen, ki csak egyedől	75b
58. Örök mindenható Úristen, ki minden uraságoknak	76a
59. Örök mindenható Úristen, ki nekünk	54b
60. Örök mindenható Úristen, kitől vadnak	74a
61. Örök mindenható Úristen, mi Urunk Jézus Krisztusnak dicsőséges Szent Atyja, alázatossággal könyörgünk	220a
62. Örök mindenható Úristen, mi Urunk Jézus Krisztusnak dicsőséges Szent Atyja, ki a te mihozzánk való	30a
63. Örök mindenható Úristen, mi Urunk Jézus Krisztusnak dicsőséges Szent Atyja, nagy hálákat adunk	332b
64. Őrizz meg engemet Úristen	57b
65. Segélj meg engemet én Istenem	255a
66. Serkentsd föl Úristen a mi szívünket	158b
67. Szentháromság egy istenség	110b
68. Támaszd fel Úristen a te nagy hatalmadot	158a
69. Távoztass el Úristen minden álnok és csalárd beszédet	77b
70. Tebenned bízom Úristen	46a
71. Tebenned vagyok Úristen reménségem	230b
72. Tekénts reánk Úr Jézus Krisztus	214b
73. Úr Jézus Krisztus, élő Istennek Szent Fia, ki a mi megváltásunkért	249a
74. Úr Jézus Krisztus, élő Istennek Szent Fia, kit az Atya	151a

75. Úr Jézus Krisztus, élő Istennek Szent Fia, mi hatalmas királyunk	10a
76. Úristen, ki a békességnek	78b
77. Úristen, ki a kevélyeknek	79a
78. Úristen, ki a te híveidnek	292a
79. Úristen, ki a te Szent Fiadnak alázatosságával	291b
80. Úristen, ki a te Szent Fiadnak halála által	268a
81. Úristen, ki a te szerelmes Fiadot	297b
82. Úristen, ki a tévelgőknek	291b
83. Úristen, ki azt akarád	248a
84. Úristen, ki e mai napon	309b
85. Úristen, ki minékünk a te csodálatos	248b
86. Úristen, ki mi Urunk vagy	35b
87. Úristen, kitől minden jók	77a
88. Úristen, mennyei szerelmes Szent Atyánk	227a
89. Úristen, mennynek és földnek nagy királya	116a
90. Úristen, mi mennyei Szent Atyánk, ki a te mihozzánk	260a
91. Úristen, mi mennyei Szent Atyánk, könyörgünk tenéked	153b
92. Úristen, mi mennyei szerelmes Szent Atyánk, a te irgalmasságod szerint	48a
93. Úristen, mi mennyei szerelmes Szent Atyánk, esmérjük immár	16b
94. Úristen, mi mennyei szerelmes Szent Atyánk, hálát adunk tenéked	194a
95. Úristen, mi mennyei szerelmes Szent Atyánk, illik, hogy a mi szívünk	7b
96. Úristen, mi mennyei szerelmes Szent Atyánk, ki e mai napon	223b
97. Úristen, mi nagy királyunk	4a
98. Úristen, mind a széles földnek nagy királya	294b
99. Úristen, ne fedj meg engemet	28b
100. Úristen, nyisd meg a mi ajakinkat	73b

Prózai psalmus-fordítások¹⁹³

1. A veszedelemnek mélységéből kiáltok (129=130)	341a
2. Az én szívem valami jót kíván mondani (44=45)	166a
3. Az Isten irgalmazzon nekünk (66=67)	327a
4. Az Úristen uralkodik (96=97)	9a
5. Az Úristenben bízom (10=11)	45b
6. Az Úristené a föld (23=24)	160a
7. Áldott az Úr, az én erősségem (143=144)	331a
8. Boldog ember az, aki nem jár az istenteleneknek tanácsán (1)	16a
9. Boldog ember az, ki az Úristent féli (111=112)	286a
10. Dicsérjed én lelkem az Úristent (145=146)	155a
11. Dicsérjed Jerusálem az Úristent (147, II. része)	336a
12. Dicsérjétek az Istent, mert jó (146=147, I. része)	335a
13. Dicsérjétek az Úristent, mert jó (117=118)	137a
14. Dicsérjétek Istennek szolgálai az Úristent (112=113)	152b
15. Dicsérjétek minden pogányok az Úristent (116=117)	154b

16.	Emlékezzél meg Uram Dávidról (131=132)	213a
17.	Én igazságomnak Istene (4)	229b
18.	Én Istenem, én Istenem (21=22)	242b
19.	Én Uram Istenem, tebenned bízom (7)	32b
20.	Énekeljetek az Úristennek új éneket (97=98)	10b
21.	Énekeljetek az Úrnak új éneket (95=96)	6b
22.	Felmagasztallak téged Úristen (144=145)	311a
23.	Hallgasd meg az én beszédemet (5)	25b
24.	Hallgasd meg Úristen az én igazságomat (16=17)	58b
25.	Hálát adok az Úristennek teljes szívemből (110=111)	254a
26.	Irgalmazz énnékem Úristen (50=51)	341b
27.	Irgalmazz Úristen énnékem (56=57)	252a
28.	Isten, a te ítéletidet adjad a királynak (71=72)	208b
29.	Jer, énekeljünk az Úristennek (94=95)	2a
30.	Meddig leszek elfeledve Úristen tenálad (12=13)	50b
31.	Miért távoztál Úristen ily messze (10)	42b
32.	Miért zendülének a pogányok (2)	18a
33.	Mikoron kiáltlak, hallgass meg engemet (4)	24a
34.	Mikoron kijöve Izrael Egyiptomból (113a=114)	265b
35.	Minden népek tapsoljatok (46=47)	293b
36.	Mondá a bolond az ő szívében (13=14)	51b
37.	Mondá az Úr az én uramnak (109=110)	337b
38.	No, áldjátok az Urat (133=134)	230b
39.	Örüljetek igazak az Úrban (32=33)	306b
40.	Őrizz meg engemet Uram (15=16)	56a
41.	Szabadíts meg engemet (139=140)	225a
42.	Tarts meg Úristen engemet (11=12)	47a
43.	Tebenned bíztam Úristen (30=31)	228b
44.	Úristen, a te nagy haragodban (6)	28a
45.	Úristen, kicsoda lakozik a te hajlékodbán (14=15)	53b
46.	Úristen, mely igen megsokasultanak az én ellenségim (3)	20b
47.	Úristen, mi Urunk, mely igen csudálatos a te neved (8)	35a
48.	Vallást teszek tenéked (9)	36b

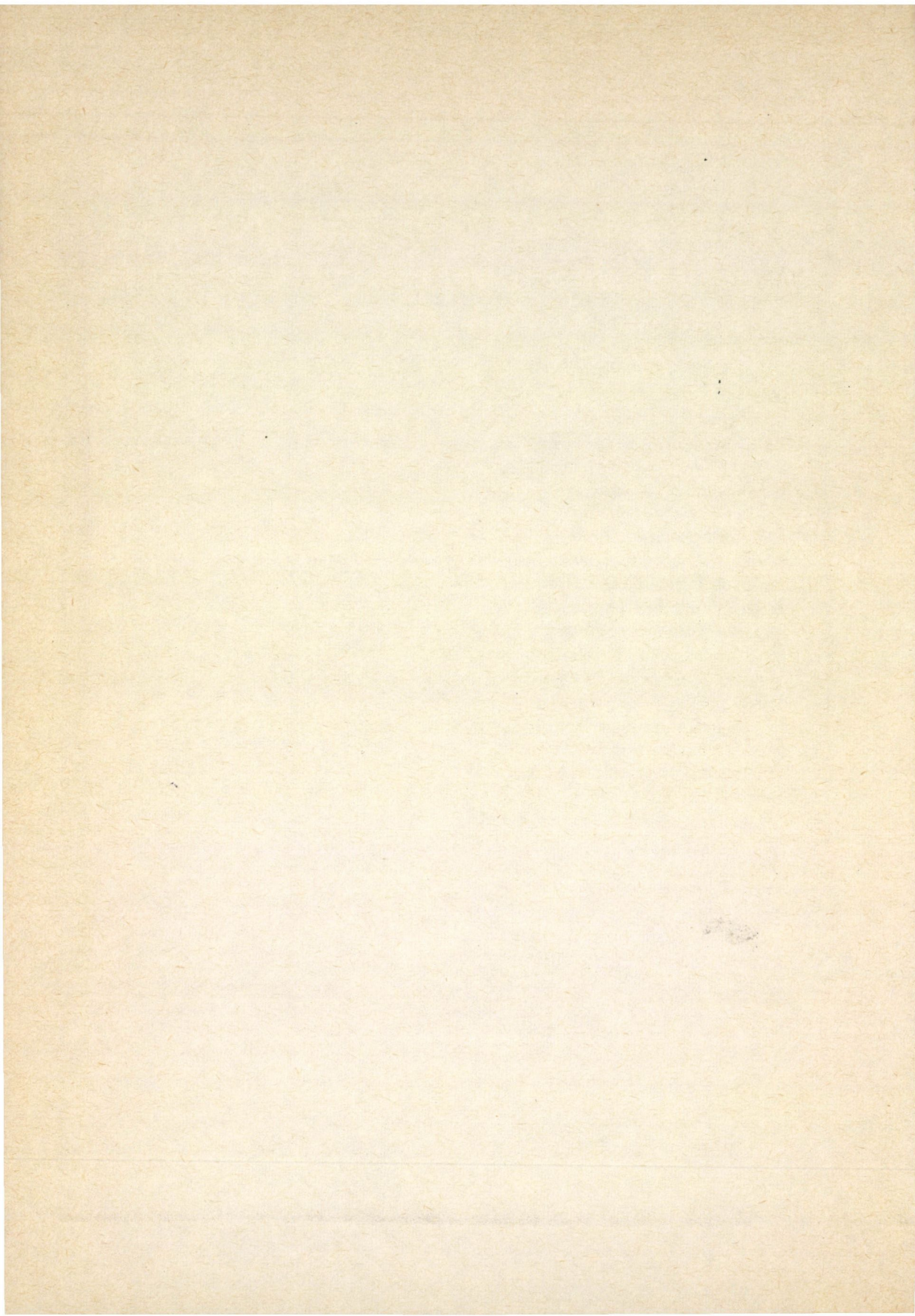
Responsoriumok

1.	Áldjuk Mindnyájan az Úristent ♪	29b
2.	Gyógyíts meg minket Úristen ♪	21b
3.	Jézus Krisztus, élő Istennek Szent Fia, [. . .], ki e mai napon megjelenél ♪	219b
4.	Jézus Krisztus, élő Istennek Szent Fia, [. . .], ki miértünk ♪	168b
5.	Jézus Krisztus, élő Istennek Szent Fia, [. . .], ki mihozzánk jöttél bűnösökhöz ♪	140a
6.	Jézus Krisztus, élő Istennek Szent Fia, [. . .], ki ülsz Atya Istennek jobbára ♪	13a

7.	Ó boldog Szentháromság ♪	39b
8.	Ó vigasztaló Szentlélek ♪	309a

Versiculusok

1.	A Krisztus engedelmes lón érettünk	247a
2.	A vitélő seregek Istenének buzgóságos szeretete teszi ezt	162b
3.	Az én testem bizony étek	248b
4.	Az önnön saját fiának nem engede az Isten	248b
5.	Áldjuk az Atya és Fiú Istent	329a
6.	Dicsérvén segítségől hívom az Úristent	78a
7.	Emlékezzél meg Úristen a te népedhez való jó kedvedben	158a
8.	Énekeljetek az Úrnak új éneket	291b
9.	Felmené Krisztus a magas mennybe, alleluja	297a
10.	Feltámadott az Úr Jézus	267b
11.	Gyermek születék nekünk	169a
12.	Háromféle ajándékot hozának a Bölcsék	222a
13.	Könyörülj Úristen mirajtunk	30a
14.	Láttuk az Úrnak csillagát	220a
15.	Legyen fertelem nélkül az én szívem	76b
16.	Mi segítségünk vagy te Úristen	22a
17.	Minden ellenséginktől szabadíts meg minket	140b
18.	Minden titkos bűneinktől tisztíts meg minket	40a
19.	Mondám, hogy megőrizem az én utaimat	77b
20.	Mutasd meg Úristen énnékem a te utaidat	149b
21.	Ne féljetek félelmes szívű emberek	157b
22.	Örvendjen az Istennek mind az ég és föld	291a
23.	Sionból jó ki az ő színének szépsége	158b
24.	Szólnak vala különb-különbféle nyelven	314b
25.	Támadj föl Úr Jézus Krisztus	13b
26.	Tedd azt, hogy reggel halljam a te kegyességedet	72b
27.	Tegyetek vallást az Úrnak	291a
28.	Tiszta szívet teremts énbennem	309b
29.	Tudnunk adta Isten az ő idvözítését	227a
30.	Új parancsolatot adok én tünéktek	78b
31.	Úristen, hallgasd meg az én imádságomat	248a

**Gál Huszár, (Divine praises and prayers for the Christian
(=Protestant) congregation), Komjáti, 1574.**

The Gradual-and-Songbook by Gál Huszár, the most important text of its kind, was the first Lutheran religious book printed in Hungary that served both as a Gradual and a Community Songbook.

1. *The place of printing.* The Songbook was printed by Gál Huszár in 1574, in Komjáti, Nyitra county, Kingdom of Hungary. The printing may have been completed in 1575, in Pápa, Transdanubia.

2–3. *Title-page and dedication.* The title differs from its predecessors in that it indicates that the book contains prayers as well. In addition, Gál Huszár's logo and a motto – the first lines of Psalm 149 also known from German Songbooks figure on the title-page.

The dedication is in reality a textual explanation of part of *Saint Paul's letter to the Colosseans*, 3:16. Included in it is the following information, important also from the point of view of literary history: the Divine Praises must be sung everywhere, except in „taverns and other evil eateries” or „in the middle of love songs or in the presence of drunkards”. This suggests that they were true popular songs, manifestations of common poetry. Like his contemporaries, Gál Huszár proscribes singing in foreign languages. The dedication also speaks of editorial problems. Though not the texts themselves, the whole of the volume is declared by Gál Huszár to be his own work. He collected the texts, the editorial concept was his. While his earlier Songbook from 1560–61 (RMNy 160) was dedicated to Péter Méliusz Juhász, the preface of the 1574 book addresses *everybody*, not any particular person. Only then, in 1574, could he finally carry out his old plan, the composition of a Songbook which is both a *Gradual* and a *Community Songbook* at the same time. His probable aim was to circulate it as widely as possible, well beyond his own congregation (Komjáti).

4. *Its structure.* The Songbook also includes instructions for the Pastor (the Minister), the Choir (schoolchildren) and the Congregation. A Protestant Gradual, as common in the 16th century, should contain the rituals of Prima, Vespers and the Communion services with a sermon. In Luther's spirit, the rituals are not strict. Instructions in italics allow options. The number of the sections is highly variable as well (see Tables 1–2). On the other hand, the volume is a *complete community songbook*. Gál Huszár assigned a place for each non-liturgical, community song, thus for holiday songs, songs of the catechism, post-sermon songs, etc. The book consists of two parts. A copy of Part I with contemporary binding is stored in Eperjes. This suggests that Huszár started to sell Part I as soon as it was completed, separately. Since part of the post-sermon songs are found in Part I already, the fact that the book is divided into two parts should not be overestimated.

PART I. 1. Morning service (1a–79b); 2. Catechism (79b–135b); 3. Holiday praises for the morning and the afternoon (136a–344a); divine praises after sermon (344a–347b).

PART II. 1. Divine praises after sermon (1a–31b); 2. Psalms (32a–98b); 3. Divine praises in the Holy Church (99a–123b); Divine praises for funerals (123b–126b).

5. *The service ritual.* The secondary morning (prima), afternoon (vespers) and (only on Christmas) dawn services follow the structure of the respective Catholic prima, vespers and *laudes matutinae*. The principal service with a sermon for Communion was set up according to Luther's *Formula Missae* and *Deutsche Messe*. Uniquely at the period, the Gradual-and-Songbook also contains many collecta and prayers based on psalms. The sources of these prayers are works of Luther, of Ditrich Dietrich Veit, and the ritual of Mansfeld (1546). One of the prayers comes from the *Oratio contra Turcam* by Johann Habermann Avenarius, translated by Gál Huszár for the Hungarian prisoners of Turkish-occupied Buda. His prayers were taken over by his son, Dávid Huszár, in the second part of the *Catechism of Heidelberg* (RMNy 395).

6. *Community songs.* Until today, all the songbooks of Hungarian Protestantism have been based on Gál Huszár's earlier Songbook of 1560–61. In 1574 he re-edited his earlier work not only in terms of the division of volumes by giving it a new structure, but also, withing each group, he rearranged the order of songs (see Tables 3–7). His innovations are all the more important because it was during the printing of Part II that he became acquainted with the Songbooks of 1566 (RMNy 222) and 1569 (RMNy 264), and with the manuscripts related thereto (cf. II. 93b). In comparing these we can conclude that the 1560–61 Songbook displays more affinity with the so-called Songbooks of Debrecen than with the one from 1574. Unlike other contemporary editors, Gál Huszár often indicates the authors of the poems.

The last pages of the volume are missing. They probably contained two funeral songs (cf. Table 8) and a Table of Contents.

7. *Melodies.* Gál Huszár had had musical training. In addition to the indication of tunes to be used, his Songbook contains many (often incorrect) scores. Three musical styles are represented in his work: Gregorian liturgical chanting, metric melodies of the humanists and contemporary community songs.

8. *Copies.* Three copies of the Songbook are known today: (1) the one of Eperjes (Prešov) consisting of all of Part I; (2) the incomplete copy found in 1841 in Felső-Őr (Oberwart), kept in the National Széchényi Library, Hungary; (3) the Songbook that constitutes the source of our facsimile edition (kept in the National Széchényi Library, Hungary, too), it is the relatively most complete text surviving, though a few pages are missing at the end. According to the owner's inscription, it was first acquired by Tamás Kis (Thomas Kys) for about 2 Florins. The second owner is revealed by the wording „Ex libris Sigismundi Syrmienensis”.

List of abbreviations

RMNy = Régi Magyarországi Nyomtatványok (Early Hungarian Printings)

Az MTA Könyvtárának legújabb kiadványaiból:

Arany János akadémiai kézírataiból. Vál.: Antal Helén és Sáfrán Györgyi.

Bp. 1985. MTAK. 180 p.

Ára: 80.— Ft

Szölőhegyi szabályzatok és hegyközségi törvények a 17–19. századból. Szöveggyűjtemény. Összeáll. és a bevezetőt írta: Égető Melinda.

Bp. 1985. MTAK. 208 p.

Ára: 52.— Ft

Az Erdélyi Consilium leveleskönyve és iratai 1705, 1707–1710. Kiadásra rendezte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta: Bánkúti Imre.

Bp. 1985. MTAK. 372 p.

Ára: 116.— Ft

Magyarországi magánkönyvtárak. I.köt. 1533–1657. Sajtó alá rend.: Varga András.

Bp.—Szeged, 1986. MTAK—JATE. 259 p.

/Adattár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 13./

Ára: 80.— Ft

Marth Hildegard: Dutka Ákos kéziratos hagyatéka. /Ms 4183—Ms 4200/.

Bp. 1986. MTAK. 169 p. 6 t.

/MTA Könyvtára Kézirattárának Katalógusai. 17./

Staud Géza: A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai. II.köt.

Bp. 1986. MTAK. 469 p. (I.köt. Bp. 1984. MTAK. 207 p.)

Ára: 126.— Ft

Rózsa György: „Tudományok és művészségek szeretete . . .” Írások az MTA Könyvtáráról.

Bp. 1986. 168 p.

/MTA Könyvtárának Közleményei. 16(91)./

Ára: 52.— Ft

A kiadványok a

MAGISZTER AKADÉMIAI KÖNYVESBOLTBAN

(Bp.V. Városház u. 1.) kaphatók

AS MITA KOPYVISHI BIRK
JODIEV HVBK JODIEV

THE JOURNAL OF THE
AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

PUBLISHED WEEKLY
535 N. Dearborn Ave., Chicago, Ill.

Subscription price, \$5.00 per annum in advance.
Single copies, 15 cents.

Entered as second-class matter, May 2, 1912.
Postpaid.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in
Act of October 3, 1917, authorized on July 10, 1918.

Postmaster: Please send address changes to
JOURNAL OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION,
535 N. Dearborn Ave., Chicago, Ill.

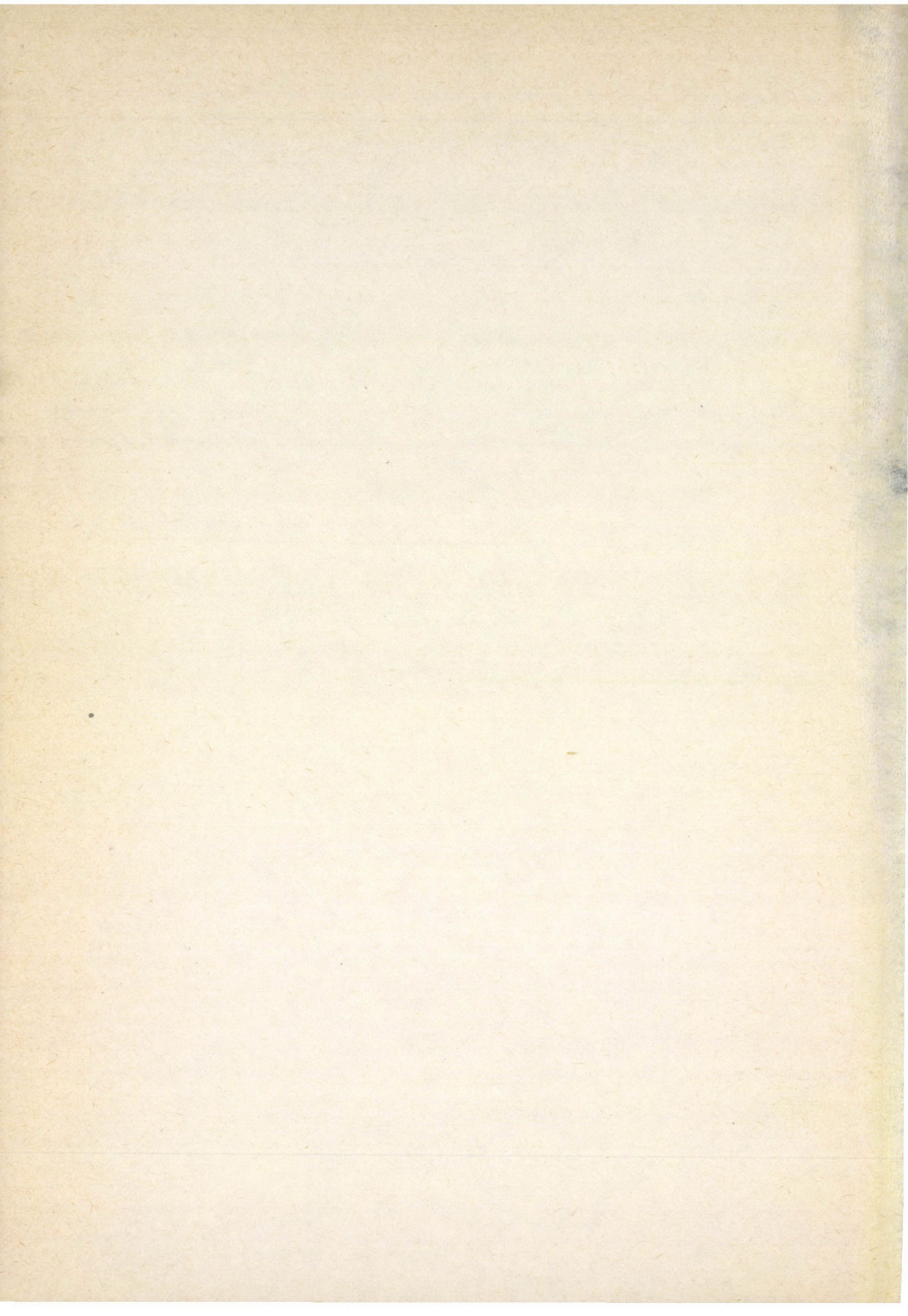
Copyright, 1919, by American Medical Association.
All rights reserved.

Printed at the University of Chicago Press, Chicago, Ill.

Volume 28, No. 1, January 7, 1919.

Published by the American Medical Association,
535 N. Dearborn Ave., Chicago, Ill.

Felelős kiadó az MTA Könyvtárának főigazgatója
A borítót tervezte: Kempfner Zsófia
Alak: B/5 – Terjedelem: 20 (A/5) ív.
Felelős szerkesztő: H. Takács Marianna
Megjelent: 1986. – Példányszám: 800
Készült az MTA Könyvtárának házi sokszorosító
részlegében

240,- Ft

